

NACIONALNO VIJEĆE ZA ŠPORT

Radna skupina

**TEMELJNA NAČELA I SMJERNICE RAZVOJA
ŠPORTA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Radni materijal

veljača, 2011.

Urednici:

prof. dr. sc. Dragan Milanović

Zrinko Čustonja

Danira Bilić

Autori priloga:

prof. dr. sc. Mirna Andrijašević, dr. sc. Matija Aračić, Danira Bilić, Zrinko Čustonja, prof. dr.

sc. Stjepan Heimer, prof. dr. sc. Igor Jukić, Ratko Kovačić, Gordan Kožulj, prof. dr. sc.

Dragan Milanović, Stjepan Puhak, Ratko Rudić, dr. sc. Sanela Škorić

Recenzenti:

mr. sc. Darko Dujmović

prof. dr. sc. Vladimir Findak

prof. dr. sc. Boris Maleš

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. NAČELA RAZVOJA ŠPORTA U REPUBLICI HRVATSKOJ - Z. Čustonja	5
Sažetak	6
Šport	10
Tradicija športa	12
Autonomija športa	13
Obrazovna i odgojna vrijednost športa	15
Šport kao čimbenik zdravlja	18
Šport bez dopinga	22
Promocija države pomoću športa i postizanja vrhunskih športskih rezultata	24
Doprinos športa izgradnji boljeg društva	25
Šport u borbi protiv nasilja, rasizma, diskriminacije i netolerancije	28
Potencijali športa u društvenoj integraciji i stvaranju društva jednakih mogućnosti	30
Šport i zaštita okoliša	33
Gospodarska i financijska dimenzija športa	35
3. SMJERNICE RAZVOJA ŠPORTA U REPUBLICI HRVATSKOJ	39
Šport u suvremenom društvu - R. Rudić i Z. Čustonja	40
Ustroj športa i športsko zakonodavstvo - Z. Čustonja	54
Treneri i ostali stručni kadrovi - D. Milanović i Z. Čustonja	68
Športski objekti - S. Puhak	81
Financiranje športa - S. Škorić i Z. Čustonja	92
Znanstveno-istraživački rad u športu - D. Milanović, I. Jukić i Z. Čustonja	106
Međudržavna i međunarodna suradnja u športu - G. Kožulj	115
Zdravstvena zaštita športaša - S. Heimer	125
Žene u športu - D. Bilić i Z. Čustonja	137
Školski šport i šport na visokim učilištima - D. Milanović i Z. Čustonja	149
Športska rekreacija i šport za sve - M. Andrijašević	167
Vrhunski šport - D. Milanović i Z. Čustonja	179
Šport osoba s invaliditetom - R. Kovačić	195
Vojni i policijski šport - M. Aračić i Z. Čustonja	210
4. KUDA DALJE?	217
5. LITERATURA	219

UVOD

Nacionalno vijeće za šport kao "najviše stručno tijelo koje se brine za razvoj i kvalitetu športa u Republici Hrvatskoj" (čl.3 st.1, Zakon o športu, NN, 71/06,), a u skladu sa zakonom definiranim zadaćama: 1) da raspravlja o pitanjima od značaja za šport te predlaže i potiče donošenje mjera za unapređenje športa i 2) da utvrđuje prioritetne projekte, elaborate i studije za njihovo financiranje u sustavu javnih potreba u športu (čl.3 st.2, Zakon o športu, NN, 71/06,), na svojoj 2. sjednici održanoj 21. rujna 2010. godine usvojilo je dokument pod nazivom "Program izrade analitičkih i strateških dokumenata i studija". Tim dokumentom predviđena je izrada studije pod nazivom „Temeljna načela i smjernice razvoja športa u Republici Hrvatskoj“ koji bi postavljao temeljni razvojni dokument prihvaćanjem kojega Nacionalno vijeće za šport postavlja ukupni okvir za svoje buduće djelovanje.

Na 3. sjednici Nacionalnog vijeća za šport od 29. rujna 2010. godine imenovana je Radnu skupinu za izradu dokumenta "Temeljna načela i smjernice razvoja športa u Republici Hrvatskoj". Određeno je da će Radnom skupinom predsjedavati prof. dr. sc. Dragan Milanović, a u njezinu će radu sudjelovati još Danira Bilić kao predsjednica NVS-a te Ratko Kovačić, Ratko Rudić i Gordan Kožulj kao članovi Nacionalnog vijeća, a Zrinko Čustonja s Kineziološkog fakulteta i Stjepan Puhak iz Zagrebačkoga športskog saveza kao članovi.

U posljednjih 30-ak godina napisano je i objavljeno više dokumenata i studija koji su imali za cilj koncepcijsko, strateško ili programsko određenje razvoja športa ili pojedinih njegovih dijelova u Republici Hrvatskoj: *Koncepcija razvoja vrhunskih športskih dostignuća u SR Hrvatskoj* (1978.), *Analiza razvoja fizičke kulture u SR Hrvatskoj u razdoblju od 1981. do 1985. god. i analiza mogućnosti razvoja u razdoblju od 1986. do 1990. god.* (1984.), *Modeli fizičke kulture* (1987.), *Projekcija politike razvoja hrvatskog športa* (1991.), *Izvešće hrvatskog športskog sabora* (1999.) *Strategija razvoja športa u Hrvatskoj* (2000.), *Hrvatski športski modeli za 21. stoljeće* (2000.), *Prijedlog strategije razvitka hrvatskog športa radne skupine predsjednika Republike Hrvatske* (2000.), *Stanje i perspektive zagrebačkog športa* (2001.), *Razvojni pravci hrvatskog športa* (2004.), *Program razvoja športa Grada Zagreba 2006.-2010.* (2005.), *Strategija razvoja*

školskog športa u Republici Hrvatskoj 2009. - 2014. (2009.). Dostignuća ovih studija korištena su u izradi ovog dokumenta.

Iznimno dragocjeni izvori informacija bila su iskustva drugih zemalja Europe i Svijeta u izradi sličnih studija: *Australija, Austrija, Bugarska, Finska, Slovenija, Velika Britanija, Irska*. Također, korišteni su brojni analitički i strateški dokumenti koji su rađeni za različita područja djelovanja u športu na razini Europske unije, Europske komisije i Vijeća Europe: *European Sports Charter (1992), The Development and Prospect for Community Action in the Field of Sport (1998), The Helsinki Report on Sport (1999), The European Model of Sport (1999), Sport and Employment in Europe – Final Report (1999), Study of National Sports Legislation in Europe (1999), Nice Declaration (2000), The Aarhus Declaration on Voluntary Work in Sport (2003), Good Governance in Sport. A European Survey (2004), Independent European Sport Review (2006), White Paper on Sport (2007), The Autonomy of Sport. Enlarged Partial Agreement on Sport (2008), A European Model of Sports Financing (2009)*.

Pored europskih dokumenata korišteni su i globalni svjetski dokumenti o šport: Olimpijska povelja (Olympic Charter, 2010), Međunarodna povelja o tjelesnom odgoju i športu (International Charter of Physical Education and Šport, 1978) Konvencija o anti-dopingu (Anti-Doping Convention, 1989).

Struktura dokumenta

Ova studija se sastoji od dva osnovna dijela:

- 1) Temeljna načela razvoja športa u Republici Hrvatskoj i
- 2) Smjernice razvoja športa u Republici Hrvatskoj.

U poglavlju *Temeljna načela razvoja športa u Republici Hrvatskoj* definirani su osnovni principi i vrijednosti športa u suvremenom hrvatskom društvu. Kroz niz potpoglavlja ponudio se odgovor na temeljna pitanja: Zašto je šport važan za društvo? Koja je uloga športa? Zašto država skrbi o športu? Smatrali smo nužnim ponuditi odgovore na ova i slična pitanja kako bi Nacionalno vijeće za šport, ali i država u cjelini znali prepoznati osnovne vrijednosti ali i korisnost bavljenja športom. Danas više nije dovoljno reći da je šport područje od posebnog interesa za državu, potrebno je odgovoriti zašto je državi stalo do športa i što će hrvatsko

društvo dobiti daljnjim razvojem športa. Kako bi Nacionalno vijeće moglo sudjelovati u kreiranju politike razvoja športa u Hrvatskoj bilo je nužno postaviti osnovni koordinatni sustav vrijednosti i načela u kojemu će se kretati.

U poglavlju *Smjernice razvoja športa u Republici Hrvatskoj* naglasila se važnost djelovanja Nacionalnog vijeća za šport i njegova uloga u osmišljavanju i provođenju cjelovite politike razvoja športa u Republici Hrvatskoj. Na temelju postojećih spoznaja o športu u Republici Hrvatskoj te iskustava dugih zemalja iznijete su opće smjernice djelovanja u 14 području športa. Devet je općih područja koja se dotiču svih važnijih segmenata športa - Šport u suvremenom društvu, Ustroj športa i športsko zakonodavstvo, Treneri i ostali stručni kadrovi u športu, Športski objekti, Financiranje športa, Znanstveno-istraživački rad u športu, Međudržavna i međunarodna suradnja u športu, Zdravstvena zaštita športaša i Žene u športu. Pet je područja koja se odnose na različite sustave športa - Školski šport i šport na visokim učilištima, Vrhunski šport, Športska rekreacija i Šport za sve, Šport osoba s invaliditetom i Šport u vojsci i policiji.

U svakom od 14 navedenih tematskih cjelina nastojalo se na početku definirati područje o kojemu je riječ. Zatim su analizirana iskustva drugih zemalja te je učinjena analiza aktualnog stanja navedenog područja u skladu s dostupnim podacima. Naglašena su otvorena pitanja i problem. Najvažnije, na kraju su definirane smjernice u svakom od navedenih područja hrvatskog sporta.

Doseg i značaj dokumenta

Dokument *Temeljna načela i smjernice razvoja športa u Republici Hrvatskoj* nije strategija niti nacionalni program razvoja športa u Republici Hrvatskoj. Izrada tih dokumenata tek nam predstoji.

Ovaj dokument niti na koji način nije konačan. Napravljen je na temelju trenutno dostupnih podataka o hrvatskom športu, europskih i svjetskih dokumenata te znanstvenih spoznaja, stručnih znanja i iskustva ljudi koji su sudjelovali u njegovoj izradi i time je on i limitiran. Smatramo da ovaj dokument otvara ozbiljne probleme i rasprave o budućnosti hrvatskoga športa i nudi široj športskoj i općoj javnosti, hrvatskoj političkoj javnosti, športašima, športskim djelatnicima i drugima temelj za promišljanje daljnjeg razvoja hrvatskoga športa.

Osnova budućeg djelovanja Nacionalnog vijeće za šport biti će izrada niza analiza i studija koje trebaju ponuditi konkretne pokazatelje stanja športa u Republici Hrvatskoj. Ovaj dokument predstavlja podlogu za izradu daljnjih studija i analiza. On ukazuje na neke od ključnih problema sustava hrvatskoga športa. Međutim, ne nudi njihova rješenja. Nudi smjernice u kom pravcu treba razmišljati o budućnosti hrvatskoga športa. On ukazuje na kroničan nedostatak relevantnih podataka, analiza, studija i strateškog promišljanja budućnosti te u smjernicama sugerira izradu brojnih studija i analiza koje na temelju ozbiljnih, znanstveno utemeljenih promišljanja i većeg broja pokazatelja trenutnog stanja mogu ponuditi relevantne odgovore o daljnjem razvoju športa u Republici Hrvatskoj.

prof. dr. sc. Dragan Milanović

Zrinko Čustonja

TEMELJNA NAČELA RAZVOJA ŠPORTA U REPUBLICI HRVATSKOJ

sustav općih vrijednosti i načela na kojima se temelji razvoj športa u Republici Hrvatskoj

SAŽETAK

U ovom dokumentu šport promatramo i definiramo u najširem smislu, a pod pojmom šport „podrazumijevamo sve oblike tjelesnog vježbanja koji, putem neobaveznog ili organiziranog sudjelovanja, imaju za cilj izražavanje ili poboljšanje tjelesnih sposobnosti i mentalnog blagostanja, sklapanje društvenih veza ili ostvarivanje rezultata na svim razinama natjecanja“ (European Sport Charter /Europska športska povelja, 1992), tj. športom se smatraju svi oblici tjelesnog vježbanja od rekreativnog vježbanja građana, preko nastave tjelesnog odgoja, školskog i sveučilišnog športa, športa osoba s invaliditetom, natjecateljskog športa, športa u vojsci i policiji do vrhunskoga športa.

Načela na kojima se temelji šport i razvoj športa u Republici Hrvatskoj:

1. Tradicija športa u Republici Hrvatskoj

- 1.1. Šport u Hrvatskoj ima dugu i bogatu tradiciju i na njoj temelji svoj daljnji razvoj
- 1.2. Šport je tradicionalno važan čimbenik hrvatskog društva i većina hrvatskih građana očekuje nastavak tradicije ostvarivanja vrhunskih športskih rezultata i skrbi države o stvaranju uvjeta za nesmetani razvoj športa
- 1.3. Šport u Hrvatskoj treba i dalje razvijati poštujući njegovu tradiciju i uvažavajući moderna stremljenja u športu na europskoj i svjetskoj razini, a u cilju podizanja kvalitete športa na svim razinama

2. Autonomija športa u Republici Hrvatskoj

- 2.1. Šport u Hrvatskoj temelji se na načelu autonomije športa, nevladinih i neprofitnih športskih organizacija
- 2.2. Šport mora biti autonoman od svih utjecaja i miješanja politike, države ili treće strane u pitanja djelovanja i organizacije športa
- 2.3. Autonomija športa temelji se na načelima demokratskih standarda biranja i odlučivanja u športskim tijelima svih razina
- 2.4. Autonomija športa postiže se i odgovarajućim financiranjem iz javnih izvora kao i autonomijom u raspodjeli i trošenju financijskih sredstava

- 2.5. Šport ima zagaraniranu autonomiju u donošenju, provedbi i tumačenju pravila koja se odnose na šport i športske aktivnosti, a koja moraju biti u skladu s nacionalnim i međunarodnim zakonima

3. Odgojna i obrazovna vrijednost športa

- 3.1. Šport ima značajnu obrazovnu i odgojnu ulogu u životima djece i mladih
- 3.2. Bavljenje športom je važan čimbenik zdravoga i cjelokupnoga razvoja svake osobe te je nužno osigurati svakom djetetu slobodu izbora i mogućnost bavljenja športskim aktivnostima jer se time pridonosi razvoju tjelesnih, intelektualnih i moralnih obilježja svakoga djeteta
- 3.3. Potrebno je insistirati na stvaranju uvjeta i ozračja koje bi omogućilo i poticalo športaše na institucionalno obrazovanje - umjesto sintagme „ili škola ili šport“ treba se voditi načelom „i škola i šport“

4. Šport pomaže očuvanju i unaprjeđenju zdravlja

- 4.1. Sudjelovanje u športu i aktivan stil života povezani su s cijelim nizom pozitivnih učinaka na zdravlje
- 4.2. Građani Republike Hrvatske su još uvijek među najmanje aktivnima u odnosu na građane drugih zemalja Europske unije te je potencijal kojim raspolaže šport u poticanju zdravstveno-preventivne tjelesne aktivnosti nedovoljno iskorišten i treba se obratiti posebna pozornost na njegov razvoj
- 4.3. Svjetska zdravstvena organizacija preporučuje najmanje 30 minuta umjerene tjelesne aktivnosti (koja može uključiti ali ne mora biti ograničena na šport) dnevno za odrasle, a 60 minuta za djecu. Državna tijela i nevladine športske organizacije zajedničkim akcijama pridonose postizanju tog cilja.

5. Šport bez dopinga

- 5.1. doping predstavlja prijetnju športu u cijelome svijetu i Hrvatskoj
- 5.2. šport mora biti lišen dopinga, a športski rezultati trebaju se ostvarivati poštujući principe jednakosti i poštenja
- 5.3. nužna je izrada i provođenje kvalitetnih, koordiniranih i učinkovitih programa prevencije i suzbijanja korištenja dopinga u športu

6. Šport i vrhunski športski rezultati su sredstvo promocije države

- 6.1. Šport može značajno pridonijeti promociji, pozicioniranju i prepoznavanju države u međunarodnim okvirima
- 6.2. Športski uspjesi, osvajanje medalja i drugih međunarodnih športskih priznanja su važan dio našeg nacionalnog imidža i naše športske tradicije
- 6.3. Šport treba pozicionirati kao jedan od prioriteta u stvaranju međunarodnog imidža zemlje

7. Doprinos športa izgradnji boljeg društva

- 7.1. Šport pruža značajne mogućnosti za uključivanje i sudjelovanje mladih ljudi u društvu i može imati blagotvorni učinak u prevenciji i smanjenju društveno neprihvatljivih oblika ponašanja
- 7.2. Šport treba biti jedan od ključnih čimbenika socijalizacije i odgoja mladih
- 7.3. Dobrovoljni (volonterski) rad u športu je jedna od njegovih osnovnih karakteristika
- 7.4. Volonterskim radom u sportu razvija se i jača socijalna kohezija i uključenost, afirmira se demokracija i aktivno građanstvo
- 7.5. Volonterski rad u športu ima izraženu ekonomsku vrijednost
- 7.6. Potrebna je kontinuirana predanost povećanju društvenog priznanja volonterskog rada u sportu

8. Šport u borbi protiv nasilja, rasizma, diskriminacije i netolerancije

- 8.1. Šport uključuje sve građane bez obzira na spol, rasnu i nacionalnu pripadnost, dob, posebne potrebe, religiju i uvjerenje, seksualnu i spolnu orijentaciju i društvenu ili ekonomsku sredinu
- 8.2. Nasilje na športskim borilištima osobito na nogometnim igralištima kao i pojava rasizma, diskriminacije i netolerancije su najčešće negativne pojave koje se vežu uz sport
- 8.3. Šport mora biti okruženje bez nasilnih, rasističkih ili ksenofobičnih manifestacija koje nisu u skladu s univerzalnim etičkim načelima športa

9. Potencijali športa u društvenoj integraciji i izgradnji društva jednakih mogućnosti

- 9.1. Šport može biti učinkovito sredstvo za socijalnu uključenost
- 9.2. Svi građani trebaju imati mogućnost bavljenja športom i pristup športskim objektima
- 9.3. Važna je uloga športa u društvenoj integraciji osoba s invaliditetom i ljudi iz manje povlaštenih sredina
- 9.4. Potrebno je insistiranja na ravnopravnosti spolova i jednakomjernoj zastupljenosti oba spola u športu i športskim tijelima

10. Šport i zaštita okoliša

- 10.1. Šport treba igrati istaknutu ulogu u očuvanju okoliš
- 10.2. Treba osigurati da se športske aktivnosti odvijaju u duhu zaštite i poštovanja prirodnog okoliša
- 10.3. Šport treba voditi i razvijati globalnu svijest o programima koji promiču poštivanje okoliša
- 10.4. Organizacija velikih sportskih događaja u Hrvatskoj treba imati i dodatnu vrijednost promovirajući ekološku svijest

11. Gospodarska i financijska dimenzija športa

- 11.1. Šport sukladno svojim ciljevima i društvenim funkcijama predstavlja javno dobro čije korištenje doprinosi blagostanju pojedinaca, ali i čitave zajednice i ulaganja u takva dobra u interesu su državi i jedinica lokalne i regionalne uprave i samouprave
- 11.2. Financiranje sporta nije moguće u cijelosti prepustiti privatnoj inicijativi
- 11.3. Najveći dio športskih aktivnosti odvija se unutar neprofitnih i nevladinih športskih organizacija od kojih mnoge ovise o potpori države i jedinica lokalne i regionalne uprave i samouprave
- 11.4. Šport, naročito šport djece, mladih i studenata, osoba s invaliditetom i športska rekreacija građana mogu se dalje razvijati samo uz snažnu financijsku potporu države
- 11.5. Šport može služiti kao sredstvo za lokalni i regionalni razvoj, razvoj gradova ili ruralni razvoj
- 11.6. Financijska potpora športu mora se temeljiti na preciznim načelima i smjernicama koje će omogućiti transparentnu i pravednu raspodjelu sredstava na osnovu objektivnih kriterija

ŠPORT

-
- **šport promatramo i definiramo u najširem smislu**
 - **športom se smatraju svi oblici tjelesnoga vježbanja, od rekreativnoga vježbanja građana, preko nastave tjelesnoga odgoja, školskoga i sveučilišnoga športa, športa osoba s invaliditetom, natjecateljskoga športa do vrhunskoga športa**
-

Nacionalno vijeće za šport za potrebe izrade ovoga dokumenta razumije i definira šport u njegovu najširem smislu, a u skladu s definicijom športa koju je preporučilo Vijeće Europe:

„Šport podrazumijeva sve oblike tjelesnoga vježbanja kojima je cilj, neobaveznim ili organiziranim sudjelovanjem, izražavanje ili poboljšavanje tjelesnih sposobnosti i mentalnoga blagostanja, sklapanje društvenih veza ili ostvarivanje rezultata na svim razinama natjecanja.“ (European Sport Charter /Europska športska povelja, 1992)

Ovako široko shvaćanje športa izlazi izvan okvira tradicionalnoga razumijevanja športa kao natjecateljske aktivnosti kojoj je cilj ostvarivanje športskoga rezultata. Obuhvaća sve oblike i forme tjelesnoga vježbanja. Športom se, u ovom dokumentu, smatra sve – od rekreacijskoga vježbanja građana, koje može biti individualno, kao što su duge šetnje ili vožnja biciklom, preko organiziranih i vođenih aktivnosti, kao što su vježbanje različitih vrsta aerobike ili vježbanje u fitness centrima, preko školskoga i sveučilišnoga športa, športa osoba s invaliditetom, natjecateljskoga športa do visokokvalitetnoga športa koji ostvaruje vrhunske športske rezultate na olimpijskoj i svjetskoj razini.

Pojam *šport* objedinjuje športske organizacije, koje mogu biti trgovačka društva, udruge (nevladine i neprofitne organizacije) i ustanove, športašice i športaše (dalje u tekstu športaši¹), djecu, mlade i studente, osobe s invaliditetom, športske trenere i osobe osposobljene za rad u športu (instruktore, voditelje i dr.), športske djelatnike, osobe koje sudjeluju u organiziranju i vođenju športskoga natjecanja (športske sudce, delegate i

¹ U ovomu dokumentu u svim slučajevima kada se govori samo o jednom spolu, misli se i na muški i na ženski spol.

povjerenike), športske menadžere, športske liječnike, građane koji se bave športom u slobodno vrijeme, navijačke skupine koje organizirano prate športska događanja i pojedince.

TRADICIJA ŠPORTA

-
- **šport u Hrvatskoj ima dugu i bogatu tradiciju**
 - **šport je tradicionalno važan čimbenik hrvatskoga društva; većina hrvatskih građana očekuje nastavak tradicije ostvarivanja vrhunskih športskih rezultata i državne skrbi o uvjetima za nesmetani razvoj športa**
 - **šport u Hrvatskoj treba i dalje razvijati poštujući njegovu tradiciju, ali i uvažavajući moderna stremljenja na europskoj i svjetskoj razini radi podizanja njegove kvalitete na svim razinama**
-

Tradicija bavljenja športom u Hrvatskoj duža je od dva stoljeća. Iako se različite tjelovježbene i športske aktivnosti u Hrvatskoj javljaju još u starom i srednjem vijeku, početkom organiziranoga bavljenja športom u Hrvatskoj smatramo 1784. godinu kada je osnovan prvi športski klub u Hrvatskoj – Građansko streljačko društvo u Osijeku. Značajniji razvoj športa u Hrvatskoj događa se u drugoj polovini 19. i početkom 20. stoljeća kada se sve više građana počinje baviti športom, a hrvatski športaši počinju ostvarivati i prve značajnije športske rezultate. Šport u Hrvatskoj nagao razvoj doživljava poslije II. svjetskoga rata kada postaje područjem posebnoga društvenoga interesa i važan dio životne svakodnevice mnogih hrvatskih građana, a hrvatski športaši počinju redovito i u kontinuitetu ostvarivati vrhunske športske rezultate na svjetskoj razini. Posljednjih dvadeset godina hrvatskoga športa svjedočili smo nekima od najvećih športskih uspjeha. Šport je tradicionalno važan čimbenik hrvatskoga društva i većina hrvatskih građana očekuje nastavak tradicije ostvarivanja vrhunskih športskih rezultata i državne skrbi o uvjetima za njegov nesmetani razvoj. Nacionalno vijeće za šport drži da šport u Hrvatskoj treba i dalje razvijati poštujući povijest i tradiciju hrvatskoga športa, ali i uvažavajući moderna stremljenja na europskoj i svjetskoj razini, a radi podizanja kvalitete športa na svim razinama.

AUTONOMIJA ŠPORTA

-
- **šport u Hrvatskoj temelji se na načelu autonomije športa te nevladinih i neprofitnih športskih organizacija**
 - **autonomija športa te nevladinih i neprofitnih športskih organizacija odnosi se na:**
 - **autonomiju od svih utjecaja i miješanja politike, države ili treće strane u pitanja djelovanja i organizacije športa**
 - **postizanje demokratskih standarda biranja i odlučivanja u športskim tijelima svih razina**
 - **odgovarajuće financiranje iz javnih izvora i na raspodjelu i trošenje financijskih sredstava**
 - **donošenje, provedbu i tumačenje pravila koja se odnose na šport i športske aktivnosti, koja ipak moraju biti u skladu s nacionalnim i međunarodnim zakonima**
-

Autonomija športa te nevladinih i neprofitnih športskih organizacija od svih utjecaja i miješanja politike, države ili treće strane u pitanja organizacije, demokratskih standarda biranja i odlučivanja u športskim tijelima svih razina, financiranja športa iz javnih ili drugih izvora i trošenja financijskih sredstava, donošenja, provedbe i tumačenja pravila koja se odnose na šport i športske aktivnosti i drugih pitanja važnih za djelovanje športa jedno je od najvažnijih načela na kojima treba počivati hrvatski šport.

Pitanje autonomije športa regulirano je nekim važnim svjetskim i europskim dokumentima, kao što su: Olimpijska povelja (Olympic Charter, 2010), Međunarodna povelja o tjelesnom odgoju i športu (International Charter of Physical Education and Sport, 1978), Konvencija o borbi protiv dopinga (Anti-Doping Convention, 1989), Europska športska povelja (European Sports Charter, 1992), Deklaracija iz Nice (Nice Declaration, 2000) i Bijela knjiga o športu (White Paper on Sport, 2007). Pitanja autonomije športa reguliraju i drugi dokumenti kao što su pravila svjetskih i europskih športskih federacija (Chappelet, 2008), ustavi, odnosno zakoni koji reguliraju pitanja športa u zemljama Europske unije te drugi dokumenti (Chappelet, Bousigue, & Cohen, 2008; Arnaut, 2006; Chaker, 1999, 2004; Foster,

2005; Chappelet, 2008). Hrvatski Zakon o športu (NN, 71/06) ne regulira pitanje autonomije športa i športskih organizacija, osim u članku 49. stavak 3., gdje govori o samostalnosti Hrvatskog olimpijskog odbora: „*Hrvatski olimpijski odbor je u svom djelovanju samostalan.*“

Autonomija športa odnosi se na pitanja neovisnosti športa o utjecajima politike, financijske samostalnosti športa, samostalnosti športa i nevladinih športskih organizacija da uređuju i organiziraju šport u skladu s pravilima koja sami donose i interpretiraju poštujući međunarodne i nacionalne zakone. Odgovornost koju šport ima u društvu i autonomija kojom regulira sam sebe doveli su do njegova kredibiliteta i legitimnosti. Tako autonomija znači očuvanje vrijednosti športa i postojećih struktura pomoću kojih se razvijao u Europi, svijetu i Hrvatskoj (HOO, 2008).

Najviše državno stručno tijelo u športu jest Nacionalno vijeće za šport, koje je imenovao Sabor Republike Hrvatske. Ono je svjesno svoga položaja u sustavu športa, kao i dužnosti i zadataka koje mora obavljati, a koji proizlaze iz Zakona o športu RH (NN, 71/06). Nacionalno vijeće za šport obavljat će svoje poslove maksimalno uvažavajući autonomiju športa, a djelovat će s ciljem daljnjega jačanja autonomiju športa, kao i nevladinih i neprofitnih športskih organizacija u našoj zemlji.

OBRAZOVNA I ODGOJNA VRIJEDNOST ŠPORTA

- **šport igra značajnu obrazovnu i odgojnu ulogu u životima djece i mladih**
 - **bavljenje športom je važan čimbenik zdravoga cjelokupnoga razvoja svake osobe; svakom djetetu nužno je osigurati slobodu izbora i mogućnost bavljenja športskim aktivnostima jer se time pridonosi razvoju njegovih tjelesnih, intelektualnih i moralnih obilježja**
 - **potrebno je inzistirati na stvaranju uvjeta i ozračja koje bi omogućilo i poticalo športaše na institucionalno obrazovanje – umjesto sintagme „ili škola ili šport“, treba se voditi načelom „i škola i šport“**
-

Obrazovna i odgojna uloga športa jedno je od njegovih temeljnih načela. Nacionalno vijeće za šport mišljenja je da je u današnjim uvjetima društvene i moralne krize naglašavanje obrazovne i odgojne uloge športa u životima djece i mladeži osobito važno. Promicanje obrazovanja danas je istaknuto kao jedno od ključnih ciljeva i Međunarodnoga olimpijskoga odbora. U Olimpijskoj povelji, temeljnom dokumentu svjetskoga športa, naglašavaju se obrazovne i odgojne vrijednosti športa. Spominju se u prvomu od šest temeljnih načela na kojima počiva Olimpijska povelja i svjetski športski pokret:

„1) Olimpizam je životna filozofija kojom se slave i sjedinjuju u uravnoteženu cjelinu kvalitete tijela, volje i uma. **Spajajući šport s kulturom i obrazovanjem**, olimpizam teži stvaranju takvog načina života koji se temelji na radosti koja proizlazi iz napora, **obrazovnoj vrijednosti dobrog primjera i poštovanju univerzalnih temeljnih etičkih načela**“ (Olimpijska povelja, 2010).

Nadalje, u I. poglavlju Olimpijske povelje definira se cilj olimpijskoga pokreta:

„Cilj je olimpijskoga pokreta pridonositi izgradnji miroljubivoga i boljega svijeta **odgajanjem mladeži športom sukladno olimpizmu i njegovim vrijednostima**“ (Olimpijska povelja, 2010).

U istom poglavlju, kao prva zadaća Međunarodnoga olimpijskog odbora, ističe se: „... poticanje i podrška unaprjeđenju etike u športu i **odgajanje mladeži športom** i razvijanje duha *fair playa* i nenasilja“ (Olimpijska povelja, 2010).

Od 70-ih godina prošloga stoljeća do danas niz znanstvenika, ideologa i pedagoških djelatnika pokušavao je jasnije odrediti i definirati smisao, mjesto, značaj, dosege i praktičnu primjenu obrazovne i odgojne uloge športa. Deanna Binder (2005) navodi sve važnije autore koji su se bavili tim područjem i njihove osnovne teorije. Analizirajući ih i objedinjujući, definira osnovne odgojne ciljeve obrazovanja i odgoja pomoću športa: 1) oplemenjivanje ljudskih života tjelesnim vježbanjem i športom, koji stopljeni s kulturom predstavljaju cjeloživotno iskustvo; 2) razvoj svijesti o ljudskoj solidarnosti, toleranciji i uzajamnom poštovanju koje je povezano s *fair playom*; 3) poticanje mira, međusobnoga razumijevanja, poštovanja različitih kultura, zaštite okoliša i temeljnih ljudskih vrijednosti i prava sukladno dosezima pojedinih nacija i kultura; 4) poticanje na izvrsnost i visoke dosege u skladu s temeljnim olimpijskim idejama i 5) razvoj svijesti o kontinuitetu ljudske civilizacije učenjem o antičkoj i modernoj povijesti športa i olimpijskoga pokreta (Binder, 2005).

Promovirajući ta načela, Nacionalno vijeće za šport želi, stvaranjem uvjeta za uključivanje što većeg broja djece u športske aktivnosti, naglasiti da je bavljenje športskim aktivnostima važan čimbenik zdravoga i svestranoga razvoja svake osobe. Zbog toga je svakom djetetu nužno osigurati slobodu izbora i mogućnosti za bavljenje športskim aktivnostima jer se time pridonosi razvoju tjelesnih, intelektualnih i moralnih obilježja svakoga djeteta. To se osobito odnosi na sustav odgoja i obrazovanja. Uloga nastave tjelesne i zdravstvene kulture te školskoga i sveučilišnoga športa u ispunjavanju navedenoga izuzetno je važna.

Bavljenje športskim aktivnostima unutar školskoga sustava omogućuje svakome djetetu i mladoj osobi zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba kao što su, primjerice, biološka potreba za kretanjem i igrom te potreba za sigurnošću, redom i poretkom, pripadanjem, samopoštovanjem i samoaktualizacijom. Šport znatno utječe na poželjan psihosomatski razvoj djece i mladih te na unaprjeđenje i očuvanje njihova zdravlja. Kako bi se osigurala i podigla kvaliteta života kao temelj mentalnoga i tjelesnoga zdravlja i u odrasloj dobi, bavljenje športskim aktivnostima, osobito u djece i mladih, igra ključnu ulogu.

U atmosferi trenutačnoga društvenoga trenda povećanja ovisnosti, devijantnoga i društveno neprihvatljivoga ponašanja djece i mladih, uloga športa u prevenciji i suzbijanju takvoga odrastanja i navika, postaje još važnijom. Šport može, kao dodatni zaštitni omotač, koje dijete slobodno bira i uživa u bavljenju njime, igrati važnu ulogu u razvoju djece i mladih, štiteći ih od negativnih utjecaja okoline, a pripadnost športskoj ekipi može biti snažna

podrška djeci i mladim športašima u njihovu sazrijevanju i suočavanju s izazovima i stresnim situacijama modernoga društva. Bavljenje športom izuzetno potiče socijalizaciju i usvajanje interakcijskih i komunikacijskih vještina.

Vezano uz odgojnu i obrazovnu ulogu športa Nacionalno vijeće za šport naglašava još jedno načelo koje treba snažno promicati. Kako bi se osigurala reintegracija profesionalnih športaša i športašica na tržište rada na kraju njihovih športskih karijera, potrebno je inzistirati na stvaranju uvjeta i ozračja koje bi omogućilo i poticalo športaše na institucionalno obrazovanje. Umjesto sintagme „Ili škola ili šport“ treba se voditi načelom „I škola i šport“. Potrebno je osvijestiti i obrazovne institucije na nužnost pronalaženja prihvatljivih rješenja koja bi uvažila specifičnosti vrhunskih športaša i njihovih športskih obveza kako bi se sačuvali njihovi moralni, obrazovni i profesionalni interesi. Ulaganje i promicanje izobrazbe mladih talentiranih športaša i športašica u pravilnim uvjetima presudni su za održivi razvoj športa na svim razinama.

ŠPORT KAO ČIMBENIK ZDRAVLJA

-
- **sudjelovanje u športu i aktivan stil života povezani su s nizom pozitivnih učinaka na zdravlje**
 - **građani RH su među najmanje aktivnima u odnosu na građane drugih zemalja Europske unije te je potencijal kojim raspolaže šport u poticanju zdravstveno-preventivne tjelesne aktivnosti nedovoljno iskorišten i treba se obratiti posebna pozornost na njegov razvoj**
 - **Svjetska zdravstvena organizacija preporučuje najmanje 30 minuta umjerene tjelesne aktivnosti dnevno za odrasle (koja može uključiti šport, ali ne mora biti ograničena na njega), a 60 minuta za djecu. Državna tijela i nevladine športske organizacije bi trebale zajedničkim akcijama pridonositi postizanju tog cilja.**
-

Poboljšanje zdravlja pojedinaca i zajednice jedan je od, ako ne i jedini prioritet za svaku državu. Značajan naglasak se stavlja na promociju zdravlja, zdravih životnih navika i preventivne zdravstvene zaštite. Sudjelovanje u športu i aktivan stil života povezani su s nizom pozitivnih učinaka na zdravlje. Uloga športa u ostvarivanju zdravlja nacije jedno je od temeljnih načela na kojima treba počivati šport u Hrvatskoj i koje promovira Nacionalno vijeće za šport.

Nedostatak tjelesne aktivnosti povećava pojavu prekomjerne tjelesne težine, pretilosti i cijeli niz kroničnih bolesti, poput srčano-žilnih i šećerne bolesti, koje smanjuju kvalitetu života, ugrožavaju živote pojedinaca te predstavljaju teret za zdravstvene proračune i gospodarstva (Physical Activity and Health: A Report of the Surgeon General 1996).

Kao sredstvo za poticanje zdravstveno-preventivne tjelesne aktivnosti športski pokret je utjecajni od bilo kojega drugog društvenog pokreta. Šport je ljudima privlačan i ima pozitivan imidž. Međutim, taj potencijal športskoga pokreta da potiče zdravstveno-preventivnu tjelesnu aktivnost često ostaje nedovoljno iskorišten te se treba razviti (White paper on sport, 2007).

Povezanost športa i zdravlja nam izgleda prirodnom i očiglednom. Međutim, smatramo važnim naglasiti da, usprkos općeprihvaćenom stavu o dobrobitima tjelesnoga vježbanja,

građani Republike Hrvatske su još uvijek među najmanje aktivnima u odnosu na građane drugih zemalja Europske unije. Prema istraživanju stavova i navika građana Europske unije, provedenom 2006. godine, podatci za Hrvate nisu nimalo ohrabrujući. Naime, čak 59% ispitanika u Hrvatskoj je izjavilo da se u proteklih 7 dana nije bavilo nikakvom športskom aktivnošću i po tome držimo neslavno prvo mjesto u Europskoj uniji, ispred Portugala (54%) koji je do tada prednjačio po postotcima neaktivnoga stanovništva u svim istraživanjima. U Europskoj uniji je ukupno 36% neaktivnoga stanovništva, a najmanji postotak bilježi Finska sa tek 17% ispitanika koji su odgovorili da u posljednjih 7 dana nisu sudjelovali ni u kakvim športskim aktivnostima (Eurobarometer, 2006).

Kada se govori o zdravstvenim učincima tjelesnog vježbanja, valja biti vrlo oprezan i svaku tvrdnju potkrijepiti znanstvenim dokazima. Znanstveni dokazi sugeriraju da značajni pozitivni učinci na zdravlje nisu ograničeni na šport u užem smislu (trening i natjecanje), već mogu biti postignuti redovitim tjelesnim vježbanjem nižega i srednjega intenziteta, kao što su vožnja biciklom ili brzo, žustro hodanje (Killoran, 1994; Bouchard, Shephard, & Stephens, 1994; Pate, Pratt, & Blair, 1995; Vuori, 1998). Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, World Health Organisation) preporučuje najmanje 30 minuta umjerene tjelesne aktivnosti (koja može uključiti šport, ali ne mora biti ograničena na njega) dnevno za odrasle, a 60 minuta za djecu. Državna tijela i nevladine športske organizacije bi trebale zajedničkim akcijama pridonositi postizanju tog cilja.

Spektar tjelesnih aktivnosti koje pozitivno utječu na zdravlje kreće se od općenitih, individualnih aktivnosti, koje se provode radi poboljšanja zdravlja, do vrlo specijaliziranih, specifičnih, stručno planiranih i nadziranih programa vježbanja. U opsežnu preglednom radu Ilkka Vuori (2004) iznosi rezultate velikog broja znanstvenih istraživanja u kojima se dokazuje da redovito bavljenje športom, odnosno redovitom tjelesnom aktivnošću može pozitivno utjecati na niz kroničnih bolesti, bilo da se radi o poboljšanju zdravlja, smanjenju rizika od oboljenja ili pozitivnih učinaka u liječenju odnosno rehabilitaciji. **Mišićna masa, jakost i snaga, sarkopenija.** Dokazano je da tjelesna aktivnost koja održava i povećava mišićnu masu i jakost ključna komponenta za poboljšanje zdravlja, osobito u starijoj populaciji. **Koštana masa, osteoporoza i rizik od fraktura.** Zbog povećanja ili održavanja koštane mase i čvrstoće te smanjenja rizika od padova, tjelesna aktivnost predstavlja važan čimbenik u prevenciji osteoporoze i osteoporotičnih prijeloma. **Zglobovi i artritis.** Svojim utjecajem na zglobnu hrskavicu i okolne strukture, osobito mišiće, tjelesna aktivnost povoljno utječe na sam zglob.

Križbolja. Rezultati kontroliranih studija pokazuju da redovita umjerena tjelovježba može spriječiti nastanak križbolje. **Vratobolja.** Istraživanja pokazuju da tjelovježba koja uključuje jačanje vratnih mišića učinkovito ublažuje tegobe uzrokovane kroničnim bolovima vrata. **Prekomjerna težina i pretilost.** Povećanjem potrošnje energije, a time i održanjem energetske ravnoteže, tjelesna aktivnost igra važnu ulogu u prevenciji pretilosti. **Dijabetes tipa 2.** Porast tjelesne aktivnosti smanjuje rizik za nastanak dijabetesa tipa 2. Izgleda da je taj učinak povezan s količinom aktivnosti. **Hipertenzija.** Pojačana tjelesna aktivnost ima znatne zdravstveno pozitivne učinke vezane uz povišen krvni tlak i njegove posljedice. **Metabolički sindrom.** Vježbe aerobnoga tipa učinkovite su u ublažavanju i otklanjanju različitih komponenata metaboličkoga sindroma u pretiloj djece i odraslih. **Koronarna bolest srca.** Najbolje je dokazana korist od tjelesne aktivnosti u prevenciji srčano-žilnih bolesti (Cavill, Kalmeier, & Racioppi, 2010). Trenutačno vrijedi preporuka o bavljenju aerobnim oblicima tjelovježbe umjerenoga intenziteta barem 30 minuta većinu dana u tjednu. Preporuka je dijelom donesena na temelju saznanja o učinkovitosti tjelesne aktivnosti u prevenciji koronarne bolesti srca. **Kronično zatajenje srca (insuficijencija).** Tjelovježba se preporuča kao dio cjelokupne njege pacijenata sa zatajenjem srca. **Cerebrovaskularna bolest (moždani udar).** Tjelesna aktivnost učinkovita je mjera u prevenciji moždanoga udara. **Periferna arterijska bolest (Claudicatio intermittens).** Tjelovježba, pogotovo nadgledano pješaćenje, vrlo je učinkovita u liječenju i sekundarnoj prevenciji ove bolesti. Duljina hodanja bez nastupa bolova prosječno se produžava za 150%. **Rak.** Trenutačno nije poznato u kojoj bi točno mjeri tjelesna aktivnost mogla umanjiti rizik od određenih vrsta zloćudnih bolesti, kao ni koja bi „doza“ tjelesne aktivnosti za to bila odgovarajuća. Najrazboritija je preporuka o redovitoj tjelesnoj aktivnosti umjerenoga intenziteta nekoliko puta tjedno, svaki put u trajanju od najmanje pola sata. Neka su istraživanja pokazala zaštitni učinak tjelesne aktivnosti za rak debeloga crijeva, kao i u postmenopausalnih žena u dobivanju raka dojke, odnosno kao prevencija raka prostate (Cavill, Kalmeier, Racioppi, 2010). **Slabljenje kognitivnih sposobnosti povezano sa starenjem.** Tjelovježba se može smatrati i oblikom „gimnastike za mozak“, osobito ako je raznovrsna te ako zahtijeva i razvija motoričke vještine. **Psihološko zdravlje.** Tjelesna aktivnost može smanjiti simptome depresije, stresa i anksioznosti. Može imati povoljne učinke u razvoju socijalnih vještina u djece, dobroga samo-poimanja u žena, samopoštovanja u djece i odraslih te poboljšanja kvalitete života (Cavill, Kalmeier, & Racioppi, 2010).

Nacionalno vijeće za šport naglašava važnost poduzimanja proaktivnih koraka kako bi se preokrenuli negativni pokazatelji tjelesne aktivnosti hrvatskih građana i u tom smislu veliku važnost poklanja ovom načelu razvoja športa u Republici Hrvatskoj.

ŠPORT BEZ DOPINGA

-
- **doping predstavlja prijetnju športu u cijelome svijetu i Hrvatskoj**
 - **šport mora biti lišen dopinga, a športski rezultati trebaju se ostvarivati poštujući principe jednakosti i poštenja**
 - **nužna je izrada i provođenje kvalitetnih, koordiniranih i učinkovitih programa prevencije i suzbijanja korištenja dopinga u športu**
-

Doping se danas smatra velikim problemom svjetskoga športa. Šezdesetih godina prošlog stoljeća Međunarodni olimpijski odbor krenuo je u borbu protiv korištenja dopinga u športu. Međunarodne športske federacije koje su tada podupirale MOO u njegovim nastojanjima bile su izuzetak. Više od 20 godina MOO je bio gotovo usamljen u svojim isključivim nastupima protiv dopinga. Situacija se ozbiljnije promijenila tek krajem 80-ih i početkom 90-ih godina 20. stoljeća. Danas su međunarodne športske federacije koje ne podupiru i u praksi ne provode antidoping mjere MOO-a i Svjetske antidoping agencije (WADA - World Anti-Doping Agency) zapravo izuzetak.

Međutim, problem dopinga nije samo problem športa. On je ozbiljan društveni, zdravstveni i etički problem širih razmjera. Upravo iz tih razloga na popisu globalnih i nacionalnih strateških ciljeva u športu je i borba protiv dopinga u športu. U borbu protiv dopinga uključeni su Međunarodni olimpijski odbor, međunarodne športske federacije, nacionalni olimpijski odbori te nacionalni športski savezi, ali i brojne vladine i nevladine organizacije na nacionalnim odnosno međunarodnim razinama.

Njihovim zajedničkim nastojanjima 1999. godine osnovana je Svjetska antidoping agencija (WADA - World Anti-Doping Agency), 2003. godine donesen je Svjetski kodeks protiv dopinga, a 2005. UNESCO je usvojio i Međunarodnu konvenciju protiv dopinga u športu. Hrvatski sabor je 2007. godine donio Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije protiv dopinga u športu čime se Republika Hrvatska obvezala na njeno provođenje odnosno na poštivanje Svjetskog kodeksa protiv dopinga u športu.

Doping predstavlja prijetnju športu u cijelome svijetu. Potkopava načelo otvorenog i poštenog natjecanja. Demotivirajući je čimbenik za šport općenito, a profesionalne športaše stavlja pod nerazuman pritisak. Ozbiljno Narušava imidž športa i predstavlja ozbiljnu prijetnju

zdravlju pojedinca. Borba protiv dopinga podrazumijeva dimenziju provođenja zakona kao i dimenziju prevencije. (White paper on sport, 2007)

Nacionalno vijeće za šport snažno podupire sva nastojanja u borbi protiv dopinga u športu. Zauzima se i promovira šport bez dopinga. Šport u kojemu su športashi jednaki, a šport promiče pozitivne odgojne, moralne i etičke vrijednosti. U tom smislu potiče sva odgovorna vladina, nevladina i športska tijela na izradu i provođenje kvalitetnih, koordiniranih i učinkovitih programa prevencije i suzbijanja korištenja dopinga u športu.

PROMOCIJA DRŽAVE POMOĆU ŠPORTA I POSTIZANJA VRHUNSKIH ŠPORTSKIH REZULTATA

-
- **šport može znatno pridonijeti promociji, pozicioniranju i prepoznavanju države u međunarodnim okvirima**
 - **športski uspjesi, osvajanje medalja i drugih međunarodnih športskih priznanja važan su dio našega nacionalnoga imidža i naše športske tradicije**
 - **šport treba pozicionirati kao jedan od prioriteta u stvaranju međunarodnoga imidža zemlje te je radi toga potrebno stvarati uvjete za nastavak ostvarivanja vrhunskih športskih rezultata hrvatskih športaša**
-

Stajalište da šport pozitivno utječe na promociju naše zemlje u svjetskim i europskim okvirima je snažno prisutno u hrvatskoj javnosti. Iako je teško objektivno izmjeriti i dokazati utjecaj športa u promociji zemlje, vrlo često smo skloni, i možda nedovoljno utemeljeno, tvrditi da je „šport najbolji izvozni proizvod naše zemlje“ ili da smo „jedna od najuspješnijih športskih nacija svijeta“. U svakom slučaju, športska i šira javnost pridaje veliku pozornost međunarodnim uspjesima naših športaša, a time i promociji Hrvatske u svijetu. Športski uspjesi, osvajanje medalja i drugih međunarodnih športskih priznanja važan su dio našega nacionalnoga imidža i naše športske tradicije. Oduševljenje mnogih građana zapaženim rezultatima naših športaša na velikim športskim natjecanjima, koje nerijetko iskazuju i javnim okupljanjima i proslavama ili dočecima športaša i športskih ekipa, osjećaj ponosa i pozitivne emocije koje se vežu uz športske uspjehe naših ekipa i pojedinca, ne mogu se kvantificirati, ali oni su stvarni.

Nacionalno vijeće za šport smatra da su navedena stajališta pozitivna i da šport uistinu može znatno pridonijeti pozicioniranju i prepoznavanju naše države u međunarodnim okvirima. U tom smislu držimo da je šport jedno od područja kojim se možemo ponositi te da šport treba pozicionirati kao jedan od prioriteta u stvaranju međunarodnoga imidža naše zemlje. Stvaranje uvjeta za nastavak ostvarivanja vrhunskih športskih rezultata hrvatskih športaša jedno je od temeljnih načela na kojima počiva budući razvoj športa u Hrvatskoj.

DOPRINOS ŠPORTA IZGRADNJI BOLJEGA DRUŠTVA

-
- **šport pruža značajne mogućnosti za socijalizaciju i sudjelovanje u društvu mladih ljudi i može imati blagotvorni učinak u prevenciji i smanjenju društveno neprihvatljivih oblika ponašanja**
 - **šport treba biti jedan od ključnih čimbenika socijalizacije i odgoja mladih**
 - **dobrovoljni (volonterski) rad u športu je jedna od njegovih osnovnih karakteristika**
 - **volonterskim radom u športu razvija se i jača socijalna kohezija i uključenost, afirmira se demokracija i aktivno građanstvo**
 - **volonterski rad u športu ima i svoju izrazitu ekonomsku vrijednost**
 - **potrebna je kontinuirana predanost povećanju društvenoga priznanja volonterskoga rada u sportu**
-

Sudjelovanje u ekipi, promoviranje načela poput poštene igre (*fair-play*), poštovanja pravila igre, poštovanja drugih, solidarnosti, discipline kao i organizacija sporta temeljenoga na neprofitnim klubovima i volonterstvu, pojačavaju aktivno građanstvo i pomaže u izgradnji boljega društva. Šport isto tako pruža privlačne mogućnosti za uključivanje i sudjelovanje mladih ljudi u društvu i može imati blagotvorni učinak na odvlačenje od društveno nepoželjnih oblika ponašanja (White Paper on Sport, 2007). Razina anti-socijalnoga ponašanja i kaznena djela među mladim ljudima su velik problem za društvo u cjelini. Broj mladih koji su počinili kaznena djela je značajan. U Hrvatskoj je posljednjih nekoliko godina osobito izražen i problem nasilja među mladima. Problemi delinkvencije među mladima ozbiljan su i kompleksan problem. Bilo bi nerealno tvrditi da šport može riješiti taj problem, ali zasigurno, može igrati značajnu ulogu u prevenciji i smanjenju društveno neprihvatljivih oblika ponašanja među mladima, kao što su kriminalitet, nasilje te konzumiranje alkohola i droge.

Iako nema čvrstih znanstvenih dokaza o izravnoj uzročno-posljedičnoj vezi između sudjelovanje u športu i smanjenja kriminalne aktivnosti te drugih oblika društveno neprihvatljivoga ponašanja, postoji niz iskustvenih dokaza da šport može igrati značajnu ulogu. Neizravno, šport može pozitivno utjecati time što je mladima izazov i avantura, što

daje smisao ili osjećaj smisla u životima mladih. Šport koji se temelji na etičkim vrijednostima i gdje pobjeda odnosno natjecateljski rezultat nisu jedini smisao bavljenja športom, može podići samopoštovanje i samopouzdanje te razviti niz socijalnih vrijednosti koje će smanjiti društveno neprihvatljive oblike ponašanja mladih. Nacionalno vijeće za šport smatra da šport treba biti jedan od ključnih čimbenika socijalizacije i odgoja mladih.

Osobitu društvenu vrijednost šport ima u promoviranju dobrovoljnosti, odnosno volonterskoga rada u športu. Volontiranje u športu treba uzeti u obzir kao jednu od osnovnih karakteristika športa u Europi. Dobrovoljnost čini osnovu za organiziranje, upravljanje i provođenje športskih aktivnosti u svim državama članicama EU. Dobrovoljne športske organizacije čine okosnicu cijele strukture sustava športa u Europskoj uniji. Postoji oko 10 milijuna volontera aktivnih u oko 700.000 športskih klubova diljem Europske unije. U nekim državama članicama, više od 10% odraslih osoba dobrovoljno sudjeluje u športskom sektoru koji u većini zemalja predstavlja jedno od ključnih područja volonterskoga rada (White Paper on Sport, 2007).

Volonterskim radom u športu razvija se i jača socijalna kohezija i uključenost građana, afirmira se lokalna demokracija i aktivno građanstvo. Dobrovoljne aktivnosti u športu također imaju i svoju socio-ekonomsku vrijednost koja je osobito izražena ako volonterski rad iskažemo u satima rada i njihovoj vrijednosti. Bez volonterskoga rada u športu i implicitne ekonomske vrijednost koju takav rad nosi, šport bi koštao puno više, a mnoge društvene vrijednosti vezane uz šport bi nestale.

Europska unija osobito ističe i promovira volonterski rad u športu. Države članice Europske unije su izrazile čvrstu potporu promicanju dobrovoljnoga rada u športu. U deklaraciji iz Nice (Nice Declaration, 2000), Europska komisija je pozvala zemlje članice da potiču volonterski rad u športu mjerama pružanja odgovarajuće zaštite i priznavanja ekonomskih i socijalnih uloga volontera. Tri godine kasnije, ministri zemalja Europske unije zaduženi za pitanja športa donijeli su „Aarhusku deklaraciju o volonterskom radu u športu“ (The Aarhus Declaration on Voluntary Work in Sport, 2003) u kojoj su istaknuli znatan doprinos volonterskoga rada u športu i njegovu ekonomsku vrijednost. Tijekom 2004. godine volontiranje je istaknuto među ključnim pitanjima šport. Za vrijeme finskoga predsjedanja EU-om, volontiranje u športu je bila jedna od prioritetnih tema, uz poseban interes za ulogu i status dobrovoljnoga rada u neprofitnim športskim organizacijama.

Društvenu vrijednost volonterskoga rada u športu i njegov doprinos aktivnom građanstvu i razvoju društva u cjelini treba visoko vrednovati u politici razvoja športa. Nacionalno vijeće za šport osobito naglašava potrebu kontinuirane predanosti povećanju društvenoga priznanja volonterskoga rada u športu.

ŠPORT U BORBI PROTIV NASILJA, RASIZMA, DISKRIMINACIJE I NETOLERANCIJE

-
- **šport uključuje sve građane, bez obzira na spol, rasnu i nacionalnu pripadnost, dob, posebne potrebe, religiju i uvjerenje, seksualnu i spolnu orijentaciju i društvenu ili ekonomsku sredinu**
 - **nasilje na športskim borilištima, osobito na nogometnim stadionima, kao i pojava rasizma, diskriminacije i netolerancije su najčešće negativne pojave koje se vežu uz šport**
 - **šport mora biti okruženje bez nasilnih, rasističkih ili ksenofobičnih manifestacija koje nisu u skladu s univerzalnim etičkim načelima športa**
-

Šport se, kao ni ostale društvene aktivnosti, ne odvija neovisno o cjelokupnom društvu kojega je dio. Iako šport u osnovi predstavlja nadnacionalni fenomen, dinamični odnosi i povezanost između športa i društva u kojemu se događa nezaobilazna su pojava. Šport je pod utjecajem općih događanja i stremljenja u društvu. To znači da se neke negativnosti koje se javljaju u društvu mogu preslikati i na šport. Naravno, radi se o dvosmjernom procesu u kojemu se događanja iz svijeta športa mogu reflektirati i na društvo u cjelini. U športu se, uz niz pozitivnih osobina, javljaju i neke negativnosti. Nasilje na športskim borilištima, osobito na nogometnim igralištima i stadionima, kao i pojava rasizma, diskriminacije i netolerancije u športu neke su od najčešćih takvih negativnih pojava. Iako bi bilo neopravdano reći da su sastavni dio hrvatskoga športa, činjenica jest da su nazočne i u hrvatskome športu te da se povremeno intenzivnije javljaju.

Sprječavanje tih negativnih pojava u športu jedan je od važnijih zadataka državnih tijela i nevladinih športskih organizacija. S tim je ciljem u Hrvatskoj donesen i Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (NN 117/03, 71/06, 43/09). Također i mnoge međunarodne političke, športske i druge nevladine organizacije kao jedan od osnovnih ciljeva ističu snažno djelovanje protiv tih pojava (Ujedinjeni narodi, UNESCO, Europska komisija, Međunarodni olimpijski odbor, FIFA, Nogomet protiv rasizma u Europi – FARE, engl.: Football against Racism in Europe, organizacije navijača i drugi.

Šport uključuje sve građane, bez obzira na spol, rasnu i nacionalnu pripadnost, dob, posebne potrebe, religiju i uvjerenje, seksualnu i spolnu orijentaciju i društvenu ili ekonomsku sredinu.

Nacionalno vijeće za šport se zalaže da jedan od temeljnih principa športa u Hrvatskoj bude šport bez nasilnih, rasističkih ili ksenofobičnih manifestacija koje nisu u skladu s univerzalnim etičkim načelima športa i općim demokratskim vrijednostima modernoga društava.

POTENCIJALI ŠPORTA U DRUŠTVENOJ INTEGRACIJI I STVARANJU DRUŠTVA JEDNAKIH MOGUĆNOSTI

-
- **šport može biti učinkovito sredstvo za socijalnu uključenost**
 - **svi građani trebaju imati mogućnosti za bavljenje športom i pristup športskim objektima**
 - **važna je uloga športa u društvenoj integraciji osoba s invaliditetom i ljudi iz manje povlaštenih sredina**
 - **potrebno je inzistirati na ravnopravnosti spolova i jednakomjernoj zastupljenosti oba spola u športu i športskim tijelima**
-

Šport može biti učinkovito sredstvo za socijalnu uključenost. On uvelike pridonosi gospodarskoj i društvenoj koheziji i društvima koja su snažnije integrirana. Svi stanovnici trebali bi imati podjednake mogućnosti za bavljenje športom i pristup športskim borilištima. Stoga se treba posvetiti specifičnim potrebama i situaciji nedovoljno zastupljenih skupina, a i posebnoj ulozi koju šport igra za mlade ljude. Osobito je važna uloga športa u društvenoj integraciji osoba s invaliditetom i ljudi iz manje povlaštenih sredina. Šport može i olakšati integraciju imigranata i stranaca u društvo te može poduprijeti dijalog među kulturama. Šport promiče pojam pripadnosti i sudjelovanja, stoga može biti važno sredstvo integracije useljenika (White Paper on Sport, 2007).

Kada se govori o društvu jednakih mogućnosti važno je napomenuti i potrebu inzistiranja na ravnopravnosti spolova i jednakomjernoj zastupljenosti oba spola u športu i športskim tijelima. Deklaracija iz Nice naglašava da "športska aktivnost mora biti dostupno svakom muškarcu i ženi, uz dužno poštovanje individualnih težnji i mogućnosti". Ona također prepoznaje da "za osobe s tjelesnim ili mentalnim oštećenjima redovita športska aktivnost predstavlja posebno povoljno sredstvo za razvoj individualnih talenata, rehabilitaciju, socijalnu integraciju i solidarnost, stoga ih treba poticati."

U ožujku 2006. godine, Vijeće Europe je usvojilo novi okvir za socijalnu zaštitu i proces socijalnoga uključivanja. Na temelju ciljeva iz Deklaracije iz Nice, športu je pridodan novi cilj: „otvoren pristup svim građanima za sve resurse, prava i usluge potrebne za sudjelovanje u

društvu, sprječavanje i rješavanje isključenosti, kao i borba protiv svih oblika diskriminacije koja dovodi do isključenosti".

U okviru Europske godine obrazovanja športom (2004), provedena je studija o obrazovanju, športu i multikulturalizmu koja je otkrila da postoji više od 25 operativnih projekata izravno usmjerenih na integraciju socijalno ugroženih skupina. Ocjenjivanje studije 2004. i praćenje projekata koje je poduprla Europska komisija pokazalo je važnost provedbe deklaracija iz Amsterdama i Nice, osobito u pogledu društvene funkcije športa.

U isto vrijeme postoji potreba da se bolje iskoristiti potencijal športa kao instrumenta za socijalno uključivanje u politiku, aktivnosti i programe Europske unije i država članica. To uključuje potencijal športa kao čimbenika stvaranja novih radnih mjesta, posebice u siromašnim područjima. Također, u ovom svjetlu, športske aktivnosti koje pridonose društvenoj koheziji i socijalnoj uključenosti ranjivih grupa mogu se smatrati socijalnim službama od općega društvenoga interesa.

U razdoblju između 2006. i 2008. godine nacionalna izvješća zemalja Europske unije o strategijama za socijalnu zaštitu i socijalne uključenosti naglašavaju važnost sudjelovanja u športskim aktivnostima jer je to sredstvo za sprječavanje i borbu protiv socijalne isključenosti djece, s jedne strane, a s druge strane, je izvrsno oruđe za promoviranje integracije useljenika i socijalno uključivanje nacionalnih manjina.

U rujnu 2005. godine u izjavi „Zajednička platforma za integraciju – Okvir za integraciju državljana trećih zemalja u Europskoj uniji“ je istaknuto kako je česta interakcija između imigranata i građana država članica temeljni mehanizam za integraciju. Mjere koje pomažu promicati i razvijati šport, pomažu promicati i razvijati osjećaj pripadanja i sudjelovanja, tj. integracije. U tom kontekstu, važno je staviti na raspolaganje prostore za šport i potporu športskih aktivnosti kako bi se omogućilo druženje useljenika i domaćina te tako na pozitivan način potaknula interakcija i zajedništvo.

Integracija djece s poteškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom u redovni sustav športa i športske rekreacije, kao i ostvarivanje vrhunskih športskih postignuća pridonosi uklanjanju predrasuda o osobama s invaliditetom. Vrhunski športashi s invaliditetom pozitivan su uzor djeci i mladima. Svladavanjem različitih znanja i vještina i podizanjem razine sposobnosti, povećava se samopouzdanje, povjerenje i prijateljstvo. Poboljšava se međusobna komunikacija među članovima športskih klubova i udruga za športsku rekreaciju,

a športaši s invaliditetom prihvaćaju se kao ravnopravni sudionici u sustavu športa i svakodnevnoga života. Tako se potiču moralne vrijednosti okoline, ali i društva u cjelini.

ŠPORT I ZAŠTITA OKOLIŠA

- **šport treba igrati istaknutu ulogu u očuvanju okoliša**
 - **šport treba:**
 - **osigurati da se športske aktivnosti odvijaju u duhu zaštite i poštovanja prirodnoga okoliša**
 - **voditi i razvijati globalnu svijest o programima koji promiču poštovanje okoliša**
 - **bavljenje športom, športski sadržaji i športski događaji znatno utječu na okoliš, stoga bi športske organizacije i organizatori športskih događanja trebali imati određene povlastice prilikom natjecanja za domaćina športskih događaja ako promoviraju racionalizaciju u korištenju prirodnih resursa**
 - **organizacija velikih športskih događaja u Hrvatskoj treba imati i dodatnu vrijednost kada promovira ekološku svijest**
-

Problemi vezani uz okoliš obično privlače široku pozornost zbog svoga utjecaja na naš svakodnevni život. Športske aktivnosti utječu na okoliš. Na primjer, športski događaji mogu imati značajan utjecaj na korištenje prirodnih resursa, stvaranje otpada i gubitak biološke raznolikosti. Športski pokret, koji objedinjuje športske organizacije, športaše i pojedince, stoga treba igrati istaknutu ulogu u očuvanju okoliša. Dva su glavna cilja te uloge: 1) osigurati da se športske aktivnosti odvijaju u duhu zaštite i poštovanja prirodnoga okoliša i resursa te 2) razvijati globalnu svijest o programima koji promiču poštovanje okoliša.

Pitanja vezana uz šport i zaštitu okoliša nisu još do sada u Hrvatskoj bila aktualizirana. Možemo postaviti pitanje u kojoj mjeri šport predstavlja opasnost za okolinu? Otvoreni prostori čine vrijedan resurs za šport u gradskim sredinama, bilo kao formalna područja aktivnosti, kao što su dječja i športska igrališta, ili više neformalna, multifunkcionalna područja, kao što su parkovi. Neki športovi, primjerice nogomet, imaju infrastrukturne potrebe koje znatno zadiru u prostor i okoliš, dok se neki gotovo isključivo odvijaju u prirodi (npr. skijanje, veslanje, kajak i kanu i drugi). Šport i objekti za potrebe športa, stoga, višestruko utječu na prirodu i otvaraju mnoga pitanja: očuvanje biološke raznolikosti, zaštite

ekosustava, onečišćenje, upravljanje resursima i otpadom, zdravlje, sigurnost i zaštita kulturne baštine. Osim toga, šport, u pravilu, prate i brojni gledatelji koji nesavjesnim odnosom prema okolišu mogu nepovoljno utjecati na njega.

Važno je promicati održivo gospodarenje pogodno za okoliš (oporaba), koje je spremno posvetiti se, među ostalim, zelenoj nabavi, smanjenju emisije stakleničkih plinova, energetske učinkovitosti, zbrinjavanju otpada i ekološkoj obradi tla i vode. Športske organizacije i organizatori športskih događaja trebali bi usvojiti ekološke ciljeve kako bi njihove aktivnosti bile ekološki održive. Povećanjem svoje vjerodostojnosti u pitanjima zaštite okoliša, odgovorne športske organizacije bi trebale stjecati određene povlastice prilikom natjecanja za domaćina športskih događaja, kao i ekonomske koristi vezane za veću racionalizaciju u korištenju prirodnih resursa (White Paper on Sport, 2007).

Veliki športski događaji mogu djelovati ne samo kao promocija športa, već kao promidžba socijalnih i ekoloških vrijednosti. Velike športske događaje stoga treba promatrati ne samo kroz prizmu ekonomskih dobrobiti, već i kao prigodu za širenje kulturnih, društvenih i ekoloških vrijednosti radi poticanja rasta i održivoga razvoja.

Važno je da javna uprava, športske organizacije i športaši prepoznaju potrebu za očuvanjem okoliša. Konkretno, hrvatske športske organizacije i organizatori športskih događaja trebaju usvojiti ambiciozne ciljeve zaštite okoliša kako bi se njihove aktivnosti smatrale ekološki održivima. Europska unija je 2001. godine usvojila propis (Regulation (EC) N° 761/2001) kojim potiče i odobrava javnim i privatnim organizacijama provedbu sustava EMAS (Eco-Management and Audit Scheme). EMAS je dobrovoljni instrument koji daje priznanje organizacijama koje poboljšavaju svoje ekološke učinke na trajnoj osnovi. Više od dvadeset organizacija je registrirano u okviru EMAS-a za svoje športske aktivnosti. Najistaknutiji primjeri su Zimske olimpijske igre u Torinu 2006. (Guidance Document on the Implementation of EMAS in Sporting Events, 2006), automobilističku stazu Nürburgring u Njemačkoj i Svjetsko nogometno prvenstvo u Njemačkoj 2006 godine, gdje su dva stadiona dobila registraciju EMAS.

Nacionalno vijeće za šport se zalaže za snažno povezivanje športa i zaštite okoliša. Potrebno je posvetiti osobitu pozornost prilikom organizacije športskih događaja, osobito onih koji se događaju u prirodi, kao i prilikom izgradnje športske infrastrukture, na pitanja zaštite okoliša. Šport u Hrvatskoj mora promovirati ekološku svijest i hrvatske prirodne ljepote.

GOSPODARSKA I FINANCIJSKA DIMENZIJA ŠPORTA

-
- **šport, sukladno svojim ciljevima i društvenim funkcijama, predstavlja javno dobro čije korištenje pridonosi blagostanju pojedinaca, ali i čitave zajednice, stoga su ulaganja u takva dobra u interesu države i jedinica lokalne i regionalne uprave i samouprave**
 - **financiranje športa nije moguće u cijelosti prepustiti privatnoj inicijativi**
 - **najveći dio športskih aktivnosti odvija se unutar neprofitnih i nevladinih športskih organizacija od kojih mnoge ovise o potpori države i jedinica lokalne i regionalne uprave i samouprave**
 - **šport, osobito šport djece, mladih i studenata, osoba s invaliditetom i športska rekreacija građana mogu se dalje razvijati samo uz snažnu financijsku potporu države**
 - **šport može služiti kao sredstvo za lokalni i regionalni razvoj, razvoj gradova ili ruralni razvoj**
 - **financijska potpora športu mora se temeljiti na preciznim načelima i smjernicama koje će omogućiti transparentnu i pravednu raspodjelu sredstava na osnovi objektivnih kriterija**
-

Šport i sa športom povezane gospodarske aktivnosti, poput športske industrije, imaju znatan i rastući ekonomski značaj u europskim zemljama (Europa, 2009). Činjenica je da je šport djelatnost koja omogućuje ostvarivanje profita, a samim time i razvoj poduzetništva koje je zasigurno pokretač gospodarskoga razvitka. Šport je dinamičan sektor koji, prema ekonomskim pokazateljima, brzo raste. Šport može služiti kao sredstvo za lokalni i regionalni razvoj, razvoj gradova ili ruralni razvoj. Šport već ostvaruje sinergiju s turizmom i može potaknuti unaprjeđivanje infrastrukture te pojavu novih partnerstava za financiranje športsko-rekreacijskih sadržaja (White Paper on Sport, 2007).

Iako u pravilu nedostaju temeljite analize i podatci o gospodarskom značaju športa u Hrvatskoj, njegovu važnost potvrđuju studije i analize drugih europskih zemalja, ekonomija velikih športskih događaja i troškovi tjelesne neaktivnosti.

Studija predstavljena za vrijeme austrijskog predsjedavanja Europskom unijom 2006. godine govori o tome da je šport 2004. u širem smislu stvorio dodatnu vrijednost od 407 milijarda eura, što je činilo 3,7% BDP-a Europske unije te je stvorio radna mjesta za 15 milijuna ljudi ili 5,4% radne snage (Dimitrov i sur., 2006). U jednoj američkoj studiji troškovi povezani s tjelesnom neaktivnošću iznosili su 24,3 – 37,2 milijarde dolara (2,4 – 3,7% ukupnih troškova zdravstva) (Colditz, 1999). Također je izračunato da bi se troškovi liječenja oboljenja srca smanjili za 5,6 milijarda dolara godišnje ako bi se samo 10% odraslih američkih građana redovito bavilo športom (duge šetnje) (Jones & Eaton, 1994). Na temelju nekoliko istraživanja procijenjeno je da se troškovi liječenja od posljedica tjelesne neaktivnosti kreću između 150 i 300 eura po stanovniku godišnje (Cavill, Kalmeier, & Racioppi, 2010).

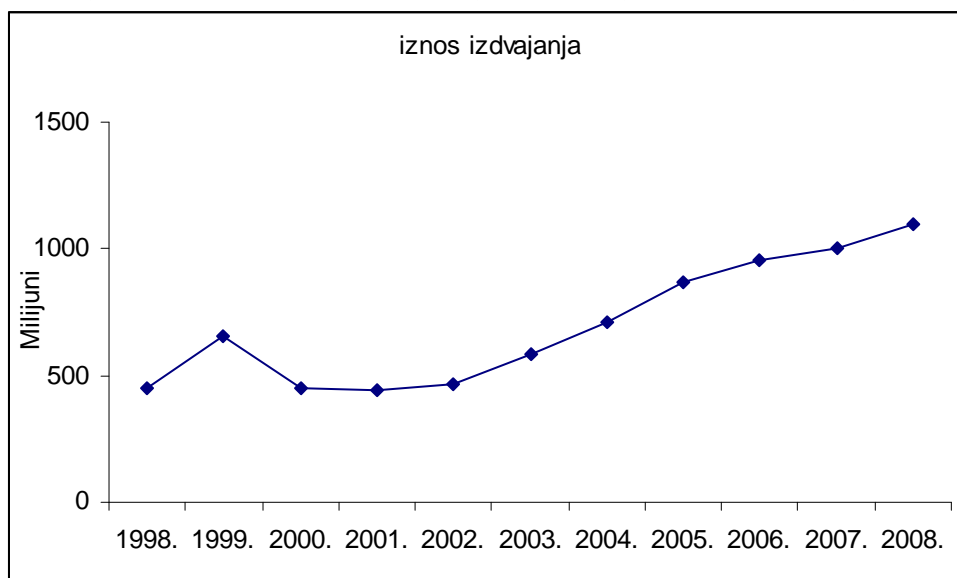
S druge strane, usprkos sveukupnoj gospodarskoj važnosti športa, najveći dio športskih aktivnosti odvija se unutar neprofitnih i nevladinih športskih organizacija od kojih mnoge ovise o potpori države i osobito lokalnih zajednica. Šport sukladno svojim ciljevima i društvenim funkcijama predstavlja javno dobro, odnosno određeni se segmenti športa mogu smatrati, i smatraju se, javnim dobrom. Korištenje tih dobara ili usluga doprinosi blagostanju pojedinaca, ali i čitave zajednice, a ulaganja u takva dobra nije moguće u cijelosti prepustiti privatnoj inicijativi. Drugim riječima, kada su u pitanju izvori financiranja športa, općenito ih je moguće klasificirati u dva temeljna izvora: proračunska (javna) sredstva i neproračunska (zasebna) sredstva. Kao neproračunska sredstva pojavljuju se: sredstva sponzora, donatora, medijska prava, gospodarska djelatnost, članarine i druga sredstva. S druge pak strane javna se potpora športu javlja u mnogim oblicima, i to kroz (European Commission, 2007): direktne subvencije iz javnoga budžeta, subvencije od kladionica i lutrija, posebne porezne stope, zajmove s nižim kamatnim stopama, jamstva s nižim naknadama, javno financiranje športskih objekata, nabavu javnih gradskih objekata od strane privatnih klubova ili institucija po nižim cijenama, iznajmljivanje športskih objekata javnim subjektima po nižim cijenama, snošenje troškova konstrukcije ili obnove športskih objekata od strane lokalne zajednice, javni radovi u privatnim športskim objektima, javna nabava prostora za oglašavanje u/na športskim objektima, prodaja zemljišta ili donacije ili zamjena zemljišta za športske objekte.

Jedno je istraživanje u okviru Vijeća Europe provedeno 1990. i ponovljeno je 2000. godine. Prema tom istraživanju javni su se izvori financiranja kretali od 5,6% u Švicarskoj do 42% u Francuskoj, pri čemu je u svakoj zemlji (osim Mađarskoj) udio financiranja lokalne vlasti bio višestruko veći nego onaj centralne vlasti, odnosno državnoga budžeta (vidi

Andreff, 2006). Posljednji pokazatelji iz 2005. godine govore o tome da se struktura izvora financiranja športa u 13² zemalja EU nije puno promijenila u odnosu na 1990. godinu. Potrošnja kućanstava i dalje predstavlja najvažniji izvor financiranja i obuhvaća skoro polovinu cjelokupnih financija u športu, na lokalne vlasti otpada 24%, poduzeća 14%, a vlade 12% (Andreff, Dutoya, & Montel, 2009).

U 2008. godini sve su lokalne vlasti u Republici Hrvatskoj (gradovi, općine i županije) izdvojile godišnje za potrebe rekreacije i športa oko 1,1 milijardu kuna. Ova izdvajanja u apsolutnim iznosima bilježe lagani rast od 2001. godine i to u prosjeku za 14% godišnje (vidi grafički prikaz 1), lako postoje razlike između pojedinih lokalnih sredina, može se konstatirati da se uobičajeno radi o izdvajanjima između 4 i 5% lokalnih proračuna (vidi grafički prikaz 2). Ako navedenom iznosu koji su izdvojile lokalne vlasti u 2008. godini pribrojimo sredstva izdvojena iz državnoga proračuna za šport za 2008. godinu, ukupna proračunska sredstva za šport kreću se oko 1,4 milijarde kuna.

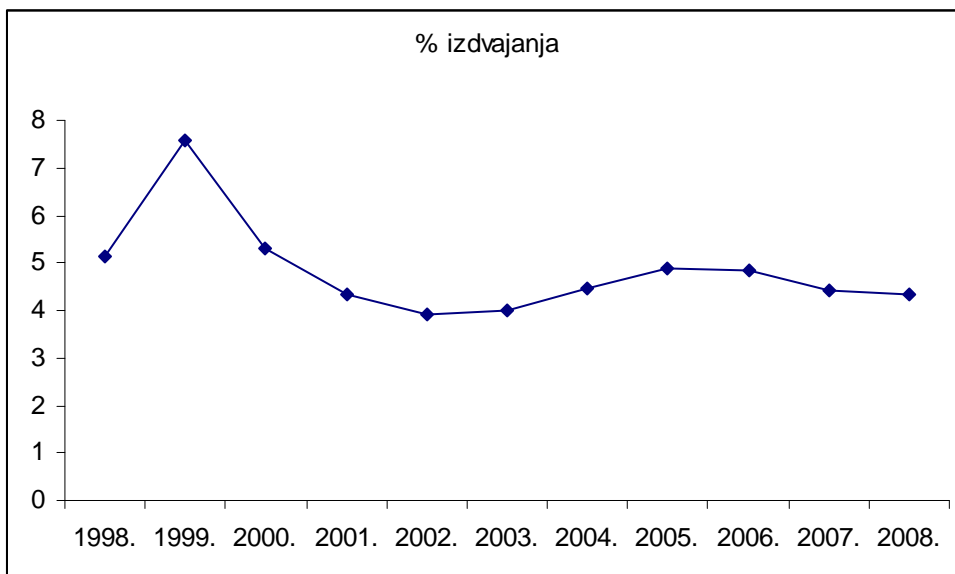
Grafički prikaz 1. Iznos izdvajanja iz lokalnih proračuna za potrebe rekreacije i športa od 1998. do 2008. godine

Izvor: izračun autora prema podacima Ministarstva financija (2009)

² Samo je 13 od ukupno 27 zemalja koje je sudjelovalo u istraživanju (vidi Andreff, Dutoya, & Montel, 2009) moglo dati podatke o svim izvorima financiranja: kućanstva, lokalni izvori, poduzeća te vlade.

Grafički prikaz 2. Udio (%) izdvajanja iz lokalnih proračuna za potrebe rekreacije i športa od 1998. do 2008.

Izvor: izračun autora prema podacima Ministarstva financija (2009)

Poseban problem u osiguravanju financijskih sredstava iz proračuna predstavljaju kriteriji na temelju kojih se pojedinim športovima, odnosno športskim udrugama dodjeljuju sredstva. Zajedničke smjernice za donošenje takvih odluka ne postoje, te kriterije donosi svaki grad, općina ili županija zasebno za sebe.

Nacionalno vijeće za šport je mišljenja da je pitanje financiranja športa osobito važno za daljnji razvoj športa u Hrvatskoj. Sustav športa, osobito šport djece, mladih i studenata, osoba s invaliditetom, športska rekreacija građana kao i vrhunski šport mogu se dalje razvijati samo uz snažnu financijsku potporu države. Osobito važan izvor financiranja športa u Hrvatskoj predstavljaju proračuni jedinica lokalne uprave i samouprave. Nacionalno vijeće za šport shvaća važnost državne i lokalne potpore športu koja se mora temeljiti na precizno definiranim načelima i smjericama jer će se time omogućiti transparentna i pravedna raspodjela sredstava na osnovi objektivnih kriterija.

SMJERNICE RAZVOJA ŠPORTA U REPUBLICI HRVATSKOJ

opća područja:

Šport u suvremenom društvu	40
Ustroj športa i športsko zakonodavstvo	54
Treneri i ostali stručni kadrovi	68
Športski objekti i oprema	81
Financiranje športa	92
Znanstveno-istraživački rad u športu	106
Međudržavna i međunarodna suradnja u športu	115
Zdravstvena zaštita športaša	125
Žene u športu	137

primijenjena područja:

Školski šport i šport na visokim učilištima	149
Športska rekreacija i šport za sve	167
Vrhunski šport	179
Šport osoba s invaliditetom	195
Vojni i policijski šport	210

Ratko Rudić, Zrinko Čustonja

ŠPORT U SUVREMENOM DRUŠTVU

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Suvremeni šport je zasigurno jedna od najzanimljivijih i najrasprostranjenijih ljudskih aktivnosti. Ljudi se športom bave u svakoj životnoj dobi, na različite načine i s različitim ciljevima. Šport je pokretač na osobnoj razini svakog čovjeka bilo da se on njime bavi ili ga prati. On je i pokretač različitih društvenih zbivanja. Šport može istovremeno ispunjavati brojne utilitarne i općedruštvene potrebe pojedinca i društva, a posebice odgojno-obrazovne, zdravstvene, psiho-socijalne, ekonomske i druge. Upravo je šport, vrlo često, značajan čimbenik osobnog rasta i razvoja, pronalaznja mjesta pojedinca u njegovom primarnom okruženju, samoaktualizacije, ali i značajan pokazatelj dinamike i pravca razvoja određene društvene zajednice pa čak i društva u cjelini. (Milanović, 2010)

U prvo je vrijeme riječ sport (engl. *disport*; franc. *desport*) označivala svaku igru i zabavu. Iz neobavezne igre i zabave šport je u Engleskoj 18. i 19. stoljeća izrastao u sustavan i društveno prihvaćen oblik ostvarivanja zarade, te se uz njega već tada počinju vezati neki fenomeni koji su karakteristični za današnji šport kao što su profesionalizacija, uska specijalizacija, predanost športskom treningu i sl. Šport postaje ozbiljniji društveni čimbenik modernog društva krajem 19. i početkom 20. stoljeća kada dobiva i organizacijske okvire prije svega osnivanjem Međunarodnog olimpijskog odbora, a kasnije i međunarodnih športskih federacija. S porastom broja ljudi koji se aktivno bave športom i širenjem njegove popularnosti u drugoj polovici 20. stoljeća šport dobiva i ozbiljnije političke i socijalne, a krajem 20. stoljeća i ekonomske konotacije. Posljednjih 20-ak godina šport pokazuje snažne trenove rasta u svim pokazateljima, od ekonomskih, političkih, društvenih i drugih, te se iz Europe i Sjeverne Amerike širi svijetom i postaje istinski globalni fenomen suvremenog društva. Danas, primjerice, na olimpijskim igrama sudjeluje više zemalja nego što je članica Ujedinjenih naroda.

Zahvaljujući svom dinamičnom razvoju u posljednjih 100-tinjak godina šport i sva pitanja koja se vežu uz njega jesu ozbiljan izazov suvremenog društva. Pitanja održivosti i budućnosti sustava športa predstavljaju problem s kojim se uređena društva pokušavaju

nositi ozbiljnim i strateškim promišljanjem, dubinskim analizama, njegovim proučavanjem od strane institucija i timova stručnjaka i znanstvenika različitih usmjerenja i traženjem odgovora koji bi osigurali optimalne uvijete za njegov daljnji razvoj.

Zbog svog natjecateljskog karaktera šport kao potencijalno sredstvo afirmacije i dokazivanja je zanimljiv mnogim pojedincima, skupinama kulturama i društvima. U interakciji športa, onih koji se bave športom, onih koji prate šport s društvom u cjelini događa se niz promjena koje rezultiraju rastom i razvojem pojedinca i društva s jedne strane i športa s druge strane. Šport i športski rezultati tako su istovremeno i odraz društva i čimbenik kvalitete sudionika te njihovog društvenog i materijalnog okruženja. Radi toga sve veći broj suvremenih društava, pa i hrvatsko društvo, identificiraju sebe, svoj ugled i svoju vrijednost sa športom odnosno s ostvarenim uspjesima na međunarodnim športskim natjecanjima.

Također, potrebno je istaknuti i činjenicu da se i u šport, kao sastavnom i neodvojivom dijelu suvremenog društva, često preslikavaju brojni problemi koji prate društvo u cjelini. Mnogi negativni fenomeni prisutni u društvu svoju eskalaciju doživljavaju upravo na športskim borilištima. Nasilje, netolerancija, rasna, vjerska, nacionalna i spolna netrpeljivost, nepoštivanje pravila i zakona, zanemarivanje i relativiziranje moralnih i odgojnih vrijednosti, doping i korištenje nedozvoljenih i štetnih sredstava, izvrtanje univerzalnih društvenih, moralnih i etičkih načela, pretjerana komercijalizacija i drugo prisutni su u suvremenom šport.

Osnovna podjela suvremenog športa je na vrhunski ili selektivni šport i na masovni ili šport za sve ili neselektivni šport. Ovisno o razini kvalitete, broju sudionika te populaciji kojoj je namijenjen na području športa postoji nekoliko sustava: vrhunski ili kvalitetni šport, školski šport, sveučilišni šport, rekreacijski šport ili šport za sve, šport osoba s invaliditetom te vojni i policijski šport. S obzirom na statusno određenje te organizacijske, ustrojbene i ciljne aspekte granica između ovih športskih sustava nije uvijek jednoznačno povučena niti je ona prečvrsta. Mijenja se s vremenom i različita je u pojedinim regijama i državama (Milanović, 2010) Tako, na primjer, šport osoba s invaliditetom može pripadati dijelom i vrhunskom športu i rekreacijskom športu, dok je uloga, položaj i shvaćanje sveučilišnog športa značajno različito u Hrvatskoj i Sjedinjenim Američkim Državama.

Za potrebe izrade ovog dokumenta šport definiramo u njegovom najširem smislu, a u skladu s definicijom športa koju je preporučilo Vijeće Europe:

„Šport podrazumijeva sve oblike tjelesnog vježbanja koji, putem neobaveznog ili organiziranog sudjelovanja, imaju za cilj izražavanje ili poboljšanje tjelesnih sposobnosti i mentalnog blagostanja, sklapanje društvenih veza ili ostvarivanje rezultata na svim razinama natjecanja“ (European Šport Charter /Europska športska povelja, 1992)

Ovako široko shvaćanje športa izlazi izvan okvira tradicionalnog razumijevanja športa kao natjecateljske aktivnosti s ciljem ostvarivanja športskog rezultata i obuhvaća sve oblike i forme tjelesnog vježbanja. Športom se, u ovom dokumentu, smatra sve od rekreacijskog vježbanja građana koje može biti individualno kao što su duge šetnje ili vožnja biciklom preko organiziranih i vođenih aktivnosti kao što su vježbanje različitih vrsta aerobike ili vježbanje u fitness centrima preko školskog i sveučilišnog športa, športa osoba s invaliditetom, natjecateljskog športa do visokokvalitetnog športa koji ostvaruje vrhunske športske rezultate na olimpijskoj i svjetskoj razini.

Pojam šport objedinjuje športske organizacije koje mogu biti trgovačka društva, udruge (nevladine i neprofitne organizacije) i ustanove, športašice i športaše (dalje u tekstu športaši), djecu, mlade i studente, osobe s invaliditetom, športske trenere i osobe osposobljene za rad u športu (instruktore, voditelje i dr.), športske djelatnike, osobe koje sudjeluju u organiziranju i vođenju športskog natjecanja (športske sudce, delegate i povjerenike), športske menadžere, športske liječnike, građane koji se bave športom u slobodno vrijeme, navijačke skupine koje organizirano prate športska događanja i pojedince.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

UNESCO-ova Međunarodna povelja o tjelesnom odgoju i športu iz 1978. godine određuje da je pravo na bavljenje tjelesnim odgojem i športom temeljno ljudsko pravo radi njihove važnosti za cjelovit razvoj svake osobe. Na njenom tragu Magglingenska deklaracija iz 2003. godine šport definira kao potrebu i pravo svakog čovjeka i idealno sredstvo za učenje nužnih životnih vještina (Ogi, 2003).

U svojim preporukama o primjeni Europske povelje o športu, Vijeće Europe (Council of Europe, 1992) šport primarno promatra kao „društvenu i kulturnu aktivnost temeljenu na dobrovoljnom izboru koji omogućava ostvarivanje kontakata između zemalja i stanovnika

Europe, te ima fundamentalnu ulogu u realizaciji ciljeva Vijeća Europe jer učvršćuje vezu između ljudi i razvija svjesnost o europskom kulturnom identitetu.“

U tom je smislu moguće zaključiti kako šport ima nekoliko uloga u društvu, odnosno provodi nekoliko funkcija, i to:

- Uloga promocije zdravog načina življenja i kvalitete života: šport se često povezuje s poboljšanjem zdravlja. Može imati ulogu u tretiranju pretilosti i drugih zdravstvenih problema. U društvu koje stari tjelesna aktivnost može imati pozitivan učinak na zdravlje starijih.
- Odgojna uloga: šport na brojne načine može pomoći u edukaciji i treniranju djece, mladih i odraslih. Pored čistog tjelesnog aspekta, socijalne i edukativne vrijednosti također imaju važnu ulogu. Primjerice, učiti kako biti dio tima i prihvatiti principe poštene igre, odnosno fair play-a.
- Socijalna (društvena) uloga: razgranata mreža klubova, udruga i federacija dokaz su činjenice kako je šport najvažnije područje dobrovoljnih aktivnosti u Europi te čini plodno tlo za socijalno uključivanje.
- Rekreativna uloga: prema istraživanju Eurobarometer provedenom 2004. godine, 38% stanovnika Europske unije prakticira neku športsku aktivnost barem jedanput tjedno.
- Kulturološka uloga: konferencija vezana uz Amsterdamski sporazum naglasila je ulogu športa u kreiranju identiteta i zbližavanju ljudi. (European Commission, 2007)

Za šport na svjetskoj i Europskoj razini smatra se da „utječe na sve društvene slojeve i dobne skupine te je nužno oruđe za socijalnu integraciju i edukaciju“ (Commission of the European communities, 1999), a cilj mu je osigurati svakom pojedincu mogućnost bavljenja športom, zaštititi i razvijati moralnu i etičku bazu športa te ljudsko dostojanstvo i sigurnost svih onih koji se uključuju u šport (Council of Europe, 1992).

Uloga u suvremenom društvu je proširena i na ekonomsku dimenziju. Šport i sa športom povezane gospodarske aktivnosti, poput športske industrije, imaju znatan i rastući ekonomski značaj u europskim zemljama (vidi Europa, 2009). Ovo je potvrđeno i od strane europske komisije koja navodi kako je šport „dinamičan i brzo rastući sektor sa podcijenjenim makroekonomskim učincima“ te može poslužiti kao oruđe za lokalni i regionalni razvoj, urbanu regeneraciju te ruralni razvoj (European Commission, 2007).

O važnosti i ulozi športa u suvremenom društvu možda najbolje svjedoči činjenica da je značajan broj zemalja izradio i usvojio nacionalne strategije i/ili programe razvoja športa. U tom smislu možemo izdvojiti nekoliko najkvalitetnijih primjera ozbiljnog i sustavnog pristupa športu na nacionalnoj razini.

Australija

Šport u Australiji se razvija već više od 30 godina na temelju strateških odrednica. Iako korijeni strateškog promišljanja športa u Australiji datiraju iz 1973. godine kada je prvi put predloženo osnivanje Australijskog instituta za šport tek nakon što Australija na Olimpijskim igrama u Montrealu 1976. godine nije osvojila niti jednu zlatnu medalju i tek 1 srebrnu i 4 brončane medalje australijska vlada je odlučila korijenito promijeniti način djelovanja u području športa. Želeći onemogućiti stihijski razvoj i improvizaciju vlada 1981. godine osniva Australijski institut za šport. Institut djeluje kao središnja stručno trenerska i znanstvena institucija australijskog športa i jedna od najprestižnijih športskih institucija u svijetu. Putem regionalnih centara i sustava selekcije oko 700 najboljih australijskih športaša svake godine dolazi na Institut koji im pruža vrhunske trenažne uvijete u smislu stručnog rada, športske infrastrukture, životnih uvjeta, dostupnost najnovijim i znanstveno utemeljenim metodama treninga te im pomaže u obrazovanju i planiranju karijere nakon športa. Nakon osnivanja Instituta krajem 1980-ih osniva se i Australijska komisija za šport kao vladino tijelo zaduženo za raspodjelu financijskih sredstava namijenjenih športu i strateško planiranje razvoja športa u Australiji (<http://www.ausport.gov.au/>).

Djelovanje na području športa u Australiji temelji se na Strategija razvoja Australijskog športa koja je usmjerena na 4 područja: vrhunski šport; šport za sve; upravljanje športom (sport management) i borbi protiv dopinga u šport. Za svako navedeno područje postavljeni su ciljevi, nabrojane aktivnosti koje se trebaju poduzeti za ostvarivanje ciljeva i novčana sredstva potrebna za ostvarenje ciljeva. To je globalna strategija na nacionalnoj razini. Za pojedina područja (šport mladih, športska industrija, šport žena, šport osoba s invaliditetom...) postoje zasebne strategije. Strategija je izrađena na temelju velikog broja kvantitativnih pokazatelja iz brojnih prijašnjih istraživanja, prethodnih strategija i njihovih evaluacija. Rezultat toga je da Australija poslije SAD-a osvaja najviše odličja prema analizi učinjenoj u ukupno 60 športova, dok na olimpijskim igrama od 1992. do 2008. Australija

osvaja najviše medalja s obzirom na broj stanovnika. Sve njihove strategije su krajnje jednostavne, operativne i u pravilu vrlo konkretne. Australijski pristup športu temelji se na vrhunskom športu i ostvarenju vrhunskih športskih rezultata, te na upravljačkim strukturama koje trebaju to omogućiti, a posljedično i na uključivanje većeg broja ljudi u rekreativni šport.

Slovenija

U ožujku 2000. godine Slovenski parlament usvojio je Nacionalni program športa u Republici Sloveniji. Program je koncipiran na taj način da kroz 11 definiranih ciljeva i zadaća (šport, tj. športski odgoj unutar obitelji; šport u sustavu obrazovanja; športske škole – temelj vrhunskog športa; vrhunski šport; rekreacija; šport invalida; šport u vojsci i policiji; stručno usavršavanje športskih novinara; športski objekti; volonteri u športu; uloga Fakulteta za šport) ponudi smjernice nacionalnog programa na državnoj i lokalnoj razini i to: kratkoročne smjernice do 2001. godine (u području obrazovanja, rekreacija, kvalitetnog športa, vrhunskog športa, stručne i razvojne zadaće, izgradnja športskih objekata); srednjoročne smjernice do 2004. godine (17 globalnih smjernica) i dugoročne smjernica do 2010. godine (konačni cilj je postati športska nacija pomoću 9 globalnih smjernica). Zadane smjernice su zatim operacionalizirane s nizom programa u područjima: športski odgoj djece, mladeži i studenta; športska djelatnost studenata; športska rekreacija; kvalitetni šport; vrhunski šport; šport osoba s invaliditetom. Za svaki program naznačena su potrebna financijska sredstva te podjela na programe na lokalnoj razini i na razini države.

U poglavlje «Razvojne i stručne zadaće u športu» koje omogućuju uspješan rad na svim područjima športa odnosno predstavljaju „učvršćivanje temeljnih uvjeta za uspjeh u športu“ spadaju: školovanje, osposobljavanje i usavršavanje stručnih kadrova u športu, znanstveno istraživačka djelatnost, izdavačka djelatnost, praćenje pripremljenosti športaša i savjetovanje treninga, velike međunarodne športske priredbe, sprječavanje upotrebe nedozvoljenih sredstava, športski objekti, informacijski sustav na području športa, međunarodna djelatnost, rad nacionalnih i općinskih športskih saveza, športskih zavoda i zavoda povezanih sa športom, Olimpijskog odbora Slovenije-Udruženja športskih saveza. Za planiranje, organizaciju, izvođenje i nadzor Nacionalnog programa športa zaduženi su Ministarstvo prosvjete i športa, Olimpijski odbor Slovenije – udruženje športskih saveza,

Zavod za šport Slovenije na državnoj razini, odnosno javni zavodi za šport na lokalnoj razini te općinski međuopćinski i regionalni športski savezi.

Stručno-razvojne zadaće za Nacionalni program obavlja Institut za šport pri Fakultetu za šport Sveučilišta u Ljubljani. Definirani prioriteti u razvoju športa na nacionalnoj razini su: šport u sustavu obrazovanja, vrhunski šport, izgradnja i održavanje športskih objekata te u drugoj skupini: kvalitetni šport i znanstveno-istraživačku djelatnost. Od 1992. do danas slovenski športaši su osvojili 15 medalja na ljetnim olimpijskim igrama.

Velika Britanija

Dokument pod nazivom «Vladina strategija športa i tjelesnog vježbanja» na 223 stranice izradio je Ured za strategije vlade Velike Britanije 2002. godine. U zaključku Vladi su postavljena dva osnovna strateška cilja: 1) značajno povećanje broja ljudi koji se bave športom i tjelesnim vježbanjem, prije sveg zbog zdravstvenih dobrobiti i smanjenja porasta troškova koje ima država uslijed prevladavajućeg sedetarnog načina života i 2) održivo poboljšanje rezultata u međunarodnim natjecanjima, naročito u najpopularnijim športovima (feelgood factor).

Kako bi ostvarili navedene strateške ciljeve predložene su konkretne akcije i programi u 4 područja: 1) Sudjelovanje građana u tjelesnim aktivnostima i športu (rekreativni šport), 2) Vrhunski šport, 3) Velike (mega) športske priredbe i 4) Reorganizacija ustroja športa kao preduvjet povećanja ulaganja u šport od strane vlade

Kompletan dokument je koncipiran na taj način da odgovara na četiri ključna pitanja: Gdje se trenutno nalazimo? Zašto smatramo važnim? Gdje želimo biti? Kako ćemo tamo stići?

Svjesni da ovom strategijom nisu zahvatili sva važna pitanja športa njeni autori naglašavaju jednostavnosti, jasnoću i operativnu izvedivost ovakvog pristupa. Cilj im je bio definiranje strateških okvira kojima bi se vlada vodila u donošenju odluka (određivanju politike športa) kao i izrada vladine liste prioriteta u športu.

Na posljednjim Olimpijskim igrama 2008. godine u Pekingu Ujedinjeno Kraljevstvo je bilo 4 po broju osvojenih medalja, odmah iza Kine, SAD-a i Rusija, a ispred Njemačke, Australije, Japana, Južne Koreje, Italije, Francuske i ostalih zemalja, dok primjerice na

Olimpijskim igrama 1996. godine u Atlanti Ujedinjeno Kraljevstvo nije bilo niti među prvih deset zemalja po broju osvojenih medalja.

3. ANALIZA STANJA I OTVORENA PITANJA

Strateško promišljanje razvoja športa

Republika Hrvatska i njeni građani tradicionalno prepoznaju šport kao važnu društvenu djelatnost te se on nalazi i u Ustavu Republike Hrvatske (čl. 68). Uvažavajući povijesni kontekst njegova razvoja i današnje stanje športa u Hrvatskoj, osjeća se potreba jasnije utvrditi aktualno stanje, perspektive razvoja s jasno definiranom vizijom budućeg razvoja športa na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Tijekom posljednjih deset godina hrvatski su športaši postigli niz velikih uspjeha koji međutim nisu bili rezultat sustavne skrbi i strateških odluka. Zbog toga je na današnjem stupnju razvitka športa u Hrvatskoj potrebno donijeti više razvojnih dokumenata. Treba analizirati sve pojavne oblike športa od vrhunskog do školskog i sveučilišnog, rekreacijski i športa osoba s invaliditetom.

U posljednjih 30-ak godina napisano je i objavljeno više dokumenata i studija koji su imali za cilj konceptijsko, strateško ili programsko određenje razvoja športa ili pojedinih njegovih dijelova u Republici Hrvatskoj: *Koncepcija razvoja vrhunskih športskih dostignuća u SR Hrvatskoj (1978.)*, *Analiza razvoja fizičke kulture u SR Hrvatskoj u razdoblju od 1981. do 1985. god. i analiza mogućnosti razvoja u razdoblju od 1986. do 1990. god. (1984.)*, *Modeli fizičke kulture (1987.)*, *Projekcija politike razvoja hrvatskog športa (1991.)*, *Izvešće hrvatskog športskog sabora (1999.)* *Strategija razvoja športa u Hrvatskoj (2000.)*, *Hrvatski športski modeli za 21. stoljeće (2000.)*, *Prijedlog strategije razvitka hrvatskog športa radne skupine predsjednika Republike Hrvatske (2000.)*, *Stanje i perspektive zagrebačkog športa (2001.)*, *Razvojni pravci hrvatskog športa (2004.)*, *Program razvoja športa Grada Zagreba 2006.-2010. (2005.)*, *Strategija razvoja školskog športa u Republici Hrvatskoj 2009. - 2014. (2009.)*. Uvažavajući sadržaj i dostignuća tih materijala, danas se ipak osjeća potreba pripreme jedne cjelovite studije koja će sadržavati objektivniju ocjenu stanja te objektivniju prosudbu o mogućnostima razvoja svih segmenata športa u Hrvatskoj.

Usprkos navedenim dokumentima, činjenica je da danas u Hrvatskoj nedostaju podaci, dokumenti i odluke koje mogu biti dobra podloga i polazište za izradu strateških dokumenata. Još uvijek nije potpuno jasno određena pozicija športa niti u odnosu prema drugim područjima društvenih djelatnosti, niti u odnosu prema ukupanom gospodarskom razvoju i međunarodnom položaju Hrvatske.

Nedostatak cjelovitih podataka o broju športša različite kategorije, športskih klubova, broju, obrazovnoj razini i statusu trenera i ostalih stručnih kadrova, broju, stanju i korištenju športskih objekata, količini i kriterijima za raspodjelu financijskih sredstava jako otežava sustavni prilaz strategiji razvitka športa. Tome se mogu dodati ozbiljni nedostaci i slabosti ustroja športa, Zakona o športu i podzakonskih propisa, znanstvenoistraživačkog rada i njegove primjene u praksi.

Nema nikakve sumnje da podaci koji odražavaju aktualno stanje športa u Hrvatskoj trebaju biti prikupljeni i elaborirani kroz analize i studije o stanju pojedinih segmenata športske djelatnosti. Bez takovih baza podataka svaka promišljanja razvoja postaje nerealna i neutemeljena sa znanstvenog, stručnog i praktičnog stajališta.

Međutim, iako smo svjesni da naš šport treba određena hitna nova rješenja ne bi bilo dobro pod pritiskom aktualnih problema požuriti s opsežnim novim rješenjima bez istraživanja uzroka postojećeg nezadovoljavajućeg stanja i realne ocjene tog stanja, bez vizije budućnosti hrvatskog športa kao dijela vizije buduće Hrvatske.

Športša i športski rezultati

Hrvatski športša ostvaruju zapažene športske uspjehe. U tablici 1 nalaze se podaci o osvojenim medaljama hrvatski športša svih uzrasnih kategorija u 2008. i 2009. godini.

Tablica 1. Plasmani hrvatskih športša na međunarodnim natjecanjima u 2008. i 2009. godini (HOO, 2010)

	Osvojene medalje					
	Zlatne		Srebrne		Brončane	
	2008.	2009.	2008.	2009.	2008.	2009.
Olimpijske igre	-	-	2	-	3	-
Svjetsko prvenstvo	20	130	12	83	26	69
Svjetski kup	26	19	25	27	29	37
Europsko prvenstvo	17	95	20	64	38	90
Europski kup	15	13	18	12	16	17
Mediterranske igre	-	16	-	14	-	34
Ukupno	78	273	77	200	112	247

U promatranih dvije godine možemo uočiti značajnu razliku između 2008. i 2009. godine koja najvjerojatnije proizlazi iz činjenice da je 2008. godina bila olimpijska godina u kojoj se održava značajno manje svjetskih i europskih prvenstava. Iako u ovom prikazu osvojenih medalja nedostaju podaci na temelju kojih bismo mogli procijeniti relativni udio hrvatskih športaša u svjetskoj raspodjeli športskih uspjeha iznimna je činjenica da su hrvatski športaši u 2009. godini osvojili čak 720 medalja na velikim međunarodnim športskim natjecanjima.

Na Olimpijskim igrama od 1992. godine hrvatski su športaši osvojili 27 olimpijskih medalja. (tablica 2 i 3)

Tablica 2. Osvojene medalje na olimpijskim i zimskim olimpijskim igrama od 1992. godine po sportovima

	OI 1992.			OI 1996.			OI 2000.			ZOI 2002.			OI 2004.			ZOI 2006.			OI 2008.			ZOI 2010.		
	Z	S	B	Z	S	B	Z	S	B	Z	S	B	Z	S	B	Z	S	B	Z	S	B	Z	S	B
tenis			2											1										
košarka		1																						
rukomet				1									1											
vaterpolo					1																			
dizanje utega							1							1										
veslanje									1					1										
plivanje													1											
skijanje									3	1						1	2						2	
gimnastika																				1				
atletika																				1				
taekwondo																					2			
streljaštvo																					1			
biatlon																							1	
Ukupno		1	2	1	1		1		1	3	1		1	2	2	1	2			2	3		2	1

Tablica 3. Osvojene medalje na olimpijskim i zimskim olimpijskim igrama od 1992. godine

	Zlatna medalja	Srebrna medalja	Brončana medalja	Ukupno
OI 1992.		1	2	3
OI 1996.	1	1		2
OI 2000.	1		1	2
ZOI 2002.	3	1		4
OI 2004.	1	2	2	5
ZOI 2006.	1	2		3
OI 2008.		2	3	5
ZOI 2010.		2	1	3
UKUPNO	7	11	9	27

U razdoblju od 1992. godine hrvatski športaši su osvojili 27 olimpijskih medalja u 13 sportova. Od toga je 20 medalja osvojeno u pojedinačnim športovima ili disciplinama. Od

športova s najviše osvojenih medalja ističe se skijanje s čak 9 medalja, u tenisu su osvojene 3 medalje, dok su ostali športovi osvojili po jednu ili dvije medalje.

U svjetskoj podjeli olimpijskih medalja od 1992. godine pozicija Hrvatske je prikazana u tablici 4.

Tablica 4. Poredak zemalja s obzirom na ukupni broj osvojenih medalja na zimskim i ljetnim olimpijskim igrama od 1992. godine

	zemlja	OI 1992.	ZOI 1992.	ZOI 1994.	OI 1996.	ZOI 1998.	OI 2000.	ZOI 2002.	OI 2004.	ZOI 2006.	OI 2008.	ZOI 2010.	ZOI ukupno	OI ukupno	ukupno
1	SAD	108	11	13	101	13	97	34	102	25	110	37	133	518	651
2	Njemačka	82	26	24	65	29	56	36	49	29	41	30	174	293	467
3	Rusija			23	63	18	88	13	92	22	72	15	91	315	406
4	Kina	54	3	3	47	8	59	8	63	11	100	11	44	323	367
5	Francuska	29	9	5	40	8	38	11	33	9	41	11	53	181	234
6	Australija	27		1	41	1	58	2	49	2	46	3	9	221	230
7	Italija	19	14	20	35	10	34	13	32	11	28	5	73	148	221
8	Južna Koreja	29	4	6	27	6	28	4	30	11	31	14	45	145	190
9	Kanada	18	7	13	22	15	14	17	12	24	18	26	102	84	186
10	Norveška	7	20	26	7	25	10	25	6	19	10	23	138	40	178
11	ZND	132	23										23	132	155
12	Velika Britanija	20		2	15	1	28	2	30	1	47	1	7	140	147
13	Japan	22	7	5	14	10	18	2	37	1	25	5	30	116	146
14	Nizozemska	15	4	4	19	11	25	8	22	9	16	8	44	97	141
15	Kuba	31			25		29		27		24		0	136	136
16	Austrija	2	21	9	3	17	3	17	7	23	3	16	103	18	121
17	Ukrajna			2	23	1	23		23	2	27		5	96	101
18	Mađarska	30			21		17		17		10		0	95	95
19	Rumunjska	18			20		25		19		8		0	90	90
20	Španjolska	22	1		17		11		19		18		1	87	88
21	Švedska	12	4	3	8	3	12	7	7	14	5	11	42	44	86
22	Švicarska	1	3	9	7	7	9	11	5	14	6	9	53	28	81
23	Poljska	19			17		14	2	10	2	10	6	10	70	80
24	Bjelorusija			2	15	2	17	1	15	1	19	3	9	66	75
25	Bugarska	16			15	1	13	3	12	1	5		5	61	66
26	Finska	5	7	6	4	12	4	7	2	9	4	5	46	19	65
27	Brazil	3			15		12		10		15		0	55	55
28	Češka				11	3	8	3	8	4	6	6	16	33	49
29	Kazahstan			3	11	2	7		8		13	1	6	39	45
30	Kenija	8			8		7		7		14		0	44	44
31	Grčka	2			8		13		16		4		0	43	43
32	Novi Zeland	10	1		6		4		5		9		1	34	35
33	Turska	6			6		5		10		8		0	35	35
34	Danska	6			6	1	6		8		7		1	33	34
35	Jamajka	4			6		7		5		11		0	33	33
36	Etiopija	3			3		8		7		7		0	28	28
37	Hrvatska	3			2		2	4	5	3	5	3	10	17	27
38	Sjeverna Koreja	9	1		5		4				6		1	24	25
39	Indonesija	5			4		6		4		5		0	24	24
40	Slovačka				3		5		6	1	6	3	4	20	24
41	Slovenija	2		3	2		2	1	4		5	3	7	15	22
42	Argentina	1			3		4		6		6		0	20	20
43	Belgija	3			6	1	5		3		2		1	19	20
44	Nigerija	4			6		3		2		4		0	19	19
45	Južna Afrika	2			5		5		6		1		0	19	19
46	Gruzija				2		6		4		6		0	18	18
47	Iran	3			3		4		6		2		0	18	18
48	Tajland	1			2		3		8		4		0	18	18
49	Uzbekistan			1	2		4		5		6		1	17	18
50	Estonija	2					3	3	3	3	2	1	7	10	17

S obzirom na ukupni broj osvojenih medalja na ljetnim i zimskim olimpijskim igrama Hrvatska se nalazi na 37. mjestu od ukupno 114 zemalja koje su osvojile barem jednu olimpijsku medalju od 1992. godine. Na posljednjim Olimpijskim igrama u Pekingu sudjelovalo je više od 200 zemalja svijeta. S obzirom na to možemo zaključiti da se Hrvatska nalazi u gornjoj polovici zemalja koje sudjeluju u raspodijeli olimpijskih medalja.

Uobičajna je pretpostavka prisutna u hrvatskoj javnosti da naši športaši osvajaju veliki broj medalja s obzirom na broj stanovnika naše zemlje. U tablici 5 nalazi se poredak zemalja s obzirom na odnos osvojenih medalja na ljetnim i zimskim olimpijskim igrama od 1992. godine i broja stanovnika. U tom poretku Hrvatska se nalazi na visokom 20. mjestu. Međutim, treba istaknuti da postoji 19 zemalja svijeta koje osvajaju relativno više medalja s obzirom na broj stanovnika. U tablici 5 se nalazi i procjena BDP-a.

Tablica 5. Poredak zemalja s obzirom na broj stanovnika koji dolazi na jednu osvojenu olimpijski medalju od 1992. godine

poredak	zemlja	broj medalja ¹	broj stanovnika ²	stanovnika na 1 medalju	BDP ³
1	Norveška	178	4.613.076	38.003	64.268
2	Bahami	8	304.021	38.003	18.526
3	Austrija	121	8.193.829	67.718	37.528
4	Estonija	17	1.323.242	77.838	9.727
5	Finska	65	5.232.315	80.497	37.014
6	Jamajka	33	2.760.965	83.666	3.583
7	Kuba	136	11.387.364	83.731	
8	Australija	230	20.286.261	88.201	34.714
9	Slovenija	22	2.010.218	91.374	17.066
10	Švicarska	81	7.528.100	92.940	50.524
11	Švedska	86	9.018.454	104.866	39.658
12	Mađarska	95	9.978.121	105.033	11.217
13	Bugarska	66	7.377.188	111.776	3.459
14	Novi Zeland	35	4.081.336	116.610	26.441
15	Nizozemska	141	16.501.866	117.035	38.333
16	Latvija	17	2.272.772	133.692	7.193
17	Bjelorusija	75	10.292.216	137.230	3.031
18	Trinidad i Tobago	7	1.064.648	152.093	12.329
19	Danska	34	5.452.977	160.382	48.001
20	Hrvatska	27	4.494.575	166.466	8.345
21	Njemačka	467	82.420.176	176.489	33.922
22	Kanada	186	33.136.438	178.153	35.064
23	Češka	49	10.234.664	208.871	12.106
24	Litva	16	3.584.521	224.033	7.511
25	Slovačka	24	5.440.499	226.687	8.647
26	Rumunjska	90	22.300.106	247.779	4.539
27	Grčka	43	10.690.535	248.617	20.082
28	Južna Korea	190	48.873.240	257.228	16.422
29	Gruzija	18	4.659.432	258.857	1.493
30	Francuska	234	60.903.572	260.272	33.734
31	Italija	221	58.136.503	263.061	30.451
32	Kazahstan	45	15.239.717	338.660	3.717
33	Rusija	406	142.825.460	351.787	5.369
34	Irska	10	4.068.250	406.825	48.351
35	Velika Britanija	147	60.631.006	412.456	36.599
36	SAD	651	298.793.926	458.977	42.101
37	Španjolska	88	40.404.604	459.143	27.226
38	Ukrajna	101	46.674.727	462.126	1.727

39	Poljska	80	38.534.388	481.680	7.875
40	Azarbejdžan	16	7.968.385	498.024	1.493
41	Belgija	20	10.380.804	519.040	35.751
42	Kenija	44	34.822.676	791.424	574
43	Srbija	12	10.160.437	846.703	3.139
44	Japan	146	127.466.894	873.061	35.787
45	Izrael	7	6.361.769	908.824	18.266
46	Sjeverna Koreja	25	23.138.019	925.521	
47	Portugal	9	10.610.786	1.178.976	17.439
48	Kineski Taipei	16	23.054.181	1.440.886	15.121
49	Uzbekistan	18	27.366.910	1.520.384	445
50	Argentina	20	39.971.183	1.998.559	4.802

¹ ukupan broj medalja osvojenih na ljetnim i zimskim olimpijskim igrama od 1992. godine

² procjene UN-a o broju stanovnika za 2008. godinu

³ procjena UN-a o BDP za 2008. godinu

S obzirom na navedene podatke moguće je zaključiti da se Hrvatska relativno visoko plasirala u svjetskoj raspodjeli športskih uspjeha na olimpijskim igrama. prilikom interpretacije podataka u tablici 5 potrebno je uzeti u obzir i činjenicu da neke zemlje svijeta ne sudjeluju ili ostvaruju tek simbolične športske rezultate na zimskim olimpijskim igrama, poput Australije ili Velike Britanije. Istovremeno neke zemlje, poput Norveške glavninu svojih olimpijskih medalja ostvaruju na zimskim olimpijskim igrama.

Na posljednjim Olimpijskim igrama u Pekingu 2008. godine Hrvatska se u ukupnom poretku zemalja prema broju ukupno osvojenih medalja nalazila na 38. mjestu. U tablici 6. pored tog poretka zemalja nalazi se i broj stanovnika svake zemlje, a u tablici nisu navedene sve zemlje nego je napravljen izbor zemalja koje su brojem stanovnika slične Hrvatskoj.

Tablica 6. Poredak zemalja prema ukupnom broju osvojenih medalja na Olimpijskim igrama u Pekingu 2008. godine

	naziv države	broj medalja ¹	broj stanovnika
1.	SAD	110	300 mil.
2.	KINA	100	1.300 mil.
3.	RUSIJA	72	142 mil.
4.	UK	47	61 mil.
5.	AUSTRALIJA	46	20 mil.
12.	KUBA	24	11 mil.
13.	BJELORUSIJA	19	10 mil.
22.	MAĐARSKA	10	8 mil.
23.	NORVEŠKA	10	4,8 mil.
24.	NOVI ZELAND	9	4 mil.

28.	DANSKA	7	5,3 mil.
31.	ARMENIA	6	3,3 mil.
35.	SLOVAČKA	6	5 mil.
36.	SLOVENIJA	5	2 mil.
38.	HRVATSKA	5	4,5 mil.
42.	LITVA	5	3,5 mil.

¹ ukoliko je više zemalja osvojilo isti broj medalja bolje je plasirana zemlja koja je osvojila više zlatnih odnosno srebrnih medalja

Iz tablice 6 je vidljivo da postoji nekoliko zemalja svijeta koje ostvaruju nešto bolje rezultate na olimpijskim igrama s obzirom na broj stanovnika u odnosu na Hrvatsku. Podatci iz tablica 4., 5. i 6 upućuju na zaključak, da pored sjajnih rezultata koje hrvatski športaši ostvaruju još uvijek postoje rezerve odnosno da bi hrvatski šport moga i trebao u budućnosti ostvarivati još bolje športske uspjehe. Navedene pokazatelje je potrebno svakako uzeti u obzir kod daljnjih strateških i programskih planiranja budućnosti hrvatskoga športa

4. SMJERNICE RAZVOJA

Šport u suvremenom hrvatskom društvu zauzima istaknuto mjesto. Ta je činjenica svakako ohrabrujuća. Međutim, snažan je dojam da se športu u Hrvatskoj još uvijek ne pristupa dovoljno sustavno. Danas je značajan broj zemalja svijeta koje razvoju športa pristupaju planski i strateški. Vlade tih zemalja učinile su niz koraka ka ozbiljnoj analizi svih segmenata sustava športa u svojim zemljama s ciljem postizanja još većih športskih uspjeha i optimalnog iskorištavanja športskih resursa i talenata s kojim raspolažu. Hrvatska još nije dostigla taj stupanj promišljanja o športu. Stoga je u Hrvatskoj ubuduće potrebno uvažiti slijedeće smjernice razvoja:

- **potrebno je izraditi niz studija i analiza pojedinih sustava hrvatskoga športa s ciljem prikupljanja konkretnih pokazatelja stanja hrvatskoga športa;**
- **potrebno je definirati strateške ciljeve budućeg djelovanja u području športa;**
- **potrebno je izraditi jasan, konkretan i provediv nacionalni program razvoja športa kojime će se operacionalizirati strateški ciljevi i unaprijediti sustav športa u Republici Hrvatskoj.**

Zrinko Čustonja

USTROJ ŠPORTA I ŠPORTSKO ZAKONODAVSTVO

1. DEFINICIJA PODRUČJA

U Hrvatskoj se krajem 19. i početkom 20. stoljeća počinje organizirati veći broj športskih klubova i športskih saveza. Od tada do danas najveći ih je dio osnovan kao udruge građana, nevladine i neprofitne organizacije. S osnivanjem klubova, a kasnije i športskih saveza, u Hrvatskoj je počeo proces ustrojavanja i kodificiranja športa. Zahvaljujući karakteru športa i njegovoj snažnoj međunarodnoj orijentaciji, proces ustrojavanja i reguliranja pravnih odnosa u športu bio je znatno lišen utjecaja vladinoga sektora i politike, a usmjeren uglavnom na iskustva Engleske i drugih europskih zemalja. Šport se u zakonodavstvima tih zemalja sve do druge polovine 20. stoljeća razumio kao individualno pravo građana na slobodno udruživanje odnosno privatna domena u koju se država nije uplitala. Takvo shvaćanje športa pretočeno je i na športske saveze i saveze športskih saveza koji su kao, u pravilu, samo-regulirajuća tijela djelovala na temelju pravila koja su sama donosila. Ustroj i pravna regulativa športa temeljila se na statutima i pravilima europskih i svjetskih federacija pojedinoga športa odnosno na Olimpijskoj povelji Međunarodnoga olimpijskoga odbora.

Potreba za zakonskim reguliranjem pitanja ustroja i djelovanja športskih klubova i saveza javlja se s porastom društvene i ekonomske važnosti športa u razdoblju socijalističke Jugoslavije 1970-ih godina kada se donosi prvi zakon koji je regulirao pitanja djelovanja i organiziranja na području športa (Zakon o fizičkoj kulturi, 1974.; Zakon o samoupravnim interesnim zajednicama, 1974.). Bez detaljnijega objašnjavanja razloga za državnu intervenciju u šport, spomenut ćemo činjenicu da je u kontinuitetu od tada do danas uloga države u organizaciji, ustroju i djelovanju športa značajna i regulirana zakonskim propisima na nacionalnoj razini. Do tada zaštićeno i neupitno pravo nacionalnih i međunarodnih športskih saveza i federacija na autonomiju odlučivanja počinje dobivati pravni okvir. I Republika Hrvatska je neposredno nakon donošenja Ustava u prosincu 1990. godine već 29. prosinca 1990. godine donijela Zakon o športu (NN, 59/1990).

Međutim, intervencija države na području športa nije narušila načela autonomije športa, pa su športskim klubovima odnosno regionalnim, nacionalnim i međunarodnim

športskim savezima u cijelosti prepuštena bitna pitanja uređivanja pravila pojedinih športova, skrb o njihovu provođenju i sankcioniranju nepoštovanja pravila športa. Također, nacionalno športsko zakonodavstvo mora poštovati temeljna međunarodna pravila hijerarhijskoga odnosno piramidalnoga uređenja i odlučivanja u športu.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

Ustroj športa

Ustroj i struktura športa u većini zemalja svijeta nalikuju piramidama, zbog čega je ustroj športa poznat i kao piramidalni model. Pritom, športski klubovi čine temelj piramide. Oni su članovi svojih lokalnih i/ili regionalnih strukovnih športskih saveza, koji se zajedno ujedanjuju na nacionalnoj razini u nacionalne športske saveze. Na regionalnim, nacionalnim te kontinentalnim razinama, a na kraju i na svjetskoj razini samo je jedan savez koji se brine o interesima određene vrste športa. Utvrđivanje jedinstvenih pravila u određenoj vrsti športa pripada isključivo „krovnom“ športskom savezu na svjetskoj razini. Regionalni i nacionalni športski savezi obvezuju se kao članovi toga krovnoga saveza prihvatiti i primjenjivati ta pravila kojima se osigurava jedinstveno vrednovanje športskih rezultata. U većini zemalja nacionalni športski savezi udružuju se u nacionalne saveze športskih saveza. Važno obilježje piramidalnoga sustava jest i podjela športa na nekoliko razina s obzirom na športsku kvalitetu, odnosno podjela po tzv. ligama. One su najčešće otvorenoga tipa i klub može, teoretski, napredovati odnosno biti promoviran od najniže lige do najviše lige na nacionalnoj razini i kvalificirati se za kontinentalna natjecanja, ali i obratno, tj. ispasti ili biti promoviran u nižu ligu. Ovaj sustav promicanja i ispadanja je „karakteristika europskoga športa“ (European Commission, 1998). Za razliku od ovoga tradicionalnoga i otvorenoga sustava u Europi, promoviranje i ispadanja nije moguće u zatvorenomu profesionalnomu športskom modelu Sjeverne Amerike i nekih drugih zemalja (npr. Japana ili Australije). Međutim, ta razlika nije čvrsta i posljednjih se godina neke europske nacionalne ili češće europske lige potpuno ili na određeno vremensko razdoblje (nekoliko godina) zatvaraju, odnosno onemogućuje se ulazak ili ispadanje iz lige.

Uključivanje odnosno slobodno udruživanje svih zainteresiranih u športske organizacije jedna je od njegovih temeljnih karakteristika, odnosno šport se „tradicionalno

nije povezivao s državom ili biznisom. Ovo je ilustrirano i činjenicom da šport u Europi vode uglavnom neprofesionalci i neplaćeni volonteri“, po čemu se i razlikuje od športa u SAD-u (European Commission, 1999:4). No, promjene poput globalizacije, ukidanja razlike između amaterskoga i profesionalnoga športa, ukidanje monopola nacionalnih televizija, uključivanje športskih klubova na burze i sl. (vidi European Commission, 1999:6-7) rezultirale su brojnim problemima za tzv. europski model športa koji se počinje transformirati prema zakonima tržišta u visoko profesionalne radne sredine, a pitanja ugovornih, financijskih i poreznih odnosa tijekom 80-ih, a osobito 90-ih godina 20. stoljeća predstavljaju snažan poticaj formiranju zasebne grane prava, tzv. športskoga prava.

Športom na svjetskoj razini upravljaju međunarodne športske federacije zasebno za svaki šport. U ovom trenutku postoji više organizacija u koje su udružene međunarodne športske federacije. Najveća je i najutjecajnija takva organizacija *SportAccord* koja je do travnja 2009. godine djelovala pod nazivom *General Association of International Sports Federations (GAISF)*. *SportAccord* je krovna organizacija međunarodnih federacija olimpijskih i neolimpijskih športova te organizacija koje rukovode i organiziraju natjecanja na pojedinim područjima športa (npr. Igre Commonwealtha, Mediteranske igre, Paraolimpijske igre, Gimnazijade, Univerzijade, Svjetske vojne igre i sl.). Djeluje kao forum koji okuplja sva relevantna svjetska športska tijela. *SportAccord* ima više od 100 članica međunarodnih športskih saveza i organizacija. Surađuje s Međunarodnim olimpijskim odborom, a svi hrvatski nacionalni športski savezi koje je priznao Hrvatski olimpijski odbor moraju biti članovi jedne od članica SportAccorda. (www.sportaccord.com)

Kao savezi različitih međunarodnih športskih federacija također djeluju i: Savez međunarodnih športskih saveza ljetnih olimpijskih športova (Association of Summer Olympic International Federations, ASOIF), Savez međunarodnih športskih saveza zimskih olimpijskih športova (Association of International Olympic Winter Sports Federations, AIOWF) i Savez međunarodnih športskih saveza priznatih olimpijskih športova (Association of the IOC Recognised International Sports Federations, ARISF).

Na međunarodnoj je razini najutjecajnija športska organizacija Međunarodni olimpijski odbor (International Olympic Committee, IOC), iako je njegovo djelovanje ograničeno na organizaciju olimpijskih igara i promociju olimpizma. (www.olympic.org)

Od europskih vladinih i nevladinih tijela koja djeluju na području organizacije, ustroja i zakonskoga uređenja športa izdvaja se nekoliko značajnih tijela odnosno organizacija.

Vijeće Europe se (Council of Europe), kao međunarodna organizacija koja u državama članicama promiče demokraciju, poštovanje ljudskih prava i pravnu državu, pitanjima športa bavi već dulje od četrdeset godina. Svake dvije godine održava se Konferencija europskih ministara nadležnih za šport. Glavni dokumenti Vijeća Europe koji se odnose na šport su sljedeći: Europska konvencija o navijačkom nasilju (1985.), Anti-dopinška konvencija (1989.), Europska športska povelja (1992. i 2001.) i Kodeks športske etike. Vijeće Europe na području športa pokušava pravno regulirati pitanja kao što su borba protiv dopinga, zaštita neovisnosti športskih tijela i njihova prava na samoregulaciju i slično. EPAS (Enlarged Partial Agreement on Sport) utemeljen je u svibnju 2007. godine s ciljem uspostavljanja međunarodnih standarda i razvoja europske platforme za međuvladinu suradnju na području športa kako bi šport bio bolje organiziran i vođen na nacionalnim razinama. (www.coe.int)

Unutar Europske unije nadležnost za pitanja primjene i koordinacije europske politike na području športa nosi Odjel za šport (The Sport Unit) kao dio Opće uprave za obrazovanje i kulturu (Directorate-General for Education and Culture) Europske komisije. Europska komisija je 2007. godine izradila i usvojila najopsežniji i najcjeloviti dokument o športu – Bijelu knjigu o športu (White Paper on Sport). U navedenom se dokumentu eksplicite naglašava društvena uloga športa i njegov velik značaj za zdravlje, obrazovanje, socijalnu uključenost, gospodarstvo i dr. Bijelom knjigom o športu ističu se i negativne strane modernoga športa: pritisak tržišta, iskorištavanje mladih igrača, doping, rasizam, nasilje, korupcija i pranje novca. Na temelju toga šport je uključen i u Lisabonski sporazum u kojemu je prepoznata društvena i odgojna uloga športa u EU. (http://ec.europa.eu/sport/index_en.htm)

Od nevladinih organizacija, osim europskih športskih federacija i europskih olimpijskih odbora, najutjecajnija je European Non-Governmental Sports Organization (ENGSO).

Na nacionalnoj razini ustroj i organizacija športa u zemljama Europske unije je različit. Iako je u svim zemljama Europske unije šport ustrojen po tzv. piramidalnom modelu, postoje nacionalne specifičnosti koje u stanovitoj mjeri razlikuju pojedine zemlje. U većini zemalja

Europske unije nacionalni olimpijski odbor i nacionalni savez športskih saveza su dvije odvojene organizacije sa zasebnim ovlastima i područjima djelovanja pri čemu je, u pravilu, nacionalni savez športskih saveza krovna nacionalna športska organizacija (tablica 1).

Tablica 1. Pregled krovnih nacionalnih športskih organizacija (modificirano prema Chaker, 1999.)

Zemlje	Krovna športska organizacija
Austrija	NSŠS ¹
Cipar	NSŠS
Češka	NSŠS
Danska	NOO ²
Finska	NSŠS
Njemačka	NSŠS /NOO ³
Mađarska	NSŠS
Italija	NOO
Litva	NSŠS
Luksemburg	NSŠS /NOO
Rumunjska	NSŠS
Slovenija	NSŠS /NOO
Španjolska	/ ⁴
Švicarska	NOO
Francuska	NOO
Belgija	NOO
Nizozemska	NOO
Island	NSŠS /NOO
Portugal	/
Ujedinjeno Kraljevstvo	NSŠS ⁵

¹ NSŠS - nacionalni savez športskih saveza

² NOO - nacionalni olimpijski odbor

³ NSŠS/NOO - nacionalni savez športskih saveza i nacionalni olimpijski odbor udruženi su u jedno tijelo

⁴ U Španjolskoj i Portugalu ne postoje nacionalni savezi športskih saveza kao pravni subjekti; svaki NŠS je odgovoran za svoj šport; NOO postoje kao pravni subjekti, a njihovo djelovanje je ograničeno na olimpizam i olimpijske igre.

⁵ U slučaju Ujedinjenoga Kraljevstva ne postoji NSŠS nego u svakoj zemlji (Engleska, Škotska...) postoji savez športskih saveza koji formalno postoji, ali krovna športske organizacije u svakoj zemlji su tzv. Športska vijeća (Sports Councils), Britanski olimpijski odbor je odvojena i samostalna organizacija čije je djelovanje ograničeno na olimpizam i olimpijske igre.

Športsko zakonodavstvo

Aktivnosti na području športa reguliraju se međunarodnim konvencijama, zakonima, ali i običajima, pravilima i načelima športa. Osnovni športski formalno-pravi dokument na svjetskoj razini jest Olimpijska povelja. Olimpijska povelja je temeljni dokument prije svega olimpijskoga pokreta koji izražava osnovna načela i ideju olimpizma. Cjelokupan rad, ustroj i organizacija Međunarodnoga olimpijskoga odbora temelji se na Olimpijskoj povelji. Ona propisuje uvjete i način održavanja i proslave Olimpijskih igara. Također, sva pravila, praksa i

djelovanje međunarodnih športskih federacija, naročito olimpijskih športova, moraju biti u skladu s Olimpijskom poveljom. Ona regulira odnose između Međunarodnoga olimpijskoga odbora, međunarodnih športskih federacija i nacionalnih olimpijskih odbora.

Osim Olimpijske povelje, i Međunarodna povelja o tjelesnom odgoju i športu (International Charter of Physical Education and Sport), koju je usvojio UNESCO 1978. godine, predstavlja važan dokument. Međunarodnom poveljom o tjelesnom odgoju i športu, između ostaloga, pravo na bavljenje športom definirano je kao temeljno ljudsko pravo.

U prostoru između međunarodnih športskih federacija, kao posebne grane transnacionalnoga prava koja globalno regulira ponašanja i zahtjeve privatnih i javnih sudionika u pojedinom športu, te prava pojedinih država, sve je veća uloga europskoga športsko-pravnoga sustava. Iako je Europski sud tijekom 70-ih donio dvije presude iz područja športa, tek tijekom 90-ih godina 20. stoljeća institucije EU počinju pokazivati više zanimanja za pravna pitanja regulacije športa. Prekretnica u formalno-pravnom shvaćanju te pravnom i sudskom tretiranju športa na razini Europske unije predstavlja presuda Europskoga suda (The European Court of Justice) u tzv. slučaju *Bosman* iz 1995. godine. Europski sud se tada proglasio nadležnim za ekonomska i radno-pravna pitanja športa u Europi. Od tada se počinju izgrađivati i uređivati zakonski okviri djelovanja na području športa u Europskoj uniji.

Povijesni europski ugovori nisu govorili o športu ni na koji način, već se konstitucionalizacija športa otvorila neposredno pred iniciranje debate o *Ustavu za Europu*. Razvoj temeljnih postulata omogućilo je usvajanje *Deklaracije o športu* koja je bila pridodana *Ugovoru iz Amsterdama* (1997.) i *Ugovoru iz Nice* (2000.). Iako obilježena kao *soft law*, dakle politički, a ne pravni tekst, *Deklaracija* je ipak predstavljala eksplicitnu referentnu točku jurisprudencije Europskoga suda (ECJ). Do usvajanja Lisabonskoga ugovora, ECJ je u slučajevima *Deliège*, *Lehtonen*, *Meca-Medina*, na šport primjenjivao europsko pravo sve dok se on povezivao s ekonomskom aktivnošću (odluke *Walrave*, *Bosman*). Drugim riječima, kako u europskim ugovorima nije bilo ustavne osnove za šport, tako za njega u europskom pravu nije bilo ni generalne *exception*. U *Lisabonskom ugovoru* (2007.) usvojena je formulacija kojom EU priznaje socijalnu i kulturnu funkciju športa i kojom se na poseban način iskazuje respekt za njegov karakter i strukture (Bačić i Bačić, 2010.).

Osim toga, nekoliko tekstova pravne naravi Europske unije može poslužiti kao ishodište za europsko uređenje športa. Prije svega se to odnosi na Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) kojom se prepoznaju prava na slobodu okupljanja i slobodu udruživanja, kao i na druge dokumente i odluke Europske unije, Europske komisije i Vijeća Europe kojima se prepoznaju principi supsidijarnosti u športu, autonomije športa i športskih organizacija te pravo športskih saveza na samoreguliranje u skladu s nacionalnim zakonima (Chaker, 1999.).

Nacionalna zakonodavstva pojedinih zemalja Europske unije različito se odnose prema području športa. U pregledu športske legislative zemalja Europske unije Chaker (1999) uočava da se u 6 zemalja, od 19 koliko ih je obuhvaćeno studijom, šport pojavljuje u ustavima sljedećih zemalja: Mađarska, Litva, Portugal, Rumunjska, Španjolska i Švicarska. Spominjanje športa u ustavima navedenih zemalja, iako u različitim oblicima i sadržajno drugačije, predstavlja dobru teorijsku bazu za osiguravanje kvalitetnijega društvenoga, političkoga i zakonodavnoga uređenja pitanja športa u toj zemlji. Međutim, analiza učinaka pojavljivanja športa u ustavima navedenih zemalja, kao i eventualne prednosti u odnosu na druge zemlje nije provedena. Nadalje, u 12 od 19 analiziranih zemalja postoje posebni zakoni o športu koje Chaker (1999) dijeli u dvije skupine: intervencionistički zakoni i neintervencionistički zakoni. U skupinu intervencionističkih zakona svrstava sve one zakone koji preciznije uređuju pitanja organizacije i ustroja športa s jasno određenim područjima djelovanja ključnih čimbenika sustava športa. Zemlje s takvim zakonodavnim okvirima su sljedeće: Francuska, Mađarska, Italija, Luksemburg, Portugal, Rumunjska, Slovenija i Španjolska. U skupinu s neintervencionističkim zakonskim rješenjima svrstane su sljedeće zemlje: Austrija, Belgija, Cipar, Češka, Danska, Finska, Njemačka, Island, Litva, Švicarska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Osim u Austriji, Njemačkoj, Španjolskoj i Švicarskoj, koje su i u pitanju športa snažno decentralizirane države, u svim ostalim zemljama pitanja športa su u dominantnoj nadležnosti centralne vlasti.

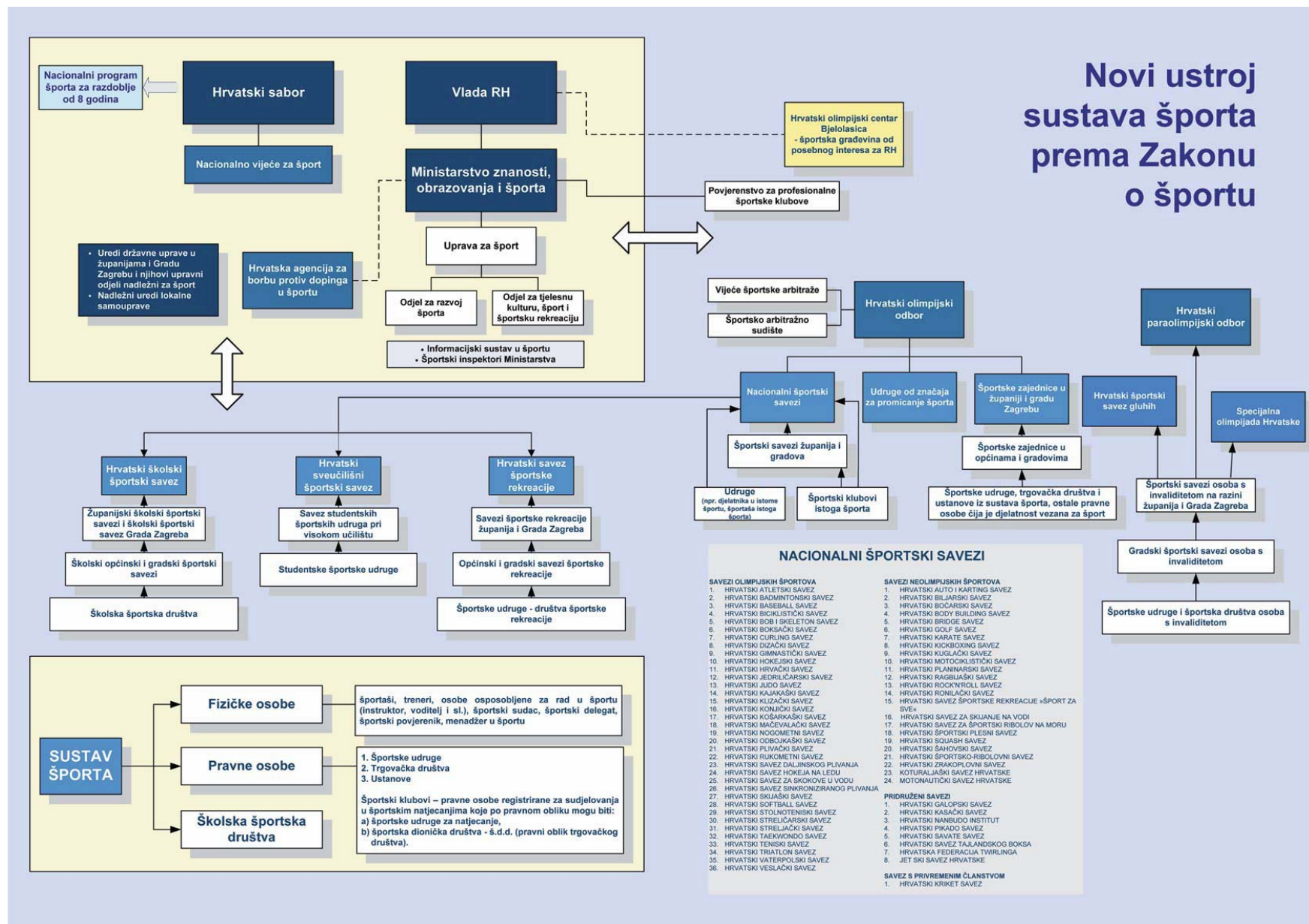
Zemlje Europske unije na različite načine pristupaju i zakonskim rješenjima pojedinih specifičnih područja kao što su: tjelesni odgoj u školama, nasilje na športskim borilištima, doppingu, financiranje športa itd.

3. ANALIZA STANJA USTROJA ŠPORTA I ŠPORTSKOGA ZAKONODAVSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ustroj športa

Temeljnu ustrojbenu jedinicu hrvatskoga športa čini športski klub (športska udruga ili trgovačko društvo). Udruženi u lokalne i/ili nacionalne strukovne športske saveze, kao i u lokalne športske zajednice grade nevladinu piramidu sustava športa. Na vrhu piramide nalazi se Hrvatski olimpijski odbor koji djeluje kao nacionalni olimpijski odbor, savez nacionalnih športskih saveza te savez županijskih športskih zajednica. Sa statusom nacionalnih športskih saveza djeluju i Hrvatski savez športske rekreacije „Šport za sve“, Hrvatski sveučilišni športski savez, Hrvatski školski športski savez, Hrvatski paraolimpijski odbor, Hrvatski športski savez gluhih i Specijalna olimpijada Hrvatske. Dionici sustava športa su i različite stručne i profesionalne športske udruge i organizacije kao što su: Hrvatski klub olimpijaca, Hrvatski kineziološki savez, Hrvatski zbor športskih novinara, Hrvatsko društvo olimpijske filatelije i memorabilije, Hrvatsko društvo za športsku medicinu, Hrvatsko vijeće za međunarodni vojni šport, Hrvatsko društvo za povijest športa te različite trenerske udruge, udruge sudaca, udruge ligaša i dr.

Vladinu piramidu sustava športa čine uredi državne uprave u županijama i Gradu Zagrebu i njihovi upravni odjeli nadležni za šport te nadležni uredi/ odjeli/ uprave za pitanja športa u jedinicama lokalne i područne uprave (općine i gradovi), Uprava za šport u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske te Nacionalno vijeće za šport kao najviše stručno športsko tijelo koje imenuje Sabor RH. Navedena vladina i nevladina tijela čine sustav športa u Republici Hrvatskoj i zajednički su odgovorna za osiguravanje uvjeta za njegov daljnji održivi razvoj.

Športsko zakonodavstvo

Zakonsko uređenje športa u RH temelji se na hrvatskoj športskoj tradiciji, tradiciji zakonskoga reguliranja športa te na članku 69. Ustava Republike Hrvatske prema kojoj „Država potiče i pomaže skrb o tjelesnoj kulturi i športu.“

Šport i športske djelatnosti su od stvaranja hrvatske države neprekidno i relativno sveobuhvatno uređeni posebnim zakonskim propisom – Zakonom o športu. Prvi je Zakon o športu (NN, 59/90) donesen 1990. godine, tjedan dana nakon usvajanja prvoga Ustava Republike Hrvatske. Drugi Zakon o športu donesen je 1992. godine (NN, 60/92, 77/95), treći Zakon o športu donesen je 1997. godine (NN, 111/97, 13/98, 127/00 i 24/01). Trenutačno je na snazi četvrti Zakon o športu donesen 2006. godine (NN, 71/06, 150/08 i 124/10). Tijekom 2003. godine donesen je zakonski propis koji se odnosi i na pitanja športa – Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (NN 117/03, 71/06).

Na djelatnost športa na odgovarajući način primjenjuju se i drugi zakoni, osobito oni koji uređuju pitanja udruživanja građana, djelatnosti školstva i gospodarstva te propisi iz sustava državne uprave, graditeljstva, financija i zdravstva.

Zakonom o športu (NN, 71/06, 150/08, 124/10) definirano je sljedeće: sustav športa, osobe u sustavu športa, športske djelatnosti, stručni poslovi u športu, statusna pitanja športaša, pitanja športskih klubova, šport osoba s invaliditetom, šport djece i mladeži, zdravstvena zaštita športaša, športske građevine, javne potrebe u športu, financiranje športa, državne nagrade u športu i drugo.

Najveća novina važećega Zakona o športu bilo je uvođenje u sustav športa i športskih natjecanja športskih dioničkih društava kao trgovačkih društava koja, po uzoru na zemlje Europske unije, ocrtavaju posebnosti športa. Zakonom se uvela obveza preoblikovanja profesionalnih športskih klubova u športska dionička društva i to za športske klubove u nogometu, košarci i rukometu, ako ispunjavaju i ostale Zakonom propisane uvjete. Dragovoljno su se mogli preoblikovati i svi ostali športski klubovi, neovisno o tome radi li se o profesionalnim ili amaterskim športskim klubovima i bez obzira u kojem se športu natječu. Navedenim sustavom omogućilo se otvaranje športskih klubova prema tržištu kapitala, ali i uvođenje razvidnijega poslovanja u športskim klubovima. Također, radi pružanja potpore športskim klubovima, Zakon je predvidio odredbu o petogodišnjoj odgodi naplate tražbina Republike Hrvatske i pravnih osoba u kojima Republika Hrvatska ima većinski udio ili

većinsko pravo glasa. Navedenim odredbama pokušali su se osigurati uvjeti za daljnji razvoj i razvidnije poslovanje u skladu s običajima međunarodnih krovnih športskih organizacija.

Zakonom o športu (NN, 71/06) predviđeno je donošenje 14 podzakonskih akata u rokovima od mjesec dana do godine dana od dana stupanja zakona na snagu. Do danas ih je doneseno svega sedam: Pravilnik o Registru športskih djelatnosti, Pravilnik o načinu osnivanja, zadaćama, djelokrugu i načinu rada školskih športskih saveza, Pravilnik o djelokrugu i načinu rada Povjerenstva za profesionalne športske klubove, Pravilnik o načinu i rokovima podnošenja akata Povjerenstvu za profesionalne športske klubove, Pravilnik o Registru profesionalnih športskih klubova, Pravilnik o Državnoj nagradi za šport „Franjo Bučar“ i Uredba o kriterijima za dodjeljivanje državnih nagrada za vrhunska športska postignuća. Također, Zakonom o športu (NN, 71/06) Vlada Republike Hrvatske je preuzela obvezu Hrvatskom saboru podnijeti prijedlog Nacionalnoga programa športa najkasnije u roku od devet mjeseci od dana stupanja zakona na snagu i prijedlog mreže športskih građevina u roku od godinu dana od dana stupanja zakona na snagu. Vlada Republike Hrvatske do danas nije ispunila nijednu od propisanih obveza. Vlada Republike Hrvatske je trebala u roku od šest mjeseci od dana stupanja zakona na snagu predložiti Hrvatskom saboru osobe za prvi saziv Nacionalnoga vijeća za šport. To je učinjeno tek u lipnju 2010. godine.

4. OTVORENA PITANJA I PROBLEMI

Na područjima ustroja športa i športskoga zakonodavstva cijeli je niz otvorenih pitanja.

1. Je li ustroj hrvatskoga športa i 20 godina nakon njegova postavljanja spreman odgovoriti novim izazovima i pojavama u suvremenom športu?
2. Je li sustav športa dovoljno otvoren i fleksibilan kako bi racionalno i učinkovito prihvaćao promjene?
3. Odgovara li organizacijska i hijerarhijska struktura športa potrebama športa, športaša, trenera, športskih klubova, športskih saveza, športskih zajednica i drugih športskih čimbenika?
4. Je li i u kojoj mjeri ustroj i organizacija športa u Republici Hrvatskoj u skladu s europskim i svjetskim iskustvima?

5. Je li sustav športa u Hrvatskoj postavljen tako da osigurava punu autonomiju športa od politike i političkoga djelovanja u sustavu športa?
6. Je li država postojećim zakonskim i podzakonskim rješenjima ispunila sve preduvjete za nesmetan, djelotvoran i održiv razvoj športa?
7. Predstavlja li osnivanje i djelovanje Nacionalnoga vijeća za šport, kao najvišega stručnoga tijela, prijetnju autonomiji športa?
8. Koji su učinci i posljedice Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima?
9. Je li financiranje športa zakonski riješeno na zadovoljavajući način?

Također, na području ustroja i organizacije športa, kao i športskoga zakonodavstva prepoznajemo i sljedeće probleme:

- iako Zakon o športu normativno prepoznaje šport kao djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku, zakonom nije jasno precizirano što to znači i koje se aktivnosti provode u tom smislu;
- raskorak između normativnoga i stvarnoga je još uvijek velik;
- zakonske mogućnosti ne koriste se u dovoljnoj mjeri i ne ispunjavaju se sve zakonske norme i propisi;
- niti nakon 4,5 godine od stupanja Zakona o športu na snagu nije donesen cijeli niz podzakonskih propisa koji bi trebali omogućiti kvalitetniju provedbu Zakona;
- niti nakon 4,5 godine od stupanja Zakona o športu na snagu Vlada Republike Hrvatske nije izradila Nacionalni program razvoja športa niti je izradila mrežu športskih građevina;
- neka od važnih pitanja športa nisu dovoljno precizno zakonski regulirana (npr. nadzor nad stručnim radom, doping u šport, prava i obveze športaša i športskih klubova, informatizacija športa itd.);
- pitanja stručnoga rada u športu, iako su kvalitetno formalno riješena, ne provode se u praksi, nije donesen podzakonski akt te ne postoji sustav kontrole i nadzora nad stručnim radom u športu;
- pitanja obrazovanja stručnih kadrova, potrebne stručne spreme za obavljanje stručnih poslova u športu kao i temeljne materijalne, kadrovske i programske uvjete koje moraju ispunjavati institucije za obrazovanje i osposobljavanje stručnih kadrova u športu nisu jasno određena;

- iako je Zakonom o športu predviđeno uvođenje sustava inspekcije u športu, potrebni provedbeni akti do danas nisu doneseni i sustav inspekcije nije zaživio;
- najveći dio javnih sredstava u šport dolazi iz jedinica lokalne i regionalne uprave i samouprave (vidi poglavlje Financiranje športa); međutim zakonom nisu dovoljno precizno uređena pitanja kriterija prema kojima se dodjeljuju odnosno troše javna sredstva;
- Zakonom o športu, a naročito njegovim posljednjim izmjenama, pitanja borbe protiv dopinga u športu i status Hrvatske anti-dopinške agencije nisu zadovoljavajuće riješena;
- s obzirom na ogromnu većinu trenera koji nisu zaposleni i ne mogu ostvariti prava iz radnoga odnosa (vidi poglavlje Treneri i drugi stručni kadrovi), evidentno je da je području radno-pravnoga statusa športskih trenera i drugih stručnih kadrova potrebno pristupiti puno ozbiljnije te regulirati obveze športskih klubova vezane uz zapošljavanje športskih trenera i drugih stručnih kadrova, odnosno uz njihovo angažiranje za volonterski ili honorarni rad;
- pitanja prava vrhunskih i kategoriziranih športaša u smislu uvjeta školovanja, plaćanja doprinosa i naknade za ostvarena vrhunska športska postignuća uređena su vrlo općenito, što postojeće odredbe, u pravilu, čini neprovedivima;
- važeće zakonske odredbe o športskim građevinama nedovoljne su u smislu planske izgradnje novih športskih građevina.

Osobito brine situacija u kojoj se u 14 godina tri puta mijenjao Zakon o športu, a nijednom nisu napravljene ozbiljnije analize postojećih zakonskih rješenja i njihovih učinaka u praksi. U ovom trenutku ne postoje ozbiljne studije koje bi potkrijepile ili odredile moguće smjerove buduće izrade novih zakonskih rješenja.

5. SMJERNICE RAZVOJA

Radi osiguravanja optimalnih uvjeta za daljnji razvoj hrvatskoga športa i učinkovitije rješavanje otvorenih pitanja na području ustroja i športskoga zakonodavstva, potrebno je uvažiti sljedeće smjernice:

- **Prije izmjena i dopuna postojećega Zakona o športu potrebno je izraditi studiju i analizu učinaka postojećih zakonskih rješenja;**

- **Žurno donijeti sve Zakonom o športu predviđene podzakonske akte, nužne za učinkovito provođenje Zakona;**
- **Izraditi Nacionalni program razvoja športa u Republici Hrvatskoj;**
- **Donijeti mrežu športskih objekata u Republici Hrvatskoj s dugoročnim planom izgradnje športskih građevina;**
- **Otvoriti mogućnosti za veću participaciju države na području plaćanja zdravstvenih i mirovinskih doprinosa vrhunskim športasima;**
- **Regulirati pitanja naknada športasima za ostvarene vrhunske športske rezultate tijekom športske karijere;**
- **Uvesti sustav inspekcije u športu koja bi imala mehanizme učinkovite kontrole svih aspekata poslovanja športskih klubova i saveza s ciljem podizanja transparentnosti u športu;**
- **Donijeti preciznije smjernice i kriterije financiranja športa u jedinicama lokalne i regionalne uprave i samouprave;**
- **Osnovati Hrvatsku anti-dopinšku agenciju kako bi se još kvalitetnije uključili u borbu protiv dopinga u športu;**
- **Regulirati područje radno-pravnoga statusa športskih trenera i drugih stručnih kadrova te regulirati obveze športskih klubova vezane uz zapošljavanje športskih trenera i drugih stručnih kadrova odnosno uvjete njihova angažiranja za volonterski ili honorarni rad;**
- **Kvalitetnije i preciznije definirati stručne poslove u športu te potrebne uvjete za obavljanje stručnih poslova u športu, osobito u smislu potrebne stručne spreme;**
- **Uvesti sustav nadzora nad stručnim radom u športu.**

Dragan Milanović i Zrinko Čustonja

TRENERI I OSTALI STRUČNI KADROVI

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Iznimno važna pitanja budućega razvoja športa odnose se na stručne kadrove koji obavljaju stručne poslove u športu. Radi jasnijega razumijevanja pozicije i uloge pojedinih kadrova u športskim sustavima u tablici 1 predstavljene su vrste stručnjaka koji na bilo koji način i u bilo kojoj mjeri sudjeluju u provedbi športske pripreme. Kadrovi u športu podijeljeni su u tri osnovne skupine: 1) upravljačko-organizacijski kadrovi, 2) stručni kadrovi i 3) prateći kadrovi.

Tablica 1. Osnovne skupine kadrova u športu

OSNOVNE SKUPINE KADROVA U ŠPORTU		
UPRAVLJAČKO-ORGANIZACIJSKI KADROVI	STRUČNI KADROVI	PRATEĆI KADROVI
predsjednici/direktori i članovi uprava ili izvršnih odbora	treneri	suci
glavni i stručni tajnici	kondicijski treneri	novinari
športski direktori	športski liječnici	statističari
organizatori i voditelji natjecanja (povjerenici i delegati)	fizioterapeuti/kineziterapeuti	snimatelji
športski menadžeri	športski psiholozi	informatičari
marketinški djelatnici	dijagnostičari	voditelji športskih objekata
administrativni djelatnici	savjetnici za planiranje i programiranje treninga	osobe odgovorne za održavanje športskih objekata i opreme
ekonomi	osobe osposobljene za rad u športu (voditelji/instruktori/učitelji)	ostali prateći kadrovi

Osnovni stručni kadrovi u športu, nosioci športske pripreme, jesu treneri. Zahtjevi prema stručnim kadrovima na području športa usmjereni su dominantno prema znanjima iz područja procesa športske pripreme. U posljednjih 20 godina zabilježen je nagao porast primjene znanstvenih metoda i spoznaja o športskoj pripremi. Rezultat toga je velika količina znanja iz pojedinih područja športske pripreme kojom stručni kadrovi u športu trebaju raspolagati žele li postizati optimalne športske učinke na svim razinama športa i u svim dobnim kategorijama.

Upravo je zato Zakon o športu (NN, 71/06), prvi put u Republici Hrvatskoj, posebno definirao trenere kao osobe koje programiraju i provode športsku pripremu, športsku rekreaciju i športsku poduku te imaju stručnu spremu najmanje na razini trenera

prvostupnika (Zakon o športu, čl. 9). Dakle, osoba koja želi obavljati stručne poslove u športu može to činiti ako stekne sveučilišnu ili veleučilišnu diplomu športskoga trenera, odnosno trenera prvostupnika. Stavak 3. istoga članka Zakona također otvara mogućnost da poslove trenera može obavljati i osoba koja je za te poslove osposobljena putem ustanove za osposobljavanje kadrova na temelju programa za stjecanje licencije krovnih svjetskih ili europskih udruženja određenoga športa, osoba koja je osvojila medalju na Olimpijskim igrama, svjetskim ili europskim seniorskim prvenstvima, a stručno je osposobljena putem ustanove za osposobljavanje kadrova u športu i osoba koja je poslove trenera obavljala najmanje 15 godina do dana stupanja na snagu Zakona o športu, a stručno je osposobljena putem ustanove za osposobljavanje kadrova u športu. Zakon predviđa još jednu, nižu, razinu stručnih poslova u športu koje obavljaju osobe osposobljene za rad u športu (voditelji, instruktori i sl.) (Zakon o športu, čl. 10). Takvom osobom smatra se osoba koja podučava građane osnovnoj tehnici pojedinoga športa ili provodi športsku rekreaciju građana, a osposobljena je za taj rad putem ustanove za osposobljavanje kadrova u športu. Navedeno se odnosi na manje složene stručne poslove u športu koje može obavljati i niže kvalificirana osoba. Kao primjere iz prakse možemo navesti: instruktore ronjenja, instruktore skijanja, učitelje tenisa, voditelje rekreacije i druge, koji ne planiraju i programiraju športski trening niti ga provode, već samo podučavaju zainteresirane građane osnovnim tehnikama pojedinoga športa ili provode programe športske rekreacije koje je izradila i njihovu provedbu nadzire osoba sa stručnom spremom trenera prvostupnika.

Zakonom o športu je definirana i gruba struktura stručnih poslova u športu. Prema članku 59. stavak 1. Zakona o športu stručni poslovi u športu su sljedeći: 1) programiranje i provođenje športske pripreme, 2) programiranje i provođenje športske poduke djece i mladeži u športskim školama, 3) programiranje i provođenje športske rekreacije, 4) programiranje i provođenje izvannastavnih školskih športskih aktivnosti i 5) podučavanje osoba osnovnoj tehnici pojedinoga športa. Radi se uistinu o gruboj podjeli stručnih poslova u športu. Takva podjela ima opravdanja ako se u obzir uzme da je zakonodavac predvidio i donošenje posebnoga Pravilnika o stručnoj spremi, odnosno stručnoj osposobljenost potrebnoj za obavljanje stručnih poslova u športu prema vrsti i složenosti određenih poslova (Zakon o športu, NN 71/06, čl. 60. st. 5).

2. TRENERI I OSTALI STRUČNI KADROVI U ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE

Različita tijela odlučivanja na razini Europske unije (Europski parlament, Europska komisija i Vijeće Europske unije), kao i ostale europske institucije (Vijeće Europe) i veći broj nevladinih organizacija na razini Europe (npr. European Non-Governmental Sports Organisation – ENGSO, European Network of Sport Science, Education & Employment – ENSSEE, European Observatoire of Sport and Employment – EOSE, European Association of Sport Employers – EASE i dr.) donijeli su veći broj dokumenata i odluka te proveli nekoliko projekata koji se djelomično ili u cijelosti odnose na stručne kadrove u športu, njihov status, školovanje, zapošljavanje i dr. Od odluka i usvojenih ili razmatranih dokumenata ističu se: The Helsinki Report on Sport (Europska komisija, 1999), Nice Declaration (Vijeće Europske unije, 2000), The European Model of Sport (Europska komisija, 1999), European Structure for the 5 Levels of Coaches Training (ENSSEE, 1999) i Sport and Employment in Europe – Final Report (ENSSEE, 1999), a od projekata: Aligning a European Higher Educational Structure In Sport Science (AEHESIS, tematski projekt, 2003-2006) i Vocational Education and Training related to Sports in Europe: Situation, Trends and Perspectives (VOCASPORT, 2004).

Procjenjuje se da je u Europskoj uniji na području športa zaposleno oko 1,2 milijuna ljudi, a u posljednjih 10 godina broj radnih mjesta u športu se povećao za 60%. U nekoliko dokumenata EU športsko tržište rada ocijenjeno je u budućnosti kao vrlo značajno. Ono se u nekim zemljama Europske unije (Španjolska, Velika Britanija) posljednjih desetak godina udvostručilo (Vocational Education and Training related to Sports in Europe: Situation, Trends and Perspectives, 2004; Sport and Employment in Europe – Final Report, 1999). Takvo povećanje zanimanja za šport pred kadrove koji sudjeluju u njegovu vođenju, organiziranju i upravljanju postavlja nove zahtjeve. Upravo zato dolazi do promjena u strukturi te stupnju i vrsti obrazovanja kadrova koji obavljaju stručne poslove u športu, koje su donedavno većinom obavljali volonteri-amateri i neplaćeni stručnjaci. Oni i u ovom trenutku igraju veliku i važnu ulogu u europskom i hrvatskom športu. Tako, primjerice, u Portugalu radi otprilike 70.000 trenera volontera i 40.000 volontera koji rade u tijelima upravljanja (The European Model of Sport, 1999), a u Finskoj se vrijednost rada više od 800.000 volontera procjenjuje na 800 milijuna dolara godišnje (Palkama & Nieminen, 1997). Međutim posljednjih godina **naglašen je trend profesionalizacije trenera u Europi**. U ovom trenutku je nemoguće iznijeti

točne podatke o broju i stručnoj spremi trenera u Europskoj uniji. U dokumentu Sport and Employment in European Union (1999) iznose se procjene da je u EU uz 50.000 profesionalnih športskih trenera zaposleno 350.000 športskih instruktora/voditelja te 300.000 profesora tjelesne i zdravstvene kulture u sustavu školstva (tablica 2).

Tablica 2. Struktura zanimanja u športu u EU (Sport and Employment in Europe, 1999)

ZANIMANJA U ŠPORTSKOM SEKTORU U EUROPI	471.000
profesionalni športaši	20.000
instruktori/voditelji	350.000
treneri	50.000
animatori	50.000
suci	1.000
ZANIMANJA POVEZANA SA ŠPORTOM	733.000-738.000
profesionalni športski menadžeri	50.000
profesori tjelesne i zdravstvene kulture	300.000
športski liječnici	5.000-10.000
fizioterapeuti/kineziterapeuti	3.000
novinari i stručnjaci za komunikaciju	20.000
agenti/promotori i organizatori športskih događaja	5.000
trgovina športskim proizvodima	50.000
održavanje športskih objekata	300.000

Pitanje potrebnih stručnih kvalifikacija za obavljanje pojedinih poslova u športu riješeno je tek u nekoliko zemalja. Najčešće je to pitanje prepušteno nacionalnim športskim organizacijama, javnim institucijama u športu te profesionalnim športskim udrugama. Okvir za školovanje trenera u Europskoj uniji postavljen je 1995. godine kada European Network of Sport Science in Higher Education (ENSSHE) predlaže dokument na temelju direktive i odluke Europske komisije¹ pod naslovom „European Structure for the 5 Levels of Coaches Training“². Naglašava se kako treneri trebaju razvijati i primjenjivati najviše standarde trenažnoga rada i trenažne prakse koji se temelje na znanstvenim informacijama i postojećim stručnim znanjima. Autori dokumenta prepoznaju postojanje pet različitih mogućih razina stručnih kvalifikacija i načina njihova stjecanja koji postoje u zemljama Europske unije. Naglašavaju da nisu sve razine jednake u svim zemljama. Nadalje, na temelju direktiva i odluka Europske komisije predlažu i detaljnije razrađuju 3., 4. i 5. razinu mogućih stručnih kvalifikacija za obavljanje stručnih poslova u športu, preporučujući da, ukoliko u pojedinoj zemlji postoje i niže razine (razina 1 i 2), zemlje same urede sva pitanja koja se tiču

¹ Direktive 89/48/CEE, 92/51/CEE i Odluka 85/368/CEE

² Godine 1999. je objavljeno drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje dokumenta

tih razina stručnih kvalifikacija. U tablici 3 nalaze se minimalni zahtjevi za školovanje koji se trebaju postaviti pred trenere od 3. do 5. razine prema preporukama Europske komisije.

Tablica 3. Minimalni zahtjevi za školovanje trenera u Europskoj uniji – razine 3-5 (European Structure for the 5 Levels of Coaches Training, 1999.)

	RAZINA 3	RAZINA 4	RAZINA 5
MINIMALNI ZAHTJEVI	300 sati predavanja 2 godine trenažnoga iskustva (potvrđuje kompetentno tijelo)	600 sati predavanja 2 godine trenažnoga iskustva (potvrđuje kompetentno tijelo)	2400 sati predavanja (sveučilišni studij u trajanju od 4 godine): - 1200 sati općih programskih osnova - 1200 sati usmjerenja u pojedini sport ili športsku granu

Predložena struktura obrazovanja trenera, kojoj je cilj harmonizirati različite sustave školovanja i osposobljavanja trenera i omogućiti slobodno kretanje trenera unutar EU, svoju potvrdu doživjela je usvajanjem Bolonjske deklaracije 1999. godine koja u prvom planu ima upravo navedena obilježja. Daljnji razvoj predložene strukture školovanja i osposobljavanja trenera predstavlja tematski projekt pod nazivom Aligning a European Higher Educational Structure In Sport Science (AEHESIS, 2003-2006) u koji je uključena i Hrvatska putem Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Pritom je Kineziološki fakultet u nedavnoj reformi svojih nastavnih planova i programa studija koristio i neke od predloženih smjernica iz navedenoga projekta.

Usko povezan sa školovanjem jest i sustav licenciranja trenera. U većini zemalja Europske unije ili ne postoji ili je vrlo jednostavan i u pravilu je prepušten nacionalnim športskim savezima, javnim institucijama u športu ili profesionalnim športskim i trenerskim udruženjima. Sustav licenciranja trenera na međunarodnoj razini uvela je FIFA, dok su ostali sustavi licenciranja uglavnom na nacionalnim razinama. Nepostojanje uređenoga sustava licenciranja odraz je neuređenosti sustava školovanja i nezavršene profilacije trenerskoga poziva kao profesije. Rezultat toga su nekonzistentni i neusklađeni programi školovanja trenera unutar zemalja Europske unije i, još i više, negativna percepcija javnosti trenerskoga poziva kao profesije. Međutim, pozitivni pomaci su zamjetni i u toj sferi. Tako je, na primjer, u Velikoj Britaniji predloženo uvođenje National Coaching Certificate (Nacionalni sustav licenciranja trenera) koji, uvažavajući predložene Europske standarde, ima 5 razina (The Coaching Task Force – Final Report, 2002).

Iz navedenoga iščitava se pažnja koju pojedine zemlje i institucije Europske unije poklanjaju trenerima u športu. Jasno je naglašena potreba i želja za jačanjem i

harmonizacijom postojećih sustava školovanja trenera. Preporučeno je ujednačen i integrirani sustav školovanja trenera i očekuje se prilagođavanje nacionalnih sustava školovanja trenera predloženom koji bi egzistirao na europskoj razini u svim športovima.

3. ANALIZA STANJA TRENERA I OSTALIH STRUČNIH KADROVA

U Hrvatskoj je, prema podacima Državnoga zavoda za statistiku (DZS), u 2009. godini bilo registrirano 4.165 športskih klubova (udruga) i udruga za športsku rekreaciju sa 284.365 članova. Stručne poslove u športskim klubovima i udrugama za športsku rekreaciju obavljalo je ukupno 12.574 djelatnika. S obzirom na radno vrijeme i strukturu zaposlenosti njih 11.217 ili 89,2% radili su kao volonteri. S punim radnim vremenom za obavljanje stručnih poslova u športu i udrugama za športsku rekreaciju u Republici Hrvatskoj 2009. godine bilo je zaposleno tek 807 djelatnika ili 6,4% od ukupnoga broja osoba koje su obavljale stručne poslove, dok je 550 djelatnik ili 4,4% zaposleno s kraćim od punoga radnoga vremena (*part-time*). Čak 5.244 ili 41,7% osoba koje su obavljale stručne poslove u športu i udrugama za športsku rekreaciju nema nikakvu razinu stručne spreme ili osposobljenosti za obavljanje tih poslova (tablice 4 i 5).

Tablica 4. Broj športskih udruga i aktivnih članova u 2009. godini (DZS, 2010)

Broj športskih udruga	Aktivni članovi		
	ukupno	muškarci	žene
4.165	284.365	230.861	53.504

Tablica 5. Osobe koje su obavljale stručne poslove u športu u 2009. godini (DZS, 2010)

Djelatnici koji se bave stručnim radom u športu							
ukupno	muškarci	žene	volonteri	puno radno vrijeme	s kraćim od punoga radnoga vremena	kvalificirani	nekvalificirani
12.574	10.964	1.610	11.217	807	550	7.330	5.244

Iako se radi o pokazateljima koje radi metodologije prikupljanja treba uzeti s dozom rezerve navedeni podaci o trenerima i ostalim stručnim kadrovima u sport zabrinjavaju. Još više zabrinjava činjenica da su ovo jedini podaci o trenerima koji rade u hrvatskom sportu. U ovom trenutku na raspoložemo s detaljnijim informacijama o strukturi stručne spreme trenera i ostalih stručnih kadrova u sportu. Nisu u ovom trenutku poznati niti dostupni kvalitetniji pokazatelji o socijalnom i ekonomskom statusu trenera i ostalih stručnih kadrova.

Iako je područje stručnog rada u Zakonu o športu relativno dobro riješeno činjenica je da niti više od 4 godine od stupanja zakona na snagu Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske nije donijelo zakonom predviđeni podzakonski akt *Pravilnik o stručnoj spremi, odnosno stručnoj osposobljenosti potrebnoj za obavljanje stručnih poslova u športu* koji bi trebao kvalitetnije urediti pitanja stručnog rada. Također, Zakonom o športu predviđeno je donošenje podzakonskog akta o uvođenju Inspekcije u sport koji do danas nije donesen. Pored toga Zakonom o športu nije predviđeno sustavno praćenje stručnog rada u športu kroz instituciju nadzora nad stručnim radom, kao što je to uređeno u mnogim drugim djelatnostima.

Školovanje i osposobljavanje trenera i ostalih stručnih kadrova

Postojeće razine stručne spreme odnosno stručne osposobljenosti mogu se podijeliti u 5 razina od najniže razine stručne kvalifikacije (razina 1 – osobe osposobljene za rad u športu putem ustanova za osposobljavanje kadrova u športu), pa do najviše moguće razine stručne kvalifikacije (razina 5 – doktorat znanosti iz kineziologije) (tablica 6).

Tablica 6. Postojeće stručne kvalifikacije u športu razvrstane u 5 razina

RAZINA 1	osobe osposobljene za rad u športu putem ustanova za osposobljavanje kadrova u športu (Odjel za osposobljavanje kadrova u športu Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Nogometna akademija HNS-a (C i B licencija), Hrvatska olimpijska akademija)	RAZINA 3	Stručni specijalist trenerske struke - završen specijalistički diplomski stručni studij u trajanju od 4 odnosno 5 godina
RAZINA 2	Stručni prvostupnik trenerske struke - trener izabranoga športa ili trener kondicijske pripreme športaša ili trener fitnesa - završen stručni studij za izobrazbu trenera u trajanju od 3 godine; osobe s EURO „A“ i EURO „PRO“ licencom Nogometne akademije HNS-a	RAZINA 4	profesor fizičke kulture; profesor kineziologije; magistar kineziologije u edukaciji i športu (izborni modul šport, kondicijska priprema športaša, fitnes ili osnovne kineziološke transformacije) – završen integrirani sveučilišni studij kineziologije u trajanju od 4 odnosno 5 godina
		RAZINA 5	Sveučilišni specijalist športa - završen poslijediplomski specijalistički studij kineziologije športa Doktor društvenih znanosti iz polja kineziologije – završen doktorski studij kineziologije

Temelj sustava školovanja trenera i ostalih stručnih kadrova u športu u RH čini već više od 50 godina Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu. S Kineziološkim fakultetom Sveučilišta u Splitu čini par visokoškolskih institucija u RH koje se jedine bave znanstveno-istraživačkim radom i školovanjem stručnjaka na integriranom preddiplomskom, diplomskom

sveučilišnom studiju kao i poslijediplomskom specijalističkim studijima iz područja primjenjene kineziologije. Na njima se organiziraju i izvode sljedeće osnovne vrste studija (shema 1): a) integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij kineziologije (magistar, mag. kineziologije u edukaciji i izabranom području primjenjene kineziologije – šport, kineziološka rekreacija, kineziterapija ili športski menadžment, u trajanju od 5 godine ili 10 semestra) odnosno integrirani studij u trajanju od 5 godina ili 10 semestara; b) poslijediplomske specijalističke studije kineziološke edukacije, kineziologije športa i kineziološke rekreacije (sveučilišni specijalist kineziologije sporta) i c) doktorski studij iz polja kineziologije (dr. sc. kineziologije).

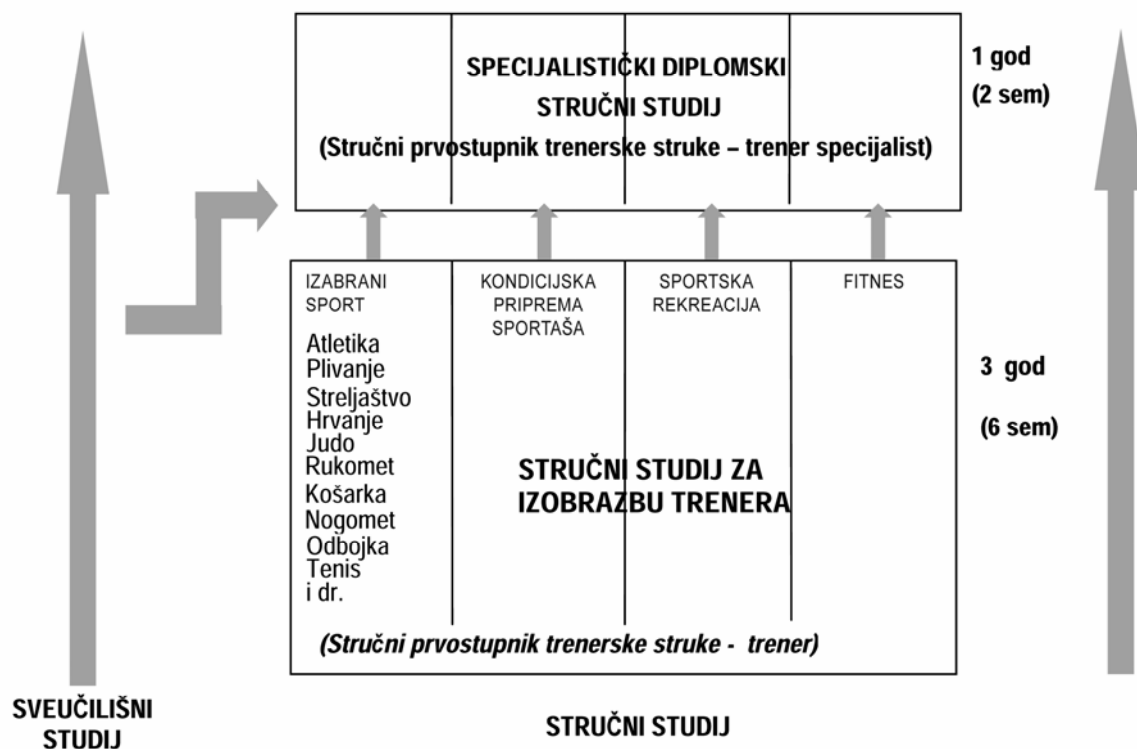
Od 1965. godine studij za više športske trenere, a od 1998. godine Odjel za izobrazbu trenera Društvenoga veleučilišta u Zagrebu koji djeluje pri Kineziološkom fakultet Sveučilišta u Zagrebu jedina je institucija veleučilišnoga tipa koja školuje **trenere prvostupnike**, a od nedavno i **trenere specijaliste** u Republici Hrvatskoj. Veleučilišni stručni studij za izobrazbu trenera sastoji se od preddiplomskoga stručnoga studija u trajanju od 3 godine ili 6 semestara (trener izabranoga športa ili trener športske rekreacije ili trener fitnesa ili trener kondicijske pripreme športaša) i diplomskoga specijalističkoga studija u trajanju od 1 godine ili 2 semestra (trener specijalist) (vidi shemu 2).

Sustav **osposobljavanja** trenera u Republici Hrvatskoj dominantno se odvija na tri institucije: Centru za osposobljavanje kadrova za potrebe športa Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Nogometnoj akademiji Hrvatskoga nogometnoga saveza i Hrvatskoj olimpijskoj akademiji. Osobe koje steknu Euro A ili Euro PRO licenciju Nogometne akademije Hrvatskoga nogometnoga saveza mogu obavljati sve stručne poslove u nogometu, što je u skladu sa Zakonom o športu (NN 71/06, čl. 9. st. 2) jer su osposobljene putem ustanove za osposobljavanje kadra na temelju programa za stjecanje licencije krovnih svjetskih ili europskih udruženja određenoga športa.

Shema 1. Sveučilišni studij kineziologije – preddiplomski, diplomski i poslijediplomski (3+2+3)

Shema 2. Veleučilišni (stručni) studiji na Odjelu za izobrazbu trenera Društvenoga veleučilišta u Zagrebu

4. OTVORENA PITANJA I PROBLEMI

Iz navedenih podataka očito je da situacija u hrvatskom športu što se tiče trenerskoga rada nije pozitivna, dapače, zabrinjava. Podatci jasno govore da se postojeće stanje i odnosi prema trenerima, a napose njihovu angažiranju moraju korjenito promijeniti ako se ne želi da taj segment sustava športske pripreme postane još veći ograničavajući čimbenik budućega razvoja hrvatskoga športa.

Broj ljudi koji obavljaju stručne poslove u športu, a dominantno se radi o trenerskim poslovima, bez ikakve kvalifikacije alarmantan je i jasan pokazatelj odnosa prema stručnom radu u hrvatskom športu. Svi nekvalificirani kadrovi koji obavljaju stručne poslove u športu morali bi odmah prestati obavljati te poslove ili se uključiti u jedan od postojećih programa osposobljavanja ili školovanja kadrova u športu. Osobitu pažnju tom problemu trebali bi posvetiti Hrvatski olimpijski odbor, kao krovno tijelo hrvatskoga športa, i nacionalni športski savezi.

Nepostojanje sustava licenciranja ili tek formalno licenciranje trenera također predstavlja ozbiljno ograničenje u razvoju trenerske struke. Dozvolu za rad (licenciju) u športu trebali bi dobiti samo kadrovi s odgovarajućom stručnom spremom ili osposobljenošću koji se uključuju u stalne i povremene oblike stručnoga usavršavanja za potvrđivanje i unapređivanje stečenih i usvajanje novih znanja (cjeloživotno učenje).

Socijalnom i ekonomskom statusu trenera također treba posvetiti znatnu pozornost. Činjenica da gotovo 90% trenera nema stalno zaposlenje i da, barem formalno, rade kao volonteri, odnosno rade bez ugovora o radu, a time i bez mogućnosti minimalne zakonom zajamčene zaštite svoga socijalnoga i ekonomskoga položaja, zabrinjava. Treneri, tzv. volonteri, vrlo često rade za honorar koji se ne isplaćuje na transparentan način i predstavlja područje pogodno za manipulaciju.

Jedan od važnijih problema je i pitanje stupanja stručne spreme, odnosno razina osposobljenosti koju treneri moraju imati za obavljanje različitih stručnih poslova u športu. Iako je Zakonom o športu predviđeno donošenje posebnoga Pravilnika o stručnoj spremi, odnosno stručnoj osposobljenosti potrebnoj za obavljanje stručnih poslova u športu prema vrsti i složenosti određenih poslova (Zakon o športu, NN 71/06, čl. 60. st. 5), taj pravilnik kao temeljni provedbeni akt gotovo 5 godina od stupanja zakona na snagu nije donesen.

Nadzor nad stručnim radom u športu trebao bi biti dio sustava praćenja stručnog rada fizičkih i pravnih osoba koje obavljaju športsku djelatnost. Osnovni cilj nadzora nad stručnim radom u športu jest unapređenje stručnog rada u športu. Posredno, nadzor je preventiva za sprječavanje loših posljedica nestručnog rada u procesu tjelesnog vježbanja u edukaciji, selektivnom športu i športskoj rekreaciji. Nadzorom nad stručnim radom zaštićuju se prije svega sudionici u športu (djeca, učenici, mladež, športaši i građani) od nepedagoškog rada i mogućih improvizacija, a stručnjaci od često puta nestručne i nekompetentne ocjene svog rada. U Zakonu o športu spominje se samo inspekcijski i upravni nadzor te nadzor nad zakonitošću rada pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju športske djelatnosti, ali nije predviđeno sustavno praćenje stručnog rada u športu kroz instituciju nadzora nad stručnim radom, kao što je to uređeno u mnogim drugim djelatnostima. Zakonom o športu nije propisano donošenje pod zakonskih akata za pobliže uređenje načina i uvjeta provođenja nadzora, pa je i to jedan od razloga što se nadzor nad stručnim radom u športu u pravilu ne provodi. Neka rješenja u ranijim zakonima o športu kvalitetnije su uređivala pitanja nadzora nad stručnim radom u športu.

5. SMJERNICE RAZVOJA NA PODRUČJU TRENERA I OSTALIH STRUČNIH KADROVA

Ulogu trenera i ostalih stručnih kadrova u športu treba promatrati kroz prizmu sve većih zahtjeva koji se postavljaju pred športaše, trenere i ostale stručne kadrove u športu. Povećanje zahtjeva uvjetuje nagao razvoj športa u proteklih 15-20 godina. U nekoliko dokumenata Europske unije, športsko tržište rada označeno je kao u budućnosti vrlo značajno tržište rada. Ono se u nekim zemljama Europske unije (Španjolska, Velika Britanija) posljednjih desetak godina udvostručilo. Naglašeni trend profesionalizacije trenera u športu, uz zahtjeve za školovanjem trenera i ostalih stručnih kadrova, definiraju važnost trenera i ostalih stručnih kadrova u športu.

U Republici Hrvatskoj postoji izraziti nesrazmjer između visokih očekivanja cjelokupne javnosti i realno otežanih uvjeta u kojima športaši, treneri i ostali stručni kadrovi u športu djeluju. Mali postotak profesionalaca koji obavlja stručne poslove u hrvatskom šport, sve teže odgovara visokim očekivanjima javnosti. Poteškoće u ispunjenju zahtjeva uvelike proizlaze i iz nedovoljne stručne spreme i manjka stručnih kvalifikacija trenera i ostalih

stručnih kadrova. Postupnim pozitivnim pomacima na područjima školovanja i zapošljavanja trenera i ostalih stručnih kadrova u športu osigurala bi se bolja perspektiva hrvatskoga športa.

Stoga je potrebno osigurati i u budućim strateškim dokumentima razvoja hrvatskoga športa uvažiti sljedeće smjernice na području trenera i ostalih stručnih kadrova:

- **potrebno je preciznije definirati i odrediti tko, pod kojim uvjetima, s kojim kompetencijama može obavljati trenerske i ostale stručne poslove u športu;**
- **potrebno je kvalitetnije riješiti pitanja socijalnoga, ekonomskoga i radno-pravnoga statusa trenera i drugih stručnih kadrova uz uvažavanje europskih trendova profesionalizacije osoba koje obavljaju stručne poslove u športu;**
- **potrebno je propisati mjere koje će osigurati zapošljavanje većega broja trenera i ostalih stručnih kadrova;**
- **potrebno je uvesti transparentan sustav honoriranja trenera i ostalih stručnih kadrova koji obavljaju stručne poslove u športu bez ugovora o radu;**
- **potrebno je propisati minimalne i obvezujuće iznose za plaćanje stručnoga rada u športu;**
- **potrebno je preciznije odrediti potrebne minimalne razine školovanosti i osposobljenosti koju moraju imati svi treneri i ostali stručni kadrovi za obavljanje stručnih poslova u športu;**
- **potrebno je definirati tko i pod kojim uvjetima (kadrovskim, stručno-programskim i materijalno-tehničkim) može obavljati poslove školovanja i osposobljavanja trenera i ostalih stručnih kadrova u športu;**
- **potrebno je propisati stimulativne mjere za sustavno školovanje ili osposobljavanje velikoga broja osoba koje obavljaju stručne poslove bez odgovarajućih znanja i stručne spreme;**
- **potrebno je na nacionalnoj razini i u svim športovima uvesti obvezujući sustav licenciranja osoba koje obavljaju stručne poslove u športu (trenera i ostalih stručnih kadrova);**
- **potrebno je uspostaviti sustav trajnoga usavršavanja trenera i ostalih stručnih kadrova kao pretpostavke za produženje licencije za obavljanje trenerskih i ostalih stručnih poslova u športu;**

- potrebno je uvesti sustav nadzora nad radom osoba koje obavljaju stručne poslove u športu koji bi obuhvaćao i nadzor nad športskim udrugama i njihovim udruženjima, trgovačkim društvima, ustanovama i drugim pravnim i fizičkim osobama koje obavljaju športsku djelatnost; nadzor nad materijalnim i drugim uvjetima obavljanja stručnog rada u športu (športski objekti, oprema, rekviziti i dr.), a na temelju znanstvenih i visoko stručnih kriterija procjenjivali bi se uvjeti, način i organizacija rada stručnih poslova i stručnih kadrova; realizacija postavljenih planova i programa te metode rada; suradnja i međusobni odnosi stručnjaka, timova i ostalih sudionika u obavljanju športskih djelatnosti te odnos sudionika i stručnjaka-trenera u trenažnom procesu;
- potrebno je hitno izraditi i usvojiti Pravilnik o stručnoj spremi, odnosno stručnoj osposobljenosti potrebnoj za obavljanje stručnih poslova u športu;
- potrebno je izraditi studiju i prikupiti dodatne informacije o broju trenera, njihovoj stručnoj spremi, socijalnom, ekonomskom i radno-pravnom statusu te uvjetima i mogućnostima školovanja odnosno osposobljavanja; ti su podaci nužni za kvalitetniju analizu stanja i definiranje strateških ciljeva razvoja na području trenera i ostalih stručnih kadrova u športu.

Stjepan Puhak

ŠPORTSKI OBJEKTI

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Obzirom na sve veće izazove i zahtjeve koje suvremeno poimanje športa u svijetu postavlja i pred hrvatsku cjelokupnu športsku djelatnost, neosporno je da će i u buduće, razvoj ove oblasti uvelike ovisiti o izgrađenosti i kvaliteti športske infrastrukture. Zbog toga se i u Temeljnim načelima i smjernicama razvoja športa, ovom segmentu posvećuje posebna pažnja i to naročito kroz područja planiranja, projektiranja i izgradnje športskih objekata.

Tako proizlazi da su broj, vrsta i kvaliteta športskih objekata osnovna pretpostavka za realizaciju športskih, odnosno športsko-rekreativnih aktivnosti. Oni dapače determiniraju vrstu, obim i prije svega kvalitetu sadržaja u realizaciji pojedine športske aktivnosti. S tim u vezi i mogućnosti bavljenja športom u Hrvatskoj znatno su ograničene već ranije izgrađenim športskim objektima. U proteklim je godinama stvaran privid da se nešto značajno radi na obnovi i izgradnji športskih objekata, međutim, ipak se tu pretežno radilo na izgradnji školskih športskih dvorana i uređenju manjih športskih površina pri osnovnim ili srednjim školama, a za šport, uglavnom tek povodom organizacije velikih međunarodnih športskih priredbi. U te su svrhe građene u pravilu neprimjereno velike športske dvorane za te sredine, od kojih šport neće imati baš prevelike koristi, a budući upravljači i vlasnici ih zbog visokih troškova neće moći kvalitetno održavati.

Kako u Hrvatskoj zadnjih dvadesetak godina nije provedeno niti jedno ozbiljnije istraživanje vezano za stanje izgrađenosti postojećih športskih objekata, a planiranje mreža objekata blokirano je nespretnim formulacijama postojećeg Zakona o športu, možemo govoriti samo o nekim parcijalnim istraživanjima od prije desetak godina, koja su u tadašnjem Ministarstvu prosvjete i športa provedena pri izradi prijedloga novog Zakona o športu.

Kada je riječ o svjetskim iskustvima iz tog područja ona su kod nas primjenjivana prije svega pri izradi Metodologije planiranja mreže športskih objekata još davne 1983. godine u izdanju Fakulteta za fizičku kulturu iz Zagreba. Već su tada uzeta u obzira iskustva i praksa najrazvijenijih športskih nacija i to iz Sovjetskog saveza, Sjedinjenih američkih država, Slovenije i SR Njemačke (Zlatni plan Njemačkog olimpijskog saveza). Kada pak govorimo o

normativima za planiranje plivališta, u ovu se svrhu koristimo podacima iz Preporuka o održivom programiranju, prostornom planiranju i projektiranju javnih plivališta u Gradu Zagrebu u izdanju Zagrebačkog športskog saveza 2008. godine, a koje je priredio i uredio eminentni hrvatski športski projektant Krešimir Ivaniš. Za taj su projekt korišteni relevantni podatci iz područja planiranja javnih plivališta iz Engleske, Škotske i Njemačke.

Tako kada se govori o ukupnosti sadašnje izgrađenosti športskih objekata u Hrvatskoj u odnosu na takve Europske i svjetske standarde, kao i na stanje u većini zemalja srednje Europe, proizlazi da se u Hrvatskoj raspolaže sa svega 30% potrebnih kapaciteta.

Izgrađenost športske infrastrukture donekle odgovara trenutnoj situaciji, jer je svega oko 20% stanovništva uključeno u neki od mnogih oblika športsko-rekreativnih aktivnosti. Međutim, kada se uzme u obzir da bi u narednih deset do dvadeset godina najmanje još toliko građana Hrvatske trebalo aktivno uključiti u športske programe, onda se postavlja ključno pitanje, a to je: Kako i na koji način prići planiranju i izgradnji tako velikog broja nepostojećih športskih objekata?

2. ANALIZA STANJA I OTVORENA PITANJA IZGRAĐENOSTI ŠPORTSKIH OBJEKATA

Karakteristike hrvatske športske infrastrukture

Postojeća športska infrastruktura u Hrvatskoj je skup građevina, prostora, instalacija i uređaja, građenih i uređivanih u proteklih 120 godina, s namjenom za igru, aktivni odmor, tjelesnu i zdravstvenu kulturu, pripreme i natjecanja športaša sa ili bez gledališta. Veći dio športskih objekata javne je namjene, a dio je smješten uz obrazovne, turističke, zdravstvene ili vojne sadržaje. Za potrebe ove studije nabrojiti ćemo samo neke od karakterističnih značajki športskog graditeljstva u proteklom razdoblju:

1. Izrazita pejzažna i ekološka kvaliteta nekadašnjih športskih građevina (Zagrebačka zgrada „Kola“ i „Sokola“, Kodlov VK „Gusar“ u Splitu, Ulrichov VK „Uskok“ na Savi u Zagrebu, te Turinina djela nagrađena olimpijskim medaljama: stadion u Maksimiru i centar na Delti u Rijeci itd.), danas je na postojećim objektima uglavnom demantirana, a na novim gotovo nepoznata kvaliteta;

2. Osjetni je nesrazmjer u izgradnji velikih reprezentativnih objekata s gledališnim prostorom u odnosu na one športske građevine koje bi trebale služiti građanima za svakodnevnu športsku rekreaciju;
3. Izrazito je velik nedostatak suvremenih, racionalno programiranih i projektiranih dvoranskih plivališta namijenjenih školskim, rekreacijskim i športskim programima, kao i polivalentnih trodijelnih školsko-športskih dvorana;
4. Zastarjelost većine energetske pogona uzrokuje skupoću u održavanju, nepotrebne energetske gubitke i pretjerano zagađenje okoliša;
5. Još uvijek ne postoje sistematizirane i dostupne baze podataka kao ni sustavna hijerarhija programiranja, planiranja, projektiranja izgradnje te financiranja korištenja i održavanja športske infrastrukture na svim razinama odlučivanja;
6. Nedovoljna participacija građana i stručne javnosti u odlučivanju o namjeni i korištenju javnih športskih objekata;
7. Zakon o športu u dijelu u kojem se govori o športskim građevinama je neprecizan i nedorečen, pa i zato još uvijek nema pod zakonskih akata, standarda, pravilnika ni smjernica za programere, planere, projektante, graditelje i upravljače športskih objekata;
8. Ne postoji sustav permanentnog specijaliziranog školovanja specijalističkih kadrova za održavanje športskih objekata.

Postojeće stanje

Činjenica je naime, da u Hrvatskoj postoje svega četiri standardizirana olimpijska dvoranska plivališta (50 x 25), odnosno svega pedesetak polivalentnih trodijelnih športskih dvorana odgovarajućih dimenzija (45 x 27) i s adekvatnom opremom za većinu dvoranskih športova.

Isto tako, od ukupnog broja izgrađenih športskih objekata čak 70% su otvorene športske površine, dok je zatvorenih objekata samo 30%. Prosjek ovih površina po stanovniku iznosi tek oko 1,5 m², od čega na otvorene prostore otpada 1,3 a na zatvorene svega 0,2m². Realne potrebe za objektima športa u skladu s uobičajenim normativima i standardima su daleko veće nego što je sadašnje stanje, tako da bi prema tim standardima u odnosu na strukturu i broj ukupnog stanovništva u Hrvatskoj, trebali imati oko 0,6 m² zatvorenog i oko 4,4 m² otvorenog športskog prostora. Uzimajući u obzir i kvalitetu postojećih objekata,

proizlazi da je pokrivenost potreba kroz izgrađene športske objekte u Republici Hrvatskoj svega negdje oko 30%. (Tablica 1 i 2.)

Tablica 1. Trenutno stanje u odnosu na standarde za otvorene i zatvorene športske objekte (površina objekata po stanovniku)

	trenutno stanje površina po stanovniku	poželjni standard površina po stanovniku
otvoreni športski objekti	1,3 m ²	4,4 m ²
zatvoreni športski objekti	0,2 m ²	0,6 m ²

Kada su u pitanju standardi plivališnog prostora na primjer, u odnosu na broj stanovnika i što to znači u Hrvatskoj u odnosu neke europske zemlje vidljivo je iz tablica 2 i 3.

Tablica 2. Broj javnih dvoranskih plivališta u svijetu i Hrvatskoj - stanje iz 2002.godine.

DRŽAVA	DVORANSKA PLIVALIŠTA	BROJ STANOVNIKA	OSOBA/PLIVALIŠTA
Austrija	cca 200	8.000.000	40.000
Slovenija	22	2.000.000	90.909
Italija	cca 2000	57.500.000	28.750
Španjolska	cca 500	40.000.000	80.000
Izrael	cca 250	6.000.000	24.000
Švedska	320	8.700.000	27.000
Norveška	cca 200	4.500.000	22.500
Škotska	265	5.000.000	19.000
Kenija	60	30.000.000	500.000
Njemačka	3.500	82.000.000	20.500
Hrvatska	13	4.500.000	375.000

Tablica 3. Pregled potreba izgradnje javnih plivališta u Hrvatskoj

ŽUPANIJA	STANOVNIŠTVO	UČENICI/ STUDENTI	POSTOJEĆA PLIVALIŠTA	MANJAK PLIVALIŠTA
1. Zagrebačka	232,836	43,000	0	6
2. Krapinsko-zagorska	161,247	21,000	0	4
3. Sisačko-moslavačka	258,643	25,000	3	4
4. Karlovačka	195,096	20,000	0	5
5. Varaždinska	184,380	28,500	2	3
6. Koprivničko-Križevačka	138,994	19,000	1	3
7. Bjelovarsko-bilogorska	157,806	20,000	0	4
8. Primorsko-goranska	270,660	44,500	4	3
9. Ličko-senjska	106,433	27,000	0	3
10. Virovitičko-podravsko	116,314	11,500	0	3
11. Požeško-slavonska	101,750	15,000	0	3
12. Brodsko-posavska	164,065	23,500	0	4
13. Zadarska	190,365	27,000	3	3
14. Osječko-baranjska	351,164	43,000	1	8
15. Šibensko-kninska	161,199	34,000	2	3
16. Vukovarsko-srijemska	217,115	27,000	0	5
17. Splitsko-dalmatinska	389,277	56,000	3	7
18. Istarska	175,199	55,000	0	4
19. Dubrovačko-neretvanska	108,131	26,000	3	2

20. Međimurska	115,660	20,000	1	2
21. Grad Zagreb	800,000	137,100	5	15
Republika Hrvatska	4.596,334	723,100	28	94
Napomena: Postojeće stanje i manjak vodenih površina pretvoreni su zbog preglednosti u površinu od 400 m ² , dakle bazensku školjku od 25 x 16 m.				

U svakom slučaju, iz svega navedenog vidljivo je da još uvijek nije došlo do značajnijeg poboljšanja materijalne osnove ove djelatnosti, postojeći kapaciteti i dalje ne zadovoljavaju rastuće potrebe, a površina športskih prostora u većem je dijelu Hrvatske još uvijek daleko ispod odgovarajućih standarda i objektivnih potreba građana.

Kada je riječ o školskom športu, činjenica je da je u proteklih dvadesetak godina izgrađeno ili je još u izgradnji preko stotinu školskih športskih dvorana, no i pored toga još uvijek smo daleko od rješenja pitanja potrebne izgrađenosti školskih športskih dvorana i njihove opremljenosti u odnosu na potrebe plana i programa tjelesne i zdravstvene kulture kao i na potrebe učenika za bavljenje športom kroz izvannastavne aktivnosti u školi. Stanje izgrađenosti športskih dvorana pri školama je prikazano u tablici 4.

Tablica 4. Izgrađenost i površine školskih športskih dvorana u Republici Hrvatskoj

33% osnovnih škola nema dvorane,
12% ima dvorane ispod 200 m ²
30% ima dvorane od 200-360 m ²
28 % ima dvorane od 360 i više m ² ,
45% srednjih škola nema dvorane
15% ima dvorane ispod 200 m ²
35% ima dvorane od 200-360 m ²
5 % ima dvorane od 360 i više m ² .

Kada se pak govori o potrebi sustavnog programiranja i planiranja športske infrastrukture onda se može ustvrditi da gotovo i ne postoje dugoročniji planovi moguće izgradnje športskih objekata. Uz činjenicu da se po tom pitanju i dalje sve više izbjegavaju konzultacije i mišljenja odgovarajućih športskih struktura, očito da je i u ovom području prisutan voluntarizam i nestručan pristup u gotovo svim fazama izgradnje športskih objekata. Kao rezultat takvog pristupa imamo slijedeće stanje:

- Nisu izrađene odgovarajuće mreže športskih objekata koje bi trebale biti sastavni dio prostornih planova županija, Grada Zagreba, gradova i općina;
- Pored postojećih propisa često su se izbjegavali javni domaći i međunarodni natjecaji kako u fazi projektiranja, tako i za potrebe same izgradnje;

- Dolazi nažalost i dalje do prenamjene vrijednih urbanih športskih prostora i to sve zbog upitnih komercijalnih sadržaja;
- U županijama i gradovima nisu izrađeni adekvatni planovi mreža športskih objekata, pa je i zbog toga u Hrvatskoj jednostavno “nestalo” nekoliko stotina športskih objekata, a istovremeno drugi zamjenski nisu sagrađeni. Zbog toga je više tisuća građana, djece i mladih ostalo bez mogućnosti aktivnog bavljenja športom;
- U većini slučajeva ni pretvorba odnosno preuzimanje po zakonu športskih objekata koji su bili u društvenom vlasništvu nije do kraja pravedno izvršena, posebno ne u onom dijelu gdje se govori o upravljanju javnim športskim objektima, jer su u tom procesu predstavnici športa (osnovni nosioci realizacije programa) bili potpuno isključeni, itd.

3. NORMATIVI I STANDARDI

Zakonom o športu imperativno je iskazana potreba donošenja standarda, normativa i posebnih uvjeta planiranja, građenja i opremanja športskih objekata. Tako u članku 66. Zakona stoji:

»Prostorne uvjete, standarde i normative športskih građevina obuhvaćenih mrežom športskih građevina te posebne uvjete za planiranje, programiranje, projektiranje, gradnju, održavanje i sigurnost korisnika športskih građevina propisuje pravilnikom ministar uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za poslove zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva.«

Zbog toga, kao i zbog očekivane intenzivnije izgradnje športskih objekata u narednom razdoblju, osobito je važno da se što prije utvrde i posebni uvjeti planiranja, građenja i opremanja, te način i postupak osiguranja tih uvjeta, ponajprije u izgradnji školsko-športskih dvorana.

Rješavanje tih pitanja osiguralo bi stručnu osnovu za odgovarajuće odluke koje bi obvezivale potencijalne investitore u športsku infrastrukturu.

Činjenica je da trenutačno nemamo nikakvo zajedničko stajalište o standardima i normativima pri planiranju, građenju i opremanju športskih objekata koje bi bilo obveza za projektante, investitore i ostale subjekte, što nužno uzrokuje znatne teškoće pri njihovoj izgradnji, korištenju i održavanju. Ako pak i postoje djelomični propisi, oni su često neadekvatni ili nemaju snagu pravne norme pa se najčešće i ne primjenjuju. Nerijetko se

dogada da se istovjetni objekti grade prema različitim standardima i normativima, već prema tome čemu se priklanja investitor ili autor koji kreira objekt.

U svakom slučaju, definiranje standarda i normativa planiranja, te posebnih uvjeta građenja i opremanja dosad je teklo stihijski. Nerijetko se događalo da su određeni zahtjevi bili ili predimenzionirani ili minimizirani, što se negativno odražavalo na funkciju objekta, njegovo korištenje i održavanje.

Prema tome, dva su uzajamno povezana neposredna cilja od kojih je prvi da se izrade standardi i normativi, te posebni uvjeti planiranja, građenja i opremanja športskih građevina, a drugi da se na temelju toga pripreme odgovarajuće odluke koje bi sve odgovorne čimbenike obvezivale na jedinstven sustav rješavanja te problematike.

Ne treba posebice isticati koliko subjektivizam investitora, lokalne politike pa i samih projekatnata javnih športskih objekata može u fazi eksploatacije ograničavati korištenje takvih objekata, a rezultat tog subjektivizma najčešće je vrlo skupa izgradnja te veći i nepotrebni troškovi održavanja.

Nedostatak propisa stavljao je u nezavidan položaj proizvođače raznovrsne opreme za športske objekte u slučajevima kada su investitori za iste ili slične objekte tražili raznovrsnu opremu. To je od proizvođača zahtijevalo i promjene tehnoloških procesa ili malu, najčešće nerentabilnu proizvodnju, što je poskupljivalo i proizvodnju i opremanje objekta. S druge strane, investitori su ponekad bili prisiljeni koristiti se materijalima i opremom koju nude proizvođači, bez obzira na njezinu funkcionalnost i cijenu, što je također poskupljivalo izgradnju objekta i smanjivalo njegovu funkcionalnost.

Kako bi se izbjegli takvi i slični slučajevi, potrebno je pristupiti izradi takvih normativa kojima se s jedne strane želi pomoći projektantima, investitorima, proizvođačima opreme i nositeljima održavanja objekata, a s druge se strane želi osigurati što jeftinija izgradnja i optimalno korištenja športskih objekata.

U vezi s projektiranjem, svrha je obraditi sve elemente vezane za sadržaj u prostoru, tehnologiju korištenja prostora za određene sadržaje, te kako se pojedini sadržaji u njemu trebaju provoditi.

Kad je riječ o izgradnji, svrha je utvrditi tipove konstrukcija i vrste materijala za pojedine elemente objekata, građevinski obraditi prostor, te utvrditi tehničke i fizikalne zahtjeve pri izgradnji objekata kao što su akustika, osvjetljenje, klimatizacija, sigurnosni elementi i dr.

U vezi s održavanjem, svrha je precizirati sve elemente koji su jamstvo najkvalitetnijeg funkcioniranja objekta uz minimalne troškove njegova održavanja, što bi trebalo biti bitan čimbenik racionalizacije pri izgradnji i održavanju objekata, jer se upravo zbog nedostatka spomenutih elemenata novac često neracionalno troši.

Pretpostavka je da će postupci koji proizlaze iz takvog pristupa, uz navedeno, omogućiti uvid u izgradnju već u fazi projektiranja, te učinkovit nadzor svih faza izgradnje i korištenja objekata.

Potrebno je već sada shvatiti da takvi standardi i normativi nisu nepromjenjive kategorije. Moguće promjene športskih propisa, te nova tehnološka i ostala rješenja nužno će iziskivati stalno dopunjavanje, čak i promjenu nekih standarda i normativa. No, od nečega treba početi. Treba imati objektivan oslonac za trajnije standarde i normative, a promjenjive dopunjavati, te tako biti racionalan i aktualan. Prema tome, treba biti svjestan važnosti stalnog praćenja spomenute problematike i pravodobnog dopunjavanja utvrđenih propisa.

Takvi standardi i normativi u prvom bi redu bili dragocjena pomoć stručnim službama, posebice u arhitekturi i građevinarstvu, te specijaliziranim proizvođačima opreme i svim investitorima. Oni će biti i uporište budućim upravljačima i korisnicima objekata, kao i iznimno korisna stručna podloga nadzornim službama radi uklanjanja negativnih pojava u športskom građevinarstvu.

Ne treba očekivati da će se izradom normativa i donošenjem odgovarajućih akata od strane nadležnih državnih tijela odmah izbjeći sve pogreške koje su bile posljedica nedostatka ili neadekvatnih propisa. Ipak, razložno je pretpostaviti da će oni, zajedno s odgovarajućim gradskim odlukama, biti dragocjena stručna osnova u budućem radu kako bi se izbjegle pogreške iz prošlosti i objekti učinili što pristupačniji korisnicima a jeftiniji i funkcionalniji vlasnicima i upravljačima.

4. SMJERNICE RAZVOJA ŠPORTSKIH OBJEKATA

Osmišljena politika razvoja materijalne osnove športa nužno se mora temeljiti na jasno utvrđenim potrebama i planovima razvoja cjelokupne djelatnosti kao i u odnosu na neke uobičajene standarde našeg okruženja kao što su to na primjer neki standardi iz preporuka Međunarodnog olimpijskog odbora iz 1997. godine vidljivi u tablici koja slijedi:

Tablica 5. Orijentacijske vrijednosti za planiranje osnovnih vrsta sportskih građevina prema „Zlatnom planu Njemačke“ i priručnika za šport i okoliš Međunarodnog olimpijskog odbora

Vrsta sportske djelatnosti	Broj stanovnika	Netto površina u m ² /st.
Tenis	4000-500000 stanovnika	0,75-0,5
Sportske dvorane uključivo teniske	10000-500000 stanovnika	0,37-0,265
Dvoranska kupališta i plivališta	20000-100000 stanovnika	0,023-0,01
Plivališta i kupališta na otvorenom	20000-100000 stanovnika	0,1-0,04
Ukupno	1000-500000 stanovnika	8,5-2,5

Temeljem navedenog predlažu se mjere koje će doprinijeti sustavnom i stručnijem planiranju i projektiranju budućih sportskih objekata te racionalnijoj i funkcionalnijoj izgradnji, a što je svakako i u svrhu njihova optimalnog korištenja i održavanja, a to su:

- Radi buduće planske izgradnje sportskih objekata potrebno je izraditi odgovarajuće mreže (sustave) sportskih objekata, koje će na temelju stručnih analiza potreba građana sadržavati broj, vrstu i razmještaj postojećih, kao i onih sportskih objekata koje je tek potrebno izgraditi. Tako definirani sustav potrebno je zatim integrirati u odgovarajuće prostorne planove županija, Grada Zagreba, gradova i općina;
- Utvrditi sustav hijerarhije stručnih i kvalificiranih postupaka pri programiranju, planiranju, projektiranju i izgradnji sportskih objekata;
- Utvrditi normative i standarde kao specifične uvjete pri projektiranju i građenju sportskih objekata;
- Postupak projektiranja i izgradnje sportskih objekata potrebno je učiniti transparentnim putem javnih natječaja, te na taj način dostupnim stručno dokazanim stručnjacima i tvrtkama;
- U pristupu izgradnji sportskih objekata potrebno je više poštivati već ranije utvrđene prioritete i potrebe športa;
- Isto tako, potrebno je već postojeće velike sportske objekte oplemeniti dodatnim sportskim sadržajima, kako bi se povećale sadašnje mogućnosti korištenja tih objekata;
- Odgovarajućim zakonskim normama spriječiti daljnju devastaciju i prenamjenu postojećih sportskih objekata;
- Preispitati postojeće forme upravljanja velikim sportskim objektima u kojima su samo simbolično prisutni legitimni predstavnici organiziranog športa;
- Za gospodarenje većim, višenamjenskim sportskim objektima u vlasništvu jedinica lokalne uprave u pravilu treba osnivati odgovarajuće ustanove, a samo iznimno i trgovačka društva u čijim upravnim vijećima obavezno moraju biti predstavnici sportskih udruga, odnosno

zajednica udruga, dok manje športske objekte s jednim dominantnim športskim sadržajem, u pravilu niže građevinske vrijednosti treba u načelu dati na upravljanje domicilnim športskih organizacija i to na duže vrijeme nego što je to uobičajeno (na jednu godinu) bilo do sada;

- Održavanje javnih športskih objekata treba zasnivati prvenstveno na proračunskim sredstvima ostvarenim kroz programe korištenja objekata za programe javnih potreba u športu. Uz sredstva za korištenje, jedinice lokalne samouprave moraju planirati i sredstva za investicije i investicijsko održavanje.

Nema sumnje, kako bi ovakav pristup planiranju, izgradnji, upravljanju i održavanju športskim objektima rezultirao daleko većim brojem aktivnih korisnika raznih športskih sadržaja, posebno se tu misli na populaciju mladih.

Osim toga, ulaskom Hrvatske u EU, u narednih desetak godina mijenjat će se i sami ciljevi športske djelatnosti, uvest će se i neki novi športski sadržaji, najvjerojatnije će doći i do promjena određenih pravila u pojedinim športskim granama, tako da se i zbog toga mora na jedan suvremeniji način pristupiti i planiranju i izgradnji i načinu upravljanja javnim športskim objektima.

Naravno, da bi ukazali na pravo stanje održivosti športske infrastrukture u Hrvatskoj, biti će potrebno izvršiti prije svega dubinska istraživanja o postojećim kapacitetima športskih objekata, kao i njihovom trenutnom građevinskom stanju, odnosno funkcionalnosti u odnosu na suvremene zahtjeve športa.

5. UMJESTO ZAKLJUČKA *

„Javna sportska infrastruktura dio je komunalnog standarda. Vrstom, kvalitetom, količinom i rasprostranjenosti svjedoči o udjelu sporta i dokolice u civilizaciji i kulturi određene sredine, o uvažavanju javnog interesa i o načinu raspolaganja javnim financijama.

U Republici Hrvatskoj količina, kvaliteta i rasprostranjenost sportske infrastrukture ne zadovoljavaju potrebe i zahtjeve, njena tehnološka zastarjelost uzrokuje skupo održavanje, nepostojanje suvremenih standarda te nerealni i nestručni programi dovode do realizacija

* Citat sa stručnog seminara u organizaciji Udruženja hrvatskih arhitekata, Hrvatskog olimpijskog odbora i Društva građevinskih inženjera Zagreba, održanog 4. studenog 2011. godine u Zagrebu na temu: Inicijativa za razvoj mreže sportske infrastrukture RH.

iznad potreba i mogućnosti sredine a otuđeno odlučivanja, megalomanija i pomanjkanje pod-zakonske regulative opterećuju programe, projekte i realizacije.

Izgradnja sustava javne sportske infrastrukture stručno je interdisciplinaran, slojevit i dugotrajan te organizacijski, financijski i planerski zahtjevan proces koji treba biti vrlo kvalitetno promišljen.

Strategija izgradnje integralnog sustava sportske infrastrukture stručni je i politički dokument kojim će se uskladiti javni interes s prostornim, ekonomskim i kadrovskim mogućnostima. Model izgradnje sustava sportske infrastrukture mora se temeljiti na demokratskoj proceduri odlučivanja, realnom gospodarskom potencijalu te urbanističkim, arhitektonskim, građevinskim, ekološkim i sportskim zakonskim i pod zakonskim odredbama, normama i standardima.“

Sanela Škorić i Zrinko Čustonja

FINANCIRANJE ŠPORTA

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Pitanje financiranja športa iznimno je važno za daljnji razvoj športa u našoj zemlji. Sustav financiranja športa u Hrvatskoj odgovara tzv. mješovitom modelu financiranja. Ovaj model financiranja športa prisutan je u svim zemljama Europske unije. U njemu se kao tri ravnopravna izvora financiranja, ali ne nužno u jednakim iznosima, javljaju:

- građani;
- proračunski izvori (državni proračun i proračuni jedinica lokalne i regionalne vlasti);
- gospodarstvo (sponzorstvo, mediji, televizijska prava i sl.).

Glavni izvor financiranja športa jesu korisnici športskih usluga, tj. građani, bilo kao gledatelji športskih događanja, sudionici u športskim aktivnostima ili potrošači proizvoda športske industrije. Građanska domaćinstva sudjeluju u financiranju športa kupnjom ulaznica za športska događanja, uplaćivanjem članarina športskim klubovima, plaćanjem naknada za korištenje športskih objekata i površina, plaćanjem članarina ili naknada pružateljima usluga tjelesnoga vježbanja, sudjelovanjem u igrama na sreću i športskim klađenjem, kupovanjem televizijskih prijenosa športskih događanja (tzv. *pay-per-view* ili slični sustavi), kupovanjem proizvoda športske industrije (športska oprema, odjeća, obuća i rekviziti), a u nekim slučajevima i kupnjom športskih novina, listova, časopisa i magazina. Sa spremnošću građana da potroše dio svojih kućnih proračuna na šport i proizvode koji se vežu uz šport usko su povezana sponzorstva u športu i prodaja televizijskih prava na športske događaje. Iako je udio gospodarstva (sponzorstva i televizijska prava) u financiranju športa znatan, on se najvećim dijelom odnosi na vrhunski šport, odnosno izravne koristi od toga vida financiranja nema šport u cjelini. Udio sponzorstava u športu se posljednjih godina, u odnosu na televizijska prava, smanjuju. U mješovitom modelu

financiranja športa kao vrlo važan izvor javljaju se proračunska sredstva koja su namijenjena športu, odnosno, najčešće športskim organizacijama. U proračunskim sredstvima financiranja športa puno veći udio imaju, u pravilu, proračuni lokalnih i regionalnih vlasti, dok državni ili središnji proračuni, u pravilu, igraju manje istaknutu ulogu. U federalnim i snažnije decentraliziranim zemljama (npr. Njemačka, Velika Britanija, Švicarska, skandinavske zemlje ili Sjedinjene Američke Države), državni proračuni razmjerno malo sudjeluju ili, kao u ekstremnom slučaju Sjedinjenih Američkih Država, uopće ne sudjeluju u financiranju športa. U zemljama s centraliziranim sustavom športa (Francuska, Italija, Mađarska i dr.), sredstva iz državnoga proračuna znatnije sudjeluju u financiranju športa (detaljniji podatci izneseni su kasnije u poglavlju *Iskustva drugih zemalja*). Međutim, i u jednom i u drugom slučaju sredstva koja se izdvajaju iz državnoga proračuna dominantno dolaze iz igara na sreću i športskoga klađenja (Andreff & Szymanski, 2006).

S druge strane, javna se potpora, osim izravnih izdvajanja iz proračuna, javlja i u mnogim drugim oblicima koji također predstavljaju financijsku potporu športu (European Commission, 2007): posebne porezne stope, zajmovi s nižim kamatnim stopama, jamstva s nižim naknadama, javno financiranje športskih objekata, davanje na korištenje javnih gradskih objekata privatnim klubovima ili institucijama po nižim cijenama, iznajmljivanje športskih objekata javnih subjekata po nižim cijenama, lokalne zajednice snose troškove konstrukcije ili obnove športskih objekata, prodaja zemljišta po nižim cijenama ili donacija ili zamjena zemljišta za športske objekte i sl.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

Šport i sa športom povezane gospodarske aktivnosti, poput športske industrije, imaju znatnu i rastuću ekonomsku važnost u europskim zemljama. Šport je u 2004. godini u širem smislu stvorio dodatnu vrijednost od 407 milijardi eura, što je činilo 3,7% BDP-a Europske unije, te je stvorio radna mjesta za 15 milijuna ljudi ili 5,4% radne snage (White

Paper on Sport, 2009). Ovo je potvrdila Europske komisije koja navodi kako je šport „dinamičan i brzo rastući sektor s podcijenjenim makroekonomskim učincima“ te može poslužiti kao oruđe za lokalni i regionalni razvoj, urbanu regeneraciju i ruralni razvoj (European Commission, 2007a:10).

Financiranje športa u Europi

Najopsežnije istraživanje sustava financiranja športa u Europi provedeno je 1990. godine u okviru inicijative Odbora za razvoj športa Vijeća Europe, ponovljeno je 2000. godine, ali samo na razini Velike Britanije i Francuske. Posljednje istraživanje je provedeno 2005. godine i obuhvaćalo je 27 zemalja EU, uključujući Bugarsku i Rumunjsku, iako su se one priključile EU tek 2007. godine (vidi Andreff, Dutoya, & Montel, 2009).

Tablica 1. Struktura financiranja športa u Europskim zemljama 1990. i 2000. u postotcima (Andreff & Szymanski, 2006)

zemlja	kućanstva	gospodarstvo	državni proračun	lokalni proračuni	privatni izvori ukupno	javni izvori ukupno	ukupno financiranje šport/BDP
1990. godina							
Češka	74,8	1,8	6,0	17,4	76,6	23,4	/
Danska	55,6	5,6	6,3	32,5	61,2	38,8	0,56
Finska	66,2	4,8	4,3	24,7	71,0	29,0	1,13
Francuska	42,4	8,5	11,5	37,6	50,9	49,1	1,10
Njemačka	69,0	3,8	0,6	26,6	72,8	27,2	1,28
Mađarska	47,5	5,7	30,2	16,6	53,2	46,8	0,60
Italija	72,9	7,9	8,2	11,0	80,8	19,2	1,04
Portugal	36,5	42,0	9,2	11,6	78,5	21,5	1,77
Švedska	60,2	17,1	2,2	20,4	77,4	22,6	0,80
Švicarska	91,6	2,8	0,4	5,2	94,4	5,6	3,47
Velika Britanija	79,1	5,0	0,8	15,1	84,1	15,9	1,49
2000. godina							
Francuska	50,4	7,0	11,1	31,5	57,4	42,6	1,70
Velika Britanija	79,5	8,4	/	21,1	87,9	12,1	1,50

Prema istraživanju provedenom 1990. godine (Andreff & Szymanski, 2006) proračunski (javni) se izvori financiranja športa kreću od 5,6% i 15,9% u Švicarskoj i Velikoj Britaniji do 46,8% i 49,1% u Mađarskoj i Francuskoj, pri čemu je u svim zemljama (osim Mađarskoj) udio financiranja iz lokalnih proračuna bio višestruko veći nego onaj centralne

vlasti, odnosno iz državnoga proračuna. Ako se usporede dvije zemlje za koje je istraživanje provedeno i 2000. godine, može se zaključiti kako se udio javnih izvora financiranja smanjio, i to u Francuskoj sa 49,1% na 42,6%, a u Velikoj Britaniji sa 15,9% na 12,1%. Zanimljivo je opaziti da se udio gospodarstva (sponzorstva i televizijska prava) u financiranju športa kreće u iznosima od 1,8% do 8,5% u većini zemalja, osim u Švedskoj (17,1%) i Portugalu (42%). U svim zemljama, osim u Portugalu, građani i njihova potrošnja sudjeluju s više od 50% u strukturi financiranja športa u svojim zemljama (tablica 1). Građani i gospodarstvo, koji zajedno čine privatne izvore financiranja, značajno premašuju javne (proračunske) izvore financiranja športa. Trend smanjivanja javnih izvora je prisutan u zemljama Europske unije što potvrđuju i podatci za Francusku i Veliku Britaniju iz 2000. godine.

Posljednji pokazatelji iz 2005. godine govore o tome da struktura izvora financiranja športa u 13¹ zemalja EU izgleda otprilike ovako: potrošnja građana predstavlja 50% cjelokupnih financija u športu, na lokalne vlasti otpada 24%, gospodarstvo 14%, a državne proračune 12% (Andreff, Dutoya, & Montel, 2009:1). Drugim riječima, struktura financiranja športa se nije znatnije promijenila u odnosu na 1990. godinu i jasno je kako privatni izvori financiranja, kao što su sredstva kućanstava i gospodarstva, imaju primat jer iz tih izvora dolazi 64% svih sredstava u športu. Jasno je, dakle, kako je razvoj športa u zemljama Europske unije pretežno vezan za kućanstva i, manje, za gospodarstvo, dok od javnih izvora dominiraju, u dvostruko većem iznosu, sredstva lokalnih proračuna.

Raspodjela financijskih sredstava u športu u Europi

Financijska sredstva koja uđu u šport dijele se između nositelja športskih aktivnosti. Dio sredstava koristi se za financiranje aktivnosti nacionalnih športskih saveza, nacionalnih olimpijskih odbora i športskih klubova (športska administracija, treninzi, pripreme i natjecanja športaša, materijalni troškovi, organizacija športskih događaja i sl.). Znanan

¹ Samo je 13 od ukupno 27 zemalja moglo dati podatke o svim izvorima financiranja: kućanstva, lokalni izvori, poduzeća te vlade.

trošak u športu predstavljaju športski objekti (korištenje, najam i održavanje), dok se određena količina novca slijeva u tzv. vrhunski šport i organizaciju velikih športskih priredaba. Međutim, detaljni podatci o strukturama rashoda ne postoje, pogotovo za onaj dio sredstava koji se odnosi na privatne izvore (kućanstva i gospodarstvo). U tablica 2 se nalaze podatci o raspodjeli proračunskih izvora financiranja.

Tablica 2. Raspodjela proračunskih sredstava u športu u Europi 1990. godine u postotcima (Andreff & Szymanski, 2006)

zemlja	nacionalni savezi/olimpijski odbori	športski klubovi	športski objekti	vrhunski šport
Češka	15,9	63,5	12,7	7,9
Danska	6,7	47,8	43,2	2,3
Finska	17,6	36,1	31,4	14,9
Francuska	22,6	31,6	44,0	1,8
Njemačka	4,3	40,9	53,5	1,3
Mađarska	32,1	21,7	34,1	12,1
Portugal	5,8	84,5	9,1	0,6
Švedska	6,0	36,2	57,7	0,1
Švicarska	20,1	53,8	25,5	0,6
Velika Britanija	85,3	6,4	8,4	/

Iako zbog metodoloških ograničenja u prikupljanju podataka u tablici 2 i njihovu prikazivanju navedene podatke treba uzeti s rezervom, oni pokazuju određene tendencije u raspodjeli javnih izvora financija u športu. U svim zemljama razmjerno mali postotci proračunskih sredstava, od 0,1% u Švedskoj do najviše 14,9% u Finskoj, odlazi na financiranje tzv. vrhunskoga športa odnosno najkvalitetnijega športa. Najvjerojatniji razlog tomu jest činjenica da vrhunski šport najlakše može doći do tržišnih izvora (kućanstva i gospodarstvo). Najveći dio proračunskih sredstava, od 42,6% u Švedskoj do 91,7% u Velikoj Britaniji, koriste ostali športski klubovi te nacionalni športski savezi odnosno nacionalni olimpijski odbori.

3. ANALIZA STANJA I OTVORENA PITANJA SUSTAVA FINANCIRANJA ŠPORTA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Tako se ni model financiranja športa u Hrvatskoj ne razlikuje značajno od onoga u Europi, a reguliran je Zakonom o športu (NN 71/06, čl. 74), i to na sljedeći način:

- „osnovu financiranja športa čine prihodi koje pravne i fizičke osobe, koje obavljaju športsku djelatnost, ostvare obavljanjem športske djelatnosti, članarine koje ostvaruju športske udruge, dio prihoda od priređivanja igara na sreću i sredstva kojima jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i Grad Zagreb i država pomažu obavljanje športske djelatnosti;
- Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i Grad Zagreb utvrđuju javne potrebe u športu i za njihovo ostvarivanje osiguravaju financijska sredstva iz svojih proračuna u skladu s ovim Zakonom.“

Zadatak države te jedinica lokalnih i područnih samouprava jest da pomažu obavljanje športske djelatnosti i to time što utvrđuju, a zatim i osiguravaju financijska sredstva za podmirivanje javnih potreba u športu. Javne su potrebe u športu na državnoj razini identificirane Zakonom o športu (NN 71/06, čl. 75). Ne razlikuju se znatno ni potrebe u športu za koje se sredstva osiguravaju iz jedinica lokalne i područne samouprave i Grada Zagreba, a određeni su Zakonom o športu (NN 71/06, čl. 76).

Jasno je, dakle, da se samo određene, javne potrebe u športu financiraju iz proračunskih izvora. Sve ostale športske aktivnosti financiraju se iz prihoda koje mogu ostvarivati fizičke i pravne osobe u sustavu športskih djelatnosti, a koji su prihodi definirani već spomenutim Zakonom o športu.

No, na pitanje koliko u financiranju športa u Hrvatskoj sudjeluju javni, a koliko privatni izvori financiranja ili uopće nije moguće odgovoriti ili je pak moguće odgovoriti samo uz pomoć procjena, i to prije svega zbog nedostatka ozbiljnijih analiza i studija o financiranju i ekonomskim učincima športa u našoj zemlji.

Državni zavod za statistiku (DZS) bi trebao prikupljati i statistički pratiti podatke o prihodima i rashodima športskih klubova i saveza, no prema informacijama dobivenima iz Državnoga zavoda za statistiku, oni do sada nisu objavljeni redovito zbog nepouzdanosti dostavljenih podataka kao i zbog nepotpunoga obuhvata tih podataka. Zadnji su takvi objavljeni 2003. godine, prema kojima su športske organizacije registrirane u sustavu natjecanja, ostvarivale 24,6% svojih sredstava iz proračuna, a ostatak od 75,4% sredstava došao je iz privatnih, odnosno tržišnih izvora financiranja (vidi Novak, 2006:476). Ovdje je važno napomenuti da podatci o sredstvima koja dolaze iz proračuna govore samo o ukupnom iznosu, a ne razlikuju državna i lokalna proračunska sredstva.

Upravo zbog navedenih razloga u ovoj analizi ograničili smo se na analizu javnih izvora financiranja i njihovu strukturu, pri čemu su osnovu za analizu predstavljali službeni podatci o izvršenju lokalnih proračuna pojedinih općina i gradova, područnih proračuna županija i Grada Zagreba te državnoga proračuna.

Iz tablice 3 je vidljivo kako se u prosjeku najmanji dio proračuna gradova, općina, županija i Grada Zagreba² za službu rekreacije i športa izdvajao 2003. godine u Krapinsko-zagorskoj županiji (1,17%), a najveći u Gradu Zagrebu 1999. godine (13,85%). Govoreći u apsolutnim brojkama, ti su se iznosi kretali između 2,6 (Krapinsko-zagorska županija 1999. i 2000. godine) i nešto više od 290 milijuna kuna (Grad Zagreb 2005. godine).

² Jednostavnosti radi, u nastavku teksta koristit će se izraz lokalni (i regionalni) proračun, iako se radi iznosima koje su sumirano pojedini gradovi i općine u županijama, te županije i Grad Zagreb izdvajali za rekreaciju, odnosno šport.

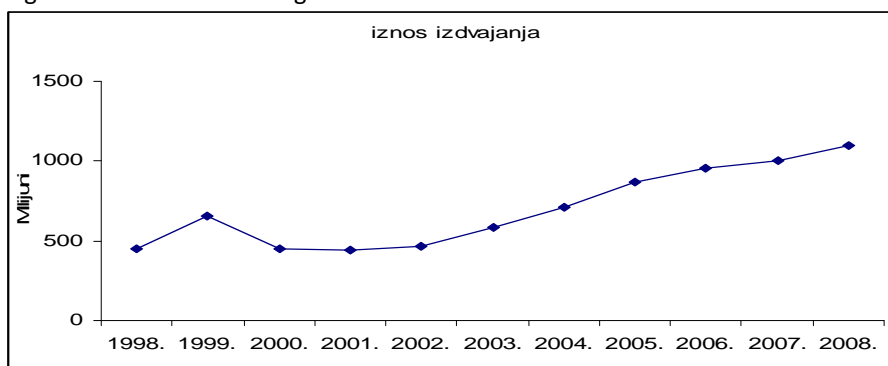
Tablica 3. Zajednički (sumirani) iznos izdvajanja za službu rekreacije i športa iz lokalnih proračuna pojedinih općina i gradova i proračuna županija (u milijunima kn) te % tih izdvajanja u odnosu na ukupni proračun gradova, općina, županija i Grada Zagreba

	1998.		1999.		2000.		2001.		2002.		2003.		2004.		2005.		2006.		2007.		2008.	
	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
Bjelovarsko-bilogorska	4.4	2,67	3.9	2,93	3.8	3,04	4.1	2,68	7.7	3,49	9.1	3,47	11.5	4,12	7.9	2,48	8.9	2,70	10.8	3,28	11.8	2,64
Brodsko-posavska	7.7	5,00	5.5	3,73	4.1	2,73	6.4	3,74	9.2	3,67	9.4	3,13	8.7	2,84	8.3	2,73	10.1	2,14	12.7	3,12	14.6	2,88
Dubrovačko-neretvanska	5.9	3,12	5.1	2,79	6.9	3,41	8.2	3,42	10.3	3,42	12.7	3,31	14.4	2,92	26.8	4,77	28.9	4,34	40.9	5,43	33.3	4,07
Istarska	22.4	3,95	24.2	4,14	26.2	4,04	27.9	3,68	38.4	3,57	36.1	3,75	53.6	4,76	58.1	4,54	60.3	4,70	62.1	4,31	85.8	4,95
Karlovačka	9.2	4,67	7.1	3,40	7.8	3,43	7.5	3,40	8.6	2,83	10.8	1,08	21.5	5,60	19.9	4,58	13.6	3,25	15.9	2,98	20.1	3,53
Koprivničko-križevačka	7.4	3,96	12.2	7,78	17.2	9,83	7.9	4,06	7.4	2,76	6.8	1,70	7.8	1,96	16.7	4,52	36.2	8,89	15.9	3,51	13.0	2,51
Krapinsko-zagorska	2.8	1,76	2.6	1,58	2.9	2,05	3.7	2,39	2.6	1,25	3.1	1,17	3.8	1,30	9.2	2,50	6.6	1,87	8.6	1,90	10.0	2,10
Ličko-senjska	2.9	3,13	2.9	3,53	3.3	3,87	7.3	6,46	2.8	2,08	4.0	2,19	4.4	1,93	6.5	2,66	5.3	1,98	6.5	2,27	7.5	2,21
Međimurska	6.6	5,52	5.0	4,04	7.9	7,11	8.8	5,70	7.9	4,15	9.8	4,00	9.8	3,92	10.1	3,97	9.4	3,15	14.1	4,04	14.5	3,70
Osječko-baranjska	22.4	5,83	27.2	7,64	17.7	4,34	23.9	5,48	27.9	4,66	28.5	3,94	37.7	4,78	37.7	4,28	60.9	6,42	47.8	4,50	59.3	4,74
Požeško-slavonska	2.9	3,53	5.0	6,73	4.2	5,27	3.8	3,99	3.6	2,55	5.2	2,78	3.4	1,92	6.7	3,57	8.6	4,90	11.0	5,82	8.2	3,74
Primorsko-goranska	43.3	5,19	47.7	5,67	52.9	5,87	48.0	4,51	66.2	5,75	84.9	6,07	72.6	4,80	102.7	6,17	135.9	7,16	191.9	6,91	152.7	6,59
Sisačko-moslavačka	12.1	4,12	12.5	4,57	12.4	4,67	12.8	4,14	14.4	3,45	16.6	3,68	20.3	4,29	22.0	4,16	29.6	4,99	40.1	5,92	52.5	6,66
Splitsko-dalmatinska	32.3	3,80	31.9	3,58	29.3	3,38	32.1	3,35	21.1	1,84	52.7	4,06	66.8	4,56	87.3	5,16	103.1	5,44	157.4	6,87	197.2	7,37
Varaždinska	6.8	3,26	7.6	3,63	3.9	1,84	3.9	1,55	9.0	2,18	17.9	4,41	16.0	3,70	27.5	5,76	27.8	5,31	25.9	4,05	28.8	3,69
Virovitičko-podravska	3.2	3,82	3.2	3,88	3.6	3,98	4.1	4,55	3.9	2,81	4.5	2,20	5.1	2,84	5.4	2,54	6.4	2,56	8.9	3,25	10.4	3,31
Vukovarsko-srijemska	5.3	2,64	4.9	2,25	6.6	3,19	5.0	2,28	12.1	4,09	12.8	3,29	9.9	2,70	11.6	2,82	12.2	2,51	18.9	3,28	23.4	3,23
Zadarska	7.7	3,19	7.1	3,17	8.8	3,25	9.8	3,28	14.4	3,44	13.8	2,65	61.4	10,40	67.8	9,44	52.8	6,86	29.5	3,10	11.9	1,18
Zagrebačka	11.0	2,41	12.3	2,45	12.1	2,78	17.4	2,91	14.2	2,25	17.8	2,25	34.2	3,80	31.6	3,12	30.2	2,73	33.3	2,48	46.8	3,02
Šibensko-kninska	6.6	3,98	7.8	4,97	7.4	5,27	7.7	4,39	7.3	3,02	8.0	2,78	10.2	3,22	10.8	2,96	16.2	3,93	18.5	3,87	34.6	6,27
Grad Zagreb	226.2	7,28	415.9	13,85	214.4	7,63	189.3	5,43	178.8	4,93	218.9	4,76	236.3	4,72	290.4	5,27	289.5	4,62	231.5	3,34	257.2	3,51

Izvor: prema podatcima Ministarstva financija (2009)

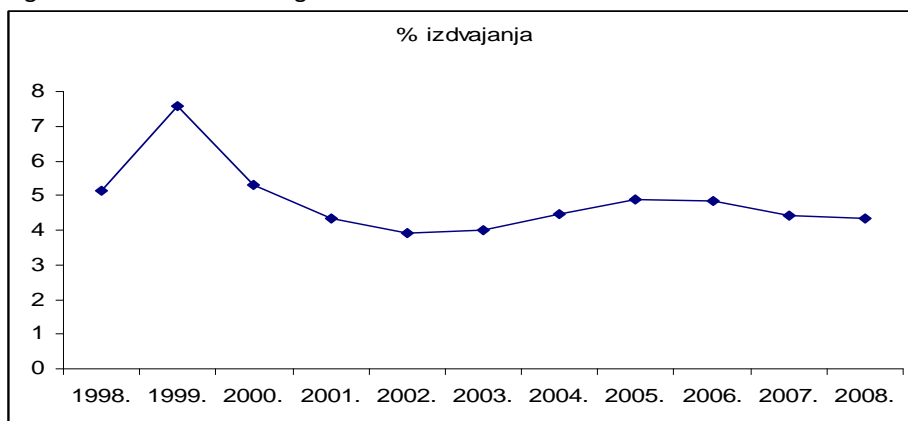
Godišnje se u promatranih jedanaest godina iz lokalnih (i područnih) proračuna za službu športa u prosjeku izdvajalo između 440 milijuna kuna (2001. godine) do 1.094 milijarde kuna (2008. godine). Ta izdvajanja u apsolutnim iznosima bilježe lagani rast u posljednjih 7 promatranih godina i to u prosjeku za 14% godišnje (v. grafički prikaz 1). U isto vrijeme udio (%) proračuna koji se u lokalnim i područnim proračunima izdvaja za šport iz godine u godinu varira (v. grafički prikaz 2). Ipak, može se primijetiti da se uobičajeno radi o izdvajanjima između 4 i 5% lokalnih i područnih proračuna³.

Grafički prikaz 1. Ukupni godišnji iznos izdvajanja za šport iz proračuna gradova, općina, županija i Grada Zagreba od 1998. do 2008. godine

Izvor: izračun autora prema podacima Ministarstva financija (2009)

Grafički prikaz 2. Udio (%) godišnjih izdvajanja za šport iz proračuna gradova, općina, županija i Grada Zagreba od 1998. do 2008. godine

Izvor: izračun autora prema podacima Ministarstva financija (2009)

³ Izuzetak je 1999. godina kada je taj postotak iznosio više od 7%.

Iako su javne potrebe u športu, za koje se sredstva osiguravaju iz jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i Grada Zagreba, definirane Zakonom o športu (NN 71/06:čl. 76), što je već ranije objašnjeno, pitanje koje je moguće ipak postaviti jest prema kojim se kriterijima dalje raspodjeljuju sredstva lokalnih i županijskih proračuna pojedinim športskim organizacijama. Naime, zajedničke smjernice ili preporuke za donošenje takvih odluka ne postoje, stoga kriterije donosi svaki grad, općina, ali i županija zasebno za sebe, a ovisno o postavljenim ciljevima. Ipak, nakon pregleda navedenih odluka⁴ moguće je identificirati neke zajedničke karakteristike. Tako se kao kriteriji najčešće spominju tradicija, zatim radi li se o olimpijskom ili neolimpijskom športu, masovnost (broj članova i udruga) te ostvareni športski rezultati na međunarodnim i domaćim natjecanjima, ali i popularnost. No, prilikom primjene nekih kriterija nailazi se na određene probleme. Primjerice, u Programu razvoja športa Grada Zagreba navodi se kako popularnost „teško može biti objektivan parametar u ocjenjivanju športova, posebice uzme li se u obzir da medijska zastupljenost nekog športa nije proporcionalna njegovoj organiziranosti ili aktivnosti koja se u njemu provodi, čak ni kvaliteti športskih rezultata koji se u njima postižu“ (Bašić, 2005:60). S druge pak strane, kriteriji kao što su masovnosti i športski rezultati rijetko dolaze u pitanje zbog njihove egzaktnosti, objektivnosti i mjerljivosti. U ovoj analizi nećemo ulaziti u detaljniju raspravu o tome koji bi se zapravo kriteriji trebali primjenjivati, na koji način te kako utvrditi te kriterije. Detaljniji podatci o strukturi proračunskih rashoda ni bilo kojih drugih izvora financiranja u ovom nam trenutku nisu poznati.

U isto su se vrijeme iz državnoga proračuna za razvoj športa izdvajala sredstva koja su do 2004. godine iznosila manje od 0,1% državnoga proračuna (od 40 do 64 milijuna kuna) (vidi MZOŠ, 2005). Godinu dana kasnije, odnosno 2005. godine, u državnomu je proračunu „sukladno Prijedlogu o izdvajanju P1254 Razvoj športa iz Glave 05 Obrazovanje i šport u zasebnu glavu, a u cilju lakšega praćenja programa i aktivnosti

⁴ Vidi Bašić (2005), Savez sportova grada Pule (1999), Zajednica sportova Primorsko-goranske županije (2009), Zajednica športskih udruga grada Koprivnice (2002), Grad Dubrovnik (2010.), Splitski savez športova (2010).

Razvoja športa konstituirana je nova Glava“ (Ministarstvo financija, 2004:63).

Tablica 4. Izdvajanja za Glavu Razvoj športa iz državnoga proračuna od 2005. do 2009. godine

	2005. *	2006.	2007.	2008.**	2009.
Iznos izdvajanja	70.854.103,00	124.444.688,89	154.936.288,02	328.551.852,44	198.680.784,81
% proračuna	0,07	0,11	0,13	0,25	0,15

*Jedino je za ovu godinu iznos planiranih, a ne ostvarenih izdataka za šport i planiranoga državnoga proračuna, jer nismo bili u mogućnosti doći do podataka o izvršenju državnoga proračuna za 2005. godinu

**Najveći razlog za ovako veliko povećanje iznosa izdataka u 2008. godini je uključivanje iznosa od 140 milijuna kuna, namijenjenoga izgradnji športske dvorane „Gradski vrt“ u Osijeku za potrebe Svjetskoga rukometnoga prvenstva, a što nije uobičajena stavka za Glavu Razvoj športa u državnom proračunu

Izvor: izračun autora prema podacima Ministarstva financija (2009)

Iz tablice se vidi kako se za potrebe športa na državnoj razini izdvaja oko 0,1% proračuna (naglo povećanje na 0,25% u 2008. godini većim je dijelom objašnjeno visokim ulaganjima u izgradnju športske dvorane u Osijeku za potrebe Svjetskoga rukometnoga prvenstva).

No, uz navedena sredstva, indirektno se u šport daju i sredstva iz drugih ministarstava ili odjela. Primjerice, na području znanosti, obrazovanja i športa postoje i neki zajednički programi usmjereni na sva tri područja. Osim toga, u sustavu osnovnoga, srednjega i visokoškolskoga obrazovanja grade se športske dvorane u okviru škola i fakulteta, a u pojedinim situacijama se posebno tretiraju i izdatci za izgradnju određenih športskih objekata (primjerice, u izvršenju proračuna za 2008. godinu dio sredstava je odvojen i za sufinanciranje izgradnje višenamjenske gradske dvorane Športsko-rekreativnog centra „Višnjik“ u Zadru u iznosu od 15 milijuna kuna) (Ministarstvo financija, 2009a).

Ako zanemarimo ranije spomenuta sredstva i uzmemo u obzir isključivo državna izdvajanja za šport, svrstana pod kategoriju „Razvoj športa“, 2008. godine su izdatci iz javnih izvora financiranja (lokalni i državni proračuni) za šport u RH iznosili nešto više od 1,4 milijarde kuna (tablica 6).

Poseban problem u vođenju statistike o izdatcima za šport predstavlja područje potrošnje kućanstava na šport o kojoj nema nikakvih službenih podataka. Naime, prema strukturi osobne potrošnje, hrvatska su kućanstva za „Rekreaciju i kulturu“ 2008. godine

izdvajala oko 4.051 kunu godišnje, odnosno 5,44% svoga godišnjega dohotka (vidi DZS, 2009:188). No, u ovu se stavku ubrajaju izdatci za: audiovizualnu, fotografsku i informatičku opremu, ostala trajna dobra za rekreaciju i kulturu, ostali predmeti i oprema za rekreaciju i vrtlarstvo te kućne ljubimce, usluge za rekreaciju i kulturu, časopise, knjige i papirnu konfekciju te paket-aranžmane. Drugim riječima, područje izdataka vezanih uz šport (za posjet športskim priredbama, članarine, odjeću, obuću, opremu itd.) nije u potpunosti obuhvaćeno ovom kategorijom. S druge pak strane, posebna istraživanja na temu izdataka kućanstava za šport u Hrvatskoj ne postoje. Jedno je takvo istraživanje provedeno 1998. godine na području Zagreba, Rijeke i Osijeka (tablica 5).

Tablica 5. Potrošnja kućanstava za šport u 1998. godini (u kunama) (Sever, 1999)

	športska odjeća	športska obuća	članarine športskim klubovima	športske priredbe	športski rekviziti	igre na sreću	ukupno
iznos po kućanstvu	1.155,5	910,3	433,3	352,7	305,7	198,2	3359,00
postotak	34,4%	27,1%	12,9%	10,5%	9,1%	5,9%	100%

Prema tom istraživanju, kućanstva su u prosjeku za šport izdvajala 3.359 kuna godišnje, odnosno 5,2% svojih prihoda, pri čemu najviše za odjeću (34,4%), obuću (27,1%), članarine (12,9%), športske priredbe (10,5%), rekvizite (9,1%) te igre na sreću (5,9%) (v. Sever, 1999:43). Ako pretpostavimo da se iznos izdataka na šport u proteklih 13 godina nije promijenio te da i dalje iznosi 3.359 kuna po kućanstvu⁵, a prema zadnjem popisu stanovništva iz 2001. godine, u Hrvatskoj postoji 1.477,377 kućanstava, znači da kućanstva u Hrvatskoj troše na šport nešto manje od 5 milijardi kuna godišnje (tablica 5) . Od navedenoga iznosa u sustav sporta direktno ulazi oko 23% ili oko 1,16 milijardi kuna, odnosno iznosi za članarine športskim klubovima i športske priredbe, a neizravno, putem igara na sreću, nešto manje od 300 milijuna kuna.

Ako prihvatimo navedeni iznos potrošnje kućanstava kao u ovom trenutku jedinu dostupnu, moguću i približno točnu procjenu i tome pridodamo ostale prihode u šport

⁵ Iako je realnije očekivati da se ovaj iznos u posljednjih 10 godina povećao, kao što su se povećali i izdatci za stavku „Rekreacija i kultura“.

koji su nam poznati, dolazimo do brojke od oko 2,5 milijardi kuna koje godišnje uđe u sustav hrvatskoga športa.

Tablica 6. Okvirna struktura financiranja športa u RH 2008. godine (u milijunima kuna)

	kućanstva	gospodarstvo	državni proračun	lokalni proračuni	privatni izvori ukupno	javni izvori ukupno	ukupno financiranje šport
iznos	1.161,2	/	328,5	1.093,6	1.161,2	1.422,1	2.583,3
postotak	45%	/	12,7%	42,3%	45%	55%	100%

Uz jasne metodološke ograde vezane uz prikupljene i procijenjene podatke, možemo konstatirati da je financiranje športa u Hrvatskoj i struktura prihoda različita od ranije analiziranih zemlja Europske unije. Proračunski izvori sudjeluju s oko 55%, dok kućanstva sudjeluju s oko 45% u financiranju športa u Hrvatskoj. No, i dalje ostaje pitanje koliko je novaca u hrvatski šport došlo iz ostalih tržišnih izvora financiranja, kao što su sponzorstva, donacije i slično.

Na ovo pitanje, ali i druga otvorena pitanja sustava financiranja športa, potrebno je odgovoriti temeljitom i sveobuhvatnom analizom i studijom koja bi ponudila detaljnije odgovore na pitanja financiranja športa u Hrvatskoj.

4. SMJERNICE RAZVOJA FINANCIRANJA ŠPORTA

Pitanje financiranja športa od osobitoga je interesa za daljnji razvoj športa u Hrvatskoj. Sustav športa, naročito šport djece, mladih i studenata, osoba s invaliditetom, športska rekreacija građana kao i vrhunski šport mogu se dalje razvijati samo uz snažnu financijsku potporu države. U tom smislu potrebno je učiniti nekoliko koraka u sljedećim pravcima:

- **razgraničenje vrhunskoga klupskoga športa od ostaloga športa, pri čemu vrhunski klupski šport ne bi bio značajnije uključen u sustav proračunskoga financiranja;**
- **unaprijediti i učiniti transparentnijim sustav raspodjele financijskih sredstava prema programu javnih potreba;**

- predložiti kategorizaciju športova na nacionalnoj razini koja bi se primjenjivala i uvažavala prilikom raspodjele sredstava javnih potreba i na lokalnim i područnim razinama, uz uvažavanje specifičnosti pojedinih sredina;
- provoditi veću kontrolu nad potrošnjom proračunskih sredstava financiranja;
- uvesti sustav poreznih olakšica koje bi stimulatивно djelovale na potencijalne sponzore, a osobito na sponzore zainteresirane za vrhunski klupski šport;
- zakonskim uređenjem omogućiti vrhunskom klupskom športu, koji nije u sustavu proračunskoga financiranja, tržišno djelovanje i poduzetništvo u športu
- povećati iznose izdvajanja za šport iz sredstava igara na sreću i unaprijediti sustav njihove raspodjele

Dragan Milanović, Igor Jukić i Zrinko Čustonja

ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKI RAD U ŠPORTU

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Kineziologija je relativno mlada znanost, kojoj je ime izvedeno od grčke riječi *kinezis* (kretanje, pokret) i *logos* (riječ, znanost). Dakle, kineziologija ili znanost o kretanju danas se definira kao empirijsko opće znanstveno polje u kojemu dominira, prije svega, eksperimentalni pristup u sveobuhvatnim istraživanjima principa i zakonitosti ljudskoga pokreta ili tjelesne aktivnosti i vježbanja. Pritom se čovjek promatra kao cjelovito, bio-psiho-socijalno biće. Kineziologija također istražuje zakonitosti upravljanja sustavnim, prema cilju usmjerenima procesima vježbanja i športskoga treniranja. Ti procesi obuhvaćaju sustavno motoričko učenje, usvajanje i usavršavanje motoričkih znanja i vještina u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture unutar školskoga sustava, u športu, športskoj rekreaciji, kineziterapiji i športu osoba s invaliditetom. Jedan od središnjih znanstvenih problema u kineziologiji jest utvrđivanje i modeliranje utjecaja programiranoga procesa tjelesnoga vježbanja i športskoga treninga na mnogobrojne, očekivane i planirane promjene čovječjega psihosomatskoga i socijalnoga stanja.

Postizanje športskih rezultata te razvoj športa na svim njegovim razinama i u svim njegovim pojavnim oblicima temelji se na primjeni znanstvenih spoznaja. Zahvaljujući snažnom razvoju kineziologije i njenih primijenjenih područja posljednjih nekoliko desetljeća te uspješnom transferu znanstvenih dostignuća u športsku praksu, daljnji razvoj športa u velikoj mjeri ovisi upravo o nastavku i daljnjem unaprjeđenju odnosa znanosti i prakse.

Kineziologiju šport čine različite pojave s području športa koje su njezin znanstveni interes, kao što su: selekcija potencijalnih vrhunskih športšaša, utvrđivanje njihovih karakteristika, određivanje karakteristika športskih aktivnosti, utvrđivanje povoljnih metoda vježbanja i poučavanja te definiranje i uporaba optimalnih programa za razvoj treniranosti i športske forme u višegodišnjem i jednogodišnjem ciklusu.

Na fakultetima i športskim institutima u Europi koncentrirani su znanstveni kadrovi s područja športa i raznih interdisciplinarnih područja. Provode se opsežna znanstvena istraživanja koja nalaze svoju primjenu u športskoj praksi. Danas možemo govoriti o impresivnom korpusu kinezioloških spoznaja dobivenih u okviru redovite istraživačke djelatnosti, znanstvenih projekata i stručnih elaborata.

2. ISKUSTVA DRUGIH

Svjetska športska praksa potvrdila je timski stručni rad kao jedan od temeljnih preduvjeta za uspjeh svakoga športskog sustava. U zemljama čiji športaši postižu svjetski vrijedne rezultate uočljiva je i visoka razina znanstvenoga i stručnoga rada i jasno je definirana znanstvena utemeljenost športa. Hrvatska u tome do sada nije bila iznimka i gotovo je nemoguće zamisliti podizanje kvalitete rada u športu i uspješan nastavak ostvarivanja zapaženih međunarodnih športskih uspjeha bez kvalitetnih rješenja na području znanstveno-istraživačke djelatnosti u športu.

Športski je trening prerastao u visoko stručni i znanstveni sustav u kojemu djeluju visoko specijalizirani timovi stručnjaka koji omogućuju daljnji razvoj športskoga treninga na temelju visokih kriterija kvalitete. U međunarodnoj športskoj zajednici na znanosti utemeljen proces športske pripreme već odavno predstavlja jedini relevantan kriterij uspješnosti rada u športu.

Tablica 1. Osnovna obilježja znanstveno-istraživačkoga rada u nekim zemljama

Sjedinjene Američke Države
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postoji oko 900 sveučilišta, fakulteta i sveučilišnih odjela na kojima se provode opsežna znanstvena istraživanja iz područja športa ▪ Najveći broj svjetski najpriznatijih znanstvenika iz područja kineziologije istražuje i publicira u SAD-u
Australija
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Australijska komisija za šport od 1966. godine donosi i provodi nacionalni program razvoja športa i športske znanosti ▪ Australijski institut za šport (osnovan 1980. godine) središnja je institucija koja organizira i provodi znanstveno-istraživački, stručni i nastavno-obrazovni rad u australijskom športu ▪ Sustav športa u Australiji je najviše utemeljen na znanstvenim spoznajama
Bugarska
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Znanstveno-istraživački rad ima bogatu i dugu tradiciju ▪ Istraživačke timove čine predstavnici raznih znanstvenih institucija i strukovnih organizacija ▪ Postoji jasan i čvrst dugoročni program istraživanja u športu
Slovenija
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obrazovanju i znanstvenom usavršavanju mladih istraživača poklanja se velika pažnja

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Praktična primjena rezultata istraživanja glavna je svrha znanosti. Ona je njegova potvrda ili negiranje
Finska
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Istraživanja i njihova primjena u športu temelj su finskoga športskoga uspjeha ▪ Godišnje se izdvaja oko 3.5 milijuna USD za istraživanja u športu ▪ Stimulira se međunarodna znanstvena suradnja (kongresi, savjetovanja, konferencije)
Švicarska
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pokreće se brza inicijativa za odobravanje znanstvenih projekata važnih za šport ▪ Svi znanstveni i stručni resori na području športa čvršće se povezuju ▪ Športska znanost intenzivno se razvija
Švedska
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postoji dobro organizirana mreža regionalnih centara za istraživanje i razvoj športa ▪ Sveučilišta i znanstvenici zainteresirani su za suradnju sa športom (dijagnostika, programiranje, savjetovališta)
Kina
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postoji jaka i dobro utemeljene orijentacija na otkrivanje i razvoj športskih talenata ▪ Naglasak je na istraživanjima bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika koji utječu na uspješnu provedbu treninga i potpuni razvoj športaša ▪ Rezultati znanstvenih istraživanja ugrađuju se u novi kinesku teoriju športskog treninga koja, iako utemeljena na klasičnoj teoriji, daje nove spoznaje specifične za kinesku povijest tradiciju i iskustvo ▪ Posebno su razvijena istraživanja u stolnom tenisu, športskoj gimnastici, odbojci, dizanju utega i streljaštvu
Kanada
<ul style="list-style-type: none"> ▪ U školovanju trenera na svim razinama postoji značajan upliv velikog broja znanstvenih disciplina ▪ Dominiraju istraživanja iz biomehanike, fiziologije športa, psihologije i motoričkog učenja, naglasak je na analizi rasta i razvoja djece u pojedinim dobnim kategorijama ▪ Istraživanja metoda planiranja i periodizacije pružaju kvalitetniju podlogu za sigurnije stupnjevi napredak budućih vrhunskih športaša

3. ANALIZA STANJA ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKOG RADA U ŠPORTU

Temelj znanstveno-istraživačkoga rada u športu u Republici Hrvatskoj čine Kineziološki fakulteti u Zagrebu i Splitu. U 2010. godini na dva Kineziološka fakulteta u zemlji radila su 73 doktora znanosti (Zagreb 50, Split 23) i oko 50 mladih istraživača (asistenata i znanstvenih novaka), magistara znanosti i nastavnika u zvanjima predavač ili viši predavač. Prosječna dob istraživača na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu iznosi 41 godinu. Znatno dio nastavnika (njih ukupno 29, odnosno približno 40%) mlađi su od 35 godina. Osim navedenih znanstveno-istraživačkih i nastavnih djelatnika, relativno je malo drugih istraživača u Hrvatskoj iz području kineziologije.

U razdoblju od 1996. do 2010. godine na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu provodilo se ukupno 37 znanstvenih projekata koje je financiralo Ministarstvo

znanosti, obrazovanja i športa RH. Osim toga, u navedenom razdoblju provodilo se još 6 znanstveno-istraživačkih projekata koje su financirale druge domaće ili međunarodne institucije. Svi navedeni projekti u tom razdoblju financirali su se s nešto više od 8.250.000,00 kuna ili u prosjeku sa oko 550.000,00 kn godišnje. Preko znanstvenih projekata MZOŠ-a, realiziranih u razdoblju od 1996. do 2010. godine, nabavljena je i znanstvena oprema ukupne vrijednosti od oko 1.800.000,00 kn. Osim putem znanstvenih projekata, znanstvena aktivnost na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u znatnoj se mjeri financira i iz vlastitih sredstava Fakulteta s prosječno oko 500.000,00 kn. Na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Splitu u razdoblju od 1996. do 2010. godine provodilo se 10 znanstvenih projekata koje je financiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. (SWOT analiza znanstvene djelatnosti na Kineziološkom fakultetu, 2010.)

U razdoblju od 1998. do 2009. godine istraživači s Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu¹ objavili su 961 znanstveno-stručni rad, od čega je njih 220 ili oko 23% objavljeno u znanstvenim časopisima, dok je 741 ili oko 77% objavljeno u zbornicima radova sa znanstveno-stručnih skupova (tablica 2).

Tablica 2. Objavljeni znanstveni radovi na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu po kategorijama od 1998. do 2009. (SWOT analiza znanstvene djelatnosti na Kineziološkom fakultetu, 2010.)

Kategorija radova	broj radova	postotak
Časopisi	220	22,89
Kongresi	741	77,11
Ukupno	961	100,00

Od ukupno 220 radova objavljenih u znanstvenim časopisima, njih 150 ili oko 68% objavljeno je u međunarodno priznatim i referentnim znanstvenim časopisima, odnosno časopisima koji se klasificiraju kao A1 časopisi (međunarodni znanstveni časopisi) (tablica 3).

Tablica 3. Objavljeni znanstveni radovi u znanstvenim časopisima djelatnika Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 1998. do 2009. (SWOT analiza znanstvene djelatnosti na Kineziološkom fakultetu, 2010.)

Kategorija časopisa	broj radova	%
WoS	73	33,18
ostali A1	77	35,00
A2	70	31,82
Ukupno	220	100,00

¹ Podaci o znanstveno-istraživačkom radu zaposlenika Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i drugih istraživača iz područja kineziologije nisu nam u ovom poznati niti dostupni

Međunarodni znanstveni časopis *Kinesiology*, znanstveni časopis *Hrvatski športsko-medicinski vjesnik* i stručni časopis *Kondicijski trening* danas su jedina tri referentna znanstvena odnosno stručna časopisa iz područja kineziologije koja se izdaju u Republici Hrvatskoj. Od 2008. godine znanstveni časopis *Kinesiology* indeksira se u bazama Science Citation Index Expanded i Social Science Citation Index (Web of Science), odnosno po kvaliteti je izjednačen s najboljim svjetskim znanstvenim časopisima iz različitih područja znanosti, ne samo kineziologije.

Iz područja kineziologije odnosno njezinih primijenjenih područja, u Hrvatskoj se redovito organiziraju tri stručno-znanstvene konferencije: Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske, Kondicijska priprema športaša i Kineziološka rekreacija. Svake tri godine Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu organizira veliku međunarodnu znanstvenu konferenciju International Scientific Conference on Kinesiology .

Športski dijagnostički centar Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu je najopremljeniji centar za športsku dijagnostiku u RH. U proteklom desetljeću u njemu je obavljeno više od 10.000 testiranja hrvatskih športaša. Športski dijagnostički centar intenzivno surađuje sa športskim savezima, klubovima i vrhunskim športašima. Suvremena oprema omogućuje temeljitu procjenu antropološkoga i športskoga statusa (kineziološka, psihološko-sociološka, funkcionalno-biokemijska i biomehanička dijagnostika) djece, mladeži i odraslih vrhunskih športaša te ostalih sudionika u kineziološkim aktivnostima.

Najopsežnija baza podataka, informacija i svih vrsta domaće i stručne literature u Hrvatskoj nalazi se u Centru za bibliotečno–informacijsku i izdavačku djelatnost Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji ima više od 30.000 bibliotečnih jedinica i najveća je specijalna visokoškolska i stručna športska knjižnica u Hrvatskoj, povezana internetskom vezom sa svim najvećim bazama svijeta.

Veći broj znanstvenika iz područja kineziologije je, osim u nastavnu i znanstvenu djelatnost, aktivno uključen i u športsku praksu te tako svojim radom izravno transferira znanstvene informacije u svakodnevni trenažni rad brojnih vrhunskih hrvatskih športaša.

Znanstveni pristup procesu športske pripreme i primijenjena istraživanja u športu značajno su utjecala na sjajne rezultate hrvatskih športskih reprezentativnih selekcija. Darovitost hrvatskih igračica i igrača, tradicija i popularnost ekipnih športskih

igara te tenisa, plivanja, atletike i skijanja, uz dobro organiziran znanstveno-istraživački rad i njegovu primjenu u praksi, trebaju omogućiti da hrvatske športašice i športaši kao i hrvatske reprezentativne selekcije postižu u budućnosti još i bolje rezultate.

4. AKTUALNI PROBLEMI I PITANJA ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKOGA RADA U HRVATSKOM ŠPORTU

Znanstveno-istraživački rad danas je temelj stručnoga, kontroliranoga i ciljanoga praktičnoga djelovanja u športu. Takav sustav rada valja postupno uvoditi na svim stručnim razinama u hrvatskom športu. Stručnost, obrazovanje i postignuti športski rezultati bit će osnove autoriteta ljudi koji će nadzirati i savjetovati stručni rad trenera. Hrvatski stručni športski sustav tada bi bio hijerarhijski uređen, što bi organizacijski pridonijelo kvaliteti stručnoga rada. Tada bi se izbjegle situacije u kojima bi o kvaliteti stručnoga rada sudili stručno nekompetentni ljudi. Daljnja primjena načela stručnosti i kvalitete unaprijedit će hrvatski šport.

Aktivni istraživači danas još uvijek ne pridonose na pravi način razvoju športa i tehnologiji športske pripreme. Športski znanstvenici primarno se bave temeljnim istraživanjima i često nisu usmjereni na rješavanje problema športske prakse. Ponekad nisu dovoljno vješti u pragmatičnom prezentiranju svojih postignuća, na način da ona stručnjacima na terenu budu razumljiva i prihvatljiva. Postavljaju se i pitanja jesu li treneri, ostali stručni kadrovi i športski dužnosnici dovoljno upoznati s osnovnim ili najnovijim znanstvenim dosezima kineziologije, jesu li dovoljno stručni da razumiju poruke znanstvenih istraživanja, planira li se i programira trening na temelju znanstvenih spoznaja i kako se kontroliraju efekti procesa športske pripreme? S druge strane, javlja se sumnja u korisnost i upotrebnu vrijednost znanstvene teorije i znanstvenih istraživanja te se postavljaju pitanja o neprimjerenosti znanstvenih informacija svakodnevnoj športskoj praksi. Također, treneri se intenzivno bave praktičnim radom tako da im za praćenje znanstvenih informacija često ostaje premalo vremena i motiva.

Danas je lako uočiti brze promjene koje prate znanstveno-tehnološki napredak u području športa. Javljaju se nove metode za procjenu stanja športaša i nove

tehnologije za unapređenje čimbenika uspješnosti u pojedinim športskim granama. Riječju, ubrzava se primjena znanstvenih dostignuća u procesu dugoročne športske pripreme vrhunskih športaša. Sve te činjenice upućuju na potrebu utemeljivanja Instituta za šport ili Centra za istraživanje i razvoj športa.

Svojevrsni jaz i moguće nerazumijevanje između znanosti, struke i prakse postoji na mnogim područjima ljudskoga djelovanja, međutim, oni nikako ne umanjuju potrebu za daljnjim i stalnim unaprjeđivanjem sva tri područja i njihovih međusobnih odnosa.

Današnje stanje na području znanstveno-istraživačkoga rada karakterizira više aktualnih problema i pitanja:

1. Procjenjujemo da je još uvijek premalen broj znanstveno-istraživačkih kadrova, projekata i objavljenih radova.
2. Nedovoljna je usmjerenost znanstvenika na rješavanje općih problema pojedinih športova i problema športske pripreme u njima, odnosno svjesni smo nedovoljne primjenjivosti rezultata znanstvenih istraživanja.
3. Ne postoji dugoročna i strateška opredijeljenosti prema znanstveno-istraživačkom radu u hrvatskom športu.
4. Nedovoljna je uključenost postojećih znanstveno-istraživačkih kadrova u razvojne programe Hrvatskoga olimpijskoga odbora i nacionalnih športskih saveza.
5. Testiranje, odnosno dijagnostika sposobnosti, osobina i znanja športaša ne provodi se redovito i sustavno te ne pridonosi kvalitetnijem utvrđivanju stanja treniranosti športaša kao ni planiranju ni programiranju trenažnih procesa.
6. Športski treneri nedovoljno se koriste znanstvenom, a osobito postojećom stručnom literaturom.
7. Ne postoji informacijski sustava koji bi prikupljao i obrađivao znanstvene informacije te športskim trenerima i drugim stručnim kadrovima u športu omogućio njihovo jednostavno i učinkovito korištenje.
8. Nedostaje financijskih sredstva za nabavku kvalitetne opreme za dijagnostiku stanja treniranosti športaša.
9. Ne postoji nacionalni Centar za istraživanje i razvoj športa koji bi uspješno ujedinjivao rad institucija i kadrova, uz adekvatno financiranje i znanstveno-istraživačke i stručne aktivnosti.

5. SMJERNICE RAZVOJA ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKOGA RADA U ŠPORTU

Jedan od važnih čimbenika daljnjega razvoja i afirmacije hrvatskoga športa jest opsežniji znanstveno-istraživački rad i njegova primjena u svakodnevnoj praksi. Potrebno je osigurati sljedeće uvjete za podizanje razine njegove kvalitete i bolje primjene u športskoj praksi:

- **Potrebno je poticati znanstvenike na bavljenje problemima koji su bitni za športsku praksu i na pronalaženje rješenja aktualnih problema struke, odnosno na provođenje većeg broja primijenjenih i razvojnih istraživanja.**
- **Omogućiti da rezultati znanstvenih istraživanja dopru do što širega kruga korisnika, odnosno poticati objavljivanje većega broja kvalitetnih stručnih časopisa i drugih publikacija, organiziranje trenerskih seminara te znanstvenih i stručnih skupova.**
- **Treba osjetno poboljšati sustav i primjenjivost dijagnostike stanja športaša i uvesti obvezu redovitih testiranja vrhunskih i kvalitetnih hrvatskih športaša, a osobito djece i mladih.**
- **Rezultate testiranja valja interpretirati na razumljiv, dostupan i primjenljiv način, kako bi se osigurala primjena rezultata testiranja u svakodnevnom trenažnom radu.**
- **Uspostaviti učinkovit informacijski sustav športa kojim će se stvoriti baza podataka o hrvatskim športašima. Ti bi se podaci rabili u postupcima selekcije te planiranju, programiranju i kontroli procesa športske pripreme u pojedinim športskim granama.**
- **Osigurati veća ulaganja u znanstvene institucije, znanstveno-istraživačke kadrove, znanstvenu opremu i projekte.**
- **Osigurati dodatno financiranje znanstvenoga i stručnoga rada iz proračuna Hrvatskoga olimpijskoga odbora i nacionalnih športskih saveza.**
- **Osnovati, po uzoru na slične centre u inozemstvu, nacionalni istraživački centar – Centar za istraživanje i razvoj športa ili Institut za šport. Taj bi centar trebao biti plod suradnje između kinezioloških fakulteta, Hrvatskoga olimpijskoga odbora,**

nacionalnih športskih saveza i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

- **Unaprijediti i modernizirati rad Centra za bibliotečno-informacijsku i izdavačku djelatnost Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji treba postati nacionalna baza i referentni centar stručne i znanstvene literature iz svih područja športa.**

Gordan Kožulj

MEĐUDRŽAVNA I MEĐUNARODNA SURADNJA U ŠPORTU

1. DEFINICIJA PODRUČJA

S obzirom na važnost korelacije između potencijala razvoja hrvatskoga športa i njegove integracije u svjetski šport kao globalni fenomen i važan čimbenik u globalne politike, pri kreiranju strategije razvoja hrvatskoga športa potrebno je voditi računa o uspostavljanju kvalitetnih međunarodnih i međudržavnih športskih poveznica.

Misija programa športske međunarodne suradnje mogla bi se iskazati kao poticanje povezivanja zemalja i naroda putem projekata, institucija, usluga, objekata i drugih resursa vezanih uz šport, s krajnjom svrhom unaprjeđenja športa i zdravlja, ali i poboljšanja međunarodnih odnosa i na drugim područjima koja nisu izravno vezana za šport. Promicanje vlastitih vrijednosti i uspostavljanje suradnje može se provesti na različitim razinama: od odnosa među športašima, športskim navijačima, športskim pokretima, savezima i drugim športskim organizacijama, do suradnje lokalnih vlasti i nacionalnih vlada.

Područje multilateralnih športskih aktivnosti Hrvatske obuhvaća suradnju sa sljedećim međunarodnim vladinim i nevladinim športskim organizacijama te transnacionalnim institucijama: brojni međunarodni športski savezi, Zajednica Alpe–Jadran, Međunarodni odbor Mediteranskih igara, Vijeće Europe (VE), Europska unija (EU), Europski olimpijski odbori (EOC), Europska športska konferencija (ESC), Europske nevladine organizacije športa (ENGSO), Međunarodni olimpijski odbor (MOO), UNECSO itd.

2. MREŽA MEĐUNARODNI ŠPORTSKIH ODNOSA

Međunarodni odnosi jesu relacije između kolektiva: nacija, država, regija ili drugih međunarodnih ili transnacionalnih skupina i organizacija, a stručnjaci koji rade u međunarodnim odnosima istražuju njihovu interakciju. Tako se pokušava doći do odgovora na

pitanja o tome tko su ključni akteri u međunarodnim odnosima, koje su karakteristike odnosa moći, opisuje se uloga države te se opisuje odnos između domaćih i međunarodnih političkih sfera. Međunarodni športski odnosi uspostavljaju se među različitim športskim interesnim skupinama, a najčešće međudržavnom suradnjom, sudjelovanjem u radu transnacionalnih športskih tijela, ulaskom u međunarodne federacije, organizacijom međunarodnih športskih događaja i sličnim aktivnostima.

Sociološke i političke dimenzije športa odavno su prepoznate i široko se koriste, a šport u suvremnom društvu znatno doprinosi dinamici međunarodnih odnosa. Jedan od razloga je to što međunarodni športski događaji i organizacije imaju tripartitnu prirodu, odnosno, uključuju državne, korporativne i športske interese koji svojim međuodnosima utječu na tijek globalnih prilika. Iz toga slijedi da se promjene svojstava športa djelomično odražavaju i na opća kretanja u međunarodnim odnosima. Neka sociološka i politička pitanja na koje se može gledati kroz prizmu međunarodnoga športa jesu: posljedice globalizacije, utjecaj međunarodnih nevladinih športskih organizacija na političke odluke, utjecaj transnacionalnih kretanja na suverenitet te mijenjanje odnosa između nacionalnoga identiteta i supradržavnih zajednica.

Povijesno i kulturološki na šport se može gledati kao na kompleksnu globalnu društvenu aktivnost u kojoj međunarodni športski odnosi i događaji reflektiraju glavne svjetske trendove. Iz toga razloga šport sve više postaje i forum za raspravu o svjetskim pitanjima, ali i arena gdje se, osim športske, odvija i klasična politička borba. Također, šport ukazuje i na kulturnu dimenziju globalizacije, što je vidljivo u procesima hibridizacije i homogenizacije športskih događaja i njihovih medijskih prezentacija.

Iako konkretno podrijetlo veze između športa i međunarodnih odnosa ostaje nepoznato, sve kulture tijekom povijesti sudjelovale su u različitim športskim natjecanjima kojima se njegovala kulturna razmjena i pridonosilo se građanskom političkom diskursu. Tijekom 20. stoljeća, šport se potpuno internacionalizirao te su se, osim svjetskih prvenstava za pojedine športove, ustalila i velika međunarodna natjecanja, kao što su Panameričke, Mediteranske, Maccabiah (Židovske), Arapske igre ili Igre Commonwealtha – športska okupljanja motivirana političkim, vjerskim ili geografskim interesima. Danas se međunarodni športski odnosi održavaju kompleksnim mrežama interaktivnosti među različitim interesnim skupinama koje se, među

ostalim, natječu i u utjecaju na političke i športske organizacije. Usponom športa s lokalnoga ranga na međunarodnu (političku) scenu, stvaraju se uvjeti u kojima športske organizacije dobivaju potencijalno „dužu polugu“ u kreiranju i provedbi nacionalne, ali i međunarodne politike. Cilj toga pozicioniranja nacionalnih i internacionalnih športskih institucija jest utjecanje na međunarodnu politiku o svim pitanjima važnima za šport. Fokus takvih nastojanja treba biti usmjeren na razvoj zakonodavstva i uprave, promicanje zdravlja i jednakosti, zapošljavanje športaša, intenziviranje borbe protiv dopinga, sprečavanje nasilja na športskim događajima i poboljšanje sveukupnoga statusa športaša u društvu.

Europska unija

Europska unija (EU) nema izravne kompetencije u športu, ali snažno neslužbeno utječe na rješavanje športskih pitanja. Ona to čini isticanjem europske suradnje u projektima vezanima za šport, razvojem obrazovanja, zaštitom interesa mladih i sličnim aktivnostima. Vijeće Europe, kao jedina međuvladina organizacija koje djeluju u športu i koja organizira sastanke športskih organizacija, predstavlja važan međunarodni forum za šport u Europi.

Športska suradnja u okviru Vijeća Europe temelji se na:

- Europskoj povelji (1975/1992)
- Europskoj konvenciji o nasilju i nedoličnom ponašanju navijača na športskim priredbama, a posebice na nogometnim utakmicama (1985)
- Konvenciji o borbi protiv dopinga i dodatnom protokolu (1990)
- Lisabonskom sporazumu (2007)
- Bijeloj knjizi o športu (2007) – Ovaj izuzetno važan dokument sadrži prijedloge budućih aktivnosti Zajednice u području športa. Cilj je dokumenta strateško usmjeravanje športa na razini Europske unije, prepoznavanje njegove društvene i sve važnije gospodarske uloge te poštovanje načela autonomije športskih organizacija.

Treba naglasiti da Vijeće Europe koordinira i zajedničko europsko stajalište o pitanjima povezanim sa Svjetskom anti-dopinškom agencijom (WADA).

Europska unija intenzivno radi na političkom dijalogu o pitanjima vezanima uz šport, kao što su međunarodni transferi, trgovina maloljetnim igračima i igračima iz zemalja u razvoju,

pitanjima o dopingu, „pranju novca“ kroz šport te o sigurnosti za vrijeme velikih međunarodnih športskih događaja. Iz svih dokumenata vidi se kako je EU svjesna globalne dimenzije športa kao važnoga društvenoga čimbenika koji se ne može ignorirati, stoga ga sve češće koristi kao sredstvo u svojim politikama razvoja. U mnogim planovima EU-a, šport postaje važan instrument za ostvarenje društvenih programa, odnosno, on postaje platforma za komunikaciju društveno važnih vrijednosti, kao što su promicanje obrazovanja, zdravlja, socio-ekonomskoga razvoja te promicanja mira i etničkoga pomirenja. Što se Hrvatske tiče, ona je do sada bila prilično pasivna u europskim aktivnostima kojima se definiraju buduće smjernice međunarodne športske politike i pravnih okvira.

Međunarodni olimpijski odbor (MOO)

Međunarodni olimpijski odbor, kao savez nacionalnih olimpijskih odbora (NOO), predstavlja krovnu instituciju za internacionalnu športsku suradnju. Cilj MOO-a jest izgradnja mirnijega i boljega svijeta pomoću edukacije mladih športskim aktivnostima, a u skladu s olimpizmom i njegovim vrijednostima. MOO te ciljeve postiže isključivo internacionalnom suradnjom, organizacijom međunarodnih natjecanja i susreta. Radi lakšega koordiniranja takvim događajima, MOO je 2002. godine ustanovio Komisiju za međunarodne odnose. Svrha je te komisije posredovanje i promocija odnosa među nacionalnim olimpijskim odborima te vladama i javnim ustanovama. Komisija koristi mrežu poznanstava svojih članova, od kojih je većina imala ili ima politički položaj i funkciju u svojim domicilnim zemljama. Uloga tih članova jest da vezama i pozicijama jačaju postojeće dijaloge i suradnju, a kada su u mogućnosti, da pridonose rješavanju konflikata. Iako nezavisni i neovisni, MOO, NOO-i i MF (međunarodne federacije) zalažu se za stvaranje snažnoga partnerstva s vladama kako bi osigurali svrhovit i dugotrajan razvoj športa u svijetu.

U skladu sa svojim zadacima, Komisija za međunarodne odnose podržava komunikacijske napore MOO-a, dajući informacije o programima, akcijama i mandatima vlada, kao i međunarodnih, regionalnih i nacionalnih vladinih organizacija. Komisija također priprema službene stavove za specifične političke teme vezane za šport te savjetuje predsjednika i ostale članove uprave MOO-a.

Ujedinjeni narodi i UNESCO

Ujedinjeni narodi također su prepoznali šport i športske projekte kao osobito korisne za ostvarivanje vlastitih razvojnih ciljeva. Ban Ki-moon, glavni tajnik UN-a, nedavno je istaknuo kako se "šport sve više prepoznaje kao važan alat koji pomaže Ujedinjenim narodima u rješavanju određenih problema, osobito za ostvarenje Milenijskih razvojnih ciljeva... Sustavnim uključivanjem športa u programe razvoja i mira, Ujedinjeni narodi koristit će ovaj troškovno učinkovit alat za stvaranje boljega svijeta." Iz tih pobuda otvoren je Športski ured za razvoj i mir (United Nations Office on Sport for Development and Peace) koji koordinira razvojne projekte povezane sa športom.

UNESCO također rabi šport u rješavanju globalnih društvenih problema, kao što je potreba za tjelesnim odgojem, te u pitanjima koja se odnose na jednakost unutar zajenica. Također, UNESCO igra važnu ulogu u borbi protiv dopinga te je u 2007. godini kreirao Međunarodnu konvenciju borbe protiv dopinga u športu, koju je u međuvremenu ratificirala i Hrvatska.

Hrvatsko uključivanje u te međunarodne projekte, osim što bi pridonijelo uspješnosti globalne kampanje, omogućilo bi vrijedna projektna iskustva koja se mogu aplicirati i u našoj sredini (primjerice, pitanje neprimjerene prehrane i tjelesne aktivnosti djece).

Društveno odgovorni projekti iz sfere međunarodnih športskih odnosa

Analizira aktivnosti svih spomenutih svjetskih organizacija otkriva trend porasta interesa da se istraže potencijali športa u humanitarnim i razvojnim aktivnostima (vladinih i nevladinih institucija) te tendencija da se on poveže s društveno-odgovornim postupcima tvrtaka iz privatnoga sektora. Na tragu toga važno je spomenuti da je u tijeku realizacija nekoliko takvih projekata velikih međunarodnih športskih organizacija, kao što je Olimpijska solidarnost Međunarodnoga olimpijskoga odbora (koju koriste i koristili su mnogi hrvatski športaši), FIFA-in „Goal Project“ te „The Meridian Project“ – projekt koji povezuje UEFA i Konfederaciju afričkih nogometnih saveza (CAF) itd. Također, unutar ovoga specifičnoga područja za solidarnost pomoću športa stvorene su i mnoge međudržavne organizacije, kao što su „Right to Play“

(Pravo na igru), koja je usredotočena na etnička pomirenja, ili „Sport without Borders“ (Šport bez granica), koja kreira razvojne programe koristeći šport kao alat za obrazovnu i socijalnu integraciju. Neki od projekata, prije svega zahvaljujući angažmanu pojedinaca, zaživjeli su i u Hrvatskoj.

3. ANALIZA STANJA I OTVORENA PITANJA HRVATSKE MEĐUNARODNE ŠPORTSKE SURADNJE

Šport kao globalni fenomen i važan alat međunarodne komunikacije snažno utječe na hrvatsko društvo, na njegov identitet i prepoznatljivost u svijetu. Stoga Hrvatska, kao i mnoge druge zemlje, prepoznaje prednosti športa, športskih institucija i organiziranje športskih događaja kao prilike za promicanje nacionalne kulture, turizma i cjelokupnoga nacionalnog gospodarstva.

Kada je riječ o međunarodnoj i međudržavnoj športskoj suradnji, cilj hrvatskoga športa treba biti povezivanje sa svim relevantnim čimbenicima unutar hrvatske i svjetske športske mreže kako bi se potaknuo razvoj i ojačao utjecaj na međunarodnoj športskoj sceni. Takvi se ciljevi mogu postići proaktivnim sudjelovanjem i zastupanjem naših interesa na međunarodnim športskim forumima. Zauzvrat, Hrvatska može očekivati povrat uložena truda stjecanjem vrijednih iskustava i preuzimanjem primjera iz drugih zemalja (npr. načina korištenja fondova EU) te resursa međunarodnih organizacija kojima može potaknuti daljnju evoluciju i jačanje svojih športova.

Olimpijska i međuvladina suradnja

Bili smo svjedoci snage športske/olimpijske diplomacije početkom devedesetih godina 20. stoljeća kada je ponovno ožvijen pojam "olimpijskoga primirja", koji je oduvijek imao osobito značenje u retorici olimpijskoga pokreta. Prvi takav projekt u moderno doba Olimpijskih igara pokrenut je 1992. godine, odnosno tijekom domovinskog rata. Cilj je bio potaknuti međunarodno okruženje da pod idejom „obrane interesa športaša, zaštite integriteta Olimpijskih igara i učvršćivanja jedinstva olimpijskoga pokreta“ dopusti nastup športaša iz

zemalja bivše Jugoslavije. Iako je takav stav MOO-u stvorio potencijalni sukob s Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a, u kojoj je šport uvršten kao jedan od elementa državnih sankcija, snaga međunarodnoga športskoga pokreta uspjela je prevladati političke odluke i izborila se za nastup športaša.

Iako postoje pojedinačne inicijative, hrvatske športske institucije trenutačno nemaju zajednički strateški plan međunarodnoga nastupa s ciljem povezivanja i lobiranja, što se vidjelo u pokušajima dobivanja organizacije većih športskih događaja (Mediterskih igara, Europskoga nogometnoga prvenstva...). U posljednje vrijeme HOO je napravio znatan iskorak u animiranju svojih djelatnika da sudjeluju u međunarodnim olimpijskim institucijama, tako da sada imamo predstavnike u tijelima MOO-a, EOC-a, Međunarodnoga odbora Mediteranskih igara i drugdje. Također, pristupilo se i stvaranju popisa hrvatskih športskih djelatnika koji su putem svojih športskih saveza uključeni u međunarodne športske federacije. Naime, u anketi Odbora za međunarodne odnose pri HOO-u ustanovljeno je da imamo 86 predstavnika nacionalnih saveza u europskim i/ili svjetskim međunarodnim federacijama, što predstavlja velik potencijal za hrvatski šport.

U idućim godinama Hrvatski olimpijski odbor, kao tijelo koje skrbi za razvoj vrhunskoga hrvatskoga športa, ima mogućnosti da se bilateralnim sporazumima poveže s drugim nacionalnim olimpijskim odborima (kao što su to nedavno napravili Ruski i Armenski olimpijski odbori) i s različitim centrima za športsku izvrsnost (kao što su centri za visinski športski trening ili športski instituti), a sve radi poboljšanja trenažnih uvjeta hrvatskih športaša. Takva suradnja predstavlja prirodnu evoluciju olimpijskoga športa, jer da bi se postigli vrhunski rezultati u moderno vrijeme, potrebno je korištenje svih globalnih resursa.

Kada govorimo o Vladi i njenim aktivnostima na području međunarodnoga športa, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa nastoji se uključiti u sve oblike bilateralne, multilateralne i međudržavne suradnje te u brojna međunarodna tijela, ponajprije pri Vijeću Europe i UNESCO-u, koji u djelokrugu Vlade predstavljaju najvažnije organizacije na području športa. Ono čemu se Ministarstvo, zajedno s Upravom za međunarodnu suradnju na području rada i socijalne sigurnosti (koje funkcionira unutar Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva), treba više posvetiti u sljedećem periodu jest jačanje aktivnosti u kreiranju

projekata koji bi omogućili hrvatskomu športu pristup europskim fondovima. To su projekti financirani iz sredstava EU, a u kojima se šport, kao općeprihvaćen društveni medij, integrira u razne društvene djelatnosti, kao što su razvoj ljudskih potencijala, obrazovanje odraslih, pitanja javnoga zdravstva, programi "mladi na djelu" i drugi.

Konkretno, primjeri suradnje u obliku korištenja i sufinanciranja iz strukturnih europskih fondova, mogu se naći u sljedećim naslovima:

- Promicanje športa i tjelesnoga odgoja kao bitnih elemenata kvalitetnoga obrazovanja te kao aktivnosti koja čini škole privlačnijima i poboljšava posjećenost djece školama;
- Aktivnost za povećanje sudjelovanja djevojaka i žena u tjelesnomu odgoju i športu, a radi izgradnje samopouzdanja, unaprjeđenja pristupa žena obrazovanju, poboljšanja socijalne integracije, prevladavanja predrasuda i promicanja zdravoga životnoga stila
- Program promidžbe zdravlja i kampanja za podizanje svijesti športom
- Programi borbe protiv nacionalne i rasne diskriminacije športom
- ... te šport kao sredstvo za unaprjeđenje drugih važnih segmenata društva, kao što su promidžba turizma, ruralnoga razvoja, urbane regeneracije ili gospodarske konkurentnosti međuregionalnom suradnjom.

Pilot-programe iz područja športa je u 2009. godini Europska komisija financijski poduprla sa 4 milijuna, a u 2010. s oko 7,5 milijuna €. Lisabonski sporazum omogućava stvaranje pune proračunske stavke za šport vjerojatno u 2013. godini (otprilike kada bi i Hrvatska mogla biti primljena u članstvo EU). Postoje očekivanja kako bi do tada šport mogao biti dignut na razinu financiranja sličnu onoj financiranja kulture (koja je iznosila 236 milijuna € u razdoblju 2000. – 2006. godine). Sve to ukazuje na velike mogućnosti međunarodnoga financiranja športskih aktivnosti i razvoja hrvatskoga športa.

Znanstvena suradnja

Znanstvena međunarodna suradnja temelji se na suradnji sveučilišta i športskih instituta s ciljem istraživanja i razmjene znanja na poljima vezanima za šport. Na takvom međunarodnom i međuinstitucionalnom povezivanju najviše rade hrvatski Kineziološki fakulteti koji imaju potpisane bilateralne sporazume sa stranim sveučilišnim institucijama te čiji

predstavnicima sudjeluju u radu znanstvenih i stručnih međunarodnih udruga. Pri fakultetima postoje i odjeli za Međunarodnu suradnju čiji bi rad trebao poticati i ubrzavati takvu kooperaciju. Najčešći oblici suradnje podrazumijevaju: rad na zajednički dogovorenim temama i projektima, razmjena nastavnika, individualna i grupna razmjena studenata, zajedničko publiciranje, razmjena informacija od obostranoga interesa te ostale aktivnosti radi promoviranja akademske suradnje.

4. SMJERNICE RAZVOJA JAČANJA HRVATSKE MEĐUNARODNE ŠPORTSKE SURADNJE

Športska međunarodna suradnja koristi mrežu odnosa među športasima, športskim volonterima i djelatnicima te ostalim interesnim skupinama kako bi zajedničkim djelovanjem zastupali interese športa te ojačali postojeće međunarodne dijaloge. Iako je šport samostalna i neovisna aktivnost, hrvatske športske institucije trebaju težiti uspostavljanju snažnoga partnerstva s hrvatskom Vladom i međunarodnim političkim tijelima kako bi se osigurao koherentan i dugoročan razvoj hrvatskoga športa.

Navedeno ukazuje na to da kontinuirani razvoj hrvatskoga športa u suvremenom globaliziranom društvu uvelike ovisi o njegovoj uključenosti i povezanosti s međunarodnom športskom mrežom. Naime, jasno je da vrhunski šport u svojim temeljima ima ugrađeni čimbenik međunarodne suradnje jer funkcionira isključivo prema svjetskim kriterijima i parametrima. Temelji te suradnje jest dijeljenje sredstava, objekata, znanja i ostalih resursa s relevantnim međunarodnim institucijama. Stoga je potrebno da u budućim strateškim dokumentima razvoja hrvatskoga športa planiramo sljedeće korake iz područja međunarodnih i međudržavnih odnosa:

- **kreirati dugoročnu strategiju jačanja utjecaja hrvatskoga športa u globalnim športskim institucijama**
- **stvoriti nacionalnu platformu za povezivanje hrvatskih športskih djelatnika koji se nalaze na pozicijama u međunarodnim tijelima**

- **detektiranje načina na koji bi se moglo utjecati na nacionalnu i međunarodnu politiku radi promidžbe pitanja važnih za hrvatski šport**
- **uspostavljanje međunarodne športske suradnje s vodećim organizacijama i institucijama za vrhunski šport (športskim institutima, olimpijskim centrima za visinski trening...)**
- **kreiranje programa osposobljavanja športskih djelatnika za intenziviranje aktivnosti u pristupanju europskim i drugim međunarodnim fondovima.**

Aktivnijim pristupom uspostavljanju međunarodne športske suradnje dajemo podršku lokalnim i nacionalnim športskim zajednicama te unaprjeđujemo hrvatski šport u cjelini i jačamo njegov utjecaj u svijetu. Štoviše, globalni uspjesi naših športaša, klubova i reprezentacija pridonose promociji zemlje ne samo u športskim, veći i u kulturnim, turističkim i drugim dimenzijama.

Također, svjetska praksa pokazuje da šport ima jedinstvenu globalnu prepoznatljivost kao nositelj važnih društvenih promjena, uspostavljanja jednakosti i socijalne integracije te kao sredstvo za promicanje kvalitetnijega stila života. Sve to upućuje na to da šport češće treba koristiti i za međudržavnu suradnju na područjima koja nisu izravno vezana za šport. Naravno, u svemu tome ne treba zaboraviti primarni interes – a to je šport na prvomu mjestu.

Stjepan Heimer

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA ŠPORTAŠA

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Šport i zdravlje uobičajeno su dva povezana pojma, jer je teško, s jedne strane, zamisliti da se športom bavi netko tko nije zdrav, a s druge, uvriježeno je mišljenje da bavljenje športom čuva i unaprjeđuje zdravlje. No navedeni stavovi imaju svoja ograničenja, koja osobito dolaze do izražaja ako se šport u cjelini podijeli na natjecateljski, rekreacijski i rehabilitacijski.

Zdravstvena zaštita športaša obuhvaća mjere zaštite i unaprjeđenja fizičkoga i mentalnoga zdravlja te socijalnoga blagostanja čovjeka u odnosu na njegovu športsku odnosno rekreacijsku aktivnost i športsku okolinu, kao i u odnosu na usmjeravanje i prilagođavanje osobe športu i športa čovjeku. Zdravstvena zaštita treba pridonijeti unaprjeđenju i održavanju stupnja zdravlja, funkcionalnih, motoričkih i radnih sposobnosti, te psihičkom i socijalnom blagostanju, prevenciji ozljeda i oboljenja uzrokovanih rizičnim faktorima športa, športske grane, odnosno športske rekreacije, uključanja športaša i građana u one oblike i stupnjeve opterećenja koji su prilagođeni njihovim fiziološkim i psihičkim mogućnostima, kao i adaptaciji osobe športu i športa osobi te zaštiti od rizika po zdravlje.

Zdravstvena zaštita športaša (natjecatelja, trenera, sudaca i sudionika u športskoj rekreaciji) nekada je bila obuhvaćena primarnom i specifičnom zaštitom, prema čl. 26. i 28. Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju SRH. Tako je odredba čl. 26. glasila: „Primarna zdravstvena zaštita osobito sudjeluje u podizanju psihofizičke i radne sposobnosti radnika, učenika i studenata, mladeži, sportaša i drugih osoba, provodi mjere zdravstvene zaštite, brine o njihovom zdravstvenom stanju i unapređenju zdravlja, osigurava i ocjenjuje njihovu sposobnost za rad odnosno školovanje i sport“.

Istina je da natjecateljski šport, u kojemu i treninzi i natjecanja zahtijevaju izuzetne fizičke i psihičke napore, pretpostavlja natprosječan zdravstveni, funkcionalni, motorički i psihički status. Stoga je nužno provesti postupke za otkrivanje eventualnih

zdravstvenih kontraindikacija. U tome preventivna športsko-medicinska znanost i struka imaju nezaobilaznu ulogu. Karakteristike i zahtjevi pojedinoga športa, međutim, potencijalni su morbogeni faktori i u ranije zdravih osoba, a osobito u onih u razvoju. Zato športska medicina zauzima posebno mjesto i ulogu u procesu treninga i natjecanja. Osim brige o zaštiti zdravlja, športska medicina, praćenjem funkcionalnoga statusa, nalazi svoje mjesto i u planiranju, programiranju i kontroli trenažnih učinaka. Posebno vodi brigu o higijensko-epidemiološkim uvjetima te općoj i specifičnoj prehrani športaša.

Prije nekoliko desetljeća nije se ni pomišljalo na to da bi osobe s invaliditetom mogle biti aktivni sudionici športu, osobito natjecateljskomu. Zahvaljujući prije svega promjenama psihosocijalnih, ali i zdravstveno-medicinskih shvaćanja i pogleda, danas se osobe s invaliditetom posvuda aktivno bave športom, a kruna su toga Paraolimpijske igre. Osim redovite djelatnosti, športska medicina mora na tom području ispunjavati i određene specifične zadatke, u najmanju ruku izradom kriterija i ocjenom sposobnosti za sudjelovanje u određenom športu.

Sve je veći broj osoba srednje i starije dobi koje se uključuju u športsko-rekreacijske aktivnosti. Budući da je razvojni proces narušavanja zdravlja i pojavljivanja brojnih bolesti, osobito kroničnih degenerativnih bolesti, subjektivno nezamjetljiv, osobito je važno objektivno medicinski utvrditi zdravstveno stanje potencijalnih i aktualnih športaša – sudionika u športskoj rekreaciji. To se osobito odnosi na tzv. prividno zdrave osobe koje se uključuju u aktivnosti nekontroliranoga opterećenja, kao što je npr. nogomet ili tenis. Posljedice mogu biti fatalne.

Različite konzilijarne struke na području športske medicine (športska traumatologija, športska kardiologija, športska rehabilitacija, športska nutricionistika i sl.) nisu dio izvorne primarne športske medicine, već njen poliklinički ili klinički stručni komplement. Stoga se njihova djelatnost u ovom projektu neće razmatrati.

Bitna je razlika radi li liječnik u športskom klubu, športskom savezu ili u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. U skladu sa zahtjevima prakse, širina i dubina njegova poznavanja športsko-medicinske struke nužno je i bitno različita.

„Športska medicina je multidisciplinarna klinička i znanstvena specijalnost (u nekim zemljama subspecijalnost), koja se bavi unaprjeđenjem zdravlja opće populacije potičući tjelesno aktivni način života te dijagnosticiranjem, liječenjem, prevencijom i

rehabilitacijom ozljeda ili bolesti povezanih sa sudjelovanjem u tjelesnim aktivnostima, vježbanju ili natjecateljskom športu svih razina.“

Športska medicina obuhvaća nekoliko područja: internu medicinu, fiziologiju športa i vježbanja, kardiologiju, ortopediju i traumatologiju, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju itd.

Športska medicina je multidisciplinarna specijalnost, u kojoj timski djeluju liječnici, športski treneri, fizioterapeuti, znanstvenici, nutricionisti, psiholozi, športaši i druge komplementarne specijalnosti.

Prethodni pregledi i testiranja prije vježbanja, treninga i natjecanja druga su važna odgovornost specijalista športske medicine. Specijalist športske medicine vodi računa o upotrebi suplemenata, farmaka, kontroli dopinga i utvrđivanju spola te o s time povezanim moralnim, pravnim i zdravstvenim aspektima.

Posebni zadatci povezani su s međunarodnim športskim natjecanjima, odnosno učincima putovanja, aklimatizacijom i samim boravkom u mjestu natjecanja.

Područje sve većega interesa, kojim se djelomice bavi specijalist športske medicine, jesu kronične nezarazne bolesti uzrokovane sedentarnim načinom života.

Temeljna i klinička istraživanja vezana uz športsku medicinu provode se na mnogim različitim specijalističkim područjima.

Osim samih medicinskih poslova, specijalist športske medicine trebao bi biti i voditelj multidisciplinarnoga športsko-medicinskoga tima, koji izravno koordinira planiranjem aktivnosti športaša i rekreativaca povezanih s njihovim zdravljem.

2. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA ŠPORTAŠA U EUROPSKIM ZEMLJAMA

Budući da se športska medicina u pojedinim europskim zemljama značajno razlikuje prema potrebnoj edukaciji, razini, organizaciji, mjestu u sustavu zdravstva i načinu financiranja, praktički je nemoguće za njih prikazati jednu koherentnu sliku zdravstvene zaštite športaša i drugih sudionika u športu (vidi tablicu). Aktualno stanje školovanja specijalista športske medicine izuzetno je različito, čak i u zemljama s dugotrajnom i uspješnom medicinskom i športskom tradicijom. Neke od tih ključnih zemalja imaju ozbiljnu i čak rigoroznu specijalizaciju s dobro organiziranom službom

športske medicine (npr. Italija), u nekima je to subspecializacija unutar interne, ortopedije, traumatologije ili fizikalne medicine (nekoliko ključnih zemalja Europske unije), u nekima je to zajednička specializacija s medicinom rada (Slovenija, Hrvatska), dok u nekima za sada uopće nema specializacije športske medicine, već taj posao obavljaju liječnici različitih struka, prije svih internisti (kardiolozi), ortopedi i traumatolozi.

Stoga je Europska udruga društava športske medicine (EFSMA – European Federation of Sports Medicine Associations) u suradnji s Europskom unijom medicinskih specijalista (UEMS – European Union of Medical Specialists) potaknula proces harmonizacije specializacija športske medicine u europskim zemljama. Realna situacija, međutim, ne dopušta preveliki optimizam, barem ne u dogledno vrijeme.

Tablica 1. Specializacija športske medicine u europskim zemljama

ZEMLJA	MINISTARSTVO	SPEC. ŠPORTS MEDICINE.	SUBSPEC.	TRAJANJE	DRUGI OBLICI OBRAZOVANJA
ANDORA	MZdravstva	Ne	Da		
ARMENIJA	MZ	Ne	Da	6 mjeseci	
AUSTRIJA	MZ	Ne	Da	3 god.	Diploma / 3 god
AZERBEIDŽAN	M MLAD. I TURIZ	Ne	Da	1 god	
BJELORUSIJA	MZ	Da	Da		DA – nije specificirano
BELGIJA	MZ	Ne	Da	1 god.	Tečajevi / 300 sati
BOSNA I HERCEGOVINA		Da	Da		
BUGARSKA	MZ	Da	Da	4 god.	Diploma
CIPAR.	MZ	Ne	Ne		
ČEŠKA REPUBLIKA	MZ	Da	Ne	5,5 god.	Tečajevi 90 sati+ potvrda
DANSKA		Ne	NE		
ESTONIJA	M SOC. SKRBI	Ne	NE		
FINSKA	M OBRAZOVANJA	Da	Ne	5 god.	
FRANCUSKA		Ne	Da		
GRČKA		Ne	Ne		
GRUZIJA	MZ	Da	Da		Potvrda
HRVATSKA		Ne	Da	2 god.	Diploma
IRSKA	IRL MED. SAVJET	Da			
ISLAND	MZ	Ne	Ne		Diploma / članstvo
IZRAEL		Ne	Ne		M.Sc. / Diploma
ITALIJA	MZ	Da	Ne	5 god.	
LATVIJA	MZ	Da	Ne	4 god.	
LUKSEMBURG	LIJEČ. KOMORA	Ne	Da		Diploma
MADŽARSKA	MZ	Ne	Da		
MAKEDONIJA	MZ	Da			
MALTA		Ne	Ne		
MOLDOVIJA	.	Ne	Da		
MONAKO	UPRAVA ZA ZDR.	Ne	Da	1-2 god.	Francuska diploma
NIZOZEMSKA	MZ SKRBI I ŠPORTA	Da		4 god.	Tečajevi
NORVEŠKA	Liječnički zbor	Ne	Ne		Tečaj
NJEMAČKA	LIJEČN. KOMORA	Ne	Da	3 god..	Diploma / 240 sati

POLJSKA		Ne	Da	30 mjeseci	Potvrda
PORTUGAL		Da			
RUMUNJSKA	MZ	Da			
RUSIJA	MZ	Da	Da	2 god.	Diploma
SAN MARINO	MZ	Da	Ne		M.Sc.
SLOVAČKA	MZ	NE	Da	6 god..	
SLOVENIJA	LIJEČ. KOMORA	Da	Ne		
SRBIJA	MZ	Da	Ne	3 god.	
ŠPANJOLSKA		Da	Ne	3 god.	
ŠVEDSKA		Ne	Ne		
ŠVICARSKA		Ne	Da		
VELIKA BRITANIJA	MEDIXC. SAVJET	Da			Diploma / M.Sc.
TURSKA	MZ	Da	Da	4 god.	Tečajevi
UKRAJINA	MZ	Da	Ne	1 god.	
45 odgovora	Obnovlj. 15.06.08.	21 zemlja	15 zemalja		18 zemalja
	Europska unija	12 zemalja	6 zemalja		

3. OSVRT NA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ŠPORTAŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Krajem 50-ih godina prošloga stoljeća uvedena je u pojedinim republikama bivše države specijalizacija športske medicine, među njima i u Hrvatskoj. U to vrijeme spisak različitih medicinskih specijalizacija bio je popriličan, te je sredinom 60-ih godina u SR Hrvatskoj, političkom odlukom, taj spisak skraćen, pa je, među ostalima, ukinuta i specijalizacija športske medicine. Liječnici koji su se odlučili za specijalizaciju na tom području mogli su dobiti odobrenje u susjednim republikama tako da su formalno bili tamošnji specijalizanti. Dobar dio njih imao je pristanak tamošnjih ministarstava zdravstva da završni ispit polažu pred relevantnom komisijom koju je određivalo hrvatsko Ministarstvo zdravstva. Te kolegice i kolege zapošljavali su se u Hrvatskoj i predstavljali mali ešalon specijalista športske medicine. Tako smo nekoliko desetljeća imali desetak specijalista, koji su provodili športsko-medicinsku djelatnost izvan bilo kakvih zakonskih okvira, jer u hrvatskim zakonskim i podzakonskim aktima djelatnost športske medicine nije postojala. Specijalisti su pokrivali područje gradova Osijeka, Varaždina, Zagreba, Rijeke, Zadra, Šibenika, Splita i Dubrovnika. Svakako je potrebno napomenuti da su, sukladno nedostatku zakonskih propisa, kolege provodili opseg mjera prema svojim mogućnostima, koje su bile vezane uz prostor, opremu i financiranje. Neriješen sustav financiranja zdravstvene zaštite športaša rezultirao je različitim načinima ugovaranja specijalističkih timova, tako da je troškove negdje pokrивao grad, negdje tzv. zajednica općina, negdje lokalni ili regionalni športski savez, a negdje nitko.

Posljedica takvoga stanja bila je da su preventivne preglede obavljali liječnici različitih struka i specijalnosti, često samo potvrđujući knjižice športaša. To je bilo, a dobrim dijelom je i danas, područje medicine u kojemu su liječnici djelovali bez primjerene specijalističke naobrazbe. U športskim klubovima i savezima također su u Zdravstvenim komisijama djelovali liječnici različitih specijalnosti, pa i „nemedicinari“, što je na drugim zdravstvenim područjima bilo nezamislivo.

Zbog izuzetne potrebe za edukacijom liječnika na području športske medicine, Hrvatsko društvo športske medicine održavalo je tijekom više godina početne i napredne tečajeve športske medicine, kao i ciljane seminare, osobito iz područja športske traumatologije i športske kardiologije. Zaslugom prof. dr. sc. Radovana Medveda, doajena hrvatske, pa i jugoslavenske športske medicine, organizirano je u okviru Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu nekoliko dvosemestralnih poslijediplomskih studija športske medicine, čime se postiglo da nekoliko desetaka liječnika stekne primjerenu teorijsku naobrazbu iz toga područja. Udžbenici Športske medicine prof. Medveda i suradnika bili su temeljna stručna literatura, koja je kasnije nadopunjena časopisom Hrvatski športsko-medicinski vjesnik, u kojemu su kolege mogli nalaziti pojedine specifične teme i novine s različitih područja športske medicine.

Čitavo to vrijeme, gotovo do danas, općenito govoreći, sustav zdravstvene zaštite športaša u nas gotovo se nije promijenio. Većina liječnika u športskim klubovima i savezima, pa i u reprezentativnim vrstama nema formalno obrazovanje s područja športske medicine, ne postoje propisi o minimalnom opsegu mjera i zadataka, ne postoje propisi o kadrovima, a osobito ne o financiranju te djelatnosti. Dobar dio potrebnih konzilijarnih usluga, pregleda i terapija provodi se izvan sustava zdravstvenoga osiguranja, prije svega po „kolegijalnim linijama“. Nije pretjerano konstatirati da su šport i športska medicina izuzetan magnet za brojne liječnike izvan uže struke i da mnogi smatraju čašću sudjelovati u zdravstvenoj skrbi o športašima. Nigdje izvan športa brojni liječnici ne bi svoje usluge davali besplatno ili uz znatno niži, sasvim neprimjeren honorar. Rezultat takvoga stanja jest širok raspon kvalitete zdravstvene zaštite športaša, koja je osobito neprimjerena na nižim razinama natjecateljskoga športa.

Nakon osnivanja Hrvatskoga olimpijskoga odbora i njegove Zdravstvene komisije, osobita je pozornost posvećena vrhunskim športasima – olimpijskim kandidatima i olimpijskim natjecateljima. HOO se preko svoje Zdravstvene komisije brine o svim aspektima zdravstvene zaštite olimpijaca, koja se preventivno i kurativno provodi u, dijelom privatnim, kvalitetnim zdravstvenim institucijama. HOO brine i o prehrambenoj suplementaciji vitaminima i mineralima. Troškove svih tih usluga svojim sredstvima pokriva HOO.

Zagrebački športski savez otvorio je vrlo suvremenu športsku ambulantu u kojoj radi nekoliko timova, ali za sada bez ijednog specijalista športske medicine. Dvoje se liječnika nalazi na specijalizaciji medicine rada i športa. Troškove preventivnih pregleda najvećim dijelom snosi ZŠS, dok športasi participiraju relativno malim iznosom. U sustav su kao konzilijarni liječnici uključeni i kardiolozi iz jedne od zagrebačkih kliničkih bolnica.

Dugogodišnji napori za ponovno uvođenje specijalizacije športske medicine u Republiku Hrvatsku urodili su plodom 2003. godine. U suradnji s vodećim kolegama iz područja medicine rada i športske medicine uspjelo se, u suradnji s Hrvatskom liječničkom komorom, uvesti specijalizaciju koja je poput one u Sloveniji, zajednička specijalizaciju medicine rada i športa u trajanju od 4 godine. Do sada je u redovitom postupku specijalizaciju prošlo gotovo 50 liječnika, a na traženje Hrvatskih društava medicine rada i medicine športa Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH odobrilo je dospecijalizaciju iz športske medicine za gotovo 60 liječnika, sve specijalista medicine rada. Zahvaljujući tome, Republika Hrvatska uskoro će imati na raspolaganju gotovo 100 liječnika specijalista medicine rada i športa u gotovo svim većim mjestima, što će znatno unaprijediti i pojeftiniti postupke obveznih redovitih preventivnih pregleda, jer brojni športasi nižih kategorija neće trebati na preglede putovati u druga mjesta.

U sadašnjem Zakonu o zdravstvu, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2009. godine, nema ni riječi o zdravstvenoj zaštiti športasa ni ikakvoga spomena športske medicine. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH stoga priprema (doduše, već dugo) Pravilnik o radu športskih ambulanta (službeni naziv: Pravilnik o uvjetima obavljanja zdravstvenih pregleda, vrsti i opsegu pregleda, načinu vođenja evidencije i medicinske dokumentacije športasa te rokovima za provođenje zdravstvenih pregleda učenika koji sudjeluju u natjecanjima školskih športskih društava), u kojima se, što se kadrova tiče, drži članka

Zakona o športu koji određuje da preventivne preglede mogu obavljati samo specijalisti športske medicine, odnosno medicine rada i športa, a učenike športaše mogu pregledavati liječnici specijalisti školske medicine (Zakon o športu, članak 71). U Pravilniku se ne spominju izabrani liječnici specijalisti pedijatri, liječnici opće i obiteljske medicine.

Uz objavu Pravilnika, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi kani istovremeno objaviti popis liječnika specijalista medicine športa, odnosno rada i športa, koji imaju licenciju za obavljanje preventivnih pregleda sudionika u športu.

S obzirom na skorašnji broj liječnika koji će moći obavljati preventivne preglede športaša, športski klubovi i savezi, kao i kontrolori natjecanja doći će u situaciju u kojoj će se priznavati samo propisani obrazac Svjedodžbe o športskoj sposobnosti s potpisom i žigom ovlaštenih liječnika s popisa Ministarstva.

4. SMJERNICE RAZVOJA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE ŠPORTAŠA

Cilj je odgovorne zdravstvene politike zaštita i unaprjeđenje zdravlja pojedinaca, obitelji i sveukupnoga stanovništva, čime se svakom čovjeku omogućuje produktivan i kvalitetan život. Konačni cilj zdravstvene zaštite jest približavanje idealu zdravlja; prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) zdravlje nije samo odsutnost bolesti ili oronulosti, već stanje potpunoga tjelesnoga, duševnoga i socijalnoga blagostanja.

Zdravstvena je zaštita rezultat zdravstvene politike društva i države, a njenu realizaciju određuju mogućnosti (spremnost ulaganja u zdravstvo) te znanje, opremljenost i organiziranost zdravstva kao i odgovoran stručni nadzor.

Za šport je značajno da se je pojavio prije medicine športa i da su u njemu već određena sva „pravila igre”. Realna je opasnost da, usprkos tome što se vodi računa o zahtjevima i opterećenjima športaša, cilj bavljenja športom bude jedino pobjeda i postizanje vrhunskih rezultata. Pritom cilj nije samopotvrđivanje ili osobno zadovoljstvo, već određena nagrada i zarada. U vrhunskom športu zahtjevi i opterećenja nadilaze sposobnosti prosječne populacije. Samo talenti, uz kvalitetno vođenje i timski rad, postižu vrhunske rezultate. Športska rekreacija ili „šport za sve” sastavni je dio športa i zdrava načina života. Rekreacijske aktivnosti u osnovi nisu natjecateljske, već ukazuju na

aktualne fizičke sposobnosti (fitnes) sudionika u športskoj rekreaciji. Sadržaji i oblici organiziranih športsko-rekreacijskih aktivnosti ovise o interesu i motivima pojedinaca ili grupe, ali i o objektivnim vremenskim, kadrovskim, materijalnim (objekti i oprema) i organizacijskim okolnostima u određenoj sredini ili zajednici.

Visok stupanj zdravlja športaša-natjecatelja jest preduvjet za njihovu natjecateljsku aktivnost, dok je u sudionika u športskoj rekreaciji zdravlje u pravilu cilj. Športaš *a priori* mora biti potpuno zdrav i mora imati psihofizičke predispozicije i motiv za konkretnu športsku aktivnost. Svojim ponašanjem na treninzima i natjecanjima mora voditi brigu i o svom zdravlju i o zdravlju svojih suigrača i protivnika.

Liječnici i zdravstveni suradnici u medicini športa

Svi liječnici i zdravstveni suradnici koji djeluju na području medicine športa trebali bi imati odgovarajuće licencije, koje izdaje Hrvatska liječnička komora, i biti članovi Hrvatskoga društva za športsku medicinu. Licencije mogu biti različite razine čime se određuje područje djelovanja (razina licencije označena slovima A-J):

- A. liječnik-specijalist medicine športa ili medicine rada i športa – nadležan za cjelokupnu djelatnost medicine športa;
- B. liječnik-specijalist medicine rada – nadležan za provođenje preventivnih prethodnih, periodičnih i izvanrednih pregleda u prijelaznom periodu koji određuje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH
- C. liječnik-specijalist školske medicine – nadležan za provođenje preventivnih pregleda djece i adolescenata uključenih u šport i športsku rekreaciju;
- D. liječnik sa završenim poslijediplomskim studijem medicine športa ili liječnik sa završenim početnim i naprednim tečajem medicine športa – osposobljen za liječnika kluba ili reprezentacije;
- E. liječnik-konzultant, doktor medicine – specijalist druge medicinske struke, doktor stomatologije ili znanstvenik na području športske fiziologije, športsko-rekreacijske medicine i sl.;
- F. zdravstveni suradnik – športski psiholog, športski sociolog, kineziolog;
- G. viša medicinska sestra s usmjerenjem u medicini športa, fizioterapeut;
- H. medicinska sestra s usmjerenjem u medicini športa;

- I. športski maser;
- J. liječnik osposobljen za provođenje antidopinške kontrole, tehničar osposobljen za provođenje antidopinške kontrole.

Zdravstvena komisija HOO-a

Hrvatski olimpijski odbor ima Zdravstvenu komisiju (ZK HOO). Mandatar, odnosno predsjednik ZK HOO-a, koji mora biti liječnik-specijalist medicine športa ili liječnik-specijalist medicine rada i športa (nositelj licencije A) imenuje Vijeće HOO-a na prijedlog HDSM. Članove ZK (nositelji licencija A-F) Vijeću HOO predlaže mandatar. Vijeće HOO-a potvrđuje cjelokupni sastav ZK HOO.

Zdravstvena komisija HOO-a predlaže Vijeću HOO-a sastav zdravstvenoga tima koji prati športaše na multišportskim natjecanjima u nadležnosti HOO-a.

ZK HOO-a sudjeluje u predlaganju zakonskih i normativnih akata ili pojedinih njihovih članaka koji se odnose na zdravstvenu zaštitu sudionika u športu i športskoj rekreaciji ministarstvima nadležnima za zdravstvo, odnosno šport.

Športske ambulante i specijalističke ambulante za športaše

Naziv „Športska ambulanta“ rezerviran je samo za zdravstvene ambulante ili poliklinike u kojima poslove zdravstvene zaštite sudionika u športu obavljaju liječnici s licencijom A (specijalist medicine športa ili specijalist medicine rada i športa, u prijelaznom razdoblju specijalist medicine rada), koji će u županiji, gradu ili općini jedini biti nadležni za obavljanje preventivnih pregleda sudionika u športu. Izabrani liječnici s licencijom A mogu obavljati i poslove cjelokupne primarne zaštite zdravlja sudionika u športu, sukladno zakonima i pravilnicima koji se odnose na djelatnost primarne zdravstvene zaštite i zaštite sudionika u športu. Športske ambulante ili športske poliklinike moraju udovoljavati zakonskim i drugim normativnim aktima koji se odnose na primarnu zdravstvenu zaštitu i specifičnosti primarne zdravstvene zaštite športaša.

Ambulante u kojima djeluju liječnici specijalisti drugih specijalnosti, a koji sudjeluju u zdravstvenoj zaštiti športaša, nose naziv odgovarajuće specijalističke ambulante ili poliklinike za športaše, npr. Kardiološka ambulanta za športaše, Traumatološka ambulanta za športaše, Ortopedska ambulanta za športaše i sl.

Zdravstvene komisije športskih saveza

Zdravstvene komisije granskih športskih saveza na razini države, županije ili grada (ZKŠS) imenuju Upravni odbori nadležnih športskih saveza na prijedlog udruge liječnika u tim savezima. Zdravstvene komisije športskih saveza donose pravilnike o radu športskih liječnika u granskom športskom savezu, njegovim klubovima i reprezentaciji, sukladno odgovarajućim zakonima i propisima državne uprave koji se odnose na zdravstvenu zaštitu sudionika u športu.

ZKŠS predlažu svojim upravnim odborima sastav zdravstvenoga tima koji prati njihove športaše i reprezentaciju na međunarodnim športskim natjecanjima.

Športska društva i klubovi izabiru svoje liječnike s licencijama od A do E.

Potreba za temeljitom analizom stanja zdravstvene zaštite športaša

Posljednja analiza stanja zdravstvene zaštite športaša na području Republike Hrvatske temeljila se na anketnim upitnicima provedenima za potrebe izrade materijala „Zdravstvena zaštita sudionika u fizičkoj kulturi“ u okviru serije „Modeli fizičke kulture“, RSIZ fizičke kulture SRH, objavljen 1988. godine. Na temelju toga materijala izrađeni su prijedlozi mjera za zdravstvenu zaštitu športaša, koji su odgovarali tadašnjim društvenim i ekonomskim uvjetima.

Od tada do danas prošlo je više od 20 godina, Hrvatska je postala samostalna država u kojoj vrijede potpuno drugačiji društveni uvjeti, određeni Ustavom i zakonima jedne demokratske zemlje s liberalnim kapitalističkim ekonomskim sustavom. U tom su se razdoblju znatno promijenili i sustav zdravstva i zdravstvenoga osiguranja, ali i spoznaje i iskustva o mjestu i ulozi športske medicine u cjelokupnoj zaštiti sudionika u športu i športskoj rekreaciji. Osim toga, za razliku od vremena „Modela“, danas u RH imamo specijalizaciju športske medicine, doduše, kao zajedničku specijalizaciju medicine rada i športa (kao otprije u Republici Sloveniji), što značajno mijenja pristup zdravstvenoj zaštiti športaša.

Da bi se mogle predložiti mjere zdravstvene zaštite športaša (natjecatelja, sudaca, trenera i sudionika u športskoj rekreaciji) nužno je provesti istraživanje o aktualnoj situaciji u športu, stratumima športaša u najraširenijim športovima i u okviru

organizacija „športa za sve“, dobiti uvid u aktualnu situaciju zdravstvene zaštite športaša (mreža i vrsta ambulanta, stručni profil liječnika koji obavljaju preventivne preglede, rasprostranjenost liječnika u savezima i klubovima te njihov stručni profil, način korištenja konzilijarnih zdravstvenih usluga i sl.).

Stoga predlažemo Nacionalnomu vijeću za šport da se u okviru projekta „Smjernice razvoja športa u RH“ predvidi i projekt istraživanja aktualne zdravstvene zaštite športaša i rekreativaca, rezultati kojega će predstavljati temelj za izradu prijedloga o budućoj zdravstvenoj zaštiti sudionika u športu u Republici Hrvatskoj.

Danira Bilić i Zrinko Čustonja

ŽENE U ŠPORTU

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Od prvih modernih Olimpijskih igara 1896. godine, kad ženama još nije bio dozvoljen nastup, do danas, ostvareni su znatni pomaci u rješavanju pitanja uključivanja žena u šport. Opterećeni nizom predrasuda, čvrsto uglavljenim muško-ženskim ulogama, vjerskim, kulturnim i društvenim barijerama i zabudama, pitanju žena i njihova sudjelovanja u športu značajnije i sustavnije se počinje pristupati tek tijekom i krajem 80-ih i početkom 90-ih godina 20. stoljeća. Nesrazmjer između uključenosti spolova u športske aktivnosti još samo prije dvadesetak godina bio je vrlo velik. Na Olimpijskim igrama u Barceloni 1992. godine udio žena u ukupnom broju natjecatelja bio je 28,8%, što je tada bilo značajno više nego i na jednim OI ranije. Međutim, uočen je značajan problem – činjenica jest da je, i uz nastupe na Olimpijskim igrama, relativno malo žena uključeno u druga športska natjecanja, odnosno u šport u njaširem smislu riječi kao tjelesnu aktivnost. Suočeni s pitanjem zašto je značajno manje žena nego muškaraca uključeno u športske aktivnosti, članovi Međunarodnoga olimpijskoga odbora su 1995. godine osnovali Radnu skupinu za žene u športu sa zadatkom da predloži konkretne mjere kako bi se stvorili uvjeti za uključivanje većega broja žena, djevojaka i djevojčica u športske aktivnosti. Njihov su primjer slijedile brojne međunarodne športske federacije i nacionalni olimpijski odbori, tako i Hrvatski olimpijski odbor, koji je 1997. godine osnovao Odbor za skrb o ženama u športu.

Sve je raširenija svijest o brojnim zdravstvenim, odgojnim i psiho-socijalnim dobrobitima bavljenja športom koje nisu ograničene samo na muški rod. Zato se danas pitanju žena u športu pristupa prije svega s pozicija uključivanja što većeg broja žena, djevojaka i djevojčica u šport i športske aktivnosti. Međunarodni olimpijski odbor je proglasio povećano sudjelovanje žena u sportu jednim od važnih ciljeva olimpizma i

poduzeo je značajne korake u promoviranju i povećanju udjela žena u športu na svim razinama – od natjecanja do stručnih i upravljačkih pozicija. To je i navedeno u Olimpijskoj povelji, u članku 2., stavku 5.: „Međunarodni olimpijski odbor snažno potiče promociju žena u športu na svim razinama i u svim strukturama, osobito u upravljačkim tijelima nacionalnih i međunarodnih športskih organizacija s vizijom striktno primjene principa jednakosti muškaraca i žena.” Osim niza mjera kojima je cilj povećanje broja žena u športu (npr., svi športovi koji se uključuju na raspored Olimpijskih igara moraju imati i natjecanja u ženskoj konkurenciji, odnosno uvođenje više disciplina u športovima u kojima do tada nisu postojala natjecanja za žene), uvela se i mjera svojevrstne „pozitivne diskriminacije“ žena u upravljačkim strukturama športa, prema preporuci MOO-a da se teži broji od barem 20% zastupljenosti žena.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

Pod utjecajem olimpijskoga pokreta i zajedničkih mjera Međunarodnoga olimpijskoga odbora, međunarodnih športskih federacija te nacionalnih olimpijskih odbora, u posljednjih petnaest godina zastupljenost žena u športu se znatno povećala (tablica 1). Trend porasta broja žena na športskim terenima naročito je vidljiv u razvijenim zemljama, a posljednjih godina uočljiv je pomak i u slabije razvijenim zemljama te i u onim zemljama s vjerskim i kulturološkim barijerama.

Tablica 1. Sudjelovanje žena na ljetnim OI (broj športova, disciplina, broj sudionica i postotak)

OI	športovi	discipline	broj sudionica	%	OI	športovi	discipline	broj sudionica	%
1896.	-	-	-	-	1960.	6	29	610	11,4
1900.	2	3	19	1,6	1964.	7	33	683	13,3
1904.	1	2	6	0,9	1968.	7	39	781	14,2
1908.	2	3	36	1,8	1972.	8	43	1058	14,8
1912.	2	6	57	2,2	1976.	11	49	1247	20,7
1920.	2	6	77	2,9	1980.	12	50	1125	21,5
1924.	3	11	136	4,4	1984.	14	62	1567	23
1928.	4	14	290	9,6	1988.	17	86	2186	25,8
1932.	3	14	127	9	1992.	19	98	2708	28,8
1936.	4	15	328	8,1	1996.	21	108	3626	34,2
1948.	5	19	385	9,4	2000.	25	132	4063	38,2
1952.	6	25	518	10,5	2004.	26	135	4306	40,7
1956.	6	26	384	16,1	2008.	26	137	4746	42,0

Tablica 2. Sudjelovanje žena na zimskim OI (broj športova, disciplina, broj sudionica i postotak)

OI	športovi	discipline	broj sudionica	%	OI	športovi	discipline	broj sudionica	%
1924.	1	2	13	5	1972.	3	13	206	20,5
1928.	1	2	26	5,6	1976.	3	14	231	20,6
1932.	1	2	21	8,3	1980.	3	14	233	21,7
1936.	2	3	80	12	1984.	3	15	274	21,5
1948.	2	5	77	11,5	1988.	3	18	313	22
1952.	2	6	109	15,7	1992.	4	25	488	27,1
1956.	2	7	132	17	1994.	4	27	523	30
1960.	2	11	143	21,5	1998.	6	31	788	36,2
1964.	3	13	200	18,3	2002.	7	37	886	36,9
1968.	3	13	211	18,2	2006.	7	40	960	38,2
					2010.	7	41	1100	40

Iako ne postoje podatci o sudjelovanju žena na svjetskoj ili europskoj razini, pretpostavlja se da broj žena uključenih u šport prati porast broja žena koje sudjeluju na Olimpijskim igrama.

Godine 1981. prva žena bila je kooptirana kao član MOO. Od tada, u MOO bila je 21 članica. U 2009. godini je 16 žena aktivnih članica MOO-a od ukupno 107 članova, odnosno, nešto više od 14%, a tri žene su počasni članovi. Godine 1990., prvi put u povijesti MOO-a, žena je izabran u Izvršni odbor – Flor Isava Fonseca, koja je 1997.

godine, zajedno s Anitom L. DeFrantz, postala potpredsjednicom MOO-a. Danas, komisije MOO-a i radne skupine uključuju više žena nego ikad ranije.

Radna skupina za žene u športu, koju je MOO osnovao 1995. godine, 2004. godine postala je jedna komisija MOO-a sa zadatkom da savjetuje predsjednika MOO-a i članove Izvršnoga odbora oko usvajanja politike povećanja sudjelovanja žena u športu na svim razinama.

Prema podacima MOO-a početkom 2006. godine 62 nacionalna olimpijska odbora, ili njih 32,3%, imali su više od 20% žena u izvršnim tijelima, a njih svega 5,2% nisu imali niti jednu ženu u izvršnim tijelima. Istodobno, od 35 međunarodnih športskih federacija olimpijskih športova, njih 10 ili 28,6%, imalo je više od 20% žena u izvršnim tijelima, dok njih 5 ili 14,3% nisu imali niti jednu ženu u izvršnim tijelima.

Od 2004. godine MOO dodjeljuje svake godine posebnu nagradu trofej „Žene i šport“ osobama ili ustanovama/organizacijama za njihov izvanredan doprinos razvitku, poticanju i jačanju sudjelovanja žena u športu i tjelesnoj aktivnosti ili u športskim upravnim strukturama. Jedna nagrada se dodjeljuje na svjetskoj razini, a još 5 kontinentalnih nagrada (Amerika, Europa, Azija, Afrika te Australije i Oceanija). Godine 2009. europski trofej „Žene i šport“ dodijeljen je gospođi Daniri Bilić.

3. ANALIZA STANJA ŽENE U ŠPORTU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, u 2009. godini u Hrvatskoj je u 4.165 športskih klubova bilo 53.504 aktivne članice od ukupno 284.365 članova, odnosno 18,8% žena je bilo uključeno u športske aktivnosti (tablica 3). U tablici 3 se također nalaze i podatci za 2006. godinu.

Tablica 3. Žene u hrvatskom športu

	2006.	2009.
broj športskih klubova	3.543	4.165
ukupno članova športskih klubova	277.165	284.365
broj žena, članica športskih klubova	55.431	53.504
postotak žena u odnosu na ukupan broj članova športskih klubova	19,99%	18,8%
postotak žena u odnosu na ukupan broj žena u RH¹	2,41%	2,32%

Od ukupnoga broja članova športskih klubova u 2009. godini žene su činile 18,8%. Vrlo je malen postotak žena iz ukupne populacije žena koje se bave športom, tek 2,32%, što je oko 4,5 puta manje u odnosu na 10,8% muškaraca iz ukupne populacije muškaraca u Republici Hrvatskoj koji se bave športom. Ono što može zabrinjavati jesu podaci koji govore o tome da se, usprkos povećanju broja športskih klubova i aktivnih članova športskih klubova u 2009. godini u odnosu na 2006. godinu, smanjio broj žena aktivnih članica športskih klubova i u apsolutnom iznosu i u postotku, kao i postotak žena aktivnih članica športskih klubova u odnosu na ukupan broj žena u Republici Hrvatskoj. Najveći je udio žena u športskom plesu (77,2 %), gimnastici (68,8 %), odbojci (68,5 %), konjičkom športu (50,4 %) i atletici (46,3 %).

¹ Prema posljednjem popisu stanovništva u Republici Hrvatskoj je bilo 2.301.560 žena ili 51,9% od ukupne populacije u Republici Hrvatskoj.

Tablica 4. Treneri i ostali stručni kadrovi u športu

	volonteri	%	s punim radnim vremenom	%	s kraćim od punog radnog vremena	%	ukupno
ukupno	10.974	89,1%	804	6,5%	539	4,4%	12.317
žena	1 361	85,3%	164	10,3%	70	4,4%	1.595
%	12,4%		20,4%		13%		13%

Iz podataka u tablici 4 vidimo da od ukupno 12.317 trenera i ostalih stručnih kadrova u športu, samo njih 1.595 ili 13% jesu žene. Većina ih, odnosno oko 85%, nisu zaposlene u športu, odnosno u smislu radno-pravnoga statusa su volonteri. Kao trenerice ili ostali stručni kadar u športu s punim radnim vremenom zaposleno je njih 164 ili 10,3% od ukupnoga broja žena, odnosno žene čine 20,4% od ukupnoga broja zaposlenih s punim radnim vremenom. S kraćim od punoga radnoga vremena zaposleno je njih 70.

Postotak žena koje obavljaju trenerske i ostale stručne poslove u športu je za oko 1/3 manji od postotka žena članica športskih klubova, što dopušta iznošenje pretpostavke da i znatan broj muškaraca obavlja trenerske i ostale stručne poslove sa športašicama.

U istraživanju koje je provela Gordana Borko (tajnica Komisije za skrb o ženama u športu Hrvatskoga olimpijskoga odbora) došlo se do podataka o zastupljenosti žena na upravljačkim funkcijama i poslovima u Hrvatskom olimpijskom odboru: 1998., 2007. i 2009. godine, zastupljenost u 55 nacionalnih športskih saveza u 1998. godini, 74 nacionalna športska saveza u 2007. godini, 65 nacionalnih športskih saveza u 2009. godini te o zastupljenosti i rezultatima hrvatskih športašica na OI u razdoblju od 2000. do 2008. godine.

Zastupljenost žena na upravljačkim dužnostima i u tijelima Hrvatskoga olimpijskog odbora

U tablici 5 prikazani su pregledi zastupljenosti žena na upravljačkim dužnostima i u tijelima Hrvatskoga olimpijskoga odbora u 1998., 2007. i 2009. godini.

Tablica 5. Zastupljenost žena u HOO-u u 1998., 2007. i 2009. godini (modificirano prema Borko, 2009.)

Dužnost u HOO-u	1998.			2007.			2009.		
	ž	m	%	ž	m	%	ž	m	%
Predsjednik	-	1	-	-	1	-	-	1	-
Dopredsjednik	-	2	-	-	-	-	1	3	25%
Glavni tajnik	-	1	-	-	1	-	-	1	-
Pomoćnik glavnog tajnika	-	-	-	2	4	33%	2	4	33%
Izvršni direktor	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Direktor multišportskih aktivnosti	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Športski direktor	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Počasni članovi HOO-a	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Skupština	2	82	2,4%	7	97	6,7%	5	103	4,6%
Vijeće HOO-a	2	9	18,2%	3	14	17,6%	3	14	17,7%
Komisije i vijeća HOO-a	13	45	22,4%	21	51	29,2%	34	84	28,8%
Odbori HOO-a				15	113	11,7%	4	97	4%
UKUPNO	17	157	9,8%	48	281	14,6%	49	306	13,8%

Zastupljenost žena na rukovodećim mjestima predsjednika, glavnoga tajnika, pomoćnika glavnoga tajnika, izvršnoga i športskoga direktora te direktora multišportskih aktivnosti sa 0% u 1998. godini narasla je na 33% žena na rukovodećim položajima u 2007. godini, što se do 2009. godine nije promijenilo. Značajna promjena je povećanje od 25% na položaju dopredsjednika jer je prvi put u Hrvatskom olimpijskom odboru za jednoga od četiri dopredsjednika imenovana i jedna žena. Zastupljenost žena u Skupštini porasla je sa 2,4 na 6,7% u 2007. godini da bi pala na 4,6% u 2009. godini. U Vijeću Hrvatskoga olimpijskoga odbora zastupljenost je pala sa 18,2 na 17,7% u 2009. godini. Ukupno se zastupljenost žena u promatranomu razdoblju kretala od 9,8 % u 1998., 14,6% u 2007. do 13,8% u 2009. godini, što nije na razini preporučene zastupljenosti od 20%.

Zastupljenost žena na upravljačkim dužnostima i u tijelima nacionalnih športskih saveza (NŠS)

Iz tablice 6 je vidljivo da je najveća zastupljenost žena na mjestima stručnoga (poslovnoga, tehničkoga) tajnika, odnosno na mjestima koja nisu upravljačka, dok je najmanja zastupljenost žena na mjestima predsjednika, iako je zastupljenost žena na mjestima predsjednika rasla od 4,85% 1998., preko 7,69% 2007. do 9% 2009. godine.

Tablica 6. Zastupljenost žena u NŠS-ima u 1998., 2007. i 2009. godini (prema Borko, 2009.)

Dužnosti u NŠS	1998.			2007.			2009.		
	ž	m	%	ž	m	%	ž	m	%
Predsjednik	3	59	4,85	5	60	7,69	6	59	9%
Dopredsjednik	2	40	4,80	3	60	4,76	7	50	12%
Glavni tajnik	5	53	8,65	10	54	15,63	10	55	15%
Stručni tajnik (poslovni, tehnički)	8	7	53,50	11	6	64,71	11	7	61%
Izvršni i upravni odbor	27	455	5,62	52	425	10,90	52	482	10%
Nadzorni odbor	25	156	13,85	23	159	12,64	13	115	10%
Odbori, komisije, savjeti, komiteti, povjerenstva	89	885	9,14	115	928	10,52	112	1073	9%
Stegovni sud	2	27	7,00	3	42	6,67	2	29	6%
Arbitraža	-	15	-	-	25	-	25	-	-
Sud časti	-	3	-	2	4	33,33	2	13	13%
Direktor	-	-	-				2	13	13%
Izbornik	-	-	-				7	89	7%
Predstavnik u međ. feredacijama							9	75	11%
Ukupno	161	1700	8,65%	229	1787	11,36%	258	2060	11%

Najveći trend rasta dogodio se na mjestu dopredsjednika – od 4,80% 1998. do 12% 2009. godine. Međutim, u svim ostalim promatranim funkcijama zastupljenost žena je smanjena – od 0,63% na funkciji glavnoga tajnika do 20,33% u Sudu časti. Zanimljivo je da je zastupljenost žena smanjena sa 64,71% na 61% na položaju stručnoga, administrativnoga tajnika. Ukupno gledajući, u razdoblju od 11 promatranih godina zastupljenost žena je sa 8,65% 1998. godine povećana na 11,36% 2007. godine, što je povećanje od svega 2,7%, da bi u 2009. godini pala na 11%, što je znatno niže od ciljane zastupljenosti od 20%. Osobito je zabrinjavajući trend smanjenja zastupljenosti žena na upravljačkim pozicijama.

Zastupljenost žena na Olimpijskim igrama

Zastupljenost žena na Olimpijskim igrama prikazana je za razdoblje od 2000. do 2008. godine (Sydney 2000., Atena 2004. i Peking 2008.). Prikazana je zastupljenost žena među športasima, pratećim osobljem (treneri, vođe ekipa), medicinskim osobljem i u misiji. Također je analizirana i zastupljenost u uspješnosti prikazanoj kroz broj športasa koji su sudjelovali u ostvarivanju rezultata, odnosno plasmana od 1. do 8. mjesta. Dakle, u slučaju ekipnog športa ili štafete, uračunat je ukupan broj športasa ekipe, budući da se komparira s brojem športasa sudionika na igrama.

Tablica 7. Zastupljenost žena na OI (Sydney 2000., Atena 2004., Peking 2008. (prema Borko, 2009.)

	Sydney 2000.			Atena 2004			Peking 2008		
	M	Ž	% Žena	M	Ž	% žena	M	Ž	% žena
Športasi/ce	76	15	16%	66	15	19%	84	19	18%
Prateće osoblje	35	1	3%	28	4	13%	83	10	11%
Medicinsko osoblje	6	2	25%	12	-	0%	11	-	0%
Misija	4	2	33%	4	2	33%	6	6	50%
UKUPNO	121	20	14%	110	21	16%	184	35	16%

Iz tablice 7 je vidljivo da se zastupljenost športasica kretala od 16% u Sydneyju, preko 19% u Ateni, da bi u Pekingu bila 18%, što je značajno manje od postotka športasica na tim Olimpijskim igrama (v. tablicu 1).

Zastupljenost žena u pratećem osoblju porasla je sa 3 na 13% u Ateni da bi se u Pekingu spustila na 11%. Postotak žena u medicinskom osoblju pao je sa 25% u Sydneyju na 0% u Ateni i nije se mijenjao ni u Pekingu, dok je u misiji sa 33% u Pekingu narastao na 50%.

Tablica 8. Zastupljenost žena u ostvarenim rezultatima na OI 2000., 2004. i 2008. (modificirano prema Borko, 2009.)

Plasman	Sydney 2000.				Atena 2004				Peking 2008			
	M	Ž	% sudionica u rezultatu	% sudionica Igara	M	Ž	% sudionica u rezultatu	% sudionica Igara	M	Ž	% sudionica u rezultatu	% sudionica Igara
1.	1				15							
2.					3				1	1		
3.	9				3					3		
4.		1			1							
5.									3			
6.												
7.	13	12			1				1			
8.	2								4			
Ukupno	25	13	34%	16%	23	-	0%	19%	9	4	31%	18%

U Sydneyju je 16% športašica sudjelovalo u ostvarenju 34% plasmana od 1. do 8. mjesta, u Ateni športašice nisu bile tako uspješne i niti jedna športašica nije ostvarila plasman od 1. do 8. mjesta. U Pekingu je 18% športašica, sudionica na OI, sudjelovalo u ostvarenju 31% plasmana od 1. do 8. mjesta. Treba naglasiti da su športašice osvojile 4 od ukupno 5 medalja (80%) na tim OI (tablica 8).

4. OTVORENA PITANJA I PROBLEMI

Kada se govori o ženama u hrvatskom športu, više je otvorenih pitanja i problema. Najvažniji problem odnosi se na uključenost žena u šport i športske aktivnosti. Svega 2,35% od ukupnog broja žena u populaciji bavi se športom u nekom od športskih klubova. I pod logičnom pretpostavkom da postoji još određeni broj žena koje se bave tjelesnom aktivnošću izvan športskih klubova i nisu obuhvaćene ovim pokazateljem, sasvim sigurno možemo govoriti o vrlo malo žena koje se u Hrvatskoj bave športom. Štoviše, podatci ukazuju i na pad broja žena uključenih u šport. Sa 55.431 žene u 2006. godini broj aktivnih članica športskih klubova se spustio na 53.504 žene, odnosno sa 19,9% na 18,8%. Loši pokazatelji uključenosti žena u šport razvidni su i iz pokazatelja broja športašica koje odlaze na OI. Iako je na posljednjim ljetnim Olimpijskim igrama u Pekingu 2008. godine sudjelovalo rekordnih 42% žena, u hrvatskoj

delegaciji bilo ih je tek 16%. Te činjenice osobito zabrinjavaju i pokazatelj su lošega položaja žena u hrvatskom športu.

Loši su i pokazatelji zastupljenosti žena u upravljačkim strukturama Hrvatskoga olimpijskoga odbora i nacionalnih športskih saveza. Iako podaci ukazuju na porast zastupljenosti žena u upravljačkim strukturama u odnosu na 1998. godinu, aktualni podaci su još uvijek ispod preporučenih 20% za koje se zalaže Međunarodni olimpijski odbor.

Veseli činjenica da su, i usprkos takvim pokazateljima, rezultati koje postižu hrvatske športašice vrlo dobri. To se naročito odnosi na OI na kojima su športašice od ukupno 27 hrvatskih olimpijskih medalja, uključujući ljetne i zimske OI, osvojile njih 10, odnosno 37%.

Na temelju trenutno dostupnih podataka vrlo je teško govoriti o razlozima ili uzrocima zabrinjavajuće male uključenosti žena u športske aktivnosti. Također je nemoguće donositi zaključke o kvaliteti stručnoga i pedagoškoga rada u ženskom športu. Osim pokazatelja broja žena izbornica nacionalnih selekcija ne raspoložemo podacima o broju stručnih kadrova. Za dobivanje odgovora na to pitanje zasigurno su potrebne dodatne analize i studije.

5. SMJERNICE RAZVOJA

Daljnji razvoj i poboljšanje položaja žena u športu trebali bi ići u dva smjera:

- **stvaranje uvjeta za uključivanje većeg broja žena u šport**
- **uključivanje većeg broja žena u upravljačke strukture športa.**

Radi ostvarivanja tih ciljeva, potrebno je učiniti sljedeće:

- **poticati žene na bavljenje športom u športovima i disciplinama koje se tradicionalno smatraju muškim športovima i disciplinama**
- **poticati osnivanje većeg broja ženskih športskih klubova**
- **propisati posebne stimulativne mjere financiranja ženskoga športa i ženskih**

športskih klubova

- **izraditi programe uključivanja većega broja djevojčica i djevojaka u redovitu športsku aktivnost**
- **poticati uključivanje djevojčica i djevojaka u rad školskih i studentskih športskih klubova**
- **povećati broj žena koje obavljaju trenerske i ostale stručne poslove u športu.**

Dragan Milanović i Zrinko Čustonja

ŠKOLSKI ŠPORT I ŠPORT NA VISOKIM UČILIŠTIMA

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Školski šport

Tjelesno vježbanje i šport sastavni su dio odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj. Pod pojmovima tjelesno vježbanje i šport, u odgojno-obrazovnome sustavu podrazumijevaju se obvezna nastava tjelesne i zdravstvene kulture (TZK) i izvannastavne športske aktivnosti. Nastavi tjelesne i zdravstvene kulture pripadaju redovita i izborna nastava. Redovita, obvezna, nastava se provodi prema propisanim nastavnim planovima i programima, od vrtića do visokih učilišta, u rasponu od 1 do 3 sata nastave tjedno. U svakodnevnoj se praksi izborna nastava tjelesne i zdravstvene kulture gotovo i ne provodi. Stoga je važnost provođenja izvannastavnih športskih aktivnosti učenika iznimno velika. Upravo je njima cilj smanjiti razlike između, znanstveno istražene i dokazane, potrebe djece i mladih za tjelesnom aktivnošću i športom i ponuđene količine tjelesne aktivnosti u sustavu odgoja i obrazovanja. Školski šport je glavni sadržaj izvannastavnih športskih aktivnosti djece i mladih.

Školski šport u Republici Hrvatskoj podrazumijeva športske aktivnosti učenika koje se provode u školskim športskim društvima izvan nastave. Zakonom o športu (čl. 17, NN 71/06) određeno je da, radi provođenja izvannastavnih športskih aktivnosti učenika, školski odbori u osnovnim i srednjim školama osnivaju školska športska društva bez pravne osobnosti. Unutar školskoga športskog društva, učenici, podijeljeni u sekcije, treniraju izabrani šport ili športove i sudjeluju na školskim športskim natjecanjima. Od natjecanja, postoje međurazredna i školska natjecanja, a ovisno o uspješnosti, učenici mogu sudjelovati na općinskim, gradskim, županijskim, regionalnim (međužupanijskim) i državnim natjecanjima.

Na temelju čl. 55 Zakona o športu (NN, 71/06) 2006. godine osnovan je Hrvatski školski športski savez kao nacionalni školski športski savez u koji se udružuju županijski školski športski savezi i školski športski savez Grada Zagreba, a radi usklađivanja aktivnosti svojih članica i organiziranja natjecanja školskih športskih društava. Hrvatski školski športski

savez član je Svjetske federacije školskoga športa (International School Sport Federation, ISSF).

Šport na visokim učilištima

Šport na visokim učilištima obuhvaća studente preddiplomskih, diplomskih i poslijediplomskih sveučilišnih i stručnih studija (sveučilišta, veleučilišta i visoke škole). Ne postoji obveza osnivanja studentskih športskih klubova, stoga je njihovo osnivanje i djelovanje najčešće rezultat osobne ili vrlo rijetko institucionalne inicijative. Studentski športski klubovi djeluju u više športova i sudjeluju na fakultetskim ili odjelnim, međufakultetskim ili međuodjelnim natjecanjima. U natjecanjima na nacionalnoj razini sudjeluju reprezentacije pojedinih sveučilišta, veleučilišta ili visokih škola. Od međunarodnih natjecanja, studenti mogu sudjelovati na europskim studentskim prvenstvima (reprezentacije sveučilišta, veleučilišta ili visokih škola) te na svjetskim studentskim prvenstvima i na zimskim odnosno ljetnim univerzijadama na kojima sudjeluju nacionalne studentske reprezentacije odnosno predstavnici zemlje.

Osnivanje studentskih športskih klubova te organizacija, ustroj, djelovanje i financiranje športa na visokim učilištima određeni su Zakonom o športu (čl. 56. i 57. NN, 71/06). Studentski športski savezi visokih učilišta s područja Republike Hrvatske, radi usklađivanja aktivnosti svojih članica, organizacije natjecanja i skrbi o statusu studenata športasa udruženi su u Hrvatski sveučilišni športski savez koji je nacionalni športski savez studentskoga športa. Hrvatski sveučilišni športski savez je pridruženi član Hrvatskoga olimpijskoga odbora i član Europske sveučilišne športske federacije (European University Sport Association, EUSA) i Svjetske sveučilišne športske federacije (International University Sports Federation, FISU). Najznačajnija športska manifestacija studentskoga športa je Univerzijada, koja je 1987. godine održana u Zagrebu.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

Školski šport

Svjetska federacija školskoga športa (International School Sport Federation, ISSF) osnovana je 1972. godine, a danas ima 63 članice na pet kontinenata i obuhvaća oko 400 milijuna djece.

Međunarodna federacija školskoga športa (ISSF) definira školski šport kao bilo koju športsku aktivnost koja se odvija u školama bilo koje vrste (osim visokoškolskih ustanova) i koju organiziraju i odobravaju školske vlasti. Međunarodna federacija školskoga športa (ISSF) drži da glavni cilj školskoga športa mora biti tjelesni, intelektualni, moralni, socijalni i kulturni razvoj svih učenika. Sve aktivnosti koje se organiziraju moraju poštovati te edukacijske ciljeve. Glavna briga i odgovornost ISSF-a je odgoj i obrazovanje u športu i športom.

Vrhovno tijelo ISSF-a je Opća skupština koju čine predstavnici svih punopravnih zemalja članica. Osim Opće skupštine, postoje Izvršni odbor i tehničke komisije.

Međunarodna federacija školskoga športa (ISSF) organizira svjetska učenička prvenstva u sljedećim športovima: atletika, badminton, košarka, nogomet, gimnastika – športska i ritmička, rukomet, orijentacijsko trčanje, skijanje, plivanje, stolni tenis i odbojka. Ekipne igre – košarka, nogomet, odbojka i rukomet predstavljaju bazu športskih natjecanja ISSF-a. Na natjecanju sudjeluju isključivo školske ekipe koje moraju biti sastavljene od učenika iz iste škole. Svjetska školska prvenstva u navedenim športovima održavaju se svake dvije godine tijekom travnja i svibnja. Natjecanja se prema istom principu održavaju i u atletici, badmintonu, krosu, gimnastici, orijentacijskom trčanju, skijanju, plivanju i stolnom tenisu.

Svake se četiri godine održavaju Gimnazijade koje uključuju individualna natjecanja u atletici, plivanju, športskoj i ritmičkoj gimnastici. Specifičnost Gimnazijade jest da se natjecatelji biraju na nacionalnoj razini i ne moraju nužno biti iz iste škole. Gimnazijade se održavaju od 1974. godine, a na njima nastupa oko 3.000 djece. Između dviju Gimnazijada održavaju se Europske školske športske igre te Pacifičke i Azijske školske športske igre.

Republika Hrvatska je 2006. godine bila domaćin Svjetskoga školskoga prvenstva u odbojci za učenike i učenice, koje je uspješno održano u Poreču, a sljedeće, 2012. godine, bit će domaćin Svjetskoga školskoga prvenstva u rukometu.

Tablica 1. Iskustva nekih europskih zemalja u školskom športu

Engleska (prema School Sport Survey: The National PE, School Sport and Club Links Strategy, 2006.)
školske g. 2005./06., 71% učenika bio je uključen u međurazredna športska natjecanja
ukupno 37% učenika od 4. do 11. razreda bilo je uključeno u međurazredna športska natjecanja
škole nude prosječno 16 različitih športskih sekcija, a svaka škola u prosjeku ima suradnju sa 6 različitih športskih klubova
ukupno 189.000 učenika, u dobi između 5. i 11. razreda, registrirano je u kategoriji talentirani športaši, sukladno njihovim sposobnostima
Italija (ISSF Report, 2006.)
bazu školskih športskih igara čine međurazredna natjecanja koja ujedno predstavljaju najvažniji dio školskog športa

glavni cilj međurazrednih natjecanja jest omogućiti svim učenicima da mogu sudjelovati u njima, sukladno njihovim motoričkim sposobnostima i sklonostima
Izrael (ISSF Report, 2006.)
imaju razvijeni sustav školskih športskih natjecanja, od razine gradova i regija pa do nacionalne razine
u sutavu natjecanja imaju sljedeće športove: <i>košarka, rukomet, odbojka, nogomet, mali nogomet, atletika, kros, stolni tenis i odbojka na pijesku</i>
kategorije su im 5. i 6. razredi, zatim 7. i 8. razred, 9. razredi te 10. do 12. razreda
većina profesora TZK priprema svoje školske ekipe za natjecanja volonterski – samo nekolicina njih dobiva plaću, ukoliko uspiju uvjeriti ravnatelja škole u njihovu važnost
razvoj i napredak talentiranih učenika ne smije biti na račun bavljenja športom ostalih učenika, odnosno ne smije onemogućavati ostale učenike u stvaranju zdravih navika življenja
školski športski klubovi ustrojani su na volonterskoj bazi, a treninge imaju u popodnevnim satima
svaki školski športski klub mora imati jednu mušku i jednu žensku natjecateljsku sekciju te najmanje dvije amaterske sekcije, odnosno sekcije koje se ne natječu
predsjednik školskog športskog kluba je ravnatelj škole
školski športski klubovi se financiraju iz četiri izvora: Ministarstva, lokalne vlasti, članarina učenika i sponzori
u Izraelu postoji oko 3.500 škola, a samo u njih 280 postoji školski športski klub
svaka natjecateljska grupa mora imati minimalno dva sata treninga i jednu utakmicu tjedno
problem je u neslaganju športaša i profesora TZK oko uloge nacionalnoga školskoga športskoga saveza – neki smatraju kako nacionalni ŠŠS mora nuditi rješenja za cjelokupni izraelski šport, dok drugi smatraju kako treba pružiti mogućnosti mladima da se educiraju o važnosti bavljenja športom

Šport na visokim učilištima

Svjetska sveučilišna športska federacije (Federation Internationale du Sport Universitaire, fr., FISU, ili International University Sports Federation, eng.) osnovana je 1949. godine. Glavna odgovornost FISU je nadzor nad organizacijom ljetnih i zimskih univerzijada te svjetskih sveučilišnih prvenstava. Glavno tijelo FISU je Opća skupština u kojoj svoje predstavnike imaju 153 zemlje članice. FISU se financira članarinama, organiziranjem univerzijada i svjetskih studentskih prvenstava, televizijskim prihodima i marketinškim aktivnostima.

Univerzijada je međunarodni športski i kulturni festival koji se organizira svake dvije godine u drugomu gradu. Drugi je po važnosti multišportski događaj poslije Olimpijskih igara. Na programu ljetne Univerzijade nalazi se 12 obveznih športova (atletika, košarka, mačevanje, nogomet, gimnastika, judo, plivanje, ronjenje, vaterpolo, stolni tenis, tenis i odbojka) i do tri izborna športa prema izboru zemlje domaćina. Na Univerzijadi u Bangkoku, Tajland, 2007. godine, sudjelovao je rekordan broj od 9.006 sudionika iz 174 zemlje svijeta. Zimska Univerzijada se sastoji od sedam obveznih športova (alpsko skijanje, *snowboarding*, skijaški skokovi, *cross country* i kombinaciji, *curling*, hokej, brzo klizanje, umjetničko klizanje i biatlon) i jedan ili dva izborna športa, također prema izboru zemlje domaćina, a okupi oko 2.500 sudionika.

Drugi važni športski događaji za FISU su svjetska sveučilišna prvenstva. Održavaju se u oko 30 športova i na njima sudjeluje oko 5.500 studenata iz oko 180 zemalja svijeta. Organiziraju se u godinama između Univerzijada.

Od 1999. godine djeluje Europska sveučilišna športska federacija (European University Sport Association, EUSA) koja godišnje organizira oko 30 europskih sveučilišnih prvenstava na kojima sudjeluje oko 3.500 studenata s oko 500 europskih sveučilišta.

Šport na visokim učilištima u zapadnim zemljama ima dugu tradiciju i značajno mjesto u akademskoj i športskoj zajednici. Najrazvijeniji sustav studentskoga športa u svijetu je u Sjedinjenim Američkim Državama. Studentski šport se tamo smatra izrazito važnim; sudjelovanje sveučilišnih ekipa na natjecanjima stvar je prestiža, medijski su iznimno praćeni, a studentski šport je baza američkoga profesionalnoga športa i američkoga športa u cjelini. Više od 1000 američkih sveučilišta s više od 430.000 studenata športaša sudjeluje na oko 90 nacionalnih prvenstava u različitim športovima u muškoj i ženskoj konkurenciji, podijeljeni u 3-4 jakosne divizije. Osim u SAD-u, studentski šport je nacionalna športska baza i u Japanu, a igra ključnu ulogu i u australskom športu. U europskim zemljama u studentskom športu prednjači Engleska u kojoj se oko 1,2 milijuna studenata redovito bavi športom u jednomu od 3.200 studentskih športskih klubova. Organizira se niz studentskih športskih natjecanja, a u nekim športovima, poput veslanja, studentski šport je baza olimpijskoga veslanja (sveučilišna utrka osmeraca Oxford-Cambridge je jedna od najpoznatiji veslačkih utrka na svijetu).

3. ANALIZA STANJA ŠKOLSKOGA ŠPORTA I ŠPORTA NA VISOKIM UČILIŠTIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Školski šport

Sustav školskoga športa u RH u ovom trenutku okuplja približno 80.000 učenika u osnovnim školama (22% od ukupnoga broja učenika) i oko 40.000 učenika u srednjim školama (21% od ukupnoga broja učenika) i time čini najmasovniji športski sustav u zemlji (tablica 2). Sve osnovne i srednje škole obvezne su osnovati školska športska društva (ŠŠD) koja za svoj rad koriste školske športske dvorane i vanjska školska športska igrališta. U šk.

god.i 2008./09. u RH je bilo aktivnih 1.224 školskih športskih društava u osnovnim i srednjim školama, odnosno 96,76% od maksimalno mogućega broja.

Tablica 2. Postotak učenika uključenih u školski šport (Strategija razvoja školskoga športa u Republici Hrvatskoj 2000.-2014., 2009.)

ŠKOLSKI ŠPORT	Broj učenika osnovnih škola ¹	359.073
	% učenika osnovnih škola uključenih u školski šport	22,07%
	Broj učenika srednjih škola ²	179.157
	% učenika srednjih škola uključenih u školski šport	21.27%

U službenim natjecanjima školskih športskih društava na području RH, u školskoj godini 2008./09., sudjelovalo je 87.790 učenika osnovnih i srednjih škola, raspoređenih u 9.751 ekipu školskih športskih društava (tablica 3).

Tablica 3. Broj učenika i uključenih u natjecanja školskih športskih društava na području RH, u školskoj godini 2008./2009., po športovima (Hrvatski školski športski savez, 2009.)

šport:		ukupno OŠ (m+ž)		ukupno SŠ (m+ž)		ukupno OŠ i SŠ (m+ž)		
		ekipa na natjecanju	broj učenika	ekipa na natjecanju	broj učenika	ekipa na natjecanju	broj učenika	broj učenika u %
1	Rukomet	722	8.711	403	4.853	1.125	13.564	15,45%
2	Nogomet	732	8.662	321	3.956	1.053	12.618	14,37%
3	Košarka	621	7.309	397	4.834	1.018	12.143	13,83%
4	Odbojka	603	7.033	411	5.068	1.014	12.101	13,78%
5	Atletika	453	5.293	294	3.468	747	8.761	9,98%
6	Kros	555	3.855	365	1.616	920	5.471	6,23%
7	Stolni tenis	636	2.031	352	1.108	988	3.139	3,58%
8	Plivanje	234	1.913			234	1.913	2,18%
9	Šah	339	1.388			339	1.388	1,58%
10	Badminton	148	464	119	373	267	837	0,95%
11	Tenis	262	802			262	802	0,91%
12	Streljaštvo	181	575			181	575	0,65%
13	Gimnastika	124	616			124	616	0,70%
	Ostali športovi	276	2.167	198	1.530	474	3.697	4,21%
	od 4. do 6. raz.	1.005	10.165			1.005	10.165	11,58%
Ukupno:		6.891	60.984	2.860	26.806	9.751	87.790	100,00%

Programirati i provoditi izvannastavne školske športske aktivnosti, sukladno Zakonu o športu, mogu isključivo osobe koje imaju odgovarajući stupanj obrazovanja na razini sveučilišnoga studija i ispunjavaju uvjete za nastavnika, odnosno profesora tjelesne i

¹ Podatak Državnog zavoda za statistiku na početku školske godine 2009./2010.

² Podatak Državnog zavoda za statistiku na početku školske godine 2009./2010.

zdravstvene kulture. Međutim, u praksi se javlja znatan broj osoba koje obavljaju stručne poslove u školskom športu bez odgovarajuće stručne spreme (tablica 4).

Tablica 4. Voditelji školskih športskih društava u osnovnim i srednjim školama u RH

		Nastavnici TZK	Drugi nastavnici*	Vanjski suradnici**	Ukupno voditelja po ŠŠD
Osnovne škole	voditelja po ŠŠD	1,3	0,42	1,48	3,2
	voditelji po ŠŠD u postotcima	40,74%	13,07%	46,19%	100%
Srednje škole	voditelja po ŠŠD	1,78	0,38	0,34	2,5
	voditelji po ŠŠD u postotcima	71,18%	15,6%	13,22%	100%

* Nastavnici iz drugih predmeta, zaposlenici škole, obavljaju poslove voditelja sekcije u ŠŠD-u

** Osobe koje nisu zaposlenici škole, a obavljaju poslove voditelja sekcije u ŠŠD-u

Osobit je problem u stručnom radu u školskom športu vrjednovanje rada nastavnika TZK u ŠŠD-ima. Njihov angažman u sustavu športa nije propisan kao radna obveza, a u satnicu ulazi tek nastavnicima u osnovnim školama sa samo dva sata nastave tjedno, što nije dovoljno. Istodobno, nedovoljna financijska sredstva onemogućuju adekvatno honoriranje njihova rada.

U ovom trenutku 290 osnovnih škola, odnosno njih 33%, nema školsku športsku dvoranu, dok 166 osnovnih škola, odnosno njih 19%, nema vanjska školska športska igrališta. Također, 200 srednjih škola, odnosno njih 51%, nema školsku športsku dvoranu, a 225 srednjih škola, odnosno njih 57%, nema vanjska školska športska igrališta. Stanje osnovnih materijalno-tehničkih uvjeta, odnosno školskih športskih dvorana i vanjskih školskih športskih igrališta, trenutačno nisu na zadovoljavajućoj razini (tablice 5 i 6).

Tablica 5. Izgrađenost školskih športskih dvorana i vanjskih igrališta u osnovnim školama (bez glazbenih i plesnih škola i učeničkih domova) (podatci MZOŠ, lipanj 2009.)

Županija	Ukupan broj škola	Školska športska dvorana				Vanjska športska igrališta			
		Ima	%	Nema	%	Ima	%	Nema	%
Bjelovarsko-bilogorska	27	14	52%	13	48%	26	96%	1	4%
Brodsko-posavska	33	27	82%	6	18%	31	94%	2	6%
Dubrovačko-neretvanska	31	15	48%	16	52%	14	45%	17	55%
Istarska	48	27	56%	21	44%	36	75%	12	25%
Karlovačka	29	16	55%	13	45%	26	90%	3	10%
Koprivničko-križevačka	25	13	52%	12	48%	23	92%	2	8%
Krapinsko-zagorska	33	24	73%	9	27%	32	97%	1	3%
Ličko-senjska	15	10	67%	5	33%	13	87%	2	13%
Međimurska	31	15	48%	16	52%	28	90%	3	10%
Osječko-baranjska	70	59	84%	11	16%	61	87%	9	13%
Požeško-slavonska	14	5	36%	9	64%	13	93%	1	7%
Primorsko-goranska	58	45	78%	13	22%	41	71%	17	29%
Sisačko-moslavačka	35	28	80%	7	20%	26	74%	9	26%
Splitsko-dalmatinska	92	47	51%	45	49%	72	78%	20	22%
Šibensko-kninska	21	13	62%	8	38%	16	76%	5	24%
Varaždinska	41	39	95%	2	5%	36	88%	5	12%
Virovitičko-podravaska	17	12	71%	5	29%	15	88%	2	12%
Vukovarsko-srijemska	54	38	70%	16	30%	47	87%	7	13%
Zadarska	37	24	65%	13	35%	31	84%	6	16%
Zagrebačka	46	32	70%	14	30%	37	80%	9	20%
Grad Zagreb	117	106	93%	11	7%	98	85%	19	15%
REPUBLIKA HRVATSKA	874	609	70%	265	30%	722	83%	152	17%

Tablica 6. Izgrađenost školskih dvorana i vanjskih igrališta u srednjim školama (podatci MZOŠ, lipanj 2009.)

	Broj škola	Ima dvoranu	Nema dvoranu	Koristi zajedničku dvoranu	Ima igralište	Nema igralište	Koriste zajedničko igralište	Napomene
Zagrebačka	14	11 (79%)	1 (7%)	2 (14%)	9 (64%)	5 (36%)	0 (0%)	+ četiri javne dvorane
Krapinsko-zagorska	9	5 (56%)	4 (44%)	0 (0%)	7 (78%)	2 (22%)	0 (0%)	
Sisačko-moslavačka	13	7 (54%)	6 (46%)	0 (0%)	7 (54%)	6 (46%)	0 (0%)	+ jedna javna dvorana
Karlovačka	13	6 (46%)	7 (54%)	0 (0%)	9 (69%)	4 (31%)	0 (0%)	
Varaždinska	15	8 (54%)	5 (33%)	2 (13%)	7 (47%)	6 (40%)	2 (13%)	
Koprivničko-križevačka	8	4 (50%)	3 (37%)	1 (13%)	3 (38%)	5 (62%)	0 (0%)	
Bjelovarsko-bilogorska	13	2 (15%)	8 (61%)	3 (24%)	4 (31%)	9 (69%)	0 (0%)	+ četiri javne dvorane
Primorsko-goranska	32	18 (56%)	12 (37%)	2 (7%)	16 (50%)	16 (50%)	0 (0%)	
Ličko-senjska	5	5 (100%)	0	0 (0%)	2 (40%)	3 (60%)	0 (0%)	dvije škole koriste istu dvoranu
Virovitičko-podravaska	8	4 (50%)	4 (50%)	0 (0%)	4 (50%)	4 (50%)	0 (0%)	
Požeško-slavonska	7	2 (29%)	2 (29%)	3 (42%)	2 (29%)	2 (29%)	3 (42%)	
Brodsko-posavska	11	6 (55%)	5 (45%)	0 (0%)	4 (36%)	7 (64%)	0 (0%)	

Zadarska	20	9 (45%)	10 (50%)	1 (5%)	8 (40%)	10 (50%)	2 (10%)	
Osječko-baranjska	29	12 (41%)	13 (45%)	4 (14%)	11 (38%)	18 (62%)	0 (0%)	+ četiri javne dvorane
Šibensko-kninska	12	4 (33%)	4 (33%)	4 (33%)	1 (8%)	11 (92%)	0 (0%)	
Vukovarsko-srijemska	15	7 (47%)	5 (33%)	3 (20%)	9 (60%)	6 (40%)	0 (0%)	+ jedna javna dvorana
Splitsko-dalmatinska	46	12 (26%)	24 (52%)	10 (22%)	14 (31%)	26 (56%)	6 (13%)	
Istarska	24	7 (29%)	17 (71%)	0 (0%)	9 (38%)	15 (62%)	0 (0%)	
Dubrovačko-neretvanska	14	3 (21%)	11 (79%)	0 (0%)	4 (29%)	10 (71%)	0 (0%)	
Međimurska	6	2 (33%)	4 (67%)	0 (0%)	2 (33%)	4 (67%)	0 (0%)	
Grad Zagreb	77	44 (57%)	31 (40%)	2 (3%)	35 (46%)	41 (53%)	1 (1%)	+ jedna javna dvorana
REPUBLIKA HRVATSKA	391	178 (46%)	176 (45%)	37 (9%)	167 (43%)	210 (54%)	14 (3%)	

Program univerzalnih športskih škola pokrenut je u školskoj godini 2007./08. U šk. su god. 2010./11. otvorena 292 odjela u 258 osnovnih škola, odnosno, u programe univerzalnih športskih škola uključeno je oko 7.000 učenika. Program nije usmjeren na treniranje športova i natjecanje, već na poticanje optimalnoga razvoja motoričkih potencijala djece u dobi od šest do deset godina. Rad odjela univerzalne športske škole sastavni je dio djelovanja školskoga športskoga društva. Program univerzalnih športskih škola provode profesori tjelesne i zdravstvene kulture koje za njihov rad honorira HŠŠS u visini od 100,00 kuna bruto po jednom školskom satu. Ako se uzme u obzir broj potrošenih sredstava i broj uključenih učenika, dolazi se do podatka kako program univerzalne športske škole po jednom učeniku godišnje košta samo 336,69 kuna (za odrađenih oko 65 školskih sati). Tijekom šk. god. 2009./10. ukupno je odrađeno čak 17.912 školskih sati programa univerzalne športske škole. Iz svih navedenih razloga, program univerzalnih športskih škola posebno je zanimljiv i potrebno ga je snažno razvijati u budućnosti.

Hrvatski školski športski savez (HŠŠS) u ovom se trenutku gotovo u cijelosti financira iz Državnoga proračuna RH putem Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Iako su godišnja sredstva od oko 8,5 milijuna kuna značajna, ona ipak pokrivaju tek dio troškova sadašnjih aktivnosti, a u budućnosti je potrebno navedena sredstva značajno povećati radi unaprjeđenja aktivnosti i uključivanja još i većega broja djece i mladih u školski šport.

Šport na visokim učilištima

Hrvatski sveučilišni športski savez osnovan je 1991. godine. Od tada se u Hrvatskoj redovito organiziraju sveučilišna športska natjecanja na fakultetskim, sveučilišnim i međusveučilišnim razinama, kao i na nacionalnoj razini. U različite aktivnosti na različitim razinama u sustav studentskoga športa uključeno je oko 13.000 studenata (oko 7% od njihova ukupnoga broja) (tablica 7).

Tablica 7. Studenti uključeni u športske aktivnosti na visokim učilištima (Hrvatski sveučilišni športski savez, 2010.)

ŠPORT NA VISOKIM UČILIŠTIMA	Ukupni broj studenata ³	185.479
	Broj studenata uključenih u športske aktivnosti	13.000
	% studenata uključenih u športske aktivnosti	7%

Do 2007. godine državna sveučilišna športska prvenstva trajala su, u pravilu, 2-5 dana, održavala su se početkom svibnja, najčešće u nekome od gradova na moru. Na prvenstvu su nastupali predstavnici pojedinih sveučilišta ili veleučilišta u najviše 13 športova ili disciplina u muškoj i ženskoj konkurenciji. Od 2008. godine promijenjen je sustav natjecanja. Uvedena su poluzavršna natjecanja u dvije skupine koja, u pravilu, traju od ožujka do svibnja. Prvi i drugoplasirani iz svake skupine stječu pravo nastupa na završnom natjecanju, tzv. *final four*. Na taj način znatno je produžena natjecateljska sezona na nacionalnoj razini i sada umjesto 2-5 dana traje od ožujka do lipnja. Povećan je broj natjecateljskih dana na više od 70, a broj odigranih utakmica s oko 100 na više od 800 natjecateljskih utakmica godišnje. Sve navedeno rezultiralo je podizanjem kvalitete studentskih športskih natjecanja, ali i broja studenata uključenih u natjecanja i treninge.

Na europskim i svjetskim studentskim športskim natjecanjima od 2001. godine hrvatski studenti športaši osvojili su ukupno 48 medalja, od čega je 26 medalja s europskih sveučilišnih športskih prvenstava, 10 sa svjetskih sveučilišnih športskih prvenstava i 12 s Univerzijada. Studenti športaši su također ostvarili 81 plasman od 4. do 8. mjesta ili ukupno 129 plasmana od 1. do 8. mjesta (tablice 8, 9 i 10).

³ Podatak Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske za akademsku 2009./2010. godinu.

Tablica 8. Ostvareni rezultati hrvatskih studenata športaša na europskim sveučilišnim športskim prvenstvima 2001. - 2010. (Štrumberger, 2010.)

	1. mjesto	2. mjesto	3. mjesto	4.-8. mjesto	Ukupno 1.-3.	Ukupno 1.-8.	Ukupan broj nastupa
2001				1		1	1
2002				2		2	3
2003		1	1	1	2	3	3
2004	1	1		2	2	4	5
2005	1	2	1	2	4	6	9
2006		1	1	4	2	6	11
2007		2	1	5	3	8	11
2008	2	3	3	3	8	11	14
2009			1	3	1	4	7
2010	2	1	1	1	4	5	6
Ukupno 2001. - 2010.	6	11	9	24	26	50	70

Tablica 9. Ostvareni rezultati hrvatskih studenata športaša na svjetskim sveučilišnim športskim prvenstvima 2002. - 2010. (Štrumberger, 2010.)

	1. mjesto	2. mjesto	3. mjesto	4.-8. mjesto	Ukupno 1.-3.	Ukupno 1.-8.	Ukupan broj nastupa
2002			1	10	1	11	19
2004		1	1	9	2	11	32
2005 (kup)			1	4	1	5	5
2006	1	1		2	2	4	20
2008			4	2	4	6	8
2010				2		2	2
ukupno 2002. - 2010.	1	2	7	29	10	39	86

Tablica 9. Ostvareni rezultati hrvatskih studenata športaša na Univerzijadama 2001. - 2009. (Štrumberger, 2010.)

		1. mjesto	2. mjesto	3. mjesto	4.-8. mjesto	Ukupno 1.-3.	Ukupno 1.-8.	Ukupan broj nastupa
2001	zimski							3
	ljetni			1	2	1	3	14
2003	zimski							17
	ljetni			3	3	3	6	23
2005	zimski				1		1	14
	ljetni	2			7	2	9	37
2007	zimski				3		3	31
	ljetni		1	2	4	3	7	38
2009	zimski				2		2	7
	ljetni		2	1	6	3	9	53
Ukupno 2001.-2009.		2	3	7	28	12	40	237

Hrvatska je u protekle četiri godine bila domaćinom četirima europskim sveučilišnim športskim prvenstvima: 2007. u odbojci u Rijeci, 2008. u veslanju u Zagrebu, 2009. u bridgeu u Opatiji i 2010. u futsalu u Zagrebu. Osim toga, u European University Sport Association (EUSA)/ Europskom udruženju nacionalnih sveučilišnih športskih saveza, Hrvatski sveučilišni športski savez ima ukupno dva izabrana dužnosnika: Zrinko Čustonja je član Nadzornoga

odбора, dok je Haris Pavletić predsjednik Medicinske komisije i pridruženi član Izvršnoga odbora. Haris Pavletić je i član Medicinske komisije FISU (Svjetskoga udruženja nacionalnih sveučilišnih športskih saveza).

Tjelesno vježbanje je stvar navike, prepoznavanja i postavljanja osobnih životnih prioriteta, ali i informiranosti o dobrobitima, o učincima i o mogućnostima redovitoga tjelesnoga vježbanja. Upravo iz tih razloga Hrvatski sveučilišni športski savez je 2009. godine pokrenuo veliku godišnju manifestaciju – Studentski dan športa – sa dva cilja. Prvo, informiranje studenata o mogućnostima koje pružaju njihovi fakulteti i sveučilišta za redovito bavljenje tjelesnim vježbanjem. A drugo, poticanje studenata i studentica na uključivanje u te programe koji su posebno namijenjeni i prilagođeni baš njima i njihovim potrebama i mogućnostima. Organizirani su jednodnevni športski susreti na glavnim gradskim trgovima u četiri najveća sveučilišna centra: Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku kao cjelodnevna događanja posvećena studentskom športu. Studenti su na zagrebačkom Trgu Bana Jelačića, splitskoj Rivi, riječkom Korzu i osječkom Trgu Ante Starčevića igrali ulični nogomet, uličnu košarku, vježbali aerobiku, plesali, veslali na veslačkim ergometrima, zabavljali se, vježbali i natjecali, a istovremeno smo se potrudili da ih se informira o svim mogućnostima redovitoga bavljenja tjelesnim vježbanjem i športom u njihovim sredinama. Studentski dan športa zamišljen je kao jednodnevni promotivni događaj i organiziran pod geslom: „Gibajmo pametne glave“ i „Tko se ne giba, zariba!“, a na njemu sudjeluje oko 2.500 studenata.

Športu na visokim učilištima veliku prepreku predstavlja športska infrastruktura. Osim 5 fakultetskih dvorana na Sveučilištu u Zagrebu (ŠD Martinovka, Ekonomski fakultet, ŠD Kačićeva, Učiteljski fakultet i Kineziološki fakultet) nijedno drugo visoko učilište u Republici Hrvatskoj ne raspolaže športskim objektima. Športske dvorane i druga borilišta se iznajmljuju, što predstavlja značajno financijsko opterećenje, a termini dvorana koji se dodjeljuju za potrebe studentskoga športa vrlo teško se uklapaju u vrijeme pogodno za studente.

Značajan problem je i činjenica da stručne poslove u športu na visokim učilištima u pravilu obavljaju nastavnici tjelesne i zdravstvene kulture, ali ta obaveza nije propisana Zakonom o športu niti drugim pravnim aktima. Oni u pravilu stručne poslove obavljaju volonterski ili uz minimalni i simbolični honorar. Ta činjenica predstavlja ozbiljnu prepreku daljnjem razvoju kvalitetnoga studentskoga športa na nacionalnoj razini. Također, ne postoji obveza osnivanja studentskih športskih klubova te je to u pravilu prepušteno osobnoj

inicijativi nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture ili zainteresiranih studenata, a vrlo rijetko se radi o institucionalnoj inicijativi. Sustav natjecanja je nedovoljno i nejednako razvijen po sveučilištima i veleučilištima, a osobito zabrinjava gotovo nepostojeći sustav treninga, odnosno mogućnosti redovitoga vježbanja izvan nastave tjelesne i zdravstvene kulture. Sustavi studentskoga športa, stoga još uvijek dominantno obuhvaća športaše iz športskih klubova koji sudjeluju u sustavu natjecanja. Oni uglavnom treniraju u lokalnim športskim klubovima, izvan visokoga učilišta, i bez treninga se ili s minimalnim brojem sati treninga uključuju u športska natjecanja.

Ključan problem razvoja športa na visokim učilištima jest sustav financijske potpore. Osim sredstava državnoga proračuna, koja se dodjeljuju putem Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Hrvatski sveučilišni športski savez je korisnik sredstava iz proračuna Hrvatskoga olimpijskoga odbora. Međutim, ta sredstva na godišnjoj razini ne prelaze 700.000,00 kn, što je daleko ispod potrebnih sredstava za održavanje sustava i pokrivanje minimalnih troškova natjecanja, a o ozbiljnijem napretku nemoguće je i govoriti.

4. OTVORENA PITANJA I PROBLEMI

Školski šport

Situacija u školskom športu u RH znatno se popravila u nekoliko proteklih godina, prije svega od osnivanja Hrvatskoga školskoga športskoga saveza, krajem 2006. godine. Međutim, podatci jasno govore da s postojećim stanjem ne možemo biti zadovoljni. Prije svega, još uvijek nisu doneseni svi podzakonski akti kojima je potrebno urediti način rada, djelovanja i financiranja temeljnih jedinica školskoga športa – školskih športskih društava.

Jedan od najvećih problema školskoga športa jest nepostojanje sustavnih i organiziranih trenažnih aktivnosti unutar školskoga športskoga društva. U hrvatskom obrazovnom sustavu, za izvannastavne aktivnosti na području školskoga športskoga društva, predviđena su samo dva školska sata tjedno za nastavnike TZK u osnovnim školama, dok u srednjim školama nije predviđen niti jedan sat za izvannastavne aktivnosti školskoga športskoga društva. Iz toga proizlazi problem organiziranja trenažnih aktivnosti, odnosno plaćanja ili honoriranja voditelja tih aktivnosti unutar školskih športskih društava.

Zbog navedenih razloga, na školskim športskim natjecanjima, većinom nastupaju učenici koji su aktivno uključeni u rad i trenažne procese isključivo u športskim klubovima, a

samo se natječu za ekipu svoje škole, odnosno školskoga športskoga društva. Ta činjenica dovodi do ključnoga pitanja, a to je definiranje školskoga športa, odnosno njegove uloge uopće. Je li cilj samo organizirati školska športska natjecanja za onu djecu koja se športom bave u klubovima ili treba onim učenicima koji inače nisu uključeni u rad športskih klubova omogućiti bavljenje športom u školama, pa tako i nastupanje u školskim športskim natjecanjima?

Trenutačno u RH postoji samo jedan organizirani sustav natjecanja za školska športska društva, a to je Državno prvenstvo školskih športskih društava Republike Hrvatske, u organizaciji Hrvatskoga školskoga športskoga saveza. Ako izuzmemo ranije spomenuti problem – pitanje koji učenici nastupaju na školskim športskim natjecanjima, odnosno gdje se oni bave športom, veliki nedostaci Državnoga prvenstva školskih športskih društava RH je premalo obuhvaćenih športova, premalo natjecanja, premalo j natjecateljskih dana, zatim nepostojanje natjecanja za sve dobne kategorije itd.

Zbog nepostojanja podzakonskih akata koji bi detaljnije uredili to područje, veliki problemi su i u načinu financiranja školskih športskih društava. Naime, školsko športsko društvo nema pravnu osobnost, već djeluje u sklopu škole pa se i financije školskoga športskoga društva ne vode posebno, već preko računa škole. To dovodi do otežanoga načina skupljanja sredstava za potrebe školskoga športskoga društva, ali i nemogućnosti kontroliranja rashoda školskih športskih društava.

Ako u obzir uzmemo da u Republici Hrvatskoj djeluje nešto više od 1.200 školskih športskih društava, za primjer recimo da svako školsko športsko društvo ima sekcije u 5 športova u muškoj i 5 športova u ženskoj konkurenciji. Dolazimo do brojke od 10 sekcija po školskom športskom društvu. Da svaka sekcija ima treninge samo dva puta tjedno, to je 20 sati treninga tjedno. Postavlja se pitanje da li, u prosjeku dva nastavnika TZK, u pojedinoj školi, mogu uz sve svoje obveze u nastavi TZK, odraditi još dodatnih 20 sati treninga tjedno za potrebe školskoga športskoga društva? Vjerojatno ne. A to onda dovodi do ili zapošljavanja novih nastavnika TZK u školama ili honoriranja rada vanjskih suradnika u školama.

Posebno su pitanje objekti i oprema za rad školskih športskih društava. Iz podataka je vidljivo kako 290 osnovnih škola i 200 srednjih škola nema školsku športsku dvoranu. Postojanje školske športske dvorane glavni je preduvjet za postojanjem školskoga športa uopće.

Šport na visokim učilištima

Hrvatski sveučilišni športski savez (HSŠS), kao udruga građana, ni njegove članice formalno nisu dijelovi akademske zajednice. Međutim, istodobno, zbog izraženoga akademizma i činjenice da sustav športa u Republici Hrvatskoj teško prihvaća studentski šport kao dio sustava športa, položaj športa na visokim učilištima nalazi se u nezavidnu rascjepu između dva sustava kojima želi podjednako pripadati, ali zbog svojega specifičnoga položaja i uloge niti jednome, nažalost, istinski ne pripada.

Iako je aktivno prisutan u akademskom i športskom životu Republike Hrvatske već više od 20 godina, studentski šport ne uživa ugled značajnoga čimbenika akademskoga ili športskoga života naše zemlje. Prepoznatljivost studentskoga športa u navedenim krugovima vrlo je loša. U ovom trenutku na studentskim natjecanjima na državnoj razini, kao i na studentskim športskim natjecanjima unutar pojedinih sveučilišta i veleučilišta sudjeluje do 13.000 studenata, što predstavlja oko 7% ukupne studentske populacije. Postavlja se pitanje nužnosti, potrebe, ali i mogućnosti uključivanja znatno većega broja studenata u redovite i organizirane športske aktivnosti.

Rješavanje pitanja statusa studenata športaša u pravilu je prepušteno pojedinim fakultetima ili odjelima sveučilišta. Iskustva s rješavanjem toga problema s pojedinih fakulteta, sveučilišta ili veleučilišta su vrlo različita. Međutim, ukoliko želimo potaknuti veći broj studenata na uključivanje u športske i tjelovježbene aktivnosti, potrebno je poticati i nagrađivati studente koji se aktivno uključuju u športsko-natjecateljske aktivnosti. Pitanje statusa i uvjeta studiranja vrhunskih i kategoriziranih športaša studenata potrebno je sustavno riješiti na nacionalnoj razini.

Potporna studentskom športu koju daju vodstva pojedinih sveučilišta ili veleučilišta nije uvijek zadovoljavajuća i često je minimalna ili tek formalna. Ne želeći u ovom trenutku implicirati rješenja, moguće je prepoznati pozitivan primjer Sveučilišta u Zagrebu koje je osnovalo Ured za šport pri Sveučilištu, putem kojega s gotovo 1.000.000,00 kn godišnje izravno financira šport studenata na Sveučilištu u Zagrebu. Osim toga, količina financijskih sredstava u cijelom sveučilišnom športu u našoj zemlji neprimjereno je niska. Financije u ovom trenutku predstavljaju ozbiljan otežavajući čimbenik daljnjemu razvoju sveučilišnoga športa u Republici Hrvatskoj. Financiranje nije sustavno riješeno i tek je nekoliko primjera sveučilišta ili veleučilišta koja su u svojim proračunima predvidjeli stavku za športske aktivnosti studenata. Studentski šport potrebno je tretirati kao sastavni dio i mjeru kvalitete

studentskoga života. U tom smislu potrebno je razmotriti mogućnosti i razviti učinkoviti način trajnoga i sustavnoga financiranja studentskoga športa od strane studentskih centara.

Športske aktivnosti studenata ne smatraju se dijelom standarda studiranja. Ta činjenica osobito se očituje u osiguravanju materijalno-tehničkih osnova, tj. objekata za razvoj športa na pojedinim sveučilištima. Uz studentske kantine, domove, prostore za kulturu i razonodu studenata, športski objekti za potrebe studentskoga športa se ne tretiraju kao sastavni dio osiguravanja minimalnih standarda studiranja.

5. SMJERNICE RAZVOJA

Školski šport

Nakon analize stanja te navedenih otvorenih pitanja i problema u školskome športu, jasno je kako su školskom športu u Republici Hrvatskoj potrebne korjenite promjene. Prije svega potrebno je jasno definirati ciljeve i zadaće školskoga športa. Da li se školski šport želi organizirati po uzoru na, recimo Sjedinjene Američke Države, pa da on bude u punom smislu riječi, temelj sveukupnoga športa u Republici Hrvatskoj, ili se želi školski šport organizirati na način da se svim onim učenicima koji se inače ne bave športom u športskim klubovima, omogući bavljenje športom u školama na jednoj, kvalitativno nižoj razini. Ili se možda želi napraviti neki miješani sustav.

Stoga je potrebno osigurati i u budućim strateškim dokumentima razvoja hrvatskoga športa uvažiti sljedeće smjernice na području školskoga športa:

- **potrebno je jasno i precizno definirati ciljeve i zadaće školskoga športa;**
- **potrebno je zakonski preciznije šolski šport u RH;**
- **potrebno je prilagoditi obrazovni sustav Republike Hrvatske ciljevima i zadaćama školskoga športa;**
- **potrebno je učenicima omogućiti sustavan i organiziran trenažni proces unutar školskoga športskoga društva;**
- **potrebno je propisati mjere koje će stručnim kadrovima omogućiti zapošljavanje, ili stalno ili honorarno, u sustavu školskoga športa te osigurati dovoljno financijskih sredstava za angažiranje novih stručnih kadrova;**
- **potrebno je poboljšati sustav natjecanja školskih športskih društava;**

- potrebno je definirati tko, koliko i na koji način može sudjelovati na školskim športskim natjecanjima;
- potrebno je povećati broj natjecanja i broj natjecateljskih dana u školskom športu;
- potrebno je, za svu zainteresiranu djecu od 1. do 4. razreda osnovne škole, uvesti programe univerzalne športske škole;
- potrebno je uvesti registar školskih športskih društava te registar članova školskih športskih društava;
- potrebno je svu djecu koja pohađaju program univerzalne športske škole uvesti u bazu podataka koja će sadržavati sve relevantne podatke o njima, a koji će kasnije biti na korist njima samima i svim čimbenicima športa u Republici Hrvatskoj;
- potrebno je kvalitetnije riješiti pitanje financiranja školskih športskih društava, odnosno školskih športskih saveza;
- potrebno je uskladiti susatv natjecanja s međunarodnim sustavima školskih natjecanja, a prije svega sa sustavima unutar Europske unije;
- potrebno je izgraditi školske športske dvorane u svim onim školama koje nemaju svoju školsku športsku dvoranu te obnoviti školske športske dvorane koje nisu dovoljno kvalitetne.

Šport na visokim učilištima

U budućim strateškim dokumentima razvoja hrvatskoga športa treba uvažiti sljedeće smjernice na području športa na visokim učilištima:

- potrebno je jasno definirati položaj i ulogu studentskoga športa unutar akademske zajednice, kao i unutar samoga sustava športa;
- potrebno je stvoriti uvjete za povećanje broja studenata uključenih u športske i tjeleovježbene aktivnosti;
- potrebno je sustavno i cjelovito riješiti pitanja statusa i uvjeta studiranja studenata športaša i poticajnim mjerama djelovati na športaše da se u većem broju uključuju u visokoškolsko obrazovanje;
- potrebno je na svakom pojedinom sveučilištu i veleučilištu osnovati Ured za šport pri Rektoratu odnosno Dekanatu svih sveučilišta i veleučilišta u Hrvatskoj;

- **potrebno je regulirati rad stručnih kadrova, njihovo financiranje te rad u studentskom športu propisati kao obvezu nastavnicima tjelesne i zdravstvene kulture koji su zaposleni na visokim učilištima;**
- **potrebno je sustavno regulirati pitanja financiranja športa na visokim učilištima, znatno povećati financijske iznose za potporu studentskom športu te pronaći nove izvore financiranja športa na visokim učilištima;**
- **potrebno je da sva sveučilišta i veleučilišta u svoje razvojne i prostorne planove uključe športske objekte namijenjene studentskom športu.**

Mirna Andrijašević

ŠPORTSKA REKREACIJA (ŠPORT ZA SVE)

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Nacionalna krovna organizacija športske rekreacije u Hrvatskoj je Hrvatski savez športske rekreacije „Šport za sve“ (HSŠR), koji je članica Hrvatskog olimpijskog odbora (HOO). HSŠR osnovan je 1991. godine i od tada redovito, tradicionalno svake godine organizira i provodi niz športsko-rekreacijskih priredaba, aktivnosti, konferencija, tečajeva, natjecanja i manifestacija radi razmjene iskustava, upoznavanja s novim programima te u svrhu promocije i širenja suradnje u Hrvatskoj i na međunarodnom planu. HSŠR je članica Svjetske organizacije „Šport za sve“ TAFISA-e (*Trim and Fitness International Sport for All Association*, započela s radom 1960.) koja obuhvaća više od 160 zemalja članica. HSŠR je član Europske federacije športa radnika i poduzeća (EFCS) i Europske konfederacije Šport – zdravlje (CESS). Uloga HSŠR je kreiranje globalne strategije športske rekreacije na nacionalnoj razini, međunarodna suradnja sa sličnim asocijacijama te poticanje razvoja regionalnih i gradskih programa športske rekreacije na području Hrvatske.

Programima „Športa za sve“ temeljni je cilj unaprijediti zdravlje stanovništva. Savez športske rekreacije „Šport za sve“ utemeljen je na direktno i indirektno mjerljivim društvenim i ekonomskim pokazateljima. Stoga bi vrednovanje i izvori financiranja trebali biti u skladu s interesom društvene zajednice koja se temelji na brizi o općem zdravlju stanovništva (tjelesnom, psihičkom, socijalnom, mentalnom) u skladu s potrebama.

Lokalni savezi športske rekreacije „Šport za sve“ trebali bi imati vlastitu strategiju, projekte i izvore financiranja za poticanje športsko-rekreacijskih programa u različitim društvenim sferama. Neophodan je menadžment koji će na različitim razinama, u okviru kratkoročnih i dugoročnih ciljeva, razvijati, postaviti i provoditi konkretne programe u praksi. Također, primjenom športsko-rekreacijskih programa s ciljem očuvanja zdravlja stanovništva te strategijom prevencije, posebice oboljenja vezanih uz način života u tehnološki razvijenom društvu, provode se različiti načini poticanja stanovništva na bavljenje športskom rekreacijom. Savezi trebaju surađivati s lokalnim strukovnim i sličnim udrugama interes kojih je unapređenja zdravlja svih članova društvene zajednice.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

Športska rekreacija dobila je širu društvenu ulogu, a time i strateške smjernice organiziranoga djelovanja u razvijenim zemljama Europe i svijeta, nakon drugoga svjetskoga rata. Brojne organizacije, utemeljene na brizi o zdravlju čovjeka, kvalitetnom aktivnom odmoru u slobodno vrijeme i nizu komplementarnih sastavnica vezanih za dobrobit čovjeka, dobile su masovno obilježje i danas predstavljaju visoku razinu svijesti kako pojedinca tako i cijeloga društva.

Športska rekreacija građana danas je masovna pojava u mnogim zemljama svijeta. Iako najčešće vlade pojedinih zemalja ne sudjeluju izravno u organiziranju, financiranju ili vođenju športske rekreacije svojih građana, one ipak vode računa o tome koliko i kako se građani bave športskom rekreacijom te strateškim dokumentima određuju ciljeve i smjernice njena daljnjeg razvoja. Športsku rekreaciju smatraju bitnim čimbenikom određenja kvalitete života, zdravlja i radne učinkovitosti svojih građana, što u konačnici snažno utječe na državu u cjelini.

Zamjetno je da su zemlje Europske unije, svjesne važnosti zdravlja i radne učinkovitosti građana, sve više usmjerene na poticanje ulaganja u razvoj i kvalitetu djelovanja na području športske rekreacije. O tome svjedoče mnogi razvojni projekti, strateški dokumenti, objavljeni znanstveni članci i publikacije u kojima je u epicentru očuvanje i unaprjeđenje zdravlja kao posljedica programiranoga i kontroliranoga tjelesnoga vježbanja. Sigurno je da će zbog načina života i hipokinezije, koja je obilježje suvremenoga društva, u budućnosti ovo područje primijenjene kineziologije postajati sve važnije.

Sudjelovanje u programima tjelesnoga vježbanja u zemljama Europske unije

Procjenjuje se da se više od polovine stanovnika zemalja Europske unije bavi športom ili športskom rekreacijom u 700.000 športskih klubova ili izvan njih (The Helsinki Report on Sport, 1999). U razdoblju od 2003. godine do danas Europska komisija je naručila i financirala tri istraživanja stavova i navika građana Europske unije koji se dijelom ili u cijelosti odnose i na tjelesnu aktivnost: *Physical Activity* (2003), *The Citizens of the European Union and Sport* (2004) i *Health and Food* (2006). Navedena istraživanja su referentna, prezentirani podatci su statistički valjani i predstavljaju službene podatke za Europsku uniju.

Prema tim istraživanjima u 2004. godini 38% građana Europske unije (25 zemalja članica) je izjavilo da se športom ili športskom rekreacijom bavi barem jedanput tjedno. Rezultati su se značajno razlikovali od zemlje do zemlje. Tako je u Finskoj 75%, a u Švedskoj 72% stanovništva prakticiralo športske ili športsko-rekreativne aktivnosti barem jednom tjedno. Značajno iznad europskoga prosjeka bili su Danska (60%), Irska (53%) i Nizozemska (52%). Najniži postotci zabilježeni su u Mađarskoj (20%), Portugalu (22%), Slovačkoj (24%) i Grčkoj (26%). Istim istraživanjem je utvrđeno da se čak 57% Grka, 58% Talijana, 60% Mađara i 66% Portugalaca nikada ne bavi športom ili športskom rekreacijom (The Citizens of the European Union and Sport, 2004).

Istraživanje provedeno 2006. godine, pod nazivom *Health and Food*, za nas je interesantno jer se u njemu našla i Hrvatska kao zemlja kandidat za ulazak u Europsku uniju. Nažalost, dobiveni podatci nisu nimalo ohrabrujući. Naime, čak 59% ispitanika u Hrvatskoj je izjavilo da se u proteklih 7 dana nije bavilo nikakvom športsko-rekreacijskom aktivnošću i po tome držimo neslavno prvo mjesto u Europskoj uniji ispred Portugala (54%) koji je do tada prednjačio po postotcima neaktivnoga stanovništva u svim istraživanjima. U Europskoj uniji je ukupno 36% neaktivnoga stanovništva, a najmanji postotak bilježi Finska sa tek 17% ispitanika koji su odgovorili da u posljednjih 7 dana nisu sudjelovali ni u kakvim športsko-rekreacijskim aktivnostima.

Velika Britanija

Vlada Velike Britanije, odnosno, njihov Ured za strategije je 2002. godine izradio i objavio dokument pod nazivom *Game Plan: a strategy for delivering Government's sport and physical activity objectives*. Radi se o strateškom dokumentu koji utvrđuje smjernice i ciljeve za razvoja športa i športske rekreacije u Velikoj Britaniji do 2020. godine, kao i projekte i programe koji će se provoditi u ostvarivanju tih ciljeva, njihove nositelje i uvjete za njihovo provođenje. U opsežnu dokumentu Vlada Velike Britanije je postavila dva glavna strateška cilja. Prvi glasi: značajno povećanje broja ljudi koji se bave športom i tjelesnim vježbanjem, prije svega zbog zdravstvenih dobrobiti i zaustavljanja porasta troškova koje država ima uslijed prevladavajućega sedetarnoga načina života. Konkretno, zacrtano je da se nizom mjera i aktivnosti do 2020. godine postigne da oko 70% stanovništva Velike Britanije umjereno tjelesno vježba barem 30 minuta dnevno pet puta tjedno.

Francuska

Nacionalni program pod nazivom „Sport Pour Tous“ donijela je i francuska vlada s ciljem omogućavanja svem francuskom stanovništvu pristup športskim objektima i bavljenje športsko-rekreacijskim aktivnostima. Sustav francuskoga športa je jedan od najcentraliziranijih športskih sustava u Europskoj uniji i država ima snažan utjecaj i financijsku odgovornost, osobito na području športske rekreacije. Masovno sudjelovanje u športsko-rekreacijskim programima u Francuskoj ima istaknut zdravstveni aspekt, a Francusko vijeće za šport pozornost je usmjerilo i na osobe s posebnim potrebama te pokušava športsko-rekreacijske aktivnosti u Francuskoj učiniti svima dostupnim. Danas većina gradskih i općinskih centara u Francuskoj ima bazen i gradske, odnosno općinske športsko-rekreacijske centre.

Sjedinjene Američke Države

Američki sustav športa ne poznaje športsko-rekreacijske klubove ili društva poput onih u Europi. Šport je uglavnom usmjeren na srednje škole i sveučilišta te profesionalne športske klubove. Vrlo su male šanse građana da se uključe u organizirano bavljenje športom odnosno športskom rekreacijom izvan tih okvira. Tek javni parkovi i otvoreni prostori pružaju mogućnosti za aktivnosti poput trčanja u prirodi (jogging), klizanja, američkoga nogometa ili softballa. Vrlo je malo športsko-rekreacijskih organizacija u javnom sektoru. Veći dio stanovništva nakon završetka obrazovanja ne sudjeluje ni u kakvim športskim odnosno športsko-rekreacijskim aktivnostima. Postoje iznimke poput tenisa ili golfa, međutim, one se vrlo često povezuju s privatnim klubovima visokih članarina. Posljednjih 20-30 godina došlo je i do nagloga povećanja brige za zdravlje, no radi se također o ponudama komercijalnih tvrtki poput fitness centara i sl. Radi se, dakle, o elitističkom pristupu športu i športskoj rekreaciji. To se odražava na sustav američkoga športa i športske rekreacije kojima dominiraju privatni sektor i komercijalne usluge.

Jedno od područja koje je doživjelo nagli porast jesu športsko-rekreacijske aktivnosti koje Amerikanci nazivaju eko-športom. Radi se o aktivnostima kao što su planinarenje, rafting i terenski biciklizam koji doživljavaju nagao razvoj proteklih godina.

Australija

Dostupni statistički podatci i podatci savezne vlade govore da se 90% australskoga stanovništva bavi nekom tjelesnom aktivnošću u slobodno vrijeme. U navedene aktivnosti ubrajaju i hodanje, biljar ili odlazak na ples. Oko 30.000 različitih športskih klubova okuplja oko 6,5 milijuna aktivnih članova te tako možemo ustvrditi da jedan od tri Australca sudjeluje u nekoj organiziranoj športsko-rekreacijskoj aktivnosti. Australija športu pristupa vrlo sustavno. O tome nam svjedoči i velik broj strateških dokumenata koji uređuju pojedina pitanja iz područja športske rekreacije i športa na saveznoj razini i na razini pojedinih država. Na saveznoj razini strategija razvoja australskoga športa, pod nazivom *A More Active Australia*, je usmjerena na 4 područja: *vrhunski šport*; *šport za sve*; *upravljanje športom (sport management)* i *borba protiv dopinga u športu*. Strategija je izrađena na temelju brojnih kvantitativnih pokazatelja iz brojnih istraživanja, kao i na temelju evaluacije učinaka prethodnih strategija. Prioriteti su: uključivanje što većeg broja stanovnika u športsko-rekreacijske aktivnosti, uz razvoj vrhunskoga športa i ostvarenje vrhunskih športskih rezultata na međunarodnim natjecanjima (*A More Active Australia*, 2001).

Japan

Japanska je vlada 1999. godine donijela dokument pod nazivom *Sports Promotion Basic Plan* (Osnovni plan za promidžbu športa) s osnovnim ciljem da se što više građana uključi u športsko-rekreacijske aktivnosti. Prema statističkim podatcima, vrlo se malo Japanaca nakon završenoga obrazovanja nastavlja baviti športskim i športsko-rekreacijskim aktivnostima. Navedenim dokumentom je postavljen strateški cilj: 50% odraslih građana trebalo bi se baviti športsko-rekreacijskim aktivnostima barem jedanput tjedno.

No, Japanci su relativno daleko od ispunjavanja zadanoga cilja, a najveću zapreku predstavlja tradicionalnost japanskoga društva, nenaviknutoga na društveni angažman. Stoga je ranije navedenim dokumentom kao prvi zadatak u ostvarivanju navedenoga cilja postavljeno osnivanje športsko-rekreacijskih društava i izgradnja što više multifunkcionalnih športsko-rekreacijskih objekata u svim jedinicama lokalne uprave i samouprave. Takvih je društava u ovom trenutku u Japanu vrlo malo i ispunjenje plana vidi se tek u naznakama.

3. ANALIZA STANJA ŠPORTSKE REKREACIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Športska rekreacija, ili prije toga tjelovježba, građana u Hrvatskoj imala je sličan razvojni put kao i u zemljama zapadne Europe sve do kraja II. svjetskoga rata. U bivšoj državi, kao i u ostalim socijalističkim zemljama, masovno sudjelovanje građana u športsko-rekreacijskim programima snažno je proklamirano i financijski podupirano. Osamostaljenjem Republike Hrvatske društva za športsku rekreaciju i radnička športsko-rekreacijska društva znatno gube svoju dotadašnju važnost i građani se danas športskom rekreacijom dominantno bave individualno.

Prepoznavši važnost redovitoga tjelesnoga vježbanja svojih građana, Republika Hrvatska je donošenjem novoga Zakona o športu (NN, 71/06) odredila da Nacionalni program športa, kao strateški dokument razvoja športa, koji donosi Sabor RH, prioritetno mora definirati programe stvaranja uvjeta za rekreacijsko bavljenje športom radi zaštite i poboljšanja zdravlja građana uz programe stvaranja uvjeta za bavljenje športom u odgojno-obrazovnom sustavu i programe stvaranja uvjeta za postizanje vrhunskih rezultata hrvatskih športaša na međunarodnim natjecanjima.

Uključenost građana u športsko-rekreacijske programe i tjelovježbene aktivnosti

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, u Hrvatskoj je u 2009. godini djelovalo 4.165 športskih udruga (uključujući i udruge za športsku rekreaciju) koje su okupljale ukupno 284.365 članova ili tek oko 6% građana. Hrvatski savez za športsku rekreaciju svojim je aktivnostima u 2009. godini obuhvaćao svega oko 5.500 aktivnih članova ili oko 0,15% stanovništva. U povremenim športsko-rekreacijskim aktivnostima, koje nisu kontinuirana karaktera (Svjetski dan športa, Svjetski dan pješaćenja i dr.), sudjeluje više tisuća građana Hrvatske. Dakako, u toj statistici nedostaju građani koji se športskom aktivnošću bave individualno, izvan organiziranoga sustava športske rekreacije – športa za sve. Takvih je, prema procjeni autora, najviše 10% do 15% od ukupnoga stanovništva Hrvatske. Navedeni podatci su jedini dostupni u ovom trenutku i moguće je na temelju njih, s izvjesnom rezervom, izvesti zaključke o malom broju građana Republike Hrvatske koji se bave športsko-rekreacijskim vježbanjem.

Kadrovi za potrebe športske rekreacije

Trener, prema Zakonu o športu (NN, 71/06, čl. 9. st.1), uz poslove programiranja i provođenja športske pripreme i športske poduke, programira i provodi i programe športske rekreacije. Trener športske rekreacije mora imati stručnu spremu najmanje na razini trenera prvostupnika. S obzirom na to da u ovome trenutku ne postoji sustav osposobljavanja kadrova u športskoj rekreaciji u ustanovama za osposobljavanje kadrova na temelju programa za stjecanje licencije krovnih svjetskih ili europskih udruženja, točka 1. stavka 3. članka 9. Zakona o športu ne primjenjuje se na područje športske rekreacije.

Zakon predviđa i nižu razinu stručnih poslova u športu koje obavljaju osobe osposobljene za rad u športu (voditelji, instruktori i sl.). Takvom osobom u športskoj rekreaciji smatra se osoba koja provodi športsku rekreaciju građana, a osposobljena je za taj rad u ustanovama za osposobljavanje kadrova u športu, s time da športsku rekreaciju građana može provoditi samo na temelju programa koji je izradila i čiju provedbu nadzire osoba koja ima najmanje stručnu spremu propisanu za trenera prvostupnika (Zakon o športu, NN71/06, čl. 10). Navedeno se odnosi na manje složene stručne poslove u športskoj rekreaciji koje može obavljati i niže kvalificirana osoba, tj. voditelji rekreacije koji ne planiraju niti programiraju programe športske rekreacije, već ih samo provode prema planu i programu koji je izradila osoba s najmanje stručnom spremom trenera prvostupnika trenera športske rekreacije koja i nadzire provođenje programa.

Minimalna Zakonom propisana stručna sprema, odnosno osposobljenost za programiranje i provođenje programa športske rekreacije u Hrvatskoj temeljno se stječe na dva načina: školovanjem na visokoškolskim institucijama iz područja kineziologije i osposobljavanjem putem tečaja koje provodi Hrvatski savez športske rekreacije „Šport za sve“ u suradnji s Hrvatskom olimpijskom akademijom.

Za potrebe rada na području športske rekreacije na Kineziološom fakultetu u Zagrebu i Splitu školuju se kadrovi na svim razinama. Osim temeljne djelatnosti diplomiranih kineziologa, koja se odnosi na rad u nastavi (predškolske ustanove, škole i fakulteti), kineziolozi imaju mogućnost odabira modula tijekom studiranja koji ih kvalificira za rad u kineziološkoj rekreaciji. Magistar kineziologije (petogodišnji studij) sa završenim modulom kineziološke rekreacije može provoditi sve stručne i znanstveno-stručne poslove za potrebe športske rekreacije. To podrazumijeva 4 razine rada na području športske rekreacije:

- Planiranje i programiranje globalne strategije športske rekreaciji na razini gradova, regija i šire, a temelji se na nizu elemenata znanstveno-stručnoga, ekonomskoga i političkoga djelovanja, na područjima od interesa za stanovništvo, na turističkim područjima od interesa za turiste i na specifičnim područjima u suradnji s ministarstvima i sl.
- Upravljanje, planiranje i programiranje športske rekreacije na razinama športsko-rekreacijskih društava i poduzeća (različitih profila).
- Neposredan rad sa sudionicima, programiranje za različite potrebe i ciljeve (transformacijski i specifični programi).
- Organizacija, upravljanje i provedba najraznovrsnijih sadržaja i aktivnosti športske rekreacije.

Na razini prvostupnika stručnjak športske rekreacije može provoditi stručne poslove na području športske rekreacije, a to podrazumijeva:

- kreiranje i provedbu programa vježbanja,
- kreiranje i provedbu sadržaja športske rekreacije u različitim uvjetima, u raznim športskim objektima, fitnes centrima i na otvorenomu,
- organizaciju različitih športsko-rekreacijskih aktivnosti.

Tablica 1. Stručnjaci u športskoj rekreaciji

OSNOVNE SKUPINE STRUČNJAKA U ŠPORTSKOJ REKREACIJI		
UPRAVLJAČKO - ORGANIZACIJSKI STRUČNJACI	STRUČNI KADROVI	PRATEĆI KADROVI
predsjednik	dipl.kineziolozi/prof.TZK/dipl. organizatori kin. rekreacije	suci/volonteri
glavni i stručni tajnici	viši org. rekreacije/viši trener spec. sp.rek/ viši trener sp. rek./prvostupnik sp.rek.	novinari
organizatori/programeri/voditelji	kineziterapeut/terapeut (u wellnessa)	informatičari
menadžeri	liječnici spec. športsko-rek. medicine/nutricionisti	voditelji objekata i opreme
administrativno osoblje	stručnjaci s tečajem	ostalo osoblje

Osim stručnih kadrova (tablica 1), u športskoj su rekreaciji zastupljeni volonteri, osobito pri organiziranju manifestacija, festivala ili različitih športsko-rekreacijskih natjecanja.

Strukture sudionika/korisnika programa i sadržaja športske rekreacije

Športska rekreacija obuhvaća stanovništvo svih dobi, koji provodeći određenu tjelesnu aktivnost brinu o svojim psihofizičkim sposobnostima, a time doprinose zdravlju u širem smislu. Športska je rekreacija organizirana aktivnost koja tjelesnim vježbanjem, kretanjem i športskim aktivnostima omogućuje čovjeku da se kvalitetno razvija i održava svoje sposobnosti na optimalnoj razini tijekom života. Planiranje, organiziranje i redovita provedba športske rekreacije tijekom života predstavlja higijenu psihofizičkih sposobnosti i karakteristika nužnih za funkcioniranje organizma. Stoga je za svakoga čovjeka važno u što ranijoj životnoj dobi usvojiti navike redovitoga tjelesnoga vježbanja (tablica 2).

Tablica 2. Struktura korisnika/sudionika športske rekreacije

DJECA I MLADI	ODRASLE OSOBE	STARIJE OSOBE
predškolska dob	djelatnici različitih struka	mlađa starija dob
mlađa školska i starija školska dob	osobe s povećanom tjelesnom masom	srednja starija dob
Srednjoškolska dob	osobe s povećanim rizikom za različita oboljenja	starija starija dob
djeca s teškoćama u razvoju		
studenti	specifične skupine (radno zahtjevni poslovi: vojska, vatrogasci i sl.)	osobe s invaliditetom
osobe s invaliditetom	osobe s invaliditetom	

4. OTVORENA PITANJA I PROBLEMI NA PODRUČJU ŠPORTSKE REKREACIJA

Trenutačno stanje ne zadovoljava objektivne potrebe društva za programima i sadržajima športske rekreacije. Prema procjenama autorice, tek je 10-15% populacije uključeno u redovite (organizirane ili individualne) oblike tjelesnoga vježbanja, za razliku od nekih zemalja EU gdje je udio aktivnih građana uključenih u redovito tjelesno vježbanje već niz godina veći od 50%, a u skandinavskim zemlje udio premašuje i 70%. Navedeni podatci su za Hrvatsku alarmantni i poražavajući te upućuju na nužnost hitnoga uključivanja svih raspoloživih snaga u športu i športskoj rekreaciji ne bi li se postojeće stanje promijenilo.

1. Problem koji ukazuje na veću potrebu brige o građanima. Hrvatska je među prvim zemljama, u odnosu na članice EU, po broju dana bolovanja na godinu; također, Hrvatska je u vrhu po korištenju antidepresiva; nadalje, Hrvatska bilježi visoku razinu socijalnih problema u mladima različite etiologije. Broj umrlih od srčanožilnih bolesti je u porastu, povećava se broj odraslih pretilih i odraslih osoba s povećanom tjelesnom masom, a osobito zabrinjava trend

porasta prekomjerne tjelesne težine u djece. Povećava se i broj oboljelih od dijabetesa tipa 2. Broj nezadovoljnih, zabrinutih osoba prevladava u našem društvu, a potiču ga i redovite medijske informacije koje, izgleda, funkcioniraju isključivo u negativnom kontekste te doprinose općoj zabrinutosti i nesigurnosti. Sve to ukazuje na porast problema koji bi se primjenom pravilne strategije koja uključuje i programe športske rekreacije mogli znatno ublažiti i prevenirati. Pitanje svijesti o važnosti redovite i pravilne tjelesne aktivnosti, stvaranje pozitivnih navika treba ugrađivati od najranijeg djetinjstva, a danas dostupni sadržaji zabave u slobodno vrijeme lako odvuku pažnju od suštinskih vrijednosti. Pitanje je društva, odgovornih osoba, nositelja različitih strategija, projekata i koncepcija koliko će željeti sagledati problem, prihvatiti ga i pokrenuti se u cilju njegova rješavanja, a to znači i dugoročno ulaganje u prioritetne potrebe svojih stanovnika. Neke su zemlje EU (Danska) provele mjere uvođenja svakodnevne nastave tjelesne i zdravstvene kulture radi prevencije pretilosti u djece. U nekim se zemljama, poput Švicarske, osigurava športsko-rekreacijski sadržaj po izboru u slobodnom vremenu kao obvezan, osobito za djecu i mlade. Dakle, u Hrvatskoj je nužno revidiranje stanja društvenih potreba za športsko-rekreacijskim programima na lokalnoj i široj društvenoj razini. Moguć je istraživački (eksperimentalni) pristup koji bi omogućio stručnjacima i znanstvenicima primjenu kvalitetnih programa i njihova vrednovanja.

2. Problem se odnosi na ponudu privatnoga sektora koji je prepoznao primarno ekonomski interes u pružanju usluga najraznovrsnijih programa športske rekreacije, no njihovi sustav rada ne poštuju temeljne kriterije provedbe športsko-rekreacijskih aktivnosti. Više je problema koji se trebaju istaknuti: Bilo koji programi športske rekreacije koji nude i predviđaju transformaciju, strukturalnu promjenu ljudskih sposobnosti i osobina (korekcija tjelesne mase, promjena aerobnoga statusa, različite promjene) podliježe preciznim pravilima koja podrazumijevaju evidenciju svih bitnih sastavnica takvoga programiranoga procesa. U praksi se odgovornost za eventualne rizike i kontraindikacije prebacuje isključivo na korisnika usluga, što je nedopustivo. Površnost i estetski dojam (sposobnost tehničke izvedbe programa, popularno ime i sl.) u praksi često zamjenjuje stvarnu vrijednost i kvalitetan pristup, tako da možemo tvrditi da brojni programi u praksi, koje provode nedovoljno stručne osobe, imaju brojne kontraindikacije i nose rizik od ozljeda i ozbiljnih zdravstvenih problema. Izgleda da tehnička roba ima bolje sustave nadzora (sistematičnost, evidenciju, dijagnostiku, kontinuiranost) nego čovjek. Rješenja takvih problema može

donijeti jedino kineziološka struka u suradnji zakonodavcem i poslodavcem. Valja formirati strategiju reguliranja provedbe zakona i specifičnih odredaba vezanih za poštovanje kriterija struke, a u interesu korisnika i pružatelja usluga.

5. SMJERNICE RAZVOJA ŠPORTSKE REKREACIJE U HRVATSKOJ

Savez za športsku rekreaciju treba imati dinamičan pristup koji bi se usklađivao s potrebama stanovništva za različitim oblicima tjelesne aktivnosti (poduka različitih športskih aktivnosti, provođenje redovitih programa vježbanja i športskih aktivnosti, permanentna edukacija stručnjaka, procjenjivanje i primjenjivanje novih programa športske rekreacije, organiziranje različitih oblika natjecanja, promoviranja i organiziranje rasprava (okruglih stolova) o potrebama stanovnika i sl).

Struktura saveza športske rekreacije treba se temeljiti na organizaciji vezanoj za:

- **planiranje i programiranje športsko-rekreacijskih aktivnosti,**
- **povezivanje sa strukovnim i sličnim organizacijama,**
- **povezivanje s različitim poduzećima,**
- **umrežavanje sudionika rekreacije i stručnjaka u društvima športske rekreacije,**
- **povezivanje s centrom za dijagnostiku (pri HOO-u ili športskom savezu),**
- **razrađivanje programa prema ciljanim skupinama,**
- **razrađivanje programa prema aktualnim potrebama (prevencija: pretilosti, osteoporoze, kardiovaskularnih bolesti, bolesti sustava za kretanje, psihičkih problema i sl),**
- **podjelu programa prema mjestu izvođenja (zatvoren prostor, aktivnosti na otvorenom),**
- **podjelu programa prema vremenu i učestalosti (redoviti programi, povremeni – sezonski programi, prigodni programi i sl),**
- **godišnji informativni bilten provedenih aktivnosti i aktivnosti u najavi,**
- **provedbu tematskih predavanja, seminara i sl.**

Gradski savez športske rekreacije treba predstavljati jezgru struke koji će imati informacijsku bazu stručnjaka, njihovu razinu kvalifikacije i iskustva u praksi. Savez bi trebao pokrivati sve aktivnosti na području športske rekreacije za potrebe svih stanovnika, što podrazumijeva povezivanje s institucijama koje trebaju programe, sadržaje i stručnjake.

Također, neophodna je suradnja s nacionalnim i gradskim institucijama i organizacijama koje se brinu o zdravlju stanovništva kako bi zajedničkim projektima ostvarivali zadane ciljeve.

Privatni sektor, koji pruža usluge športske rekreacije, neophodno je povezati sa Savezom športske rekreacije. Za sve programe koji imaju transformacijska obilježja potrebno je provesti inicijalni pregled i dijagnostiku sudionika. Time se poštuju temeljna načela struke, a s druge strane se omogućuje kvalitetno programiranje i praćenje provedb programa. Preveliki broj komercijalnih programa, površan i nedosljedan pristup narušava ugled struke i stručnjaka na tome području. Poslodavci su često, iz ekonomskih razloga, skloni improvizaciji pa nerijetko osobe bez stručnih kvalifikacija izvode s korisnicima bilo redovite programe ili programe za potrebe turista. U Hrvatskoj je neophodno kreirati strateške dokumente koji će djelovati na uređenje sustava rada u športskoj rekreaciji u svim društvenim sferama, a čiji će nositelji biti stručni kadrovi. Stoga je potrebno:

- **definirati i odrediti tko i pod kojim uvjetima te s kojim kompetencijama može obavljati stručne poslove u športskoj rekreaciji**
- **definirati instituciju ili upravljački centar koji će na jednom, centralnom mjestu imati podatke o stručnom osoblju koje može provoditi različite oblike rada u športskoj rekreaciji**
- **pohranjivati u istoj instituciji podatke o korisnicima/sudionicima športske rekreacije**
- **definirati pod kojim uvjetima i tko može obavljati poslove školovanja kadrova za potrebe športske rekreacije**
- **imenovati tim u instituciji koji bi vrednovao i nove programe na tržištu, a nose naziv športsko-rekreacijski program**
- **na nacionalnoj razini uvesti sustav licenciranja osoba i programa športske rekreacije**
- **uspostaviti sustav permanentnoga usavršavanja stručnih kadrova koji rade u športskoj rekreaciji.**

Dragan Milanović i Zrinko Čustonja

VRHUNSKI ŠPORT

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Osnovna podjela športa je na vrhunski ili selektivni šport i šport za sve ili masovni odnosno neselektivni šport. Vrhunskim, odnosno selektivnim športom bave se pojedinci koji zadovoljavaju stroge selekcijske kriterije, što znači da potencijalni športaši moraju pokazati visoku razinu sposobnosti i osobina za bavljenje vrhunskim športom. Na području vrhunskoga športa vrijede posebna pravila i tehnologija rada koja nije prihvatljiva na području neselektivnoga športa. Za razliku od svih drugih sustava, vrhunski šport karakterizira: izrazita usmjerenost prema maksimalnom razvoju čimbenika koji utječu na postizanje športskoga rezultata, selektivnost u odabiru onih kojima je namijenjen, profesionalizacija većine njegovih sudionika (športaša, trenera, sudaca i ostalih športskih djelatnika) te specifična tehnologija pripreme, provedbe i kontrole trenažnoga procesa. Zbog svojega naglašenoga natjecateljskoga karaktera i atraktivnosti, vrhunski šport privlači znatnu javnu i medijsku pažnju. Karakteristike vrhunskoga športa, koje ga razlikuju od drugih sustava športa, upućuju na potrebu prihvaćanja njegove specifičnosti i važnosti, uvažavanja njegove autonomije i značaja za cjelokupni budući razvoj sustav športa. Području vrhunskoga športa dijelom mogu pripadati i vrhunski šport osoba s invaliditetom, školski šport i šport na visokim učilištima te vojni šport. Međutim, kako su navedeni sustavi športa cjelovito obrađeni u zasebnim poglavljima, u ovome poglavlju pozornost će biti posvećena vrhunskom profesionalnom, klupskom i reprezentativnom športu.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

Vrhunskim športom na svjetskoj razini upravljaju međunarodne športske federacije zasebno za svaki šport. U ovom trenutku postoji više organizacija u koje su udružene međunarodne športske federacije. Najveća i najutjecajnija takva organizacija jest *SportAccord* koja je do travnja 2009. godine djelovala pod nazivom *General Association of International Sports Federations (GAISF)*. *SportAccord* je krovna organizacija međunarodnih

federacija olimpijskih i neolimpijskih športova te organizacija koje rukovode i organiziraju natjecanja na pojedinim područjima športa (npr. Igre Commonwealtha, Mediteranske igre, Paraolimpijske igre, Gimnazijade, Univerzijade, Svjetske vojne igre i sl.). Djeluje kao forum koji okuplja sva relevantna svjetska športska tijela. Jedan od glavnih ciljeva joj je okupljanje međunarodnih športskih federacija i organizacija te pružanje podrške u njihovu radu, poticanje i olakšavanje razmjene informacija i iskustava kao i pružanje stručne pomoći federacijama i organizacijama na pojedinim područjima. *SportAccord* je cilj promocija svojih članova i povećanje njihove vidljivosti u svjetskim okvirima. Njegova misija je zadržati ovlasti i autonomiju svojih članova, promicanje bliskijih veza između svojih članova i svih športskih organizacija, koordinacija i zaštita zajedničkih interese te prikupljanje, provjera i širenje informacije. *SportAccord* ima više od 100 članica međunarodnih športskih saveza i organizacija. Surađuje s Međunarodnim olimpijskim odborom, a svi hrvatski nacionalni športski savezi, koje je priznao Hrvatski olimpijski odbor, moraju biti članovi jedne od članica *SportAccorda*.

Kao savezi različitih međunarodnih športskih federacija također djeluju i Savez međunarodnih športskih saveza ljetnih olimpijskih športova (Association of Summer Olympic International Federations, ASOIF), Savez međunarodnih športskih saveza zimskih olimpijskih športova (Association of International Olympic Winter Sports Federations, AIOWF) i Savez međunarodnih športskih saveza priznatih olimpijskih športova (Association of the IOC Recognised International Sports Federations, ARISF).

Na međunarodnoj razini najutjecajnija športska organizacija jest Međunarodni olimpijski odbor (International Olympic Committee, IOC), iako je njegovo djelovanje ograničeno na organiziranje olimpijskih igara i promociju olimpizma.

Za potrebe ove studije, a zbog prostornih ograničenja, izabrali smo predstaviti tek nekoliko zemalja svijeta i njihova iskustva na području vrhunskoga športa.

Sjedinjene Američke Države (SAD)

Sjedinjene Američke Države, kao primjer jednoga od najrazvijenijih i najuspješnijih športskih sustava svijeta, usmjerene su s jedne strane na elitni i visoko komercijalizirani sustav profesionalnoga športa koji je organiziran u nekoliko športova (košarka, američki nogomet, bejzbol, hokej na ledu i nogomet), a s druge strane na snažno razvijeni sustav školskoga i sveučilišnoga športa koji predstavlja bazu profesionalnom, ali i američkom

olimpijskom športu. Za razliku od europske i hrvatske tradicije klupskoga športa, američki sustav vrhunskoga športa ne prepoznaje športske klubove kao temelj ustroja športa. Profesionalni klubovi nemaju svoj klupski pomladak, a za športase se natječu tzv. draftiranjem (eng. *draft*, javne dražbe) putem kojih dovode najtalentiranije športase, najčešće s američkih sveučilišta, ali i iz inozemstva. Profesionalni klubovi se natječu u tzv. „zatvorenim“ ligama u kojima, za razliku od europske tradicije, ne postoji sustav horizontalne povezanosti u smislu ispadanja u nižu ili ulaska u višu ligu na temelju ostvarenih športskih rezultata. Osim navedenih timskih športova, najpopularniji individualni profesionalni športovi su golf, tenis, atletika i automobilizam. SAD je decentralizirano društvo i pitanja organiziranja i upravljanja športom prepuštena su federalnim državama. Na nacionalnoj razini SAD ne izdvajaju financijska sredstva za šport, a rezultat toga je dominacija privatnoga sektora i komercijalnih usluga u športu. Američki športasi su najuspješniji olimpijci s osvojenih 16% svih medalja sa zimskih i ljetnih igara od 1896. godine, ispred Rusije (Rusko Carstvo, Sovjetski Savez, Rusija), koja je osvojila oko 11% i njemačkih športasa koji su osvojili oko 10% medalja.

Australija

Jedna od najuspješnijih športskih zemalja svijeta s obzirom na odnos broja osvojenih medalja i broja stanovnika je Australija. To je rezultat izrazito promišljenoga, planskoga i sustavnoga pristupa športu. Australija svoj razvoj športa već više od 30 godina temelji na strateškom pristupu razvoju športa i na jednom od najnaprednijih i najrazvijenijih sustava športske znanosti. Od 60-ih godina 20. stoljeća Australija primjenjuje nacionalni program razvoja športa „Aussie šport“ koji se detaljno razrađuje nizom strateških dokumenata na federalnoj i državnim razinama. Središnja institucija koja organizira i provodi znanstveno-istraživački, stručni i nastavno-obrazovni rad u australijskom športu je Australijski institut za šport koji je osnovan 1980. godine. Institut je središnja institucija zadužena za odabir i razvoj športskih talenata koje vodi do najviših športskih postignuća. Institut je jedna od najkvalitetnijih znanstveno-nastavnih športskih institucija na svijetu na kojoj se školuju visokokvalificirani športski treneri i ostali kadrovi, provode složeni dijagnostički postupci, treninzi vrhunskih športasa i športskih ekipa te suvremena športska rehabilitacija. Institut ima svoje podružnice u australijskim saveznim državama. U oko 30.000 športskih klubova u Australiji aktivnih članova je oko 6,5 milijuna, odnosno oko 1/3 ukupnoga stanovništva. Od

1992. godine australijski športaši su osvojili ukupno 221 medalju na ljetnim Olimpijskim igrama, što u odnosu na broj od 20 milijuna stanovnika predstavlja 1 medalju na oko 90.000 stanovnika. Hrvatski športaši su u tom razdoblju osvojili 17 medalja odnosno 1 medalju na oko 267.000 stanovnika.

Europske zemlje

Od najuspješnijih europskih športskih zemalja treba izdvojiti Njemačku, Finsku, Veliku Britaniju, Mađarsku, Bugarsku i Francusku. Sustav i organizacija športa u većini europskih zemalja, uz manje izuzetke, je slična hrvatskoj praksi. Ono što znatno razlikuje sustav vrhunskoga športa u većini europskih zemalja i u Hrvatskoj jest činjenica da su mnoge od njih prije 15 do 20 godina pitanjima vrhunskoga športa počele pristupati s analitičkoga, strateškoga znanstveno-stručnoga stajališta. Najveći broj zemalja Europske unije ima izrađene i implementirane strategije razvoja športa na nacionalnoj razini. U tom smislu ističemo Veliku Britaniju, Finsku i Bugarsku čije su vlade izradile niz analiza i studija koje su pretočene u strateške dokumente razvoja športa. Velika Britanija i Finska svoj razvoj športa temelje na uključivanju velikoga broja građana u redovite programe športskih aktivnosti (Finska i do 80%, Velika Britanija oko 50%), planskoj i sustavnoj izgradnji športske infrastrukture, razvoju školskoga i sveučilišnoga športa, vrhunskom sustavu školovanja športskih djelatnika i uskoj suradnji znanstveno-istraživačkih institucija i nacionalnih športskih saveza. Francuska i Mađarska su zemlje Europske unije čije vlade, u odnosu na druge zemlje, najviše financijskih sredstava ulažu u šport. Mađarska s oko 10,2 milijuna stanovnika je od 1992. do danas osvojila 95 medalja na ljetnim Olimpijskim igrama, odnosno 1 medalja dolazi na oko 107.000 stanovnika (oko 2,5 puta više nego Hrvatska), što je svrstava u sam svjetski vrh, odmah uz Australiju. Bugarska, pak, s dugom tradicijom ostvarivanja vrhunskih športskih rezultata do 90-ih godina čini snažne napore za vraćanje u svjetski športski vrh, a svoj razvoj temelje na tehnologiji športskoga treninga koju su razvijali dugi niz godina u okvirima nacionalnih športskih znanstvenih i obrazovnih institucija. Njemačka posljednjih 10-ak godina, iako je i dalje u samom svjetskom vrhu, bilježi pad u raspodjeli svjetskih športskih uspjeha. Ta činjenica zabrinjava njemačke športske dužnosnike i posljednjih nekoliko godina njemački športski sustav se reorganizira.

3. ANALIZA STANJA VRHUNSKOGA ŠPORTA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Bez pretenzija da je ovom trenutku moguće pružiti cjelovitu analizu postojećega stanja vrhunškoga športa u RH, smatramo kako postoje određeni pokazatelji o stanju u hrvatskom športu koje, sa stajališta donošenja smjernica budućega razvoja, ne treba zaobići.

Športaši

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku (DZS) u Hrvatskoj je 2009. godine djelovalo 4.165 športskih udruga koje su okupljale ukupno 284.365 športaša. Od toga broja športašica je bilo oko 19% odnosno 53.504. Znači da je u Hrvatskoj, na svim razinama natjecanja i u svim športskim granama, uključujući i aktivnosti Hrvatskoga sveučilišnoga športskoga saveza, Hrvatskoga paraolimpijskoga odbora, Hrvatskoga športskoga saveza gluhih, Hrvatskoga saveza športske rekreacije, Hrvatskoga školskoga športskoga saveza i drugih, u šport bilo uključeno tek 6,4% ukupne populacije građana Republike Hrvatske (tablica 1).

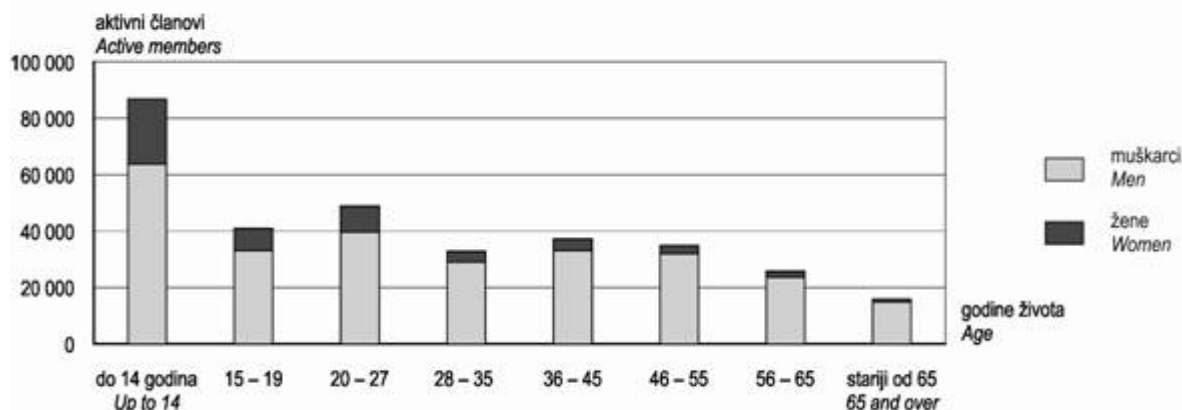
Tablica 1. Broj športskih udruga i aktivnih članova u 2009. godini (DZS, 2010)

Broj športskih udruga	Aktivni članovi		
	ukupno	muškarci	žene
4.165	284.365	230.861	53.504

Tablica 2. Dobna struktura aktivnih članova športskih udruga u 2009. godini (DZS, 2010)

Godine života															
Do 14 godina		15 – 19		20 – 27		28 – 35		36 – 45		46 – 55		56 – 65		stariji od 65	
svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene
85.974	22.874	40.546	7.816	46.427	9.097	28.201	3.757	30.122	4.027	25.135	2.878	17.450	2.040	10.510	1.015

Grafički prikaz 1. Dobna struktura aktivnih članova športskih udruga u 2009. godini (DZS, 2010)

U dobnoj strukturi članova športskih udruga u 2009. godini (tablica 2 i grafički prikaz 1) oko 71% čine djeca i građani do 35. godine života odnosno ukupno njih 201.148. Najmanje članova športskih udruga je među građanima starijima od 65 godina. Najviše članova ima u skupini do 14 godina (26,9 %), u skupini 15-19 godina ima 12,7 % članova, u skupini 20-27 godina 15,1 %, u skupini 28-35 godina 10,2 %, u skupini 36-45 godina 11,5 %, u skupini 46-55 godina 10,8 %, a u skupini 56 do 65 godina ima 8,0 % članova.

Od športova najviše članova imaju nogometni klubovi s oko 75.000 članova, odnosno u nogomet je uključeno oko 27% svih aktivnih članova športskih udruga u RH¹. Procjenjuje se da u gradu Zagrebu oko 40.000 djece u dobi do 18 godina sudjeluje u raznim športskim aktivnostima odnosno da je oko 23% mladih do 19 godina uključeno u športske aktivnosti. Navedeni pokazatelji, uz metodološka ograničenja, i bez komparativne analize ipak dopuštaju zaključak o malom broju građana koji su uključeni u aktivnosti športskih udruga. Na temelju navedenih podataka koji su jedini dostupni u ovom trenutku teško je procijeniti koliko je članova športskih udruga uključeno u športska natjecanja i koje razine natjecanja, tako da je nemoguće iznijeti preciznije podatke o trenutačnom broju vrhunskih športaša u Republici Hrvatskoj.

Hrvatski olimpijski odbor je razvio sustav skrbi o mladim i perspektivnim hrvatskim športašima koji su potencijalni kandidati za olimpijske igre i mogući osvajači medalja na međunarodnoj razini. Razvojni programi za športaše obuhvaćaju kontinuirano programsko praćenje športaša koji prolaze razvojni put od Programa I. do Programa IV.:

- Program potpore športašima mlađih dobnih kategorija (Program I, 12. – 16. godina radi prepoznavanja i razvoja mladih, talentiranih športaša)
- Programi posebne skrbi o mladima (Program II, 16. do 20. godina individualni i ekipni športovi)
- Program potpore kvalitetnih športaša (Program III, 20. do 26. godina je potpora športašima koji su na prijelazu iz juniorske u seniorsku vrstu radi zadržavanja što većeg broja kvalitetnih športaša u sustavu aktivnog bavljenja športom)

¹ Prema podacima Hrvatskog nogometnog saveza registriranih nogometaša u Hrvatskoj je 118.316 od čega 650 profesionalaca, a 74.153 mladih nogometaša (www.hns-cff.hr) Prema podacima Državnog zavoda za statistiku nogometaša u dobi do 19. godina ima ukupno 40.055.

- Program sufinanciranja športaša u predolimpijskom kvalifikacijskom ciklusu (Program IV, predstavlja potporu športašima radi postizanja športskog rezultata za odlazak na olimpijske igre)

Programima se osiguravaju sredstva za: dodatne pripreme i natjecanja te najam športskih objekata, športske stipendije (određeni programi), korištenje športskih objekata, nabavu športske opreme i rekvizita, testiranja, vitaminizaciju i dopunsku prehranu, zdravstvenu skrb i osiguranje i zdravstveno osiguranje. Tijekom 2010. godine razvojnim programima za športaše bilo je obuhvaćeno oko 280 športaša, za što je u proračunu HOO-a bilo osigurano oko 9,5 milijuna kuna.

Potrebno je posebno istaknuti problem vezan uz školovanje športaša. Naime iz ranije navedenih podataka razvidno je se broj djece i mladih uključenih u šport naglo smanjuje nakon 14. godine života, što se poklapa s razdobljem početka srednjoškolskoga obrazovanja. Provedene analize pokazuju da je razdoblje srednje škole kritično razdoblje tijekom obrazovanja s obzirom na to da najveći broj športaša tijekom srednjega školovanja odustaje od športske karijere i/ili obrazovanja. Navedeni problem je više zastupljen u športašica. Najčešći uzrok koji je nemogućnost uspješnoga ispunjavanja odnosno spajanja školski i športskih obveza. Uz to je vezan i problem nedostatka kvalitetne komunikacije i suradnje između škole i športskoga kluba, odnosno suradnje škola (razrednik, učenik-športaš) – športski klub (trener) – roditelj(i), osobito u dijelu koji se odnosi na izradu plana uvjeta i pomoći koje bi pridonijele usklađivanju obveza u nastavi i športu. Hrvatskoj nedostaju specijalizirane srednje škole koje bi skrbile o mladim športašima i nudile fleksibilne obrazovne programe usklađene sa zahtjevima športa, što bi otvorilo mogućnost kvalitetnijega obrazovanja športaša i nastavak karijere i nakon završene športske karijere. Također je primijećeno da je mali broj vrhunskih športaša (kategoriziranih športaša prema kategorizaciji Hrvatskoga olimpijskoga odbora) uključen u visokoškolsko obrazovanje.

Kada je riječ o smjernicama razvoja vrhunskoga športa, svakako je potrebno u razmatranje uključiti i analizu demografskih procesa koji imaju dugoročne posljedice na razvoj svih područja društva. Prema umjerenim procjenama hrvatskih demografskih stručnjaka, između 2004. i 2051. ukupan broj stanovnika Republike Hrvatske smanjiti će se s oko 4.473.000 na oko 3.673.000 odnosno za oko 17,9%. Broj mladih (0-14 godina) smanjit će se za čak 30,2%. Strukturno gledano, do 2051. godine udio mladih u ukupnom stanovništvu iznosio bi 14,5%. Smanjenje broja mladih za oko 30% u sljedećih 40 godina i sustavu športa u

Republici Hrvatskoj nameće potrebu poduzimanja vrlo hitnih i jasno određenih koraka i traži kvalitetne odgovore na veći broj pitanja želi li se zadržati dosegnuta razina športskih ostvarenja (Grizelj, Akrap 2006).

Športski klubovi i nacionalni športski savezi

S obzirom na dostupne izvore, postoje različiti podatci o broju športskih klubova u našoj zemlji. U Registru udruga Republike Hrvatske, broj udruga koje pod glavnom djelatnošću imaju upisanu športsku djelatnost je čak 14.842 odnosno oko 35% svih nevladinih udruga u Republici Hrvatskoj. Taj podatak treba uzet s velikom rezervom. Naime, Registar je organiziran tako da ne prepoznaje športske klubove koji sudjeluju u sustavima natjecanja nacionalnih športskih saveza od udruga koje se bave športskom djelatnošću, ali nisu u sustavu športskih natjecanja (npr. Društvo Kustošijanaca koje je registrirano za skupljanje povijesne građe u Kustošiji i njegovanje športske tradicije Kustošije). Nadalje, u Registru su upisane sve udruge koje su osnovane, ali ne postoji mogućnost izdvajanja onih udruga koje više ne djeluju ili su ugašene odnosno u Registru se nalaze upisane i udruge koje više ne postoje i ne djeluju.

Prema procjenama Hrvatskoga olimpijskoga odbora, broj športskih klubova prelazi brojku od 7.000. Međutim, i taj podatak valja uzeti s rezervom.

Kao najvjerodostojniji podatak o broju športskih klubova u ovom trenutku smatramo jedini službeni podatak koji nam je dostupan, a to je podatak Državnoga zavoda za statistiku prema kojemu je u 2009. godini bilo 4.165 športskih udruga odnosno športskih klubova. Iako je i taj podatak potrebno uzeti s dozom opreza, možemo ga smatrati podatkom koji je najbliži realnom stanju broja športskih klubova. Prema njemu najviše klubova, njih čak 1.044 ili oko 25% od ukupnoga broja klubova, ima u nogometu. Od ostalih športskih igara najviše klubova je u rukometu (185 klubova), košarci (147), odbojci (107) i vaterpolu (37 klubova). Od ostalih športova velik je broj teniskih (181), kuglačkih (147), karataških (133), auto-moto (132), stolnoteniskih (125) i streljačkih (109) klubova. Na području grada Zagreba djeluje oko 700 športskih klubova.

U tim klubovima različite dužnosti (predsjednika, članova izvršnoga odbora, tajnikai i članova ostalih tijela udruga) obavlja ukupno 17.372 ljudi. Najveći dio njih, 17.137 ili 98,6% svoje dužnosti obavlja volonterski, dok je njih svega 238 ili 1,4% profesionalno zaposlenih.

Tablica 3. Dužnosnici u športskim klubovima (Državni zavod za statistiku, 2010)

	Športski dužnosnici	
	volonteri	profesionalci
športske udruge	17.137	235

Sukladno članku 24. stavku 1. Zakona o športu (Narodne novine, 71/06. i 150/08.), profesionalni status ima onaj športski klub koji je osnovan radi obavljanja športske djelatnosti sudjelovanja u športskom natjecanju ako ima sklopljene ugovore o profesionalnom igranju s više od 50% registriranih športaša u seniorskoj konkurenciji u odnosu na broj prijavljenih športaša za natjecateljsku godinu na listi koju vodi odgovarajući nacionalni športski savez ili ako ispunjava uvjete za stjecanje profesionalnoga statusa sukladno pravilima odgovarajućega nacionalnoga športskoga saveza. Profesionalni športski klubovi mogu biti organizirani kao športske udruge ili kao športska dionička društva. Profesionalni športski klubovi obvezno se upisuju u Registar profesionalnih športskih klubova koji vodi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Sa 31. prosincem 2010. godine u registar profesionalnih športskih klubova upisana su 23 kluba iz dva športa – nogometa (18) i košarke (5). Profesionalni nogometni klubovi su sljedeći: NK Zagreb, NK Inter Zaprešić, HNK Rijeka, NK Varaždin, NK Osijek, NK Cibalia, NK Hrvatski dragovoljac, NK Slaven, HNK Šibenik, NK Hajduk š.d.d., NK Međimurje, NK Dinamo, NK Istra 1961, NK Zadar, NK Croatia Sesvete, NK Lokomotiva, NK Karlovac i RNK Split. Profesionalni košarkaški klubovi su sljedeći: KK Zadar, KK Cibona, KK Zagreb, KK Cedevita i KK Split. Drugi športski klubovi nisu ispunili uvjete za upis u Registar profesionalnih športskih klubova.

Osim NK Hajduka, koji je preoblikovan i danas djeluje kao trgovačko društvo, svi ostali športski klubovi u RH, ustrojani su i registrirani kao udruge građana.

Iako se često u športskoj i široj javnosti čuju problemi s kojima se susreću mnogi klubovi u financiranju svojih potreba u ovom trenutku, a bez dubljih analiza i pokazatelja sustava financiranja športa, gotovo je nemoguće iznijeti ozbiljnije ocjene stanja financiranja športskih klubova u Republici Hrvatskoj. Športski klubovi se dominantno financiraju iz sredstava lokalnih proračuna odnosno članarina i sponzorstava.

U Hrvatski olimpijski odbor udruženo je 38 nacionalnih športskih saveza olimpijskih športova, 32 nacionalnih športskih saveza neolimpijskih športova te 10 nacionalnih športskih saveza sa statusom pridruženih ili privremenih članova. Većina njih financirana je putem

Hrvatskog olimpijskog odbora iz sredstava redovnog programa namijenjenih nacionalnim športskim savezima, članicama HOO-a za pripreme reprezentacija i reprezentativaca, zatim za njihove nastupe na svjetskim i europskim prvenstvima, svjetskim i europskim kupovima, službenim međunarodnim natjecanjima i domaćim prvenstvima. Ovim sredstvima također se sufinanciraju sjednice i članarine svjetskim i europskim športskim asocijacijama, kao i materijalni troškovi i naknade za administrativne poslove u savezima.

Športski treneri

Iako je područje trenera i ostalih stručnih kadrova u športu detaljnije obrađeno u posebnom poglavlju, pitanja trenera u vrhunskom športu i njihove kvalitete rada, stručnosti, razine školovanja, kompetencija, sustava licenciranja i cjeloživotnoga obrazovanja osobito su važna. Stručne poslove u športskim klubovima 2009. godine obavljala je ukupno 12.574 osoba. Osobito zabrinjava činjenica da čak 5.244 ili 41,7% osoba koje su obavljale stručne poslove u športu nema nikakvu razinu stručne spreme ili osposobljenosti za obavljanje tih poslova. Također, vrlo je zabrinjavajući i podatak da ih 11.217 ili 89,2% stručne poslove u športu obavlja volonterski odnosno da nisu zaposleni. Iako postoji značajan broj ljudi, naročito na nižim razinama natjecanja i u manje atraktivnim športovima, koji stručne poslove u športu uistinu obavljaju volonterski, postoji opravdana sumnja da je najveći dio trenera za svoj posao ipak honoriran, ali da se radi o tzv. sivoj zoni u kojoj se honorari ne uplaćuju transparentnim putem već na druge načine koji nisu uvijek u skladu sa zakonskim propisima.

Hrvatski olimpijski odbor je razvio program sufinanciranja rada trenera. Razvrstanih u 3 kategorije: vrhunski, kvalitetni i treneri mlađih dobnih skupina, sufinancirao se rad ukupno 67 trenera u 2010. godini. Na temelju ugovora o radu u Zagrebačkom športskom savezu angažirano je tek oko 200 trenera profesionalaca u oko 700 športskih klubova. Pored njih, procjenjuje se da je putem ugovora o radu sa športskim klubovima angažirano još oko 50 profesionalnih trenera. Također, putem honorarnog rada u Zagrebačkom športskom savezu angažirano je još oko 1000 trenera. Zabrinjava podatak da oko 25% trenera s ugovorom o radu u Zagrebačkom športskom savezu ima tek srednju stručnu spremu, tj. ne ispunjavaju uvijete za obavljanje stručnih poslova u športu propisanih Zakonom o športu. (Puhak, 2006)

Navedeni osnovni podatci o trenerima, odnosno nepostojanje detaljnijih podataka i analiza onemogućuju kvalitetnije zaključke o kvaliteti rada, razini školovanja i društveno-socijalnom statusu trenera u vrhunskom športu Republike Hrvatske.

Selekcija vrhunskih športaša

Proces selekcije u vrhunskom športu, u smislu odabira nadarenih pojedinaca koji bi mogli postići visoke športske rezultate, treba provoditi sustavno, dovoljno rano i u vrijeme kada je u potencijalnih športaša moguće, s visokom pouzdanošću, utvrditi ključne antropološke karakteristike važne za uspjeh u pojedinom športu ili disciplini. Danas se u Hrvatskoj selekcija budućih športaša ne provodi na egzaktni i znanstveno utemeljen način. Vrlo često športaši slučajno ulaze u šport ili izabiru športsku granu koja nije ono što najbolje odgovara njihovim sposobnostima, znanjima i potencijalima. Nažalost, ne postoji sustav koji bi na nacionalnoj razini omogućio cjelovit obuhvat djece i dijagnostiku njihovih sposobnosti radi stvaranja pretpostavka za prepoznavanje športskih talenata.

Športske škole

Športske škole i univerzalne športske škole predstavljaju organizirani oblik bavljenja športskom aktivnošću djece, a mogu biti organizirane u predškolskim ustanovama, osnovnim školama, športskim klubovima i drugim institucijama. U njima se provode programi vježbanja i učenja s ciljem višestranoga psihosomatskoga razvoja i stjecanja različitih motoričkih znanja i vještina. Danas gotovo svi športski klubovi provode neki oblik športske škole. Nažalost, vrlo često, klupske športske škole nisu ustrojene na način koji bi jamčio visoko organizirani i stručni trenažni proces. S najmlađim športašima, u pravilu, rade treneri početnici ili nedovoljno stručni treneri, a klubovi znatno više pozornosti i financijskih sredstava posvećuju seniorskim ekipama.

Tehnologija športske pripreme

Tehnologiju športske pripreme čine kvalitetan sustav treninga, natjecanja i mjera oporavka. Svaka faza športskoga razvoja treba se odlikovati jasno definiranim kriterijima i standardima trenažnoga rada, odgovarajućim brojem i razinom natjecanja te primjerenim metodama oporavka. Domaći stručnjaci i znanstvenici moraju jasnije definirati zakonitosti transformacijskih procesa u športu, a naročito u športu mladih, koji će omogućiti sigurno aktualiziranje genetičkih potencijala športaša. Na tom se području, vrlo često nekritički koriste recepti kojih se treneri sjećaju iz svojega osobnoga športskoga razvoja ili su im preporučeni bez osobitoga stručnoga ili znanstvenoga potkrepljenja. Treneri nedovoljno razlikuju tehnologiju rada s mladima i tehnologiju rada s već formiranima vrhunskim

športašima. Događa se da mladi športaši, zbog pogrešnoga pristupa, u seniorsku kategoriju ulaze s nepotpunim znanjima i s nepotpuno razvijenim bazičnim i specifičnim motoričkim sposobnostima. Tako su mnogi od njih ostvarili vrhunske rezultate u juniorskim i mlađim dobnim kategorijama, ali u seniorskom uzrastu su ostali tek na pragu vrhunškoga športa i nisu ostvarili svoje potencijale.

Prečesto treneri koji nisu dovoljno stručni ili pod pritiskom kluba odnosno saveza prerano forsiraju športske talente na postizanje vrhunskih rezultata već u juniorskim kategorijama. Ubrzavanje športskoga razvoja mladoga športaša radi probitka športskoga kluba ili trenerova osobnoga probitka može ugroziti budući razvoj vrhunškoga športaša.

4. OTVORENA PITANJA I PROBLEMI VRHUNSKOGA ŠPORTA

Hrvatska športska javnost i institucije koje se bave osposobljavanjem i školovanjem stručnih kadrova za potrebe športa suočene su s izuzetnom složenošću problema upravljanja, organiziranja i stručnoga djelovanja u ovoj važnoj društvenoj djelatnosti. U tom smislu mogu se prepoznati otvorena pitanja i problemi vrhunškoga športa koje bi budućim strateškim dokumentima trebalo uspješno prevladati. Među mnogim aktualnim problemima športa u Hrvatskoj, ovom prigodom navest će se samo nekoliko osnovnih:

1. Čini se da položaj športa u društvu nije još uvijek jasno i nedvosmisleno određen. To se posebice odnosi na bolje određenje profesionalnoga i amaterskoga športa, vrhunškoga športa i športa za sve, a isto tako i školskoga i sveučilišnoga športa.
2. U Hrvatskoj se još uvijek nedovoljno promiče važnost bavljenja športom djece i mladeži. Premalo je djece i mladih uključeno u organizirano bavljenje športom u školskom i klupskom sustavu.
3. Zakonska regulativa na području suvremenoga športa još uvijek je nepotpuna i nisu pronađena najbolja zakonska rješenja za određeni broj vitalnih pitanja. Poseban problem predstavlja kašnjenje u izradi podzakonskih akata kojima se trebaju podrobnije upotpuniti Zakonom donesene odredbe tako da osiguraju dinamičniji razvoj športa u cjelini.
4. Količina novčanih sredstava nije dovoljna da osigura efikasno funkcioniranje svih segmenata športa u smislu Zakona o športu, ali što je posebice važno, razdioba i tih sredstava je katkada nepravilna.

5. Broj kvalificiranih stručnih kadrova u hrvatskom športu ne zadovoljava. U hrvatskom je športu angažirano previše osoba koje obavljaju stručne poslove čak bez elementarne stručne osposobljenosti. Važan problem je što ne postoji podzakonski akt koji bi jasno definirao stručne poslove i stručne kadrove koji bi te stručne poslove mogli obavljati. Nerijetko se događa da i najsloženije stručne poslove u športu obavljaju potpuno nekompetentne osobe.
6. Selekcija budućih športaša i mreža sustava športskih škola u školskom ili klupskom sustavu nedovoljna je i manjkava.
7. Mreža športskih objekata na lokalnoj i regionalnoj razini nije riješena na zadovoljavajući način. Zatvorenih i otvorenih športskih objekata je malo i često su nedostupni najširoj populaciji za njezine športske i športsko-rekreacijske aktivnosti. Postoje, doduše, sredine koje su pitanje športskih objekata riješile uspješnije od drugih, no, potrebno je naglasiti da broj i kvaliteta športskih objekata u Hrvatskoj predstavljaju značajan ograničavajući čimbenik za provođenje kvalitetnih športskih programa.
8. Najveće slabosti u tehnologiji športske pripreme djece, mladih i odraslih športaša ogledaju se u nedovoljnoj količini trenažnoga rada, neredovitoj i nekvalitetnoj dijagnostici stanja treniranosti te nedovoljnoj primjeni sredstava oporavka pod vodstvom kvalificiranih kadrova.
9. Suradnja s međunarodnim športskih institucijama i asocijacijama ne zadovoljava jer je još uvijek premalo pojedinaca (športaša i športskih dužnosnika) uključeno u rad međunarodnih športskih saveza i udruga.
10. Pitanju školovanja športaša od osnovne škole do fakulteta nije posvećena dovoljna pažnja. Vrhunski športaši prerano prekidaju s redovitim školovanjem i upisuju se u razne oblike dopisnoga školovanja koje uglavnom ne osigurava potrebnu razinu srednjoškolskoga znanja.
11. U hrvatskom športu još uvijek ne postoji najbolji način primarne zaštite športaša i kontinuirano praćenje njihova zdravstvenoga statusa na razini kluba i športskoga saveza, kao ni na razini lokalne športske zajednice. Nedovoljan je broj školovanih specijalista športske medicine i medicine rada i športa, a tamo gdje ti kadrovi i postoje, nisu utvrđeni jasni uvjeti njihova zapošljavanja.

12. Stručni nadzor nad radom u športu osigurava kvalitetnije provođenje trenažnoga procesa, sustava natjecanja i poduzetih mjera oporavka športša. Danas se on uopće ne provodi, pa se zbog toga i javljaju slučajevi koji odudaraju od zakonskih odredaba u smislu kompetencije stručnih kadrova, zdravstvene zaštite športša i kvalitetne tehnologije treninga u športskim klubovima.

5. SMJERNICE RAZVOJA VRHUNSKOGA ŠPORTA

Osnovna svrha ovoga dijela projektnoga zadatka je da ukaže na mogućnosti prevladavanja navedenih problema i otvorenih pitanja vrhunskoga športa u RH. Za cjelovito određivanje smjernica razvoja hrvatskoga športa potrebna je realna procjena aktualne situacije (ocjena postojećega stanja) te definiranje ciljeva koji se žele ostvariti u budućnosti (vizija) sa svrhom postizanja optimalnih športskih postignuća i gospodarskih učinaka hrvatskoga športa u svim njegovim pojavnim oblicima (programske osnove razvoja).

Svjesni navedenoga, članovi Nacionalnoga vijeća za šport smatraju da razvoj u vrhunskom športu, kao najdinamičnijemu i najzahtjevnijemu dijelu športa, treba biti usmjeren na sljedeća područja:

- **uključenje više djece, mladih i odraslih u redovito bavljenje športskim aktivnostima. Osobito je važno uključiti najmanje 2/3 mladih (do 19 godina) u različite športske programe;**
- **selekcije vrhunskih športša – izrada kvalitetnijih kriterija za selekciju budućih športša;**
- **razvoja športskih škola i rada s mladima u športskim klubovima koji mora podrazumijevati visoko organiziran i stručno vođen trenažni proces;**
- **unapređenja tehnologija športske pripreme;**
- **pitanje stručnih kadrova riješiti povećanjem broja zaposlenih tako da stručne poslove u športu mogu obavljati samo osobe s odgovarajućom stručnom spremom. Stimulirati školovanje većega broja potencijalnih športskih trenera i posebno afirmirati sustav školovanja kadrova za organizaciju i upravljanje na području športa;**

- **sustavno planirati mreže športskih objekata. Potrebno je u znatnoj mjeri povećati kapitalne investicije u šport, namijenjene izgradnji športskih objekata te njihovom racionalnom upravljanju i korištenju;**
- **potrebno je povećati proračunski udio u financiranju športa jer se šport u Hrvatskoj ne može bazirati na prihodima od kućanstava kao u nekim razvijenim zemljama. Valja unaprijediti sustav kvalitetnije raspodjele financijskih sredstava te provoditi uspješniju kontrolu. Uvesti sustav poreznih olakšica za ulaganje u športsku infrastrukturu i športske programe. Profesionalnom športu, koji nije u sustavu proračunskoga financiranja, potrebno je zakonskom regulativom omogućiti tržišno djelovanje i poduzetničke programe;**
- **dok se sustavno ne riješi pitanje stručnoga nadzora nad radom u športu, tê poslove trebaju preuzeti stručne komisije pojedinih strukovnih saveza;**
- **školovanju športaša valja pristupiti na puno ozbiljniji način, osnivanjem osnovnih i srednjih škola za športaše ili barem športskih odjela u školama;**
- **potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu športaša sustavnim kontroliranjem zdravlja i provođenjem sistematskih pregleda kojima se mogu spriječiti mogući rizici bavljenja vrhunskim športom;**
- **nakon završetka športske karijere valja i dalje skrbiti o bivšim vrhunskim športašima njihovim uključivanjem u regularne oblike školovanja i zapošljavanja;**
- **znanstveno-istraživačkom radu u športu i primjeni rezultata tih istraživanja treba posvetiti veću pozornost. Budući Centar za istraživanje i razvoj športa moći će ponuditi kvalitetne istraživačke projekte čija rješenja mogu postati važan pokretač razvoja hrvatskoga športa. Valja poticati suradnju i razvijati povjerenje između znanstveno-obrazovnih institucija i športskih klubova, saveza i trenera.**

U mnogim zemljama podastrto je mnoštvo pokazatelja o pozitivnoj društvenoj i ekonomskoj ulozi športa, pa su tu društvenu djelatnost počele tretirati strateškim promišljanjem. Hrvatska ne smije i neće biti iznimka u tom pogledu jer se u nizu športskih

uspjeha hrvatskih športaša može pronaći još puno rezerva koje je potrebno aktivirati, uz puno uvažavanje navedenih temeljnih načela i smjernica razvoja športa u Hrvatskoj.

Ratko Kovačić

ŠPORT OSOBA S INVALIDITETOM

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Savez za šport i rekreaciju invalida Hrvatske osnovan je 8. rujna 1964 godine. Nakon proglašenja Hrvatske samostalnosti Izvršni odbor Saveza za šport i rekreaciju invalida Hrvatske na sastanku održanom 30. kolovoza 1991. godine donio je odluku o obustavi sudjelovanja u radu Saveza za šport i rekreaciju invalida Jugoslavije, te o opozivu delegata u predsjedništvu SSRI Jugoslavije.

Nakon razdruživanja Hrvatskog športskog saveza od SFK Jugoslavije 10. rujna 1991. godine, osnovan je Hrvatski olimpijski odbor u kojem je Savez za šport i rekreaciju invalida Hrvatske jedan od osnivača i punopravna članica. Odlukom Skupštine od 6. svibnja 1993. godine Savez je promijenio ime u Hrvatski športski savez invalida.

Hrvatski športski savez invalida temeljem članka 92. Zakona o športu (NN br. 71/06) 28. listopada. 2006. godine nastavlja djelovanje kao Hrvatski paraolimpijski odbor. Hrvatski športaši samostalno su nastupili prvi puta na Paralimpijskim igrama (PI) u Barceloni 1992. i od tada su redoviti sudionici PI.

Temelj za izradu smjernica razvoja paraolimpijskog športa u RH, je prethodna strategija razvoja športa osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj od 2000. godine, a kojom je zacrtan smjer organizacije i ustroja športa osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Realizirani su glavni ciljevi predmetne strategije, a to je pozicioniranje Hrvatskog paraolimpijskog odbora u Zakon o športu, djelovanje u pravcu izjednačavanje prava športaša s invaliditetom sa športašima bez invaliditeta te organizacija i ustroj Nacionalnih športskih saveza osoba s invaliditetom.

Ovaj materijal postavlja smjernice za izradu cjelokupne strategije športa osoba s invaliditetom koja se treba izraditi. Budući da su neki nacionalni športski savezi osoba s invaliditetom već ustrojeni, potrebno je prvenstveno urediti ovo područje sustava športa osoba s invaliditetom.

Problematika športa osoba s invaliditetom treba biti povezana sa svim dijelovima Strategije športa u RH i na odgovarajući način u toj strategiji definirana.

Predmetna strategija ima za cilj usmjeravanje organizacije i ustroja paraolimpijskog športa u skladu s kretanjima i statusom paraolimpijskog športa na međunarodnom nivou. Pri tome treba primijeniti stečena iskustva u realizaciji ciljeva i zadataka hrvatskog paraolimpijskog športa, a putem definiranja djelovanja svih subjekata u športu osoba s invaliditetom te osigurati uvjete za kvalitetno djelovanje svih subjekata u športu osoba s invaliditetom.

2. ANALIZA STANJA ŠPORTA OSOBA S INVALIDITETOM

Šport osoba s invaliditetom je moćan vid integracije osoba s invaliditetom u društvo. U Zakon o športu u koji je donesen 2006. godine uvršten je Hrvatski paraolimpijski odbor, nacionalni športski savezi osoba s invaliditetom prema vrsti invaliditeta i prema športovima te županijski i gradski športski savezi osoba s invaliditetom, kao i nomenklatura športova koja definira što se smatra športom osoba s invaliditetom

Novim zakonom dolazi do izražaja potreba tranzicije postojećeg sustava športa osoba s invaliditetom u RH. Događa se osnivanje klubova osoba s invaliditetom, što postaje nužnost, jer upravo klub postaje osnovna ćelija sustava športa. To znači da su se dotadašnje postojeće športske udruge i športska društva osoba s invaliditetom morala preustrojiti u športske klubove, odnosno iz jednog športskog društva, nastaje nekoliko športskih klubova, a nekoliko športskih klubova mogu se udružiti u športsko društvo ili športski savez na nivou grada ili na nivou županije.

Novonastale ustrojbene jedinice:

- športski klubovi osoba s invaliditetom po športovima (96 klubova)
- županijski športski savezi osoba s invaliditetom (11 županijskih športskih saveza)
- gradski športski savezi osoba s invaliditetom (8 gradskih športskih saveza)
- nacionalni športski savezi osoba s invaliditetom po športovima (10 saveza)
- nacionalni športski savezi po vrstama invaliditeta (1 savez)

Sveukupno 130 organizacijskih jedinica u športu osoba s invaliditetom, kojima treba pridodati športsko-rekreativna društva osoba s invaliditetom.

Nomenklatura športova HPO – kao posljedica primjene novog zakona o športu, Hrvatski paraolimpijski odbor je izradio nomenklaturu športova kojima se bave osobe s invaliditetom, te koji su priznati na međunarodnom nivou.

Potrebno je definirati koja su obilježja športa, za razliku od raznih športsko-rekreativnih igara kojima se bave osobe s invaliditetom, odnosno, definirati granicu kada igra postaje šport. Nomenklatura športova Hrvatskog paraolimpijskog odbora obuhvaća 43 športa.

Razvojni programi HPO-a unazad 5 godina obuhvatili su više od 2.500 mladih osoba s invaliditetom. To je rezultiralo porastom sudionika na nacionalnim prvenstvima i brojem potencijalnih reprezentativaca. Hrvatski paraolimpijski šport ima preko 100 mladih perspektivnih potencijalnih reprezentativaca u različitim športskim granama.

Kategorizacija športaša provodi se sukladno temeljito razrađenom Pravilniku o kategorizaciji. Športaši su razvrstani u 4 kvalitativne kategorije. Prema stanju prosinac 2010 godine 94 kategoriziranih športaša je raspoređeno po športovima i kategorijama. (tablica 1)

Tablica 1. Kategorizirani športaši paraolimpijskog odbora

Šport	Kategorija				Ukupno
	I.	II.	III.	IV.	
Ukupno	37	30	5	22	94
Kuglanje slijepih	11	2	-	-	13
Plivanje	8	4	1	7	20
Stolni tenis	-	5	2	-	7
Streljaštvo	3	2	-	3	8
Atletika	11	1	-	11	23
Biciklizam	1	-	1	-	2
Dresurno jahanje	1	-	-	-	1
Alpsko skijanje	-	2		1	3
Tenis u kolicima			1		1
Sjedeća odbojka	-	11	-	-	11
Športski ribolov	1	3	-	-	4
Šah	1	-	-	-	1

Ostvareni rezultati

U svojim nastupima na Paraolimpijskim igrama od Hrvatske samostalnosti do danas, Hrvatski športaši osvojili su 9 medalja i to na PI Barcelona (1 medalja) PI Atena(4 medalje) i PI Peking(4 medalje prvi puta 3 zlatne).

- 3 zlatne,
- 1 srebrna,

- 5 brončanih.

U nastupima na Europskim i svjetskim prvenstvima u razdoblju posljednja dva paraolimpijska ciklusa Hrvatski športaši osvojili su medalje kako je navedeno u tablicam 2 i 3.

Tablica 2. Osvojene medalje na europskim prvenstvima osoba s invaliditetom

GODINA	EUROPSKA PRVENSTVA (IPC, INAS FID, IWAS, IBSA, IF)	ZLATO	SREBRO	BRONCA	UKUPNO
2002	1	0	0	0	0
2003	6	0	1	4	5
2004	4	3	3	0	6
2005	10	4	5	2	11
2006	5	3	1	0	4
2007	7	1	3	2	6
2008	5	3	2	1	6
2009	11	10	12	5	27
2010	5	5	5	2	12
SVEUKUPNO	54	29	32	16	77

Tablica 3. Osvojene medalje na svjetskim prvenstvima osoba s invaliditetom

GODINA	SVJETSKA PRVENSTVA (IPC, INAS FID, IWAS, IBSA, IF)	ZLATO	SREBRO	BRONCA	UKUPNO
2002	6	0	2	2	4
2003	5	5	8	8	21
2004	2	0	0	0	0
2005	4	2	1	0	3
2006	13	3	3	4	10
2007	9	10	4	3	17
2008	3	0	0	0	0
2009	10	9	6	3	18
2010	13	5	5	5	15
SVEUKUPNO	65	34	29	25	88

Organizacija na međunarodnoj razini

Krovna organizacija koja rukovodi športom osoba s invaliditetom je Međunarodni paraolimpijski odbor. Članice međunarodnog paraolimpijskog odbora su 165 nacionalnih

paraolimpijskih odbora zemalja sa svih kontinenata, međunarodne športske federacije i 4 međunarodne športske federacije prema vrsti invaliditeta (CP-ISRA, IBSA, INAS-FID, IWAS).

Subjekti u športu osoba s invaliditetom

Subjekti u športu osoba s invaliditetom su:

- Međunarodni paraolimpijski odbor
- Svjetska športska udruženja osoba s invaliditetom prema vrsti invaliditeta
- Svjetska športska udruženja osoba s invaliditetom prema vrsti športa
- Nacionalni paraolimpijski odbor
- Nacionalni športski savezi osoba s invaliditetom
- Športski klubovi osoba s invaliditetom
- Športski klubovi neinvalida
- Nacionalni športski savezi
- Županijski i gradski športski savezi osoba s invaliditetom
- Županijski i gradski športski savezi neinvalida
- Športaši
- Treneri
- Ostalo stručno osoblje (fizioterapeuti, protetičari, pomagači, trkači-pratiteji)

Podjela športa osoba s invaliditetom

Moramo razlikovati nacionalne športske saveze:

- a) prema športovima
- b) prema vrsti invaliditeta.

Nadalje, športove razlikujemo po

- a) načinu natjecanja na:
 - individualne
 - momčadske
- b) prema međunarodnom ustroju na:
 - IPC športove – športovi kojima rukovodi međunarodni paraolimpijski odbor – IPC;
 - Alpsko skijanje
 - Atletika

- Biatlon
- Skijaško trčanje
- Hokey na sanjkama
- Powerlifting
- Streljaštvo
- Plivanje
- Ples u kolicima...
- ISF športove – športovi kojima rukovodi međunarodna športska federacija
 - Streličarstvo (International Archery Federation)
 - Biciklizam (International Cycling Federation)
 - Dresurno jahanje (International Equestrian Federation)
 - Veslanje (International Rowing Federation)
 - Jedrenje (International Association for Disabled Sailing)
 - Stolni tenis (International Table Tennis Federation)
 - Wheelchair Tennis (International Tennis Federation)
- IPSF športove – športovi kojima rukovodi međunarodna športska federacija osoba s invaliditetom
 - Sjedeća odbojka (World Organization for Volleyball for Disabled)
 - Košarka u kolicima (International Wheelchair Basketball Federation)
 - Curling u kolicima (World Curling Federation)
 - Ragbi u kolicima (International Wheelchair Rugby Federation)
- IOSD športove – športovi kojima rukovodi međunarodna invalidska športska federacija prema vrsti invaliditeta
 - Boćanje CP
 - Mali nogomet 7- po strani
 - Mali nogomet 5- po strani
 - Goalball
 - Judo
 - Mačevanje u kolicima

3. OTVORENA PITANJA ŠPORTA OSOBA S INVALIDITETOM

Trenutno stanje ne zadovoljava objektivne potrebe društva za programima i sadržajima športa osoba s invaliditetom. Prema procjenama autora svega je oko 2% osoba s invaliditetom uključeno u športsko rekreativne aktivnosti. Stoga je neophodno prići izradi dokumenta strategije športa osoba s invaliditetom koji treba na dugoročnoj osnovi definirati i postaviti odgovore na slijedeća pitanja:

- a) Ustroj športa na nacionalnoj razini uloge:
 - Športski klubovi osoba s invaliditetom
 - Lokalni i županijski športski savezi osoba s invaliditetom
 - Nacionalni športski savezi osoba s invaliditetom
 - Integracija u športske klubove neinvalida
 - Hrvatski paraolimpijski odbor
 - Razvojni programi
 - Promotivne aktivnosti
- b) Nacionalni program
- c) Međunarodni program
- d) Vrhunski šport
- e) Kategorizacija športaša s invaliditetom
- f) Edukacija stručnih kadrova
- g) Stručni rad u športu osoba s invaliditetom
- h) Financiranje športa osoba s invaliditetom

Kako je navedena problematika u velikom dijelu povezana sa svim dijelovima Strategije športa u RH to je potrebno u svim studijama športa u RH (od b do h) na odgovarajući je način definirati.

4. SMJERNICE RAZVOJA ŠPORTA OSOBA S INVALIDITETOM

Šport, jačajući samodisciplinu i poštenje, ima ogromno značenje trajnog učitelja i odgajatelja te omogućuje kvalitetni rast pojedinca(u uravnoteženom biološkom, emocionalnom i intelektualnom smislu) i njegovoj socijalizaciji(etička komponenta).

Opći ciljevi strategije definiraju se na slijedeći način:

- **Afirmacija športa osoba s invaliditetom.**
- **Specijalistima na nacionalnoj razini omogućiti kreiranje optimalnog sustava za promicanje športa.**
- **Definiranje statusa afirmiranih vrhunskih športaša.**
- **Pomoć slabo razvijenim športskim sredinama u afirmaciji športa.**
- **Definirati financiranje lokalnih, regionalnih i nacionalnih programa športa osoba s invaliditetom.**
- **Unaprijediti školovanje športskih stručnjaka za šport osoba s invaliditetom.**
- **Pomoći Hrvatskom paraolimpijskom odboru i nacionalnim športskim savezima osoba s invaliditetom da samostalno organiziraju športske aktivnosti.**
- **Pomoći u realizaciji projekta Paraolimpijskog športskog centra.**
- **Posebno istaknuti potrebu većeg posvećivanja pažnje mladim osobama s invaliditetom da im se omogući i pruži prilika da odaberu i prakticiraju na kvalitetan i siguran način šport po svojoj želji. Moraju imati mogućnosti natjecanja i pravo da se natječu za najviša športska ostvarenja, ali i pravo da ne budu šampioni.**
- **Definiranje operativne uloge subjekata u športu osoba s invaliditetom**

Definiranje operativne uloge subjekata u športu osoba s invaliditetom

Pri definiranju operativne uloge subjekata u športu osoba s invaliditetom, potrebno je izraditi analizu po športovima koji se provode u RH s prikazom rezultata na SP, EP, PI u posljednje 4 godine.

Temeljem razvrstavanja, svi subjekti u športu osoba s invaliditetom osnovani u HR, moraju imati različit sustav rukovođenja s obzirom kojoj grupi pripadaju, a i njihova uloga u sustavu športa osoba s invaliditetom se razlikuje sukladno tome.

Općenito, uloga svi subjekata u športu osoba s invaliditetom je predviđena Zakonom o športu kao i Statutom HPO-a.

Za svaku od gore navedenih grupa športova, uloga nacionalnih športskih saveza osoba s invaliditetom je jednaka ili vrlo slična u području djelovanja na nacionalnom nivou, Sustav upravljanja športom na domaćem i međunarodnom nivou razlikuje se od športa do športa, ovisno o njegovoj internoj strukturi, razvijenosti te međunarodnoj strukturi.

Osnovna odgovornost i obveza nacionalnih športskih saveza osoba s invaliditetom prema športovima:

- Planiranje aktivnosti svog športa
- Organizacija sustava natjecanja u HR (sukladno općim pravilima HPO-a);
- Razvoj športa u mlađima dobnim kategorijama;
- Suradnja udruženih članica;
- Skrb o kategoriziranim športašima;
- Odabir stručnih osoba za vođenje skrbi o nacionalnoj selekciji - za njihovo imenovanje potrebno je pribaviti odobrenje imenovanja od Hrvatskog paraolimpijskog odbora;

Osnovna raspodjela odgovornosti i obveza Hrvatskog paraolimpijskog odbora u odnosu na nacionalne športske saveze osoba s invaliditetom prema športovima. Osim aktivnosti navedenih u Zakonu o športu i svom Statutu, HPO provodi sljedeće:

- Planiranje aktivnosti cjelokupnog športa;
- Planiranje, definiranje i provođenje paraolimpijskog programa;
- Skrb o nastupu HR-športaša na Paraolimpijskim igrama
- Organizacija i propisivanje sustava natjecanja u HR;
- Skrb o razvoju športa osoba s invaliditetom;
- Suradnja udruženih članica;
- Vođenje evidencije kategoriziranih športaša te izdavanje rješenja o kategorizaciji;
- Predstavlja RH i športa osoba s invaliditeotm u međunarodnim tijelima imenuje predstavnike u međunarodnim tijelima;
- Skrb o nacionalnim selekcijama;
- Izdaje odobrenje za imenovanje stručnih osoba za vođenje skrbi o nacionalnoj selekciji;
- Organizacija međunarodnih natjecanja u Hrvatskoj
- Izdavanje prethodne suglasnosti na sve akte i pravilnike Nacionalnih športskih saveza
- Popularizacija športa osoba s invaliditetom
- Razvoj športa s invaliditetom

U grupi IPC športova – nacionalni športski savezi predstavljaju samostalno organizacijsko tijelo HPO-a koje skrbi o određenom športu isključivo na nacionalnom nivou. Takvi športovi nemaju samostalan vertikalni međunarodni ustroj te sve aktivnosti na međunarodnom nivou moraju obavljati isključivo posredstvom Hrvatskog paraolimpijskog odbora.

- Planiranje aktivnosti svog športa
- Razvoj športa u mlađima dobnim kategorijama;
- Uskladiti aktivnosti svojih članica;
- Organizira i provodi natjecanja osoba s invaliditetom (sukladno pravilima HPO-a);
- Provode registraciju športaša
- Propisuju stegovnu odgovornost športaša i športskih djelatnika
- Promiču stručni rad u športu
- Skrb o kategoriziranim športašima;
- Odabir stručnih osoba za vođenje skrbi o nacionalnoj selekciji - za njihovo imenovanje potrebno je pribaviti odobrenje imenovanja od Hrvatskog paraolimpijskog odbora;

U grupi ISF športova - nacionalni športski savezi predstavljaju samostalno organizacijsko tijelo HPO-a koje skrbi o određenom športu na nacionalnom nivou. Takvi športovi imaju vertikalni međunarodni ustroj ili kroz nacionalni športski savez – član ISF-a, ili kroz

Smatramo nužnim reguliranje odnosa za područje športa osoba s invaliditetom, temeljem sporazuma o suradnji koji sadrži sve relevantne odnose, prava i obveze u cilju nesmetanog funkcioniranja i daljnjeg napretka i razvoja športa osoba s invaliditetom.

Na taj način, nacionalni športski savez osoba s invaliditetom, ILI HPO bi sve aktivnosti na nacionalnom i međunarodnom nivou obavljao samostalno i neovisno od nacionalnog športskog saveza – člana ISF-a a u skladu s pravilima HPO-a.

Aktivnosti koje je potrebno regulirati prilikom izrade strategije

- Ugovor o suradnji s nacionalnim športskim savezom – šport se samostalno razvija i razvija odnos s nacionalnim športskim savezom
- Samostalna organizacija natjecanja državnog nivoa u skladu s propisima HPO

- Ukoliko nema nacionalnog športskog saveza osoba s invaliditetom, odnos se regulira ugovorom na relaciji HPO – nacionalni športski savez (neinvalida)

U grupi IPSF športova – nacionalni športski savezi predstavljaju samostalno organizacijsko tijelo HPO-a koje skrbi o određenom športu na nacionalnom nivou. Takvi športovi imaju vertikalni međunarodni ustroj te sve aktivnosti na međunarodnom nivou mogu obavljati (u ovoj fazi) isključivo posredstvom Hrvatskog paraolimpijskog odbora.

U grupi IOSD športova – nacionalni športski savezi predstavljaju samostalno organizacijsko tijelo koje skrbi o određenom športu na nacionalnom nivou. Takvi športovi nemaju samostalan vertikalni međunarodni ustroj, a sve aktivnosti na međunarodnom nivou moraju obavljati isključivo posredstvom Hrvatskog paraolimpijskog odbora ili nacionalnog športskog saveza prema vrsti invaliditeta – ukoliko je isti član međunarodne športske asocijacije prema vrsti invaliditeta.

Da bi gore navedeni ustroj mogao djelovati u svakodnevnoj praksi, HPO i nacionalni športski savezi osoba s invaliditetom trebaju imati zadovoljene materijalne i kadrovske uvjete za provođenje programa.

Financiranje športa osoba s invaliditetom

Šport i športsku rekreaciju osoba s invaliditetom, potrebno je definirati kao prioritetnu aktivnost u prostoru društvenih djelatnosti na svim razinama državnog ustroja od nacionalne pa sve do općinske razine.

Potrebno je osigurati stabilno i kontinuirano financiranje športa a isto tako i osigurati jednakopravnost i zaštitu športa osoba s invaliditetom. Pri tome treba voditi računa o definiranju javnih potreba na način da se utvrde prioriteti i vrednovanje športskih programa kako na državnoj tako i na lokalnoj (regionalnoj) razini (kategorizacija športova)

Nužno je urediti financiranje na svim nivoima, na način da se osigura samostalnost, opstojnost i realizacija aktivnosti, kako bi se šport osoba s invaliditetom mogao razvijati u svim smjerovima i na svim razinama te na taj način, maksimalno doprinijeti osnovnim smjerovima razvoja cjelokupnog športa te civilnog društva u cjelini.

U cjelokupnom programu financiranja, mora se uzeti u obzir i povećanje standarda dostupnosti svih segmenata koji su potrebni za provedbu športskih aktivnosti (smještaj, športski objekti, športski rekviziti, ortopedska pomagala...)

Edukacija stručnog kadra za rad u športu osoba s invaliditetom

Opće poznato je da stručni rad u športu osoba s invaliditetom iziskuje posebna znanja i vještine. Potrebno je definiranje programa, načina i razine edukacije kadrova za rad u športu osoba s invaliditetom, kroz suradnju HPO-a sa svim mjerodavnim institucijama, (Kineziološki fakultet, Hrvatska olimpijska akademija...).

Šport osoba s invaliditetom suočen je sa izrazitom potrebom za stručnjacima koji bi bili osposobljeni za rad s osobama s invaliditetom, organizaciju športskih aktivnosti, te dijagnostiku i definiranje ciljeva prilagođene tjelesne aktivnosti.

Paraolimpijski športski centar

U Republici Hrvatskoj i izvan nje nailazimo na veliki interes i potrebe članica Hrvatskog paraolimpijskog odbora i javnosti za šport namijenjen osobama sa invaliditetom, te organizacije raznih manifestacija i natjecanja, kako zbog svoje humane strane tako i zbog rekreacije, razvoja i poboljšanja psihičkog te fizičkog stanja osoba sa invaliditetom. Međutim, usprkos velikog broja zanimanja za šport osoba sa invaliditetom, te brojnih treninga i održanih natjecanja, u RH su vrlo rijetke dvorane koje su prilagođene osobama s invaliditetom, gotovo pa da ih i nema. HPO traži rješenje u izgradnji pristupačnog športsko-rekreacijskog centra za osobe s invaliditetom, kojim bi se omogućilo odboru razvoj niza aktivnosti vezanih uz šport i rekreaciju, a sve da bude prilagođeno i osobama s invaliditetom a i široj populaciji.

U cilju rješavanja prostora za smještaj nacionalnih športskih saveza osoba s invaliditetom, ostvarenja boljih uvjeta za provođenje aktivnosti i programa športa osoba s invaliditeotm, organizaciju međunarodnih natjecanja, seminara, skupština trening kampova te ostalih aktivnosti, Hrvatski paraolimpijski odbor je izradio idejnu viziju „Paraolimpijskog športskog centra“. Centar kao najveći projekt HPO-a ulazi u dugogodišnje programe razvoja, pa tako je i dio ove strategije. Na prostornom pozicioniranju navedenog centra radi se već neko vrijeme.

ZAKLJUČAK

Na temelju ovog dokumenta, potrebno je izraditi cjelokupnu analizu postojećeg stanja u športu osoba s invaliditetom, te temeljem prikupljenih podataka izraditi strategiju razvoja športa osoba s invaliditetom koja će obuhvaćati i područje lokalne samouprave,

športskih klubova te županijskih i gradskih športskih saveza osoba s invaliditetom te sve do područja športske rekreacije osoba s invaliditetom, školovanja kadrova, odnosno stručne izobrazbe kadrova za rad u športu osoba s invaliditetom.

Očekuje se da ukoliko HPO i svi ostali segmenti sustava športa osoba s invaliditetom budu u potpunosti implementirali naputke, očekivani izlazni rezultat strategije je potpuna samostalnost djelovanja nacionalnih športskih saveza osoba s invaliditetom, adekvatno financiranje svih subjekata u športu osoba s invaliditetom od športskih klubova osoba s invaliditetom na nivou lokalne uprave do Nacionalnih športskih saveza osoba s invaliditetom i HPOa na nacionalnoj razini. Sve to dovesti će do stvaranja šire baze športaša, angažiranja kvalitetnijih trenera, te u konačnici do približavanja športa što većem broju osoba s invaliditetom, a samim time i do generalno gledajući, kvalitetnijeg života osoba s invaliditetom. Kvalitetni temelj za daljnji razvoj postoji kroz djelovanje Hrvatskog paraolimpijskog odbora i njegovih članica.

5. SMJERNICE RAZVOJA ŠPORTA GLUHIH

Hrvatskog športskog saveza gluhih

Hrvatski športski savez gluhih (nadalje: HŠSG) samostalan je športski savez koji se brine za sustav športa gluhih u RH i nastupima gluhih športaša na međunarodnim natjecanjima te općim aktom utvrđuje kategorizaciju gluhih športaša, sustav, uvjete i organizaciju športskih natjecanja u skladu sa pravilima športa i normama međunarodnih športskih udruženja gluhih. HŠSG skrbi o nastupu hrvatskih športaša na olimpijskim igrama gluhih te sudjeluje u njihovu organiziranju. (Zakon o športu, članak 54.)

Od 1925. gluhe osobe organizirano se bave športom na području Hrvatske. Hrvatski športski savez gluhih osnovan je 29. veljače 1992. godine u Zagrebu kao nacionalni športski savez koji udružuje športske klubove, športska društva, športske saveze i ostale saveze, a koji rade u interesu gluhih osoba sa područja cijele Hrvatske u skladu sa politikom međunarodnog odbora za šport gluhih.

HŠSG je kao priznati punopravni član ICSD-a od 24.07.1993. HŠSG je učlanjen i u druge međunarodne športske organizacije gluhih: Europsku športsku organizaciju gluhih (EDSO) 24.07.1993. i Međunarodni šahovski odbor gluhih (ICSC) 24.07.1993. Hrvatski

športski savez gluhih okuplja 18 športskih saveza, 66 registrirana kluba i 761 reg. športaša, a prema procjenama u RH ima oko 6000 gluhih rekreativaca.

Iskustva drugih zemalja

S obzirom na različit pristup i zakonodavstvo u zemljama svijeta ne možemo jednoznačno iskazati iskustva drugih zemalja, njihove smjernice i pokazatelje razvoja. Radi jasnije slike o sustavu športa gluhih u svijetu prilažemo Strateški dokument ICSD-a 2010.- 2013. predsjednika ICSD-a Craig A. Crowleya. (prilog 1. Strategic plan 2010.- 2013. ICSD)

Analiza stanja u Hrvatskoj

S obzirom na cjelokupni šport u RH kako u športu čujućih osoba tako i u sustavu športa osoba sa invaliditetom nedostatak je stručnih licenciranih kadrova u športu (treneri, voditelj, koordinatori, fizioterapeuti, tumači/prevoditelji i dr.) Iako sustav športa gluhih ima određenu bazu športaša u cijelosti je baziran na volonterstvu i nema stručnih profesionalnih osoba koje mogli značajno doprinijeti razvoju športa gluhih. Nedostatak je financijski sredstava za tu namjenu kao i za razvoj športa kod djece i mladih. Izrazito nepovoljno djeluje i smanjeni broj škola za gluhu djecu u RH i integracija djece sa umjetnim pužnicama u redovan sustav školovanja jer HŠSG nema podatke o takvoj djeci, a i kada se pronađu takva djeca, športom se ne bave jer rehabilitacija djece dominira u njihovim dnevnim aktivnostima i stavlja se kao jedini prioritet.

Očiti je problem i komunikacija iako nove tehnologije značajno doprinose u komunikaciji gluhih osoba, športaša, saveza i klubova.

Otvorena pitanja i problemi

Ključni problemi na koje se mora staviti naglasak su:

- financiranje športa i razvoj na lokalnim razinama u RH (Zakon o športu, članak 76.)
- poticanje i promicanje športa, osobite športa djece, mladeži... (Zakon o športu, članak 75.)
- nedostatak profesionalnih licenciranih trenera, tumača/prevoditelja i dr.
- poboljšanje komunikacije unutar sustava športa gluhih, a posebno prema ostalim institucijama koje skrbe o športu u RH, partnerima, sponzorima i drugima.

Osnovni je problem u financiranju športa koji ne omogućava značajniji razvoj športa u mlađim dobnim skupinama kako lokalno tako i na nacionalnom nivou.

Smjernice razvoja

- **definiranje strateških ciljeva HŠSG u suradnji sa nositeljima interesa (športaši, klubovi, savezi, MZOŠ, Vlada RH)**
- **usmjeriti aktivnosti na šport gluhe djece i mladih**
- **usmjeriti aktivnosti na angažman profesionalnih trenera i drugih stručnih osoba u športu u skladu sa Zakonom o športu**
- **daljnja edukacija gluhih polaznika za trenere kroz Hrvatsku olimpijsku akademiju - HOA sa tumačem i prevođenjem tečaja**
- **izraditi dodatne razvojne programe za gluha djecu i mlade kroz klubove i saveze**
- **zapošljavanje 1-2 osobe kao koordinate za rad sa gluhom djecom i mladeži**
- **suradnja preko koordinatora sa svim roditeljima, starateljima, školama, ustanovama, savezima i klubovima u RH radi uključivanja gluhe djece i mladeži u sve športske programe u interesu HŠSG**
- **sudjelovanje u izradi Zakona o tumačima i prevoditeljima za gluhe sa svim nadležnim institucijama**
- **osiguravanje tumača i prevoditelja za potrebe bolje komunikacije sa institucijama**
- **bolje komunikacija/suradnja sa medijima (Športska i druge televizije, titlovi, teletext, tumači/prevoditelji, pisani mediji, internet komunikacija.....)**
- **poboljšati komunikaciju sa institucijama, partnerima, sponzorima i dr.**

Matija Aračić i Zrinko Čustonja

ŠPORT U VOJSCI I POLICIJI

1. DEFINICIJA PODRUČJA

Sadržajno i sustavno vježbanje različitih oblika i namjene egzistira u svim vojnim i policijskim sustavima svijeta. Uloga sporta i sportskih aktivnosti u vojsci i policiji je višestruka. Uz razvoj doktrine tjelesnog vježbanja, normi i programa kondicijskog treninga s primarnim ciljem pripremanja na tjelesne zahtjeve koje iziskuje aktivna služba u vojnim i policijskim postrojbama sport i sportske aktivnosti su sastavni dijelovi razvoja i održavanja dostignute razine motoričkih sposobnosti vojnih i policijskih djelatnika. Pored toga, temeljna pretpostavka za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadaća jest optimalno zdravstveno stanje vojnika ili policajaca. Optimalni zdravstveni status označava sposobnost provođenja profesionalnih zadataka bez opasnosti za vlastito i tuđe zdravlje i sigurnost. Visoka funkcijska sposobnost za svladavanje složenih i zahtjevnih motoričkih zadataka i visoki kapacitet podnošenja tjelesnog napora pozitivni su kriteriji zdravlja. Sustavnim vježbanjem s adekvatnim programima i kineziološkim operatorima određenog trajanja i intenziteta podiže se zdravstveni status organizma i profesionalne sposobnosti na optimalnu razinu. Bavljenje sportom pripadnika vojnih i policijskih snaga ima pozitivan zdravstveni učinak.

Također, nikako ne treba zanemariti i odgojnu ulogu sporta u vojsci i policiji. Naime, sport potiče razvoj moralnih vrijednosti, timskog duha i svijesti o zajedničkom djelovanju radi postizanja cilja, prijateljstva i prijateljskih odnosa, poželjnih karakternih osobina, želje i predanosti pobjedi kao i niz drugih pozitivnih odgojnih i moralnih vrijednosti.

Sport i sustavno vježbanje dio su integralnog sustava obuke i usavršavanja profesionalnih sposobnosti pripadnika vojnih i policijskih snaga. Zbog toga je važnost kineziološkog sustava u oružanim snagama i policiji izražena i kroz njegovu organizaciju i djelovanje u okviru Odjela za kineziologiju i sport. Sustavnom i stručnom organizacijom kinezioloških djelatnosti, vođenim putem zajedničkog stručnog tijela, poboljšava se usklađenost tjelesne pripremljenosti, obrazovanosti te primjerene obučenosti i osposobljenosti pripadnika vojnih i policijskih snaga.

2. ISKUSTVA DRUGIH ZEMALJA

Vojnim sportom na svjetskoj razini rukovodi Međunarodno vijeće za vojni sport (CISM, Conseil International du Sport Militaire) koje je osnovano 1948. godine i danas je jedna od najvećih multisportskih organizacija na svijetu. Glavni ciljevi djelovanja CISM-e su jačanje i razvijanje sportskih aktivnosti unutar vojnih struktura, razvijanje prijateljskih odnosa među oružanim snagama i njihovih pripadnika, pružanje pomoći i razmjena iskustava među vojskama članicama u području tjelesnog vježbanja i sporta te pridonositi pravilnom razvoju mladih naraštaja pripadnika vojnih postrojbi. Krajnji cilj CISM-e je doprinijeti svjetskom miru ujedinivši oružane snage kroz sport i djeluje pod motom "Prijateljstvo kroz sport". Sjedište CISM-e nalazi se u Bruxellesu.

CISM-a organizira razna sportska natjecanja za pripadnike oružanih snage svih 133 zemalja članica. Brojna svjetska, kontinentalna i regionalna vojna prvenstva odvijaju se pod pokroviteljstvom CISM-e svake godine. Svjetska vojna prvenstva organiziraju se u više od 20 sportova. S obzirom na prirodu vojske prioritetni i temeljni vojni sportovi su: judo, orijentacijsko trčanje, streljaštvo, vojni i mornarički petoboj i padobranstvo. Pored njih natjecanja se organiziraju i u alpskom i nordijskom skijanju, biciklizmu, karateu, hrvanju, mačevanju, plivanju, vaterpolu, nogometu, odbojci, rukometu i drugim sportovima.

Organiziraju se također i kontinentalna i regionalna natjecanja, a svake četiri godine i svjetske vojne igre, a od nedavno i zimske svjetske vojne igre.

Prve Svjetske vojne igre održane su u 1995. godine u Rimu. Druge Svjetske vojne igre održale su se u Zagrebu 1999. godine i na njima je sudjelovalo oko 7000 sudionika iz 82 zemlje. Sljedeće 5. Svjetske vojne igre održat će se u srpanj 2011. godine u Rio de Janeiru, Brazil. Prve zimske svjetske vojne igre održane su 2010. godine u Aosta, Italija.

Pored sportskih natjecanja CISM nastoji organizirati i međunarodne konferencije i seminare s ciljem proučavanja različitih aspekata tjelesnog vježbanja i sporta u okviru Oružanih snaga.

Policijski sport je u Europi organiziran putem Europske policijske sportske federacije (The European Police Sports Union ili Union Sportive des Polices d'Europe - USPE) koja je osnovana 1950. godine. Cilj USPE je promicanje sportske unutar svih europskih policijskih snaga te koordinacija, priprema, organizacija i kontrola natjecanja u 16 različitih sportskih disciplina. Europska policija prvenstva se održavaju svake četiri godine u sljedećim

disciplinama: košarci, cross country, nogometu, rukometu, judo, atletici, maratonu, biciklizmu, hrvanju, streljaštvu, plivanju, skijanju, tenisu, stolnom tenisu, triatlonu i odbojci. Između 1951. i 2009. godine održano je ukupno 164 europskih policijskih prvenstava u navedenim sportovima. Također, USPE-a ima za cilj razvoj prijateljskih i profesionalnih odnosa između različitih europskih policijskih snaga.

Od 1985. godine bienalno se održavaju Svjetske policijske i vatrogasne igre. Njihovo održavanje pokrenulo je Kalifornijsko udruženje za policijski sport. Na Svjetskim policijskim i vatrogasnim igrama sudjeluje i više od 10.000 aktivnih i umirovljenih policijskih i vatrogasnih djelatnika iz cijeloga svijeta. Slijedeće Svjetske policijske i vatrogasne igre održat će se 2011. godine u New Yorku, SAD. Prvo Europsko prvenstvo policije i vatrogasaca u olimpijskim sportovima održano je 2010. godine u Andori.

3. ANALIZA STANJA I OTVORENA PITANJA SPORTA U VOJSCI I POLICIJI

Za sve osobe u vojnom sustavu organiziran je uz vojničku obuku i profesionalne obveze sustav športa, rehabilitacije, rekreacije i tjelovježbe. Šport u Hrvatskoj vojsci (HV) ustrojen je prema pozitivnim iskustvima u velikim svjetskim vojskama. Istodobno u športskom ustroju zadržane su i istaknute specifičnosti Hrvatske vojske i hrvatskog naroda koje se odnose na povijesni razvitak i športsku tradiciju. Športski ustroj HV sačinjen je tako da u potpunosti razvija u prvom redu profesionalne sposobnosti vojnih djelatnika, da zdravstveni status podiže na potrebitu i maksimalnu razinu, da zadovoljava biopsihosocijalne potrebe i potiče osobna športska dostignuća. U HV sustav športa organiziran je preko Odjela za natjecateljski vojni šport Glavnog stožera Oružanih snaga Republike Hrvatske, koji se kao svojom temeljnom djelatnošću bavi promidžbom, razvojem i organizacijom športa i športskih nadmetanja u HV. U odjelu za natjecateljski vojni šport postoje dva odsjeka. Odsjek za razvoj i organizaciju športa, kao veći dio Odjela i odsjek za međunarodni vojni šport - CISM, Manji dio Odjela. Temeljna zadaća Odsjeka za razvoj i organizaciju športa je promicanje, razvoj i organizacija športa, te pronalaženje odgovarajućeg ustroja športa, tjelovježbe, rekreacije i rehabilitacije u HV. Odsjek za međunarodni vojni šport bavi se održavanjem veza sa ostalim vojskama svijeta, preko CISM nadmetanja i ostalih međuvojnih natjecanja sa zemljama s kojima Hrvatska održava tradicionalno i povijesno dobre odnose. Raspored djelatnosti i djelokrug rada, u Odsjeku za razvoj i organizaciju športa sačinjen je prema interesu za šport,

športskoj tradiciji i profesionalnim potrebama HV. Sukladno rečenom u Odsjeku postoje savjetnici za slijedeće skupine športova: planinske športove, borilačke športove, vodene športove te savjetnik za streljaštvo i savjetnik za padobranstvo. Odsjek za razvoj i organizaciju športa svoje spomenute zadaće u Hrvatskoj vojsci ostvaruje putem športske edukacije-trenerskih i stručnih seminara, putem organiziranih športskih udruga i športskih klubova, te organizacijom i provođenjem prvenstava HV u športovima koji pripadaju u spomenute skupine. Putem Odjela za natjecateljski vojni šport časnici za međunarodni vojni šport i savjetnici Odsjeka koji preko časnika za šport u Zapovjedništvima Zbornih područja, Zapovjedništvu HRM, Zapovjedništvu HRZ i PZO, te Zapovjedništvu HVU planiraju, promiču i provode športski ustroj HV.

U športskom ustroju HV postojala je i Športska satnija koja je prema kategorizaciji športaša i preporuci Hrvatskog olimpijskog odbora vrhunske športaše Republike Hrvatske usmjeravala na služenje vojnog roka. Međutim, s ukidanjem obaveznog služenja vojnog roka ukinuta je Športska satnija HV.

U rujnu 2010. godine potpisan je sporazum između Ministarstva obrane Republike Hrvatske i HOO-a o suradnji, unapređenju i razvoju sporta u Republici Hrvatskoj. Sporazumom se, između ostaloga, predviđa mogućnost smještaja sportaša u vojno-sportskim objektima tijekom sportskih priredbi, logistička potpora MORH-a HOO-u pri organizaciji sportskih natjecanja, mogućnost zajedničkog planiranja gradnje, prenamjene i razvoja sportskih objekata, zajedničko korištenje sportskih objekata, mogućnost zapošljavanja vrhunskih/kategoriziranih sportaša u MORH-u i OSRH, te drugi oblici suradnje. Tim sporazumom otvorena su vrata još kvalitetnije suradnje na razvoju sporta u vojnom sustavu, ali i hrvatskog sporta općenito. Pored korištenja vojnih objekata i kapaciteta za potrebe vrhunskog sporta najznačajnija novost ove suradnje je mogućnost zapošljavanja vrhunskih športaša u Oružanim snagama RH, što je praksa i u drugim zemljama članicama NATO-a, naročito u onim sportovima koji doprinose razvoju vojnog sporta, ali i vojničkih vještina općenito. Vrhunski i kategorizirani sportaši, zaposlenici Oružanih snaga RH, nastupat će i na velikim međunarodnim vojnim natjecanjima.

Na temelju navedenog sporazuma u prosincu 2010. na Hrvatskom vojnom učilištu „Petar Zrinski“ potpisani su ugovori o službi u Oružanim snagama RH u statusu djelatnog vojnika 19 vrhunskih sportašica i sportaša: Filip Hrgović (boks), Tonimir Sokol (hrvanje), Ivan Kljaković Gašpić, Igor Marenčić, Šime Fantela, Tonči Stipanović (jedrenje), Andreja

Đaković, Ivana Maranić (judo), Danil Domdžoni (karate), Natko Zrnčić Dim (skijanje), Lucija Zaninović, Filip Grgić, Stipe Jarloni (taekwondo), Bojan Đurković (streljaštvo), Valent Sinković, Martin Sinković, Damir Martin, David Šain (veslanje) i Marko Premužić (padobranstvo).

Posebnu pogodnost za razvoj i organizaciju vojnog športa donijele su 2. Svjetske vojne igre koje su se 1999. godine održale u Zagrebu. Pored Svjetskih vojnih igara Oružane snage Republike Hrvatske organizirale su i veći broj svjetskih vojnih prvenstava u različitim sportovima, a hrvatski vojnici ostvarili su zapažene uspjehe i osvojili veći broj medalja na različitim međunarodnim vojnim natjecanjima.

Hrvatski policajci sudjeluju redovito na svjetskim policijskim i vatrogasnim igrama, te na europskim prvenstvima policije i vatrogasaca u olimpijskim sportovima na kojima ostvaruju zapažene rezultate. Pored toga organizira se veliki broj različitih turnira i drugih natjecanja na kojima sudjeluju pripadnici različitih policijskih postaja.

Pitanjima sporta u vojsci i policiji treba početi pristupati s osnova strateškog planiranja. Prvo i najvažnije pitanje na koje još nije odgovoreno je pitanje položaja i uloge vojnog i policijskog sporta u sustavu hrvatskoga sporta odnosno unutar sustava vojske i policije. Što hrvatski sport u cjelini može očekivati i dobiti razvojem i poticanjem sporta u vojsci i policiji? Koliki je potencijalni utjecaj vojnog i policijskog sporta na razvoj hrvatskoga sporta? Što sustav sporta može ponuditi vojnom i policijskom sportu odnosno što vojni i policijski sport nude hrvatskom sportu? Kakav vojni i policijski sport želimo? Koji su ciljevi razvoja sporta u vojsci i policiji?

Krajem 2010. i početkom 2011. godine prvih 19 vrhunskih sportašica i sportaša potpisali su ugovore i započeli sa službom u Oružanim snagama RH u statusu djelatnih vojnika. Od posebnog su interesa potencijali kojima raspolažu Hrvatska vojska i Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske u zapošljavanju vrhunskih sportaša, ali i u osiguravanju karijere u oružanim snagama i nakon završetka sportske karijere.

Iako se već sada povremeno koriste vojni objekti za potrebe vrhunskog sporta vrlo je važno pitanje koliko je i koja vojna i policijska infrastruktura upotrebljiva za vojni i policijski sport odnosno hrvatski sport u cjelini? Ministarstvo unutrašnjih poslova, a naročito Ministarstvo obrane Republike Hrvatske raspolažu s još uvijek značajnim infrastrukturnim kapacitetima koji se sasvim sigurno mogu i trebaju upotrijebiti za potrebe ne samo sporta u vojsci i policiji već i školskog i sveučilišnog sporta, sporta osoba s invaliditetom i vrhunskog sporta.

Pored, sasvim razumljive važnosti koju ima kondicijska pripremljenost za vojne i policijske postrojbe potrebno je početi i razvijati sustav redovitih natjecanja na nacionalnoj razini naročito u onim sportovima i disciplinama koje su bliske specifičnim potrebama vojske i policije. Posebno se to odnosi na sustav policijskog sporta koji u tom smislu ima značajnih rezervi.

Nažalost, u ovom trenutku nisu nam dostupni detaljniji podaci o broju djelatnih vojnih i policijskih osoba uključenih u sustav sportskog treninga i natjecanja. Ne raspolažemo podacima o trenerima tj. voditeljima vojnih odnosno policijskih sportskih ekipa i ostalim stručnim kadrovima te njihovoj stručnoj spremi u sustavu vojske i policije.

5. SMJERNICE RAVOJA SPORTA U VOJSCI I POLICIJI

Vojni i policijski sport integralni su dio sustava hrvatskog sporta. Mnogi problemi na koje nailazimo u drugim dijelovima hrvatskoga sporta prisutni su i u vojnom i policijskom sportu. Također, zbog svoje specifičnosti, sustavi vojnog i policijskog sporta imaju i neke osobine i probleme koji nisu u tolikoj mjeri izraženi u drugim sustavima sporta. Radi toga predlažemo da se u radi daljnjeg razvoja vojnog i policijskog sporta uvažavaju slijedeće smjernice:

- **potrebno je donijeti jasne strategije razvoja sporta u vojsci odnosno policiji**
- **potrebno je na nacionalnoj razini definirati značaj i ulogu vojnog i policijskog sporta u sustavu hrvatskoga sporta odnosno unutar sustava vojske i policije**
- **potrebno je dalje razvijati sustave sportskih natjecanja unutar vojnog odnosno policijskog sustava**
- **potrebno je osigurati odlazak što većeg broja vojnika i policajaca na međunarodna sportska natjecanja**
- **potrebno je unaprijediti trenažni rad u vojsci i policiji**
- **potrebno je nastaviti sa zapošljavanjem vrhunskih sportaša u vojsci odnosno omogućiti većem broju zainteresiranih vrhunskih sportaša zapošljavanje u vojnim i policijskim sustavima**
- **potrebno je snažnije promovirati važnost bavljenja sportom u vojsci i policiji, a u cilju podizanja kvalitete sporta**

- **obnoviti i adaptirati postojeće smještajne kapacitete i sportsku infrastrukturu za potrebe vojnog i policijskog sporta, ali i hrvatskog sporta općenito**
- **potrebno je na temelju pozitivnih iskustava 2. Svjetskih vojnih igara nastaviti s organizacijom većeg broja međunarodnih vojnih i policijskih natjecanja u našoj zemlji**

KAKO DALJE?

Ovaj dokument nije strategija niti program razvoja športa u Republici Hrvatskoj. Cilj ovoga dokumenta je bio postaviti temelje i osnovne smjernice za izradu:

- a) kvalitetnih analiza i studija pojedinih područja sustava hrvatskoga športa
- b) strategije razvoja hrvatskoga športa koja će se moći izraditi tek nakon detaljne nalize trenutnog stanja i
- c) nacionalnog programa razvoja hrvatskoga športa koji će predstavljati operacionalizaciju definiranih strateških ciljeva

Kvalitetne analize i provedbe opsežnih studija apsolutna su nužnost. Upravo su rad na ovom dokumentu i njegovi dosezi pokazali koliko nam u ovom trenutku nedostaje objektivnih pokazatelja u mnogim segmentima hrvatskoga športa. Bez pokazatelja trenutnog stanja nemoguće je pristupiti ozbiljnom promišljanju budućnosti. Sve strategije ili nacionalni programi koji se ne bi temeljili na analizama i studijama bili bi krnji i postojala bi realna opasnost da ostanu samo mrtvo slovo na papiru. Iako Nacionalno vijeće za šport nema zakonom propisanu obavezu izrade strategije ili nacionalnog programa smatramo da bi pristupanje izradi takvih dokumenata bez analiza i studija bilo nemoguće. Nužan korak u tom smjeru biti će i analiza stavova i interesa pojedinih populacija, športaša, roditelja, trenera, športskih dužnosnika i šire hrvatske javnosti o športu i pojedinim djelovima športa. Stoga će Nacionalno vijeće za šport snažno inzistirati na onome što mu je propisano kao zakonska obaveza – poticati i financirati izradu elaborata, analitičkih dokumenata i studija s ciljem prikupljanja podataka o stanju hrvatskoga športa.

Strategiju razvoja športa u Republici Hrvatskoj smatramo nužnim preduvjetom izrade Nacionalnog programa razvoja športa. Danas se u općem smislu pod pojmom strategija pretpostavlja snalaženje u zadanim uvjetima i pronalaženje najboljih rješenja. Tu prije svega mora biti jasno koji se krajnji cilj želi ostvariti i kakvi su okviri i ograničenja za postizanje tog cilja. U konkretnom slučaju hrvatskoga športa izrada strategije podrazumijeva što detaljniji i na objektivnim pokazateljima temeljen prikaz trenutne situacije, uočavanje nužnih i mogućih područja poboljšanja i postavljanje ciljeva budućeg djelovanja u sustavu športa. Strateškim

određivanjem budućeg razvoja sustava športa moguće je obuhvatiti više čimbenika i više različitih razina koje u ovom trenutku definiraju sustav hrvatskoga športa. U ovom dokumentu pokušali smo kroz 14 područja za koje smo predložili smjernice razvoja naznačiti najvažnije dijelove i čimbenike sustava športa u Republici Hrvatskoj. Vjerujemo da će oni poslužiti kao putokaz u izradi buduće strategije razvoja športa.

Svaka ozbiljna strategija predstavlja opći okvir za budući razvoj. Na temelju strategije potrebno je u slijedećem koraku definirati zaseban dokument kojim će se odrediti mehanizmi i načini provedbe postavljenih ciljeva, faze i rokovi dostizanja postavljenih ciljeva, planirati financijska sredstva potrebna za ispunjenje ciljeva, tijela i institucije koje će biti zadužena za njihovo ispunjenje i kontrolni mehanizmi za praćenje izvršavanja postavljenih ciljeva. Kontrolni mehanizmi će definirati pokazatelje ostvarenja ciljeva te kritične vrijednosti pomoću kojih će se odrediti stupnjevi njihova izvršenja uz postojanje sustava njihovog stalnog praćenja. Stoga će logičan i nužan nastavak ovog dokumenta biti će **Nacionalni program razvoja športa u Republici Hrvatskoj**. Tim dokumentom operacionalizirat će se i programski odrediti načini ispunjavanja strategijom zacrtanih ciljeva. Nacionalni program razvoja športa odredit će i u operativnom smislu zacrtati dugoročnu politiku razvoja športa u Republici Hrvatskoj.